

अथ शुक्लयजुर्वेदीय-

काण्व-संहिता ।

अथ प्रथमो दशकः ।

अथ प्रथमोऽध्यायः ।

॥ ओ३म् ॥ इषे त्वोर्जे त्वा वायवं स्थ । देवो वः सविता प्रार्पेयतु श्रेष्ठतमाय कर्मणे ॥१॥ १
आप्वायध्वमघ्न्या इन्द्राय भागं प्रजावतीरनमीवा अयक्ष्माः । मा व स्तेन ईशत माघशस्तः ॥२॥२
ध्रुवा अस्मिन् गोपतौ स्यात बृह्नीः । यजमानस्य पशून् पाहि वसोः पवित्रमसि ॥३॥ (१) ३

द्यौरसि पृथिव्यसि मातृरिश्चनो घर्मोऽसि । विश्वधाः परमेण धाम्ना ॥१॥ ४

द२हस्व मा ह्यार्मा ते यज्ञपतिर्ह्यर्षीत् ।

वसोः पवित्रमसि शतधारं वसोः पवित्रमसि सहस्रधारम् ॥२॥ ५

देवस्त्वा सविता पुनातु वसोः पवित्रेण शतधारेण । सुप्वा कामधुक्षः ॥३॥ ६

सा विश्वायुः सा विश्वकर्मा सा विश्वधायाः ।

इन्द्रस्य त्वा भागं सोमेनातनन्मि विष्णो हव्यं रक्षस्व ॥४॥ (२) ७

अग्ने व्रतपते व्रतं चरिष्यामि तच्छकेयं तन्मे राध्यताम् । इदमहमनृतात् सत्यमुपैमि ॥१॥ ८

कस्तथा युनाक्ति स त्वा युनाक्ति कस्मै त्वा युनाक्ति तस्मै त्वा युनाक्ति । कर्मणे वां वेषाय वाम् ॥२॥ ९

प्रत्युष्टं रक्षः प्रत्युष्टा अरातयो निष्टप्तं रक्षो निष्टप्ता अरातयः । उर्वन्तरिक्षमन्वैमि ॥३॥ १०

धूर्सि धूर्व धूर्वेन्तं धूर्व तं योस्मान् धूर्वेति । धूर्व तं यं वयं धूर्वीमः ॥४॥ ११

देवानामसि सस्मितं वह्नितं पप्रितं जुष्टतं देवहूतमम् ।

अहुतमसि हविर्धानं द२हस्व मा ह्यार्मा ते यज्ञपतिर्ह्यर्षीत् ॥५॥ १२

विष्णुस्त्वा क्रमतामुरु वातायावहतं रक्षो यच्छन्तां पञ्च ।

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेधिनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ॥६॥ १३

अग्नये जुष्टं गृह्णाम्यग्नीषोमाभ्यां जुष्टं गृह्णामि । भूताय त्वा नारातये स्वरभिविरूयेषम् ॥७॥१४ [१४]

- द॒ह॒न्तां दु॒र्याः पृ॒थि॒व्यामु॒र्वन्त॒रिक्ष॒मन्वे॒मि ।
 पृ॒थि॒व्यास्त्वा॒ नाभौ सा॒दया॒म्यदि॒त्या उप॒स्थे । अ॒ग्ने ह॒व्य॑ र॒क्षस्व ॥८॥ (३) १५
- प॒वित्रे॑ स्था बै॒ष्णव्यौ॑ स॒वितुर्वैः प्र॒सव॑ उत्पु॒नामि॑ । अ॒ळि॒द्रेण॑ प॒वित्रेण॑ सूर्य॑स्य र॒श्मिभिः॑ ॥१॥ १६
 दे॒वीरा॒पो अ॒ग्नेगु॒वो अ॒ग्नेपु॒वः । अ॒ग्र इ॒भम॑द्य य॒ज्ञं न॑यत सु॒धातुं॑ य॒ज्ञप॑तिं दे॒वायु॑वम् ॥२॥ १७
 यु॒ष्मा इन्द्रो॑ऽवृणीत वृ॒त्रतू॑र्ये यू॒यमिन्द्र॑मवृणीध्वं वृ॒त्रतू॑र्ये प्रोक्षि॑ता स्थ ।
 अ॒ग्रये॑ त्वा जुष्टं प्रोक्षा॑म्यग्नीषोमाभ्यां त्वा जुष्टं प्रोक्षा॑मि ॥३॥ १८
 दै॒व्याय॑ कर्मणे शु॒न्धध्वं॑ दे॒वय॑ज्यायै । यद्वोऽशु॑द्रः प॒राज॒घानै॑तद्व॒स्तच्छु॑न्धामि ॥४॥ (४) १९
- श॒र्मास्य॑वधूत॑ र॒क्षोऽव॑धूता अ॒रा॒तयः॑ । अदि॑त्यास्त्व॒गसि॑ प्रति त्वादि॑तिर्वे॒त्तु ॥१॥ २०
 अ॒द्रिर॑सि वान॒स्पत्यो॑ ग्रा॒वा॒सि पृ॒थुबु॑ध्नः । प्रति त्वादि॑त्यास्त्व॒ग्वे॒त्तु ॥२॥ २१
 अ॒ग्नेस्त॑नूर॒सि वा॒चो वि॒सर्जे॑नम् । दे॒ववी॑तये त्वा गृ॒ह्णामि ॥३॥ २२
- बृ॒हन् ग्रा॒वा॒सि वान॒स्पत्यः॑ स इ॒दं दे॒वेभ्यः॑ । ह॒व्य॑ र॒श्मीष्व॑ सु॒शर्मा॑श्च॒रमीष्व॑ ह॒विष्कु॑देहि ॥४॥ २३
 कु॒कुटो॑ऽसि मधु॒जिह्व॑ इ॒षमूर्ज॑मावद । व॒य॑ र॒संघा॑ते संघा॒ते जे॒ष्म ॥५॥ २४
 व॒र्षवृ॑द्रम॒सि प्रति॑ त्वा व॒र्षवृ॑द्रं वे॒त्तु । प॒रापू॑त॑ र॒क्षः प्रति॑पू॒ता अ॒रा॒तयः॑ ॥६॥ २५
 अ॒प॒ह॒त॑ र॒क्षो वा॒युर्वो॑ वि॒विन॑क्तु ।
 दे॒वो वः॑ स॒विता॑ प्रति॒गृहा॑तु हि॒र॒ण्यपा॑णि॒रळि॑द्रेण पा॒णिना॑ ॥७॥ (५) २६
- धृ॒ष्टि॒रस्य॑पा॒मे अ॒ग्निमा॑माद॑ जहि । नि॒ष्क्र॒व्याद॑ र॒सेधा॑ दे॒वय॑जं वह ॥१॥ २७
 ध्रु॒वम॑सि पृ॒थि॒वीं द॒ह ॥
 ब्र॒ह्मव॑नि॒ त्वा क्षत्र॑वनि॒ सजा॑त॒वन्यु॑प॒दधामि॑ द्विष॒तो व॒धाय॑ ॥२॥ २८
 अ॒ग्ने ब्र॒ह्म गृ॒भ्णीष्व॑ ध॒रुण॑मस्य॒न्तरि॑क्षं द॒ह ।
 ब्र॒ह्मव॑नि॒ त्वा क्षत्र॑वनि॒ सजा॑त॒वन्यु॑प॒दधामि॑ द्विष॒तो व॒धाय॑ ।
 धृ॒त्रमा॑सि दि॒वं द॒ह । ब्र॒ह्मव॑नि॒ त्वा क्षत्र॑वनि॒ सजा॑त॒वन्यु॑प॒दधामि॑ द्विष॒तो व॒धाय॑ ॥३॥ २९
 वि॒श्वाभ्य॑स्त्वाशा॒भ्य उप॑दधामि द्विष॒तो व॒धाय॑ ।
 चि॒तं स्था॒ध्व॒चितो॑ भृ॒गूणा॑म॒ङ्गिर॑सां त॒पसा॑ तप्यध्वम् ॥४॥ (६) ३०
- श॒र्मास्य॑वधूत॑ र॒क्षोऽव॑धूता अ॒रा॒तयः॑ । अदि॑त्यास्त्व॒गसि॑ प्रति त्वादि॑तिर्वे॒त्तु ॥१॥ ३१
 धि॒षणा॑सि प॒र्वती॑ प्रति त्वादि॑त्यास्त्व॒ग्वे॒त्तु ।
 दि॒व॒स्क॒म्भ॒न्यासि॑ धि॒षणा॑सि पा॒र्वते॒यी प्रति॑ त्वा प॒र्वती॑ वे॒त्तु ॥२॥ ३२ [३२]

धान्यमसि धिनुहि देवां धिनुहि यज्ञं धिनुहि यज्ञपतिम् । धिनुहि मां यज्ञन्यम् ॥३॥ ३३
 आणाय त्वोदानाय त्वा व्यानाय त्वा । दीर्घामनु प्रसितिमायुषे धां ।
 देवो वः सविता प्रतिगृह्णातु हिरण्यपाणिराछिद्रेण पाणिना । चक्षुषे त्वा महीनां पयोसि ॥४॥ ३४
 वेदोसि वेदु येन त्वं देव वेद देवेभ्यो वेदोऽभवः । तेन महीं वेदो भव ॥५॥(७) ३५

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ।

सं वषामि समाप ओषधीभिः समोषधयो रसेन ।

सः रेवतीर्जगतीभिः सं मधुमतीर्मधुमतीभिः पृच्यन्ताम् ।

जनयत्यै त्वा सं यौमि ॥१॥

३६

इदमग्नेरिदमग्नीषोमयोरिषे त्वा । घर्मोसि विश्वायुरुप्रथा उरु प्रथस्त्रोरु तै यज्ञपतिः प्रथताम् ॥२॥ ३७

अग्निष्टे त्वचं मा हिंसीदुन्तरितुं रक्षोन्तरिता अरातयः ।

देवस्त्वा सविता श्रपयतु वर्षिष्ठेऽधि नाकै ॥३॥

३८

मा भेर्मा सं विकथा अतमेर्यज्ञोऽतमेर्यजमानस्य प्रजा भूयात् ॥

त्रिताय त्वा द्विताय त्वैकताय त्वा ॥४॥(८)

३९

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् । आददेऽध्वरकृतं देवेभ्यः ।

इन्द्रस्य बाहुरसि दक्षिणः सहस्रभृष्टिः शततेजाः । वायुरसि तिग्मतेजा द्विषतो वृधः ॥१॥ ४०

पृथिव्यै वर्मोसि पृथिवि देवयजनि । ओषध्यास्ते मूलं मा हिंसीषम् ॥२॥

४१

व्रजं गच्छ गोष्ठानं वर्षतु ते द्यौर्बेधान देव सवितः परमस्यां पृथिव्याः शतेन पार्श्वैः ।

योऽस्मान् द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मस्तमतो मा मौक् ॥३॥

४२

अपारहं वध्यासं पृथिव्यै देवयजनात् ।

व्रजं गच्छ गोष्ठानं वर्षतु ते द्यौर्बेधान देव सवितः परमस्यां पृथिव्याः शतेन पार्श्वैः ।

योऽस्मान् द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मस्तमतो मा मौक् । अररो दिवं मा पशो द्रप्सस्ते द्यां मा स्कन् ।

व्रजं गच्छ गोष्ठानं वर्षतु ते द्यौर्बेधान देव सवितः परमस्यां पृथिव्याः शतेन पार्श्वैः ।

योऽस्मान् द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मस्तमतो मा मौक् ॥४॥

४३

गायत्रेण त्वा छन्दसा परिगृह्णामि त्रैष्टुभेन त्वा छन्दसा परिगृह्णामि जागतेन त्वा छन्दसा परिगृह्णामि ।

सुक्ष्मा चासि शिवा चासि स्योना चासि सुषदा चासि । ऊर्जस्वती चासि पर्यस्वती च ॥५॥ ४४

पुरा क्रूरस्य विसृपो विरश्निभुदादाय पृथिवीं जीवदानुम् ।

यामैरयश्चन्द्रमसि स्वधाभिस्तां धीरासो अनुदिश्य यजन्ते । द्विषतो वृधोऽसि ॥६॥(९) ४५ [४५]

प्रत्युष्टं रक्षः प्रत्युष्टा अरातयो निष्टम् रक्षो निष्टमा अरातयः ।

अनिशितोऽसि सपत्नक्षिद्राजिनं त्वा वाजेध्यायै सम्मार्जिम ।

प्रत्युष्टं रक्षः प्रत्युष्टा अरातयो निष्टम् रक्षो निष्टमा अरातयः ।

अनिशितासि सपत्नक्षिद्राजिनीं त्वा वाजेध्यायै सम्मार्जिम ॥१॥

४६

अदित्यै रास्नासीन्द्राण्यै संनहनम् । विष्णोर्वैष्णोऽस्यूर्जे त्वादन्धेन त्वा चक्षुषावपश्यामि ॥२॥ ४७

अग्नेर्जिह्वासि सुभूदेवेभ्यः । धाम्ने धाम्ने भव यजुषे यजुषे । सवितुस्त्वा प्रसव उत्पुनाम्यच्छिद्रेण

पवित्रेण सूर्यस्य रश्मिभिः । सवितुर्वैः प्रसव उत्पुनाम्यच्छिद्रेण पवित्रेण सूर्यस्य रश्मिभिः ॥३॥ ४८

तेजोऽसि शुक्रमस्यमृतमसि धाम नामासि । प्रियं देवानामनाधृष्टं देवयजनम् ॥४॥ ४९

यस्ते प्राणः पशुषु प्रविष्टो देवानां विष्णामनु यो वितस्थे ।

आत्मन्वान्तसोमघृतवान्हि भूत्वामि गच्छ स्वयंजमानाय विन्द ॥ ५ ॥ (१०)

५०

॥ इषे त्वा तिस्रः ॥ ३ ॥ द्यौरसि चतस्रः ॥ ४ ॥ अग्ने व्रतपतेऽष्ट ॥ ८ ॥ पवित्रे स्थ चतस्रः ॥ ४ ॥ शर्मासि सप्त ॥ ७ ॥ धृष्टिरसि चतस्रः ॥ ४ ॥ शर्मासि पुनः पञ्च ॥ ५ ॥ देवस्य त्वा चतस्रः ॥ ४ ॥ द्वितीयो देवस्य

त्वा षट् ॥ ६ ॥ प्रत्युष्टं पञ्च ॥ ५ ॥ दशानुवाकेषु पञ्चाशत् ॥ ५० ॥ इषे देवस्य समाः पञ्चाशत् ॥ ५० ॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां प्रथमोऽध्यायः ॥१॥

अथ द्वितीयोऽध्यायः ॥

कृष्णोऽस्याखरेष्टोऽग्रये त्वा जुष्टं प्रोक्षामि वेदिरसि बहिर्षे त्वा जुष्टां प्रोक्षामि ।

बहिर्षसि सुग्भ्यस्त्वा जुष्टं प्रोक्षामि ॥१॥

१

अदित्यै व्युन्दनमसि विष्णोः स्तुपोऽसि । ऊर्णं प्रदसं त्वा स्तृणामि स्वासस्थां देवेभ्यः ॥२॥ २

भूपतये स्वाहा भुवनपतये स्वाहा भूतानां पतये स्वाहा ।

गन्धर्वस्त्वा विश्वावसुः परिदधातु विश्वस्यारिष्ट्यै ॥३॥

३

यजमानस्य परिधिरस्यभिरिळ ईळितः । इन्द्रस्य बाहुरसि दक्षिणो विश्वस्यारिष्ट्यै ।

यजमानस्य परिधिरस्यभिरिळ ईळितः । मित्रावरुणौ त्वोत्तरतः परिधत्तां ध्रुवेण धर्मणा विश्वस्यारिष्ट्यै ।

यजमानस्य परिधिरस्यभिरिळ ईळितः ॥४॥

४

वीतिहोत्रं त्वा कवे द्युमन्तं समिधीमहि । अग्ने बृहन्तमध्वरे ॥५॥

५

समिदसि सूर्यस्त्वा पुरस्तात् पातु कस्याश्चिदभिर्शस्त्यै । सवितुर्बाहू स्थः ॥६॥

६

ऊर्णं प्रदसं त्वा स्तृणामि स्वासस्थं देवेभ्यः । आ त्वा वसवो रुद्रा आदित्याः सदन्तु ॥७॥ ७

घृताच्यसि जुहूर्नाम सेदं प्रियेण धाम्ना प्रिये सदसि सीद । घृताच्यस्युपभृन्नाम सेदं प्रियेण

धाम्ना प्रिये सदसि सीद । घृताच्यसि ध्रुवा नाम सेदं प्रियेण धाम्ना प्रिये सदसि सीद ।

प्रियेण धाम्ना प्रिये सदसि सीद ॥८॥

८ [५८]

ध्रुवा असदञ्जतस्य योनौ ता विष्णो पाहि ।

पाहि यज्ञं पाहि यज्ञपतिं पाहि मां यज्ञन्यम् ॥९॥ (१)

९

अग्ने वाजजिद्राजं त्वा सरिष्यन्तं वाजजितं सम्मार्जिम ।

नमो देवेभ्यः स्वधा पितृभ्यः सुयमे मे भूयास्तम् ॥ १ ॥

१०

अस्कन्मद्याज्यं देवेभ्यः संभ्रियासम् । अङ्घ्रिघ्ना विष्णो मा त्वावक्रमिषम् ॥२॥

११

वसुमतीमग्ने ते छायाभृपस्थेषु विष्णोः स्थानमसि । इत इन्द्रो वीर्यमकृणोदध्वोऽध्वर आस्थात् ॥३॥ १२

अग्ने वेष्टोत्रं वेदुत्यम् । अवतां त्वा द्यावापृथिवी अव त्वं द्यावापृथिवी ॥४॥

१३

स्विष्टकृदेवेभ्य इन्द्र आज्येन हविषा भूत् स्वाहा । सं ज्योतिषा ज्योतिः ॥५॥

१४

अत्र पितरो मादयध्वं यथाभागमावृषायध्वम् । अमी मदन्त पितरो यथाभागमावृषायिषत ॥६॥ १५

उपहूता पृथिवी मातोऽ मां पृथिवी माता ह्वयताम् । अग्निराग्नीध्रात् स्वाहा ॥७॥

१६

उपहूतो द्यौष्पितोऽ मां द्यौष्पिता ह्वयताम् । अग्निराग्नीध्रात् स्वाहा ॥८॥

१७

मयीदमिन्द्र इन्द्रियं दधात्वस्मान् रायो मघवानः सचन्ताम् ।

अस्माकं सन्त्वाशिषः सत्या नः सन्त्वाशिषः ।

अग्ने वाजजिद्राजं त्वा ससृवाः वाजजितं सम्मार्जिम ॥९॥ (२)

१८

देवं सवितरेतं त्वा वृणते बृहस्पतिं ब्रह्माणम् । तदुहं मनसे प्रब्रवीमि ॥१॥

१९

मनो गायत्र्यै गायत्री त्रिष्टुभे त्रिष्टुब्जगत्यै जगत्यनुष्टुभे ।

अनुष्टुप्प्रजापतये प्रजापतिर्विश्वेभ्यो देवेभ्यः ॥२॥

२०

बृहस्पतिर्देवानां ब्रह्माहं मनुष्याणाम् । भूर्भुवः स्वर्निरस्तः पाप्मेदमहं बृहस्पतेः सदसि सीदामि ॥३॥ २१

मित्रस्य त्वा चक्षुषा प्रतीक्षे । देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ।

प्रतिगृह्णामि पृथिव्यास्त्वा नाभौ सादयाम्यदित्या उपस्थे ।

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ॥४॥

२२

आर्देऽग्नेष्टास्येन प्राश्नामि बृहस्पतेर्मुखेन । या अप्स्वन्तर्देवतास्ता इदं शमयन्तु ॥५॥

२३

स्वाहाकृतं जठरमिन्द्रस्य गच्छ । घसिनां मे मा संपृक्था ऊर्ध्वं मे नाभैः सीद ॥६॥

२४

इन्द्रस्य त्वा जठरं सादयामि । प्रजापतेर्भागोऽस्यूर्जस्वान् पर्यस्वान् ॥७॥

२५

प्राणापानौ मे पाहि समानव्यानौ मे पाद्युदानव्यानौ मे पाहि ।

ऊर्गस्यूर्जं मयि धेह्यक्षितिरसि मा मे श्लेष्ठा अमुत्रामुष्मिल्लोक इह च ॥८॥

२६

एषा ते अग्ने समित्तया वर्धस्व चा च प्यायस्व । वर्धिषीमहि च वयमा च प्यासिषीमहि ॥९॥ २७

[७]

एतत् ते देव सवितर्यज्ञं प्राहुर्बृहस्पतये ब्रह्मणे । तेन यज्ञमव तेन यज्ञपतिं तेन मामव ॥१०॥ २८
मनोज्योतिर्जुषतामार्ज्यस्य बृहस्पतिर्यज्ञमिमं तनोतु ।
अरिष्टं यज्ञश्च समिमं दधातु विश्वे देवास इह मादयन्तामो प्रतिष्ठ ॥११॥ (३) २९

अग्नीषोमयोरुज्जितिमनूजेषं वाजस्य मा प्रसवेन प्रोहामि ।
अग्नीषोमौ तमपनुदतां योऽस्मान् द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मो वाजस्यैनं प्रसवेनापोहामि ।
इन्द्राग्नयोरुज्जितिमनूजेषं वाजस्य मा प्रसवेन प्रोहामि ।

इन्द्राग्नी तमपनुदतां योऽस्मान् द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मो वाजस्यैनं प्रसवेनापोहामि ॥१॥ ३०
वसुभ्यस्त्वा रुद्रेभ्यस्त्वादित्येभ्यस्त्वः । संजानाथां द्यावापृथिवी मित्रावरुणौ त्वा वृष्ट्यावताम् ॥२॥ ३१
व्यन्तु वयोरिप्सो रिहाणा मरुतां पृषतीं गच्छ । वशा पृश्निभूत्वा दिवं गच्छ ततो नो वृष्टिमावह ॥३॥ ३२

चक्षुष्पा असि चक्षुर्मे पाहि । यं परिधिं पर्यधत्था अग्ने देव पणिभिर्गुह्यमानः ॥४॥ ३३
तं ते एतमनु जोषं मराम्येष नेष्वदपचेतयाते । अग्नेः प्रियं पाथोऽपीतम् ॥५॥ ३४

संस्त्रवभागा स्थेषा बृहन्तः प्रस्तरेष्ठाः परिधयश्च देवाः ।
इमां वाचमभि विश्वे गृणन्त आसद्यास्मिन् बर्हिषि मादयध्वं स्वाहा वाट् ।
घृताचींस्थो धुर्यो पातं सुम्ने स्थः सुम्ने मां धत्तम् ॥६॥ (४) ३५

अग्नेऽदब्धायोऽशीतम् पाहि मां दिद्योः पाहि प्रसित्यै पाहि दुरिष्ठ्यै पाहि दुरग्न्यै ।

अविषं नः पितुं कृणु सुषदा योनौ स्वाहा वाट् ॥१॥ ३६

अग्नये संवेशपतये स्वाहा सरस्वत्यै यशोभगिन्यै स्वाहा ।

उत्सृष्टले सुसंले यज्ञं शूर्पे आशिक्षेष दृषदि यत् कपाले ॥२॥ ३७

उत्पुषो विप्रुषः सं जुहोमि सत्याः सन्तु यजमानस्य कामाः स्वाहा ।

आप्यायतां ध्रुवा हविषा घृतेन यज्ञं यज्ञं प्रति देवयज्ञ्यः ॥

सूर्याया ऊधो अदित्या उपस्थ उरुधारा पृथिवी यज्ञे अस्मिन् ॥३॥ ३८

देवां गातुविदो गातुमित्वा गातुमित । मनसस्पत इमं देव यज्ञं स्वाहा वाते धाः ॥४॥ ३९

संबर्हिर्होमं हविषा घृतेन समादित्यैर्वसुभिः सं मरुद्भिः ।

समिन्द्रो विश्वदेवेभिरङ्गां दिव्यं नभो गच्छतु यत् स्वाहा ॥५॥ ४०

कस्त्वा विमुञ्चति स त्वा विमुञ्चति कस्मै त्वा विमुञ्चति तस्मै त्वा विमुञ्चति ।

पोषाय रक्षसां मागोऽसि ॥६॥ ४१

वेषोऽस्युपवेषो द्विषतो ग्रीवा उपवेविद्धि । वेशां अग्ने सुभग धारयेह ॥७॥ ४२ [९२]

क्रुद्धाः कर्मण्या अनपायिनो यथासन् ॥

जुहोमि त्वा सुभग सौभगाय पुङ्क्तमं पुरुहूत श्रवस्यन् ॥८॥(५)

४३

सं वर्चसा पर्यसा सं तनूभिरगन्महि मनसा स५ शिवेन ।

त्वष्टा सुदत्रो विदधातु रायोजुमार्हु तन्वो यद्विलिष्टम् ॥१॥

४४

यद्वा शं च त उप च । शिवे मे संतिष्ठस्वारिष्टे मे संतिष्ठस्व स्विष्टे मे संतिष्ठस्व ॥२॥

४५

दिवि विष्णुर्व्यक्र५स्त जागतेन छन्दसा ततो निर्भक्तः । योऽस्मान् द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मः ।

अन्तरिक्षे विष्णुर्व्यक्र५स्त त्रैष्टुभेन छन्दसा ततो निर्भक्तः । योऽस्मान् द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मः ।

पृथिव्यां विष्णुर्व्यक्र५स्त गायत्रेण छन्दसा ततो निर्भक्तः ।

योऽस्मान् द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मः ॥३॥

४६

असादन्नादस्यै प्रतिष्ठाया अगन्म स्वः । सं ज्योतिषाभूम ॥४॥

४७

स्वयंभूरसि श्रेष्ठो रश्मिर्वचोदा असि वचो मे देहि । सूर्यस्यावृतमन्वावर्ते ॥५॥

४८

अग्ने गृहपते सुगृहपतिरहं त्वया गृहपत्या भूयासम् ।

सुगृहपतिस्त्वं मया गृहपत्या भूयाः ॥६॥

४९

अस्थरि णो गार्हपत्यानि सन्तु शत५ हिमाः ।

तिग्मेन नस्तेजसा स५शिशधि सूर्यस्यावृतमन्वावर्ते ॥७॥

५०

उरुविष्णो विक्रमस्वोरुक्षयाय नस्कृधि । घृतं घृतयोने पिब प्र-प्र यज्ञपतिं तिर ॥८॥

५१

ततोऽसि तंतुरस्यन्तु मा तनुहि । अस्मिन्यज्ञेस्या५ साधु कृत्यायामस्मिन्नग्नेऽस्मिँल्लोके

॥९॥५२

इदं मे कर्मेदं वीर्यं पुत्रोऽनु संतनोतु । अग्ने व्रतपते व्रतमचारिषं तदशकं तन्मेऽराधि ।

इदमहं य एवास्मि स एवास्मि ॥१०॥(६)

५३

अग्नये कव्यवाहनाय स्वाहा सोमाय पितृमते स्वाहा । अपहता असुरा रक्षा५सि वेदिषदः ॥१॥ ५४

ये रूपाणि प्रतिमुञ्चमाना असुराः सन्तः स्वधया चरन्ति ।

परापुरो निपुरो ये भरन्त्यग्निष्टाल्लोकात् प्रणुदात्यस्मात् ॥२॥

५५

अत्र पितरो मादयध्वं यथाभागमावृषायध्वम् । अमीमदन्त पितरो यथाभागमावृषायिषत ॥३॥ ५६

नमो वः पितरः शुष्माय नमो वः पितरस्तपसे ।

नमो वः पितरो यज्जीवं तस्मै नमो वः पितरो रसाय ।

नमो वः पितरो घोराय मन्यवे स्वधायै वः पितरो नमः ।

एतद्गः पितरो वासो गृहान्नः पितरो दत्त ॥ ४ ॥

५७[१०७]

उदार्युषा स्वायुषोत्पर्जन्यस्थ धामभिः । उदस्थाममृतां अनु ॥५॥

५८

आर्धत्त पितरो गर्भं कुमारं पुष्करस्रजम् । यथेह पुरुषोऽसत् ॥६॥

५९

ऊर्जं वहन्तीरमृतै धृतं पर्यः क्रीलालं परिस्रुतम् ।

स्वधा स्थं तर्पयत मे पितॄन् ॥७॥ (७)

६०

कृष्णोऽसि नव ॥ ९ ॥ अग्ने वाजजिह्व ॥ ९ ॥ देव सवितरेकादश ॥ ११ ॥ अग्नीषोमयोः षट् ॥ ६ ॥

अग्नेऽद्विधायोऽष्ट ॥ ८ ॥ सं वर्त्तसा दश ॥ १० ॥ अग्नये कव्यवाहनाय सप्त ॥ ७ ॥

ससानुवाकेषु षष्टि ॥ ६० ॥ कृष्ण इमं मे षष्टि ॥ ६ ॥

इति शुक्रयजुःकाण्वसंहितायां द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥

अथ तृतीयोऽध्यायः ॥

समिधार्मिं दुवस्यत धृतैर्बोधयतार्तिथिम् । आस्मिन् हव्या जुहोतन ॥१॥

१

सुसमिधाय शोचिषे धृतं तीव्रं जुहोतन । अग्नये जातवेदसे ॥२॥

२

तं त्वां समिद्धिरङ्गिरो धृतेन वर्धयामसि । बृहन्नोचा यविष्ठय ॥३॥

३

उप त्वाग्ने हविष्मतीर्धृताचीर्यन्तु हर्यत । जुषस्व समिधो मम ॥४॥

४

भूर्भुवः स्वर्घौरिव भूम्ना भूमिरिव वरिम्णा ।

तस्यास्ते पृथिवि देवयजनि पृष्ठेभिर्मन्त्रादमन्त्राद्यादधे ॥५॥

५

आयं गौः पृश्निरक्मीदसदन् मातरं पुरः । पितरं च प्रयन्त्स्वः ॥६॥

६

अन्तश्चरति रोचनास्य प्राणादपानती । व्यख्यन् महिषो दिवम् ॥७॥

७

त्रिंशद्धाम विराजति वाक् पतङ्गाय धीयते । प्रति वस्तोरह द्युभिः ॥८॥ (१)

८

अग्निज्योतिषं त्वा वायुमतीं प्राणवतीम् । स्वर्ग्योऽस्वर्गायोपदधामि भास्वतीम् ।

अग्निज्योतिर्ज्योतिरग्निः स्वाहा ॥१॥

९

सूर्यं ज्योतिषं त्वा वायुमतीं प्राणवतीम् । स्वर्ग्योऽस्वर्गायोपदधामि भास्वतीम् ।

सूर्यो ज्योतिर्ज्योतिः सूर्यः स्वाहा ॥२॥

१०

सजूर्देवेन सवित्रा सजू राज्येन्द्रवत्या । जुषाणो अग्निर्वेतु स्वाहा ॥३॥

११

सजूर्देवेन सवित्रा सजूरुषसेन्द्रवत्या । जुषाणः सूर्यो वेतु स्वाहा ॥ ४ ॥

१२

इह पुष्टिं पुष्टिपतिर्दधात्विह प्रजां रमयतु प्रजापतिः । अग्नये गृहपतये रयिमते पुष्टिपतये स्वाहा ।

अग्नयेऽन्नादायानपतये स्वाहा ॥५॥

१३

अनमित्रं मे अधराग्नमित्रमुदककुचि । इन्द्रानमित्रं पश्चान्मेनमित्रं पुरस्कृचि ॥६॥

१४ [१२४]

इन्द्रः पश्चादिन्द्रः पुरस्तादिन्द्रो अस्माँ३ अभिपातु विश्वतः ।	
इन्द्रो जिवाँसतां मनाँसि विषूचीना व्यस्यतात् ॥७॥	१५
समिदसि समिद्धो मे अग्ने दीदिहि । समेद्धा तै अग्ने दीद्यासम् ॥८॥(२)	१६
उपप्रयन्तो अध्वरं मन्त्रं वोचेमाग्रये । आरे अस्मे च शृण्वते ॥१॥	१७
अग्निर्मूर्धा दिवः ककुत्पतिः पृथिव्या अयम् । अपाँ रेताँसि जिन्वति ॥२॥	१८
उभा वामिन्द्राग्नी आहुवध्या उभा राधसः सह मादुयध्यै ।	
उभा दातारा इषाँ रयीणामुभा वाजस्य सातये हुवे वाम् ॥३॥	१९
अयं ते योनिर्ऋत्वियो यतो जातो अरोचथाः ।	
तं जानन्नग्न आरोहाथा नो वर्धया रयिम् ॥४॥	२०
अयमिह प्रथमो धायि धातुभिर्होता यजिष्ठो अध्वरेष्वीज्यः ।	
यमप्रवानो भृगवो विरुचुर्वनेषु चित्रं विभ्वं विशेर्विशे ॥५॥	२१
अस्य प्रतामनु द्युतँ शुक्रं दुदुहे अह्यः । पयः सहस्रसामृषिम् ॥६॥	२२
तनुपा अग्नेऽसि तन्वाँ मे पाह्यायुर्दा अग्नेऽस्यायुर्मै देहि । वर्चोदा अग्नेऽसि वर्चोँ मे देहि ॥७॥	२३
अग्ने यन्मै तन्वाँ ऊनं तन्म आपृण । इन्धानास्त्वा शतँ हिमा द्युमन्तँ समिधीमहि ॥८॥	२४
वयस्वन्तो वयस्कृतँ सहस्वन्तः सहस्कृतम् । अग्ने सपत्नदम्भनमदब्धासो अदाभ्यम् ॥९॥	२५
चित्रावसो स्वस्ति तै पारमशीय । सं त्वमग्ने सूर्यस्य वर्चसागथाः समृषीणा स्तुतेन ॥१०॥	२६
सं प्रियेण धाम्ना समहमारुषा सं वर्चसा सं प्रजया सँ रायस्पोषेण गमिषीय ।	
अन्धु स्थान्धो वो भक्षीय महं स्थ महो वो भक्षीय ॥११॥	२७
ऊर्जं स्थोर्जो वो भक्षीय रायस्पोषं स्थ रायस्पोषं वो भक्षीय ।	
रेवती रमध्वमस्मिन् योना अस्मिन् गोष्ठेऽस्मिन् क्षयेऽस्मिन्लोके ॥१२॥	२८
इहैव स्तेतो मापगात । सँ हितार्ति विश्वरूप्यूर्जा माविश गौपत्येन ॥१३॥	२९
उप त्वाग्ने दिवेदिवे दोषावस्तर्धिया वयम् । नमो भरन्त एमसि ॥१४॥	३०
राजन्तमध्वराणां गोपामतस्य दीदिविम् । वर्धमानँ स्वे दमै ॥१५॥	३१
स नः पितेव सूनवेऽग्ने स्रपायनो भव । सचस्वा नः स्वस्तये ॥१६॥	३२
अग्ने त्वं नो अन्तम उत त्राता शिवो भवा वरूध्यः ।	
वसुरभिर्वसुश्रवा अच्छा नक्षि द्युमन्तमँ रयिं दाः ॥१७॥	३३ [१४३]

तं त्वा शोचिष्ठ दीदिवः सुन्नाय नूनमीमहे सखिभ्यः ।	
स नो बोधि शुधी हवमुख्या णो अघायतः समस्मात् ॥१८॥	३४
इळ एष्टदित एहि काम्य एहि । मयि वः कामधरणं भूयात् ॥१९॥	३५
सोमानः स्वरणं कृणुहि ब्रह्मणस्पते । कुक्षीवन्तं य औशिजः ॥२०॥	३६
यो रेवान्यो अमीवहा वसुवित् पुष्टिवर्धनः । स नः सिषक्तु यस्तुरः ॥२१॥	३७
मा नः शंसो अररुषो धूर्तिः प्रणञ्चार्त्यस्य । रक्षा णो ब्रह्मणस्पते ॥२२॥	३८
महि त्रीणामवोऽस्तु द्युक्षं मित्रस्यार्यम्णः । दुराधर्ष वरुणस्य ॥२३॥	३९
नहि तेषाममा चन नाध्वसु वारणेषु । ईशे रिपुरघशंसः ॥२४॥	४०
ते हि पुत्रासो अदितेः प्र जीवसे मर्त्यीय । ज्योतिर्यच्छन्त्यजस्रम् ॥२५॥	४१
कदा चन स्तरीरसि नेन्द्र सश्वसि दाशुषे ।	
उपोपेन्नु मघवन् भय इन्नु ते दानं देवस्य पृच्यते ॥२६॥	४२
तत् सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि । धियो यो नः प्रचोदयात् ॥२७॥	४३
परि ते दूळभो रथोऽस्माँ३ अश्रोतु विश्वतः । येन रक्षसि दाशुषः ॥	
समिद्धो मासमर्धय प्रजया च धनेन च ॥२८॥ (३)	४४

भूर्भुवः स्वः सुप्रजाः प्रजया भूयासम् । सुवीरौ वीरैः सुपोषः पोषैः ॥१॥	४५
नर्ये प्रजां मे पाहि शंस्य पशन् मे पाहि । आगन्म विश्ववेदसमस्मभ्यं वसुवित्तमम् ॥२॥	४६
अग्रे सम्राळभि द्युम्नमभि सह आयच्छस्व । अयमग्निगृहपतिर्गाहिपत्यः प्रजावान्वसुवित्तमम् ॥३॥	४७
अग्रे गृहपतेऽभि द्युम्नमभि सह आयच्छस्व । गृहा मा विभीत मा वैपध्वमूर्ज बिभ्रत एमसि ॥४॥४८	
ऊर्ज बिभ्रद्रः सुमनाः सुमेधा गृहानैमि मनसा मोदमानः ।	
येषामध्येति प्रवसन्त्येषु सौमनसो बहुः ॥५॥	४९
गृहानुपह्वयामहे ते नो जानन्तु जानतः । उपहृता इह गाव उपहृता अजावयः ॥६॥	५०
अथो अन्नस्य कीलाल उपहृतो गृहेषु नः । क्षेमाय वः शान्त्यै प्रपद्ये ।	
शिवः शग्मः शंयोः शंयोः ॥७॥ (४)	५१

प्रघासिनो हवामहे मरुतश्च रिशादसः । कुरम्भेण सजोषसः ॥१॥	५२
यद् ग्रामे यदरण्ये यत्सभायां यदिन्द्रिये । यदेनश्चक्रमा वयमिदं तदवयजामहे स्वाहा ॥२॥	५३
मो षू ण इन्द्रात्र पृत्सु देवैरस्ति हि ष्मा ते शुष्मिन्नवयाः ।	
महश्चिद्यस्य मीळहुषो यव्या हविष्मतो मरुतो वन्दते गीः ॥३॥	५४[१६४]

- अक्रन् कर्म कर्मकृतः सह वाचा मयोभुवा । देवेभ्यः कर्म कृत्वास्तं प्रेत सचाशुवः ॥४॥ ५५
- अवश्यं निचुम्पुण निचेरुरासि निचुम्पुणः ।
अव देवैर्देवकृतमेनोऽयासिषमव मर्त्यैर्मर्त्यकृतं पुरुरावणो देव रिषसाहि ॥५॥ (५) ५६
- पूर्णां दर्विं परां पत सुपूर्णां पुनरापत । वस्नेव विक्रीणावहा इषमूर्जं शतक्रतो ॥१॥ ५७
- देहि मे ददामि ते नि मे धेहि नि ते दधौ ।
निहारं निहरामि ते निहारं निहरासि मे स्वाहा ॥२॥ (६) ५८
- अक्षभमीमदन्तु र्वव प्रिया अधूषत ।
अस्तौषत स्वभानवो विप्रा नविष्ठया मती योजा न्विन्द्र ते हरीं ॥१॥ ५९
- सुसंद्दशं त्वा वयं मधवन् वन्दिषीमहि ।
प्र नूनं पूर्णवन्धुर स्तुतो यासि वशां३ अनु योजा न्विन्द्र ते हरीं ॥२॥ ६०
- मनो न्वाहुवामहे नाराशस्सेन स्तोमेन । पितृणां च मन्मभिः ॥३॥ ६१
- आ न एतु मनः पुनः क्रत्वे दक्षाय जीवसे । ज्योक् च सूर्यं दृशे ॥४॥ ६२
- पुनर्नः पितरो मनो ददातु दैव्यो जनः । जीवं व्रातं सचेमहि ॥५॥ ६३
- वयं सोम ब्रूते तव मनस्तनूषु विभ्रतः । प्रजावन्तः सचेमहि ॥६॥ (७) ६४
- एष ते रुद्र भागः सह स्वस्त्राम्बिकया तं जुषस्व स्वाहा । एष ते रुद्र भाग आस्वस्ते पशुः ॥१॥ ६५
- अव रुद्रमदीमह्यव देवं त्र्यम्बकम् ।
यथा नो वस्यसस्करद्यथा नः श्रेयसस्करद्यथा नो व्यवसाययात् ॥२॥ ६६
- भेषजमसि भेषजं गवेऽश्वाय पुरुषाय भेषजम् । सुगं मेषाय मेष्ट्यै ॥३॥ ६७
- त्र्यम्बकं यजामहे सुगन्धिं पुष्टिवर्धनम् । उर्वारुकमिव बन्धनान्मृत्योर्मुक्षीय मामृतात् ॥४॥ ६८
- त्र्यम्बकं यजामहे सुगन्धिं पतिवेदनम् । उर्वारुकमिव बन्धनादितो मुक्षीय मामृतात् ॥५॥ ६९
- एतेन रुद्रावसेन पुरो मूर्जवतोऽतीहि ।
अवततधन्वा पिनाकावसः कृत्तिवासा अहिंसन्नः शिवः शान्तोऽतीहि ॥६॥ (८) ७०
- वाजिनां वाजोऽवतु भक्षो अस्मान् रेतः सिक्तममृतं बलाय ।
विश्वे देवा अभि यत् संबभूवुस्तन्मा धिनोतु प्रजया धनेन ॥१॥ ७१
- वाज्यहं वाजिनस्योपहूत उपहूतस्य भक्षयामि । वाजे वाजी भूयासम् ॥२॥ ७२
- सवित्रा प्रहृता दैव्य आप उदन्तु ते तनूम् । दीर्घायुत्वाय वर्चसे ॥३॥ ७३ (१८३)

कश्यपस्य त्र्यायुषं जुमदग्रेऽत्र्यायुषम् । यद्देवानां त्र्यायुषं तन्मे अस्तु त्र्यायुषम् ॥४॥ ७४
 येन धाता बृहस्पतेरिन्द्रस्य चायुषेऽवपत् । तेन ते वपामि ब्रह्मणा जीवार्तवे जीवनाय ॥५॥ ७५
 दीर्घायुत्वाय बलाय वर्चसे । सुप्रजास्त्वाय चासा अथो जीव शरदः शतम् ॥६॥ (९) ७६ [१८६]

समिधान्निमष्ट ॥ ८ ॥ अग्निज्योतिषं त्वाष्ट ॥ ८ ॥ उपप्रयन्तोऽष्टाविंशतिः ॥ २८ ॥ भूर्भुवः स्वः
 सप्त ॥ ७ ॥ प्रधासिनः पञ्च ॥ ५ ॥ पूर्णा दर्वि द्वे ॥ २ ॥ अक्षन्नमीमदन्त षट् ॥ ६ ॥
 एष ते च षट् ॥ ६ ॥ वाजिनां वाजश्च षट् ॥ ६ ॥ नवानुवाकेषु षट्सप्ततिः ॥ ७६ ॥
 ॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां तृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥

अथ चतुर्थोऽध्यायः ॥

एदमगन्म देवयजनं पृथिव्या यत्र देवासो अजुषन्त विश्वे ।
 ऋक्सामाभ्यां सन्तरन्तो यजुर्भी रायस्पोषेण समिषा मदेम ॥१॥ १
 इमा आपः शम्भु मे सन्तु देवीरोषधे त्रायस्व स्वधिते मेनं हिंसीः ।
 आपो अस्मान्मातरः शुन्धयन्तु घृतेन नो घृतप्वः पुनन्तु ॥२॥ २
 विश्वं हि रिप्रं प्रवहन्ति देवीरुदिदाभ्यः शुचिरा पूत एमि ।
 दीक्षातपसोस्तनूरांसि तां त्वां शिवां शग्मां परिदधे भद्रं वर्णं पुष्यन् ॥३॥ (१) ३

महीनां पयोऽसि वर्चोदा असि वर्चो मे देहि । वृत्रस्य कनीनकासि चक्षुर्दा असि चक्षुर्मे देहि ॥१॥४
 चित्पतिर्मा पुनातु वाक्पतिर्मा पुनातु देवो मा सविता पुनात्वच्छिद्रेण पवित्रेण सूर्यस्य रश्मिभिः ।
 तस्य ते पवित्रपते पवित्रपूतस्य यत्कामः पुने तच्छक्रेयम् ॥२॥ ५
 आ वो देवास ईमहे वामं प्रयत्यध्वरे । आ वो देवास आशिषो यज्ञियासो हवामहे ॥३॥ ६
 स्वाहा यज्ञं मनसः स्वाहोरोरन्तरिक्षात् । स्वाहा द्यावापृथिवीभ्यां स्वाहा वातादारंभे ॥४॥ (२) ७

आकृत्यै प्रयुजेऽग्नये स्वाहा मेधायै मनसेऽग्नये स्वाहा
 दीक्षायै तपसेऽग्नये स्वाहा सरस्वत्यै पूष्णेऽग्नये स्वाहा ।
 आपो देवीर्बृहतीर्विश्वशम्भुवो द्यावापृथिवी उर्वन्तरिक्ष । बृहस्पतये हविषा विधेम स्वाहा ॥१॥ ८
 विश्वो देवस्य नेतुर्मतो वुरीत सख्यम् । विश्वो राय इषुध्यति द्युम्नं वृणीत पुष्यसे स्वाहा ॥२॥ (३) ९

ऋक्सामयोः शिल्पे स्थस्ते वामारंभे ते मा पातम् । आस्य यज्ञस्योद्वचः ॥१॥ १०
 शर्मासि शर्म मे यच्छ नमस्ते अस्तु मा मा हिंसीः ।
 ऊर्गस्याङ्गिरस्यूर्णम्रदा ऊर्जी मे यच्छ ॥२॥

- सोमस्य नीविरसि विष्णोः शर्मासि शर्म यजमानस्य । १२
 इन्द्रस्य योनिरसि सुसस्याः कृषीस्कृधि ॥३॥ १३
 उच्छ्रयस्व वनस्पत ऊर्ध्वो मा पाह्यः हंसः । आस्य यज्ञस्योद्वचः ॥४॥ (४) १४
 व्रतं कृणुत व्रतं कृणुत व्रतं कृणुत । अग्निर्गन्धार्घ्यज्ञो वनस्पतिर्यज्ञियः ॥१॥ १४
 देवीं धियं मनामहे सुमृळीकामभिष्टये । वर्चोदां विश्वर्चायसः सुतीर्था नो असद्वज्ञे ॥२॥ १५
 ये देवा मनोजाता मनोयुजो दक्षकृतवः । ते नोऽवन्तु ते नः पान्तु तेभ्यः स्वाहा ॥३॥ १६
 क्षात्राः पीता भवत यूयमापो अस्माकमन्तरुदरं सुशेवाः ।
 ता अस्मभ्यमयक्ष्मा अनामीवा अनागसुः स्वदन्तु देवीरमृता क्रतावृधः ॥४॥ १७
 इयं ते यज्ञिया तनूरपो मुञ्चामि न प्रजाम् ।
 अहोमुचः स्वाहाकृताः पृथिवीमाविशत पृथिव्या संभव ॥५॥ १८
 अग्ने त्वं सु जागृहि वयं सु मन्दिषीमहि । रक्षां णो अप्रयुच्छन् प्रबुधे नः पुनस्कृधि ॥६॥ १९
 पुनर्मनः पुनरार्यम आगात् पुनश्चक्षुः पुनः श्रोत्रं म आगात् ।
 पुनः प्राणः पुनरात्मा म आगात् । वैश्वानरो अदब्धस्तनूपा अग्निमी पातु दुरितादवद्यात् ॥७॥ २०
 त्वमग्ने व्रतपा असि देव आ मर्त्येष्वा । त्वं यज्ञेष्वीड्यः ॥८॥ २१
 रास्वेयत्सोमा भूयो भर । देवो नः सविता वसोर्दाता वस्वदात् ॥९॥ (५) २२
 एषा ते शुक्र तनूरेतद्वचस्तया सम्भव भ्राजं गच्छ । जूरासि धृता मनसा जुष्टा विष्णवे ॥१॥ २३
 तस्यास्ते सत्यसंवसः प्रसवे तनूयन्त्रमंशीय स्वाहा ।
 चन्द्रमसि शुक्रमस्यमृतमसि वैश्वदेवमसि ॥२॥ २४
 चिदसि मनासि धीरसि दक्षिणासि क्षत्रियासि यज्ञियास्यदितिरस्युभयतः शीर्ष्णी ।
 सा नः सुप्राची सुप्रतीची भव ॥३॥ २५
 मित्रस्त्वा यदि बन्धीतां पूषाध्वनस्पात्विन्द्रायाध्यक्षाय ।
 अनु त्वा माता मन्यतामनु पितानु भ्राता सगर्भ्योऽनु सखा सयूध्यः ॥४॥ २६
 सा देवि देवमच्छेहीन्द्राय सोमम् । रुद्रस्त्वा वर्तयतु स्वस्ति सोमसखा पुनरेहि ॥५॥ (६) २७
 वस्यस्यदितिरस्यादित्यासि रुद्रासि चन्द्रासि । बृहस्पतिर्वा सुमे रम्णातु रुद्रो वसुभिराचके ॥१॥ २८
 अदित्यास्त्वा मूर्धन्नाजिघर्षि देवयजने पृथिव्याः । इळायास्पदमसि घृतवत् स्वाहा ॥२॥ २९
 अस्मे रमस्वास्मे ते बन्धुः । त्वे रायो अस्मे रायः ॥३॥ ३० [२१६]

मा वयं रायस्पोषेण वियौष्म तोतो रायः । समंख्ये देव्या धिया सं दक्षिणयोरुचक्षसा ।

मा म आयुः प्रमोषीमो अहं तव वीरान्विदेय तव देवि संदृशि ॥४॥ (७) ३१

एष ते गायत्रो भाग इति मे सोमाय ब्रूतादेष ते त्रैष्टुभो भाग इति मे सोमाय ब्रूतात् ।

एष ते जागतो भाग इति मे सोमाय ब्रूताच्छन्दोमानानां

साम्राज्यं गच्छतादिति मे सोमाय ब्रूतात् ॥१॥

३२

आस्माकोऽसि शुक्रस्ते ग्रहः । विचितस्त्वा विचिन्वन्तु ॥२॥

३३

अभि त्वं देव सवितारमोण्योः कविकृतुमर्चामि सत्यसंव रत्नधामभि प्रियं मति कविम् ।

ऊर्ध्वा यस्यामतिर्भा आर्दिद्युतत्सवीमनि हिरण्यपाणिरमिमीत सुक्रतुः कृपा स्वः ॥३॥

३४

प्रजाभ्यस्त्वा प्रजास्त्वानुप्राणन्तु । प्रजास्त्वमनुप्राणिहि ॥४॥ (८)

३५

चन्द्रं त्वा चन्द्रेण क्रीणामि शुक्र शुक्रेणामृतममृतेन । सग्मे ते गोरस्मे ते चन्द्राणि ॥१॥

३६

तपसस्तनूरसि प्रजापतेर्वर्णः । परमेणं पशुनां क्रीयसे सहस्रपोषं पुषेयम् ॥२॥

३७

मित्रो न एहि सुमित्रध इन्द्रस्योरुमाविंश दक्षिणम् । उशन्नशन्तं स्योनः स्योनम् ॥३॥

३८

स्वान् भ्राजाङ्गारे बम्भारे हस्त सुहस्त कशनो ।

एते वः सोमक्रयणास्तात्रक्षध्वं मा वो दभन् ॥४॥

३९

परि माग्ने दुश्चरिताद्वाधस्वा मा सुचरिते भज । उदायुषा स्वायुषोदस्थाममृतां अनु ॥५॥

४०

प्रति पन्थामपन्नहि स्वस्तिगामनेहसम् । येन विश्वाः परि द्विषो वृणक्ति विन्दते वसु ॥६॥ (९) ४१

अर्दित्यास्त्वगस्यर्दित्यै सद आसीद । अस्तंभ्राद्यामृष्टभो अन्तरिक्षममिमीत वरिमाणं पृथिव्याः ।

आसीद्विश्वा भुवनानि सम्राड्विश्वेत्तानि वरुणस्य व्रतानि ॥१॥

४२

वनेषु व्यन्तरिक्षं ततान् वाजमर्वत्सु पर्य उस्त्रियासु ।

हत्सु क्रतुं वरुणो विक्षत्रिं दिवि सूर्यमदधात् सोममद्रौ ॥२॥

४३

सूर्यस्य चक्षुरारोहाग्नेरक्षणः कनीनकाम् । यत्रैतशेभिरीयसे भ्राजमानो विपश्चिता ॥३॥ ४४

उस्त्रा एतं धूर्वाहौ युज्येथामनुश्रू अवीरहणौ ब्रह्मचोदनौ ।

स्वस्ति यजमानस्य गृहान् गच्छतम् ॥ ४ ॥

४५

भद्रो मेऽसि प्रच्यवस्व भुवस्पते विश्वान्यभि धामानि ।

मा त्वा परिपरिणो विदन् मा त्वा परिपन्थिनो विदन् मा त्वा वृका अघायवो विदन् ।

इयेनो भूत्वा परापत यजमानस्य गृहान् गच्छ तन्नौ सस्कृतम् ॥ ५ ॥

४६ [२३२]

नमो मित्रस्य वरुणस्य चक्षसे महो देवाय तद्वत् संपर्यत ।

दूरेदृशे देवजाताय केतवे दिवस्पुत्राय सूर्याय शंसत ॥६॥

४७

वरुणस्योत्तमर्भनमसि वरुणस्य स्कम्भसर्जनी स्थः ।

वरुणस्य ऋतसदन्यसि वरुणस्य ऋतसदनमसि वरुणस्य ऋतसदनीमासीद ॥७॥

४८

या ते धामानि हविषा यजन्ति ता ते विश्वा परिभूरस्तु यज्ञम् ।

गयस्फानः प्रतरणः सुवीरोऽवीरिहा प्रचरा सोम दुर्यान् ॥८॥ (१०)

४९ [२३५]

पद्मगन्ध तिलः ॥ ३ ॥ महीनां चतस्रः ॥ ४ ॥ आकृत्यै द्वे ॥ २ ॥ ऋक्सामयोश्चतस्रः ॥ ४ ॥

व्रतं कृणुत नव ॥ ९ ॥ एषा ते पञ्च ॥ ५ ॥ वस्यसि चतस्रः ॥ ४ ॥ एष ते चतस्रः

॥ ४ ॥ चंद्रं त्वा षट् ॥ ६ ॥ अदित्यस्त्वगष्ट ॥ ८ ॥ दशानुवाकेष्वेकोनपञ्चाशत् ॥ ४९ ॥

॥ इति शुक्रयजुःकाण्वसंहितायां चतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥

अथ पञ्चमोऽध्यायः ।

अग्नेस्तनूरसि विष्णवे त्वा सोमस्य तनूरसि विष्णवे त्वा ।

अतिथेरातिथ्यमसि विष्णवे त्वा इयेनाय त्वा सोमभृते

विष्णवे त्वाग्नये त्वा रायस्पोषदे विष्णवे त्वा ॥१॥

१

अग्नेर्जनित्रमसि वृषणौ स्थः । उर्वश्यस्यायुरसि पुरुरवा असि ।

गायत्रेण त्वा छन्दसा मन्थामि त्रैष्टुभेन त्वा छन्दसा मन्थामि

जार्गतेन त्वा छन्दसा मन्थामि ॥२॥

२

भवंतं नः समनसौ सचेतसा अरेपसौ ।

मा यज्ञं हिंसिष्टं मा यज्ञपतिं जातवेदसौ शिवौ भवतमद्य नः ॥३॥

३

अग्रा अग्निश्चरति प्रविष्ट ऋषीणां पुत्रो अभिशस्तिपावा ।

स नः स्योनः सुयजा यजेह देवेभ्यो हव्यं सदमग्रयुच्छन्त्स्वाहा ॥४॥ (१)

४

आपतये त्वा गृह्णामि परिपतये त्वा गृह्णामि । तनूनप्त्रे शाकुराय शक्मन्नोजिष्ठाय ॥१॥

५

अनाधृष्टमस्यनाधृष्यं देवानामोर्जः । अनभिशस्त्यभिशस्तिपा अनभिशस्तेन्यम् ॥२॥

६

अज्जसा सत्यमुपगेषं सुविते मा धाः । अग्ने व्रतपास्त्वे व्रतपाः ॥३॥

७

या तव तनूरियं सा मयि या मम तनूरेषा सा त्वयि ।

सह नौ व्रतपते व्रतान्यनु मे दीक्षां दीक्षापतिर्मन्यतामनु तपस्तपस्पतिः ॥४॥

८ [२४३]

अ॒शु॒रं॒शु॒ष्टे दे॒व सो॒माप्या॑यता॒मिन्द्रा॑यै॒कध॒नवि॑दे ।

आ तुभ्य॑मिन्द्रः॒ प्याय॑ता॒मा त्वमिन्द्रा॑य प्यायस्व ॥५॥

आप्या॑यया॒स्मान् स॒खीन्त्स॒न्या मे॒घया॑ । स्व॒स्ति ते॑ दे॒व सोम॑ सु॒त्यामु॒द्वच॑मशीथि ॥६॥ १०

ए॒ष्टा रा॒यः प्रे॒षे भ॒गाय॑ । ऋ॒तमृ॑तवा॒दिभ्यो॑ नमो॒ दिवे॑ नमः पृथि॒व्यै ॥७॥ ११

या ते॑ अ॒ग्ने यः श॒या त॒नूर्व॑र्षि॒ष्टा ग॒ह्वरे॑ष्टा । उ॒ग्रं व॒चो अ॒पाव॑धी॒त्त्वेषं॑ व॒चो अ॒पाव॑धी॒त् स्वाहा॑ ।

या ते॑ अ॒ग्ने र॒जःश॒या त॒नूर्व॑र्षि॒ष्टा ग॒ह्वरे॑ष्टा । उ॒ग्रं व॒चो अ॒पाव॑धी॒त्त्वेषं॑ व॒चो अ॒पाव॑धी॒त् स्वाहा॑ ।

या ते॑ अ॒ग्ने ह॒रीश॒या त॒नूर्व॑र्षि॒ष्टा ग॒ह्वरे॑ष्टा ।

उ॒ग्रं व॒चो अ॒पाव॑धी॒त्त्वेषं॑ व॒चो अ॒पाव॑धी॒त् स्वाहा॑ ॥८॥ (२)

त॒प्ताय॑नी मेऽसि वि॒त्ताय॑नी मेऽसि । अ॒व॒ता॒न्मा व्य॑थि॒तम॑व॒ता॒न्मा ना॑थि॒तम् ॥९॥ १३

वि॒दे॒र॒ग्नेर्न॑भो॒ नामा॑ग्ने॒ अ॒ङ्गि॒र आ॑यु॒ना ना॒ग्नेहि॑ ।

योऽस्यां॑ पृथि॒व्याम॑सि॒ यत्तेना॑धृष्टं॒ नाम॑ य॒ज्ञियं॑ तेन॒ त्वा द॑धे ।

वि॒दे॒र॒ग्नेर्न॑भो॒ नामा॑ग्ने॒ अ॒ङ्गि॒र आ॑यु॒ना ना॒ग्नेहि॑ ।

यो द्वि॒ती॒र्यस्यां॑ पृथि॒व्याम॑सि॒ यत्तेना॑धृष्टं॒ नाम॑ य॒ज्ञियं॑ तेन॒ त्वा द॑धे ।

वि॒दे॒र॒ग्नेर्न॑भो॒ नामा॑ग्ने॒ अ॒ङ्गि॒र आ॑यु॒ना ना॒ग्नेहि॑ ।

यस्तृ॒ती॒र्यस्यां॑ पृथि॒व्याम॑सि॒ यत्तेना॑धृष्टं॒ नाम॑ य॒ज्ञियं॑ तेन॒ त्वा द॑धे ।

अनु॑ त्वा दे॒ववी॑तये॒ सि॒ःश्व॑सि स॒पत्न॑सा॒ही दे॒वेभ्यः॑ क॒ल्पस्व॑ सि॒ःश्व॑सि

स॒पत्न॑सा॒ही दे॒वेभ्यः॑ शु॒न्धस्व॑ सि॒ःश्व॑सि स॒पत्न॑सा॒ही दे॒वेभ्यः॑ शु॒म्भस्व॑ ॥१०॥ (३) १४

इन्द्र॒घोष॑स्त्वा वसु॒भिः पुर॑स्ता॒त्पातु॑ प्र॒चे॒तास्त्वा रु॒द्रैः प॒श्चात्पा॑तु ।

मनो॑जवास्त्वा पि॒तृभि॑र्दक्षि॒णतः॑ पा॒तु विश्व॑कर्मा॒ त्वादित्यै॑रु॒त्तर॑तः पा॒तु ॥११॥ १५

इ॒दम॑हं॒ तप्तं॑ वा॒र्षेहि॑र्धा॒ य॒ज्ञाभिः॑ सु॒जामि॑ ।

सि॒ःश्व॑सि॒ स्वाहा॑ सि॒ःश्व॑स्यादि॒त्यव॑निः॒ स्वाहा॑ ॥१२॥ १६

सि॒ःश्व॑सि ब्र॒ह्मव॑निः॒ क्षत्र॑व॒निः स्वाहा॑ सि॒ःश्व॑सि सु॒प्रजा॑व॒नी रा॒यस्पोष॑व॒निः स्वाहा॑ ।

सि॒ःश्व॑स्याव॒ह दे॒वान्य॑ज॒मानाय॑ स्वाहा॒ भूते॑भ्यस्त्वा ॥१३॥ १७

ध्रु॒वोऽसि॑ पृथि॒वीं द॑ध॒ ध्रु॒वक्षि॑द॒स्यन्त॑रि॒क्षं द॑ध॒ ।

अ॒च्यु॒तक्षि॑द॒सि दि॒वं द॑ध॒ ह॒माग्ने॑र्भ॒स्मास्य॑ग्नेः पुरी॑षमसि ॥१४॥ (४) १८

यु॒ञ्जते॑ मन॒ उ॒त यु॒ञ्जते॑ धि॒यो वि॒प्रा वि॒प्रस्य॑ बृ॒हतो॑ वि॒पश्चितः॑ ।

वि हो॒त्रा द॑धे व॒युना॑विदे॒क इ॒न्मही॑ दे॒वस्य॑ स॒वितुः॑ परि॒ष्टुतिः॑ ॥१५॥ १९ [१५४]

- इदं विष्णुर्विचक्रमे त्रेधा नि दधे पदम् । समूळहमस्य पाशसुरे स्वाहा ॥२॥ २०
- इरावती धेनुमती हि भूतः स्रग्वसिनी मनवे दशस्या ।
- व्यस्कभ्ना रोदसी विष्ण एते दाधर्थं पृथिवीमभितो मयूखैः स्वाहा ॥३॥ २१
- देवश्रुतौ देवेष्वधोषतम् । प्राचीं प्रेतमध्वरं कल्पयन्ती ऊर्ध्वं यज्ञं नयतं मा जिह्वरतम् ॥४॥ २२
- स्वं गोष्ठमावदतं देवी दुर्ये आयुर्मा निर्वीदिष्टं प्रजां मा निर्वीदिष्टम् ।
- अत्र रमेथां वर्ष्मन् पृथिव्याः ॥५॥ २३
- विष्णोर्नुकै वीर्यीणि प्रवोचं यः पार्थिवानि विममे रजांसि ।
- यो अस्कभायदुत्तरः सधस्थं विचक्रमाणस्त्रेधोरुगायो विष्णवे त्वा ॥६॥ २४
- दिवो वा विष्ण उत वा पृथिव्या महो वा विष्ण उरोरन्तरिक्षात् ।
- उभा हि हस्ता वसुना पृणस्वा प्रयच्छ दक्षिणादोत सव्याद्विष्णवे त्वा ॥७॥ २५
- प्र तद्विष्णुं स्तवते वीर्येण मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः ।
- यस्योरुषु त्रिषु विक्रमणेष्वधिक्षियन्ति भुवनानि विश्वा ॥८॥ २६
- विष्णो रराटमसि विष्णोः श्रप्त्रे स्थो विष्णोः स्यूरसि विष्णोर्ध्रुवोऽसि ।
- वैष्णवमसि विष्णवे त्वा ॥९॥ (५) २७
- देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ।
- आददे नार्यसीदमहः रक्षसो ग्रीवा अर्षिकृन्तामि ।
- बृहन्नसि बृहद्रवा बृहतीमिन्द्राय वाचं वद । रक्षोहणं वलगहनं वैष्णवीम् ॥१॥ २८
- इदमहं तं वलगमुद्वपामि यन्नो निष्ठयो यममात्यो निचखानं ।
- इदमहं तं वलगमुद्वपामि यं नः समानो यमसमानो निचखानं ।
- इदमहं तं वलगमुद्वपामि यं नः सर्वन्धुर्यमसबन्धुर्निचखानं ।
- इदमहं तं वलगमुद्वपामि यं नः सजातो यमसजातो निचखानोत्कृत्यां किरामि ॥२॥ २९
- स्वराळसि सपन्नहा सत्रराळस्यभिमातिहा । जनराळसि रक्षोहा सर्वराळस्यमित्रहा ॥३॥ ३०
- रक्षोहणो वलगहनः प्रोक्षामि वैष्णवान्रक्षोहणो वलगहनोऽवनयामि वैष्णवान् ।
- रक्षोहणो वलगहनोऽवस्तृणामि वैष्णवान् ॥४॥ ३१
- रक्षोहणो वलगहना उपदधामि वैष्णवी रक्षोहणो वलगहनो पर्युहामि वैष्णवी ।
- वैष्णवमसि वैष्णवा स्थ ॥५॥ (६) ३२ [२६७]

- देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्वाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ।
 आददे नार्यसीदमहःरक्षसो ग्रीवा अपिकृन्तामि । यवोऽसि यवयास्मद् द्वेषो यवयारातीः ।
 दिवे त्वान्तरिक्षाय त्वा पृथिव्यै त्वा ॥१॥ ३३
- शुन्धन्ताँल्लोकाः पितृषदनाः पितृषदनमसि ।
 उदिवस्स्तभानान्तरिक्षं पूष्ण दृहस्व पृथिव्याम् ॥२॥ ३४
- युतानस्त्वा मारुतो मिनोतु मित्रावरुणौ ध्रुवेण धर्मेणा ।
 ब्रह्मवर्नि त्वा क्षत्रवर्नि रायस्पोषवनि पर्यूहामि ॥३॥ ३५
- ब्रह्म दृह क्षत्रं दृहायुर्दृह प्रजां दृह । ध्रुवासि ध्रुवोऽस्मिन्यजमान आयतने भूयात् ।
 घृतेन द्यावापृथिवी पूर्यथामिन्द्रस्य छदिरसि विश्वजनस्य छाया ॥४॥ ३६
- परि त्वा गिर्वणो गिर इमा भवन्तु विश्वतः । वृद्धायुमनु वृद्धयो जुष्टा भवन्तु जुष्टयः ॥५॥ ३७
- इन्द्रस्य स्यूरसीन्द्रस्य ध्रुवोऽसि । ऐन्द्रमसि वैश्वदेवमसि ॥६॥ (७) ३८
- विभूरसि प्रवाहणो वह्निरसि हव्यवाहनः । श्वात्रोऽसि प्रचेतास्तुथोऽसि विश्ववेदाः ॥१॥ ३९
- उशिगसि कविरङ्गारिरसि बम्भारिः । अवस्यूरसि दुर्वस्वाञ्छुन्ध्यूरसि मार्जालीयः ॥२॥ ४०
- ऋतधामासि स्वर्ज्योतिः समुद्रोऽसि विश्वव्यचाः । अजोऽस्येकपादहिरसि बुध्न्यः ॥३॥ ४१
- सम्राळसि कृशानुः परिषद्योऽसि पवमानः । नभोऽसि प्रतर्का मृष्टोऽसि हव्यस्रदनः ॥४॥ ४२
- समूह्योऽसि विश्ववेदा ऊनातिरिक्तस्य प्रतिष्ठा ।
 अग्रयः सगरा सगरा स्थ सगरेण नाम्ना रौद्रेणानीकेन ।
 पातमाग्रयः पिपृतमाग्रयो नमो वोऽस्तु मा मा हिंसिष्ट ॥५॥ (८) ४३
- ज्योतिरसि विश्वरूपं विश्वेषां देवानां समित् । त्वं सोम तनूकृद्भ्यो द्वेषोभ्योऽन्यकृतेभ्यः ।
 उरु यन्तासि वरूथं स्वाहा । जुषाणो अमुराज्यस्य वेतु स्वाहा ॥१॥ ४४
- अग्ने नय दुपथा राये असान्विश्वानि देव वयुनानि विद्वान् ।
 युयोध्यस्मज्जुहुराणमेनो भूर्यिष्ठां ते नमउक्ति विधेम ॥२॥ ४५
- अयं नो अभिर्वरिवस्कृणोत्वयं मृधः पुर एतु प्रभिन्दन् ।
 अयं वाजाञ्जयतु वाजसाता अयं शत्रूञ्जयतु जर्हणाणः स्वाहा ॥३॥ ४६
- उरु विष्णो विक्रमस्त्रोरु क्षयाय नस्कृधि । घृतं घृतयोने पिव प्रप यज्ञपतिं तिर् स्वाहा ॥४॥ ४७
- देव सवितरेष ते सोमस्तं रक्षस्व मा त्वा दभन् ।
 एतत्त्वं देव सोम देवो देवाँ उपागाः ॥५॥ ४८ [१८३]

इदमहं मनुष्यान्तसेह रायस्योषेण स्वाहा निर्वर्णस्य पाशान्मुच्ये । अग्रे व्रतपास्त्वे व्रतपाः ॥६॥ ४९
वा तव तनूर्मेयभूदेषा सा त्वयि या मम तनूस्त्वय्यभूदियं सा मयि ।

यथायथं नौ व्रतपते व्रतान्यनु मे दीक्षां दीक्षार्पतिरमस्तानु तपस्तपस्पतिः ॥७॥ (९) ५०

उरु विष्णो विक्रमस्वोरु क्षयाय नस्कृधि । घृतं घृतयोने पिब प्रप्र युज्ञपतिं तिर स्वाहा ॥१॥ ५१

अत्यन्याँ३ अगां नान्याँ३ उपांगाम् । अर्वाक्त्वा परेभ्यः परोऽवरेभ्यः ॥२॥ ५२

तं त्वा जुषामहे देव वनस्पते देवयज्यायै । देवास्त्वा देवयज्यायै जुषन्तां विष्णवे त्वा ॥३॥ ५३

ओषधे त्रायस्व स्वर्धिते मेनं हिंसीः ।

दिवं मा लेखीरन्तरिक्षं मा हिंसीः पृथिव्या संभव ॥४॥ ५४

अयं हि त्वा स्वर्धितिस्तेतिजानः प्रणिनायं महते सौभगाय ।

अतस्त्वं देव वनस्पते शतवल्शो विरोह सहस्रवल्श वि वयं रुहेम ॥५॥ (१०) ५५ (२९०)

अग्नेस्तनूरसि चतस्रः ॥ ४ ॥ आ पतयेऽष्ट ॥ ८ ॥ तसायनी द्वे ॥ २ ॥ इन्द्रघोषश्चतस्रः ॥ ४ ॥

युजते नव ॥ ९ ॥ देवस्य त्वा पञ्च ॥ ५ ॥ द्वितीयदेवस्य त्वा षट् ॥ ६ ॥ विभूरसि

पञ्च ॥ ५ ॥ ज्योतिरसि सप्त ॥ ७ ॥ उरु विष्णो पञ्च ॥ ५ ॥ दशानुवाकेषु

पञ्चपञ्चाशत् ॥ ५५ ॥ अग्नेस्तनूरसि पञ्चपञ्चाशत् ॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहिताया पञ्चमोऽध्यायः ॥ ५ ॥

अथ षष्ठोऽध्यायः ॥

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोबाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ।

आददे नार्यसीदमहं रक्षसो ग्रीवा अपिकृन्ताभि ।

यवोऽसि यवयास्मद् द्वेषो यवयारातीः ।

दिवे त्वान्तरिक्षाय त्वा पृथिव्यै त्वा ।

शुन्धन्तांलोकाः पितृषदनाः पितृषदनमसि ॥१॥ १

अग्नेणीरसि स्वावेश उभेतृणामेतस्य वित्तादधि त्वा स्थास्यति ।

देवस्त्वा सविता मध्वानक्तु सुपिप्पलाभ्यस्त्वौषधीभ्यः ।

दिवमग्नेणास्पृक्ष आन्तरिक्षं मध्येनाप्राः पृथिवीमुपरेणाह्वहीः ॥२॥ २

या ते धामान्युश्मसि गमध्वै यत्र गावो भूरिशृङ्गा अयासः ।

अन्नाद्यैतदुरुगायस्य विष्णोः परमं पदमवभारि भूरि ॥३॥ ३ [२९३]

ब्रह्मवनि त्वा क्षत्रवनि रायस्पोषवनि पर्यूहामि ।

ब्रह्मं दृ॒ह क्षत्रं दृ॒ह रायुर्दृ॒ह प्रजां दृ॒ह ॥४॥

विष्णोः कर्माणि पश्यत यतो ब्रतानि पस्पशे । इन्द्रस्य युज्यः सखा ॥५॥

तद्विष्णोः परमं पदं सदा पश्यन्ति सूरयः । दिवीव चक्षुराततम् ॥६॥

परि वीरसि परि त्वा दैवीर्विशो व्ययन्ताम् । परीमं यजमानं रायो मनुष्याणाम् ।

दिवः सूनुरस्येष ते पृथिव्याल्लोक आरण्यस्ते पशुः ॥७॥ (१)

उपावीरस्युप देवान् दैवीर्विशः प्रागुरुशिजो वह्निमान् ।

देव त्वष्टर्वसुं रम हव्या ते स्वदन्ताम् ॥१॥

रेवती रमध्वं बृहस्पते धारया वसूनि ।

ऋतस्य त्वा देवहविः पाशेन प्रतिमुञ्चामि धर्षान् मानुषः ॥२॥

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ।

अग्नीषोमाभ्यां जुष्टं नियुनज्मि ।

अश्वस्त्वौषधीभ्यः प्रोक्षाम्यनु त्वा माता मन्यतामनु पितानु भ्राता सगर्भ्योऽनु सखा सयूध्यः ।

अग्नीषोमाभ्यां त्वा जुष्टं प्रोक्षामि ॥३॥

अपां पेरुरस्यापो देवीः सदन्तु । स्वात्तं चित्सदैवहविः ॥४॥

सं ते प्राणो वातेन गच्छतां समङ्गानि यजत्रैः । सं यजमान आशिषा ॥५॥

घृतेनाक्तौ पशून्त्रायेथां रेवति यजमाने । प्रियं धा आविश ॥६॥

उरोरन्तरिक्षात्सज्जुर्देवेन वातेन । अस्य हविषस्त्मना यज समस्य तन्वा भव ॥७॥

वषो वर्षीयसि यज्ञे यज्ञपतिं धाः । स्वाहा देवेभ्यो देवेभ्यः स्वाहा ।

मार्हिर्भूर्मा पृदाकुः ॥८॥ (२)

नमस्त आतानानुर्वा ग्रेहि । घृतस्य कुल्या उप ऋतस्य पथ्या उप ॥१॥

देवीरापः शुद्धा वौद्वं सुपरिविष्टा देवेषु । सुपरिविष्टा वयं परिविष्टारो भूयास्म ॥२॥

वाचं ते शुन्धामि प्राणं ते शुन्धामि चक्षुस्ते शुन्धामि श्रोत्रं ते शुन्धामि ।

नाभिं ते शुन्धामि मेढ्रं ते शुन्धामि पायुं ते शुन्धामि चरित्रास्ते शुन्धामि ॥३॥

मनस्त आप्यायतां वाक् आप्यायतां प्राणस्त आप्यायतां

चक्षुस्त आप्यायतां श्रोत्रं त आप्यायताम् ।

यत्ते क्रूरं यदास्थितं तत् आप्यायतां तत्ते निष्ठायां तत्ते शुभ्यतु शमहोभ्यः ॥४॥ १९ [३०९]

ओषधे त्रायस्व स्वर्धिते मेनः हिंसीः । रक्षसां भागोऽसि निरस्तः रक्षः ॥५॥ २०
 इदमहः रक्षोऽभितिष्ठामीदमहः रक्षोऽवबाधे । इदमहः रक्षोऽधमं तमो नयामि ॥६॥ २१
 घृतेन द्यावापृथिवी प्रोण्वीथां वायो वे स्तोकानाम् ।
 जुषाणो अग्निराज्यस्य वेतु स्वाहा । स्वाहाकृते ऊर्ध्वनभसं मारुतं गच्छतम् ॥७॥ (३) २२

सं ते मनो मनसा सं प्राणः प्राणेन गच्छताम् । रेळस्यग्निष्ठा श्रीणात्वापस्त्वा समरिणन् ॥१॥ २३
 वार्तस्य त्वा ध्राज्यै पूष्णो रक्षा ऊष्मणो व्यथिषत् । प्रयुतं द्वेषः ॥२॥ २४
 घृतं घृतपावानः पिबत वसां वसापावानः पिबत । अन्तरिक्षस्य हविरसि स्वाहा ॥३॥ २५
 दिशः प्रदिश आदिशो विदिश उदिशो दिग्भ्यः स्वाहा ।
 ऐन्द्रः प्राणो अङ्गेअङ्गे निधीत ऐन्द्र उदानो अङ्गेअङ्गे निदीधे ॥४॥ २६
 देव त्वष्टर्भूरिं ते सः संमेतु स लक्ष्मा यद्विष्टुरुपं भवति ।
 देवत्रा यन्तमवसे सखायोऽनु त्वा माता पितरौ मदन्तु ॥५॥ (४) २७

समुद्रं गच्छ स्वाहा देवः सवितारं गच्छ स्वाहा ।
 अन्तरिक्षं गच्छ स्वाहा मित्रावरुणौ गच्छ स्वाहा ।
 अहोरात्रे गच्छ स्वाहा छन्दांसि गच्छ स्वाहा ।
 द्यावापृथिवी गच्छ स्वाहा सोमं गच्छ स्वाहा ।
 यज्ञं गच्छ स्वाहा नभो दिव्यं गच्छ स्वाहा ।
 अग्निं वैश्वानरं गच्छ स्वाहा मनो मे हार्द्यच्छ ॥१॥ २८
 दिवं ते धूमो गच्छत्वन्तरिक्षं ज्योतिः । पृथिवीं भस्मनापृण स्वाहा ॥२॥ २९
 मापो मौषधीर्हिंसीर्धाम्नो धाम्नो राजस्ततो वरुण नो भुञ्च ।
 यदाहुरध्या इति वरुणेति शर्पामहे ततो वरुण नो भुञ्च ॥३॥ ३०
 सुमित्रिया न आप ओषधयः सन्तु दुर्मित्रियास्तस्यै सन्तु ।
 योऽस्मान् द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मः ॥४॥ ३१
 इदमापः प्रवहत यत्किं च दुरितं मयि ।
 यद्वाहमभिदुद्रोह यद्वा श्रेप उतानृतम् ॥५॥ (५) ३२

हविष्मतीरिमा आपो हविष्माँश्च आविवासति ।
 हविष्मान् देवो अश्वरो हविष्माँश्च अस्तु सूर्यः ॥१॥

अग्नेर्वोऽपन्नगृहस्य सदसि सादयामि । इन्द्राग्न्योर्भागधेयीं स्थ मित्रावरुणयोर्भागधेयीं स्थ ।
विश्वेषां देवानां भागधेयीं स्थ ॥२॥

अमूर्या उप सूर्ये याभिर्वा सूर्यः सह । ता नो हिन्वन्त्वध्वरम् ॥३॥ (६)

हृदे त्वा मनसे त्वा दिवे त्वा सूर्याय त्वा । ऊर्ध्वो अध्वरं दिवि देवेषु होत्रा यच्छ ॥१॥ ३४

सोमं राजन्विश्वास्त्वं प्रजा उपावरोह । विश्वास्त्वां प्रजा उपावरोहन्तु ॥२॥ ३५

शृणोत्वग्निः समिधा हवँ मे शृण्वन्त्वापो धिषणाश्च देवीः ।

श्रोतां ग्रावाणो विदुषो न यज्ञं शृणोतु देवः सविता हवँ मे स्वाहा ॥३॥ ३६

देवीरापो अपां नपाद्यो व ऊर्मिर्हविष्यः । इन्द्रियावान् मदिन्तमः ॥४॥ ३७

तं देवेभ्यो देवत्रा दात शुक्रपेभ्यः । येषां भाग स्थ स्वाहा ॥५॥ ३८

कार्षीरसि समुद्रस्य त्वा क्षित्या उन्नयामि । समापो अद्भिरग्मत समोषधीभिरोषधीः ॥६॥ ३९

यममे पृत्सु मर्त्यमवा वाजेषु यं जुनाः । स यन्ता शश्वतीरिषः स्वाहा ॥७॥ (७) ४०

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ।

आददे रावासि गभीरमिममध्वरं कृषीन्द्राय सुषूतमम् ।

उत्तमेन पविनोर्जस्वन्तं मधुमन्तं पर्यस्वन्तम् ।

निग्राभ्यां स्थ देवश्रुतस्तर्पयत मा ॥१॥ ४३

मनो मे तर्पयत वाचं मे तर्पयत प्राणं मे तर्पयत चक्षुर्मे तर्पयत श्रोत्रं मे तर्पयत ।

आत्मानं मे तर्पयत प्रजां मे तर्पयत पशून् मे तर्पयत गणान् मे तर्पयत गणा मे मा वितृषन् ॥२॥ ४४

इन्द्राय त्वा वसुमते रुद्रवत इन्द्राय त्वादित्यवते ।

इन्द्राय त्वाभिमातिह्ये इयेनाय त्वा सोमभृतेऽग्नये त्वा रायस्पोषदे ॥३॥ ४५

यत्तै सोम दिवि ज्योतिर्यत्पृथिव्यां यदुरा अन्तरिक्षे ।

तेनास्मै यजमानायोरु राये कृष्यधि दात्रे वौचः ॥४॥ ४६

श्वात्रा स्थ वृत्रतुरो राधोगूर्त्ता अमृतस्य पत्नीः ।

ता देवीर्देवत्रेमं यज्ञं नयतोपहृताः सोमस्य पिबत ॥५॥ ४७

मा भेर्मा संविक्थ्या ऊर्जे धत्स्व धिषणे वीक्षी सती वीळयेथामूर्जे दधाथाम् ।

पाप्मा हतो न सोमः ॥६॥ ४८

प्रागपागुदगधराकसर्वतस्त्वा दिश आधावन्तु । अम्ब निष्पर समरीर्षिदाम् ॥७॥ ४९ [३३९]

त्वमङ्ग प्रशंसिषो देवः शविष्ठ मर्त्यम् ।

न त्वदन्यो मघवन्नस्ति मर्दितेन्द्र ब्रवीमि ते वचः ॥८॥ (८)

५० [३४०]

देवस्य त्वा सप्त ॥ ७ ॥ उपावीरस्यष्ट ॥ ८ ॥ नमस्ते सप्त ॥ ७ ॥ सन्ते पञ्च ॥ ५ ॥ समुद्रं

पञ्च ॥ ५ ॥ हविष्मतास्तिष्ठः ॥ ३ ॥ हृदे त्वा सप्त ॥ ७ ॥ देवस्य त्वाष्ट ॥ ८ ॥

अष्टानुधाकेषु पञ्चाशत् ॥ ५० ॥ इषे देवस्य समाः पञ्चाशत् ॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां षष्ठाऽध्यायः ॥ ६ ॥

अथ सप्तमोऽध्यायः ॥

वाचस्पतये पवस्व वृष्णो अशुभ्यां गर्भस्तिपूतः ।

देवो देवेभ्यः पवस्व येषां भागोऽसि मधुमतीर्न इषस्कृधि ॥१॥

यत्ते सोमादाभ्यं नाम जागृवि तस्मै ते सोम सोमाय स्वाहा ।

स्वाहोर्वन्तरिक्षमन्वेमि स्वाङ्कृतोऽसि विश्वेभ्य इन्द्रियेभ्यो दिव्येभ्यः पार्थिवेभ्यः ॥२॥

मनस्त्वाष्टु स्वाहा त्वा स्वभवः सूर्याय । देवेभ्यस्त्वा मरीचिपेभ्यो देवांसो यस्मै त्वेके ॥

तत्सत्यमुपरिष्ठुता भङ्गेन हतोसौ फट् प्राणाय त्वा व्यानार्य त्वा ॥३॥ (१)

उपयामगृहीतोऽस्यन्तर्यच्छ मघवन् पाहि सोमम् । उरुष्य रायोवेषो यजस्व ॥१॥

अन्तस्ते द्यावापृथिवी दधाम्यन्तर्दधाम्युर्वन्तरिक्षम् ।

सजूर्देवेभिरवरैः परैश्चान्तर्यामे मघवन् मादयस्व ।

स्वाहोर्वन्तरिक्षमन्वेमि स्वाङ्कृतोऽसि विश्वेभ्य इन्द्रियेभ्यो दिव्येभ्यः पार्थिवेभ्यः ।

मनस्त्वाष्टु स्वाहा त्वा स्वभवः सूर्याय । देवेभ्यस्त्वा मरीचिपेभ्य उदानार्य त्वा ॥२॥ (२) ५

आ वायो भूष शुचिपा उप नः सहस्रं ते नियुतो विश्ववार ।

उपो ते अन्धो मघमयामि यस्य देव दधिषे पूर्वपेयं वायवं त्वा ॥१॥

इन्द्रवायू इमे सुता उप प्रयोभिरागतम् । इन्द्रो वा मुशन्ति हि ।

उपयामगृहीतोऽसि वायवं इन्द्रवायुभ्यां त्वैष ते योनिः सजोषोभ्यां त्वा ॥२॥ (३)

अयं वा मित्रावरुणा सुतः सोम ऋतावृधा । ममेदिह श्रुतं हवम् ।

उपयामगृहीतोऽसि मित्रावरुणाभ्यां त्वा ॥१॥

राया वयं संसुवांसो मदेम हव्येन देवा यवसेन गावः ।

तां धेनुं मित्रावरुणा युवं नो विश्वाहा धत्तमनपस्फुरन्तीम् । एष ते योनिर्ऋतायुभ्यां त्वा ॥२॥ (४) ९

[३४९]

या वां कशा मधुमत्याश्विना सूनृतावती । तथा यज्ञं मिमिक्षतम् ।
उपयामगृहीतोऽस्यश्विभ्यां त्वैष ते योनिर्माध्वीभ्यां त्वा ॥१॥ (५)

१०

तं प्रलथा पूर्वथा विश्वथेमथा ज्येष्ठताति बर्हिषदेऽस्वर्विदम् ।
प्रतीचीनं वृजनं दोहसे धुनिमाशुं जयन्तमनु यासु वर्धसे । उपयामगृहीतोऽसि शण्डाय त्वा ॥१॥११
एष ते योनिर्वीरतां पाह्यपमृष्टः शण्डो देवास्त्वा शुक्रपाः प्रणयन्त्वनाधृष्टासि ।
सुवीरो वीरान् प्रजनयन् परीह्यभि रायस्पोषेण यजमानम् ।
संजग्मानो दिवा पृथिव्या शुक्रः शुक्रशोचिषा निरस्तः शण्डः शुक्रस्याधिष्ठानमसि ॥२॥ १२
अच्छिन्नस्य ते देव सोम सुवीर्यस्य रायस्पोषस्य ददितारः स्याम ।
सा प्रथमा सःस्कृतिर्विश्ववारा स प्रथमो वरुणो मित्रो अग्निः ॥३॥ १३
स प्रथमो बृहस्पतिश्चिकित्वाऽस्तस्मा इन्द्राय सुतमा जुहोत स्वाहा ।
तृप्पन्तु होत्रा मधोर्यत्स्विष्टं यत्सुभृतं यत्स्वाहा ॥४॥ (६) १४

अयं वेनश्चोदयत्पृथिगर्भा ज्योतिर्जरायू रजसो विमाने ।
इममपाऽसंगमे सूर्यस्य शिशुं न विप्रा मतिभीं रिहन्ति ।
उपयामगृहीतोऽसि मर्काय त्वा ॥१॥ १५
मनो न येषु हवनेषु तिग्मं विपः शच्या वनुथो द्रवन्ता ।
आ यः शर्याभिस्तुविनुम्णो अस्या श्रीणीतादिशं गभस्तौ ॥२॥ १६
एष ते योनिः प्रजाः पाह्यपमृष्टो मर्को देवास्त्वा मन्थिपाः प्रणयन्त्वनाधृष्टासि ।
सुप्रजाः प्रजाः प्रजनयन् परीह्यभि रायस्पोषेण यजमानम् ।
संजग्मानो दिवा पृथिव्या मन्थी मन्थिशोचिषा निरस्तो मर्को मन्थिनोऽधिष्ठानमसि ॥३॥ १७
अच्छिन्नस्य ते देव सोम सुवीर्यस्य रायस्पोषस्य ददितारः स्याम ।
सा प्रथमा सःस्कृतिर्विश्ववारा स प्रथमो वरुणो मित्रो अग्निः ॥४॥ १८
स प्रथमो बृहस्पतिश्चिकित्वाऽस्तस्मा इन्द्राय सुतमा जुहोत स्वाहा ।
तृप्पन्तु होत्रा मधोर्यत्स्विष्टं यत्सुभृतं यत्स्वाहा ॥५॥ (७) १९

ये देवासो दिव्येकादश स्थ पृथिव्यामध्येकादश स्थ ।
अप्सुक्षितो महिनैकादश स्थ ते देवासो यज्ञमिमं जुषध्वम् ॥१॥ २०
उपयामगृहीतोऽस्याग्रयणोऽसि स्वाग्रयणः । पाहि यज्ञं पाहि यज्ञपतिम् ॥२॥ २१[३६१]

विष्णुस्त्वामिन्द्रियेण पातु विष्णुं त्वं पाह्यभि सर्वनानि पाहि ।

सोमः पवते सोमः पवते सोमः पवते ॥३॥

२२

अस्मै ब्रह्मणे पवतेऽस्मै क्षत्राय पवतेऽस्मै सुन्वते यजमानाय पवते ।

इष ऊर्जे पवतेऽस्य ओषधीभ्यः पवते द्यावापृथिवीभ्यां पवते सुभूताय पवते ब्रह्मवर्चसा' पवते ।
विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्य एष ते योनिर्विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यः ॥४॥ (८)

२३

उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा बृहद्वते वयस्वत उक्थायुवै गृह्णामि ।

यत्त इन्द्र बृहद्वयस्तस्मै त्वा विष्णवे त्वैषते योनिरुक्थेभ्यस्त्वा ॥१॥

२४

देवेभ्यस्त्वा देवायुवै गृह्णामि यज्ञस्यायुषे मित्रावरुणाभ्यां त्वा देवायुवै गृह्णामि यज्ञस्यायुषे ।

इन्द्राय त्वा देवायुवै गृह्णामि यज्ञस्यायुष इन्द्राग्निभ्यां त्वा देवायुवै गृह्णामि यज्ञस्यायुषे ।

इन्द्राय त्वा देवायुवै गृह्णामि यज्ञस्यायुष इन्द्रावरुणाभ्यां त्वा देवायुवै गृह्णामि यज्ञस्यायुषे ।

इन्द्राबृहस्पतिभ्यां त्वा देवायुवै गृह्णामि यज्ञस्यायुष इन्द्राविष्णुभ्यां

त्वा देवायुवै गृह्णामि यज्ञस्यायुषे ॥२॥ (९)

२५

मूर्धानं दिवो अरतिं पृथिव्या वैश्वानरमृत आ जातमग्निम् ।

कविः सभ्राजमतिथिं जनानामासन्ना पात्रं जनयन्त देवाः ॥१॥

२६

उपयामगृहीतोऽसि ध्रुवोऽसि ध्रुवक्षितिर्ध्रुवाणां ध्रुवतमोऽच्युतानामच्युतक्षित्तमः ।

एष ते योनिर्वैश्वानराय त्वा ॥२॥

२७

ध्रुवं ध्रुवेण मनसा वाचा सोममवनयामि । अथा न इन्द्र इद्विशो सपत्नाः समनसस्करत् ॥३॥

(१०) २८

यस्ते द्रप्स स्कन्दति यस्ते अशुग्रीवंच्युतो धिषण्योरुपस्थात् ।

अध्वर्योर्वा परि वा यः पवित्रात्तं ते जुहोमि मनसा

वषट्कृतः स्वाहा देवानामुत्क्रमणमसि ॥१॥ (११)

२९

उपयामगृहीतोऽसि मध्वे त्वोपयामगृहीतोऽसि माधवाय त्वा ।

उपयामगृहीतोऽसि शुक्राय त्वोपयामगृहीतोऽसि शुचये त्वा ।

उपयामगृहीतोऽसि नभसे त्वोपयामगृहीतोऽसि नभस्याय त्वा ।

उपयामगृहीतोऽसीषे त्वोपयामगृहीतोऽस्यूर्जे त्वा ।

उपयामगृहीतोऽसि सहसे त्वोपयामगृहीतोऽसि सहस्याय त्वा ।

उपयामगृहीतोऽसि तपसे त्वोपयामगृहीतोऽसि तपस्याय त्वा ।

उपयामगृहीतोऽस्य हसस्पतये त्वा ॥१॥ (१२)

३० [३७०]

इन्द्राग्नी आगतः सुतं गीर्भिर्नमो वरेण्यम् । अस्य पातं धियेषिता ।

उपयामगृहीतोऽसीन्द्राग्निभ्यां त्वैष ते योनिरिन्द्राग्निभ्यां त्वा ॥१॥ (१३)

३१

आ घा ये अग्निमिन्धते स्तृणान्ति बहिरानुषक् । येषामिन्द्रो युवा सखा ।

उपयामगृहीतोऽस्यग्नीन्द्राभ्यां त्वैष ते योनिरग्नीन्द्राभ्यां त्वा ॥१॥ (१४)

३२

ओमांसश्चर्षणीधृतो विश्वे देवास आ गत । दाश्वाः सो दाशुषः सुतम् ।

उपयामगृहीतोऽसि विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्य एष ते योनिर्विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यः ॥१॥ (१५)

३३

विश्वे देवास आगत शृणुता म इमः हवम् । एदं बहिर्निषीदत ।

उपयामगृहीतोऽसि विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्य एष ते योनिर्विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यः ॥१॥ (१६)

३४

इन्द्रं मरुत्व इह पाहि सोमं यथा शार्याते अपिबं सुतस्य ।

तव प्रणीती तव शूर शर्मन्नाविवासन्ति कवयः सुयज्ञाः ।

उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा मरुत्वत एष ते योनिरिन्द्राय त्वा मरुत्वते ॥१॥ (१७)

३५

मरुत्वन्तं वृषं बावृधानमकवारिं दिव्यः शासमिन्द्रम् ।

विश्वासाहमवसे नूतनायोग्रः सहोदामिह तः हुवेम ।

उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा मरुत्वत एष ते योनिरिन्द्राय त्वा मरुत्वते ॥१॥ (१८)

३६

उपयामगृहीतोऽसि मरुतामोजसे त्वा ॥१॥ (१९)

३७

सजोषा इन्द्र सगणो मरुद्भिः सोमं पिब वृत्रहा शूर विद्वान् ।

जहि शत्रूँ रप मृधो नुदस्वाथामयं कृणुहि विश्वतो नः ।

उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा मरुत्वत एष ते योनिरिन्द्राय त्वा मरुत्वते ॥१॥ (२०)

३८

महाँ३ इन्द्रो नुवदा चर्षणिप्रा उत द्विबर्ही अमिनः सहोभिः ।

अस्मद्रथगवावृधे वीर्यीयोरुः पृथुः सुकृतः कर्तृभिर्भूत ।

उपयामगृहीतोऽसि महेन्द्राय त्वैष ते योनिर्महेन्द्राय त्वा ॥१॥ (२१)

३९

महाँ३ इन्द्रो य ओजसा पर्जन्यो वृष्टिमाँ३ इव स्तोमैर्वत्सस्य गवावृधे ।

उपयामगृहीतोऽसि महेन्द्राय त्वैष ते योनिर्महेन्द्राय त्वा ॥१॥ (२२)

४० [३८०]

वाचस्पतये तिस्रः ॥३॥ उपयामगृहीतोऽसि द्वे ॥२॥ आ वायो द्वे ॥२॥ अयं वां द्वे ॥२॥ या वामेका ॥१॥

तं प्रकथा चतस्रः ॥४॥ अयं वेनः पञ्च ॥५॥ ये देवासश्चतस्रः ॥४॥ इन्द्राय त्वा द्वे ॥२॥ मूर्धानं

तिस्रः ॥३॥ यस्त एका ॥१॥ मधव एका ॥१॥ इन्द्राग्नी आगतमेका ॥१॥ आ घा य एका ॥१॥

ओमांसश्चर्षणीधृत एका ॥१॥ विश्वे देवास एका ॥१॥ इन्द्र मरुत्व एका ॥१॥ मरुत्वन्तं

वृषभमेका ॥१॥ मरुतामोजस एका ॥१॥ सजोषा इन्द्र एका ॥१॥ महाँ इन्द्र एका ॥१॥

महाँ इन्द्रेत्येका ॥१॥ द्वाविंशत्यनुवाकेषु चत्वारिंशत् ॥४०॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां सप्तमोऽध्यायः ॥७॥

अथाष्टमोऽध्यायः ॥

- कदा चन स्तरीरसि नेन्द्रं सशसि दाशुषे ।
 उपोपेषु मधवन्भूय इन्नु ते दानं देवस्यं पृच्यत आदित्येभ्यस्त्वा ॥१॥ १
- कदा चन प्रयुच्छस्युभे निपासि जन्मनी ।
 तुरीयादित्य सवनं त इन्द्रियमातस्था अमृतं दिव्यादित्येभ्यस्त्वा ॥२॥ २
- यज्ञो देवानां प्रत्येति सुम्रमादित्यासो भवता मृलयन्तः ।
 आ वोऽर्वाचीं सुमतिर्विवृत्यादुःहोश्चिद्या वरिवोवित्तरासदादित्येभ्यस्त्वा ।
 विवस्वां३ आदित्येष ते सोमपीथस्तस्मिन् मत्स्व ॥३॥ (१) ३
- श्रदस्मै नरो वचसे दधातन यदाशीर्दा दंपती वाममश्रुतः ।
 पुमान् पुत्रो जायते विन्दते वस्वधा विश्वाहारप एधते गुहे ॥१॥ (२) ४
- वाममद्य सवितर्वाममु श्वो दिवेर्दिवे वाममस्मभ्यं सावीः ।
 वामस्य हि क्षयस्य देव भूरैर्या धिया वामभाजः स्याम ॥१॥ (३) ५
- उपयामगृहीतोऽसि सावित्रोऽसि चनोधाश्चनो मयि धेहि ।
 जिन्व यज्ञं जिन्व यज्ञपतिं भगाय सवित्रे त्वा ॥१॥ (४) ६
- उपयामगृहीतोऽसि सुशर्मासि सुप्रतिष्ठानो बृहदुक्षाय नमः ।
 विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्य एष ते योनिर्विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यः ॥१॥ (५) ७
- उपयामगृहीतोऽसि बृहस्पतिसुतस्य ते देव सोम ।
 इन्द्र इन्द्रियावतः पत्नीवतो ग्रहो३ ऋध्यासम् ॥१॥ ८
- अहं परस्तादुहमवस्ताद्यदन्तरिक्षं तदु मे पितास ।
 अहं सर्वमुभयतो ददर्शाहं देवानां परमं गुहा यत् ॥२॥ ९
- अग्रे वाक्पतिं सज्जूदेवेन त्वष्टा । सोमं पिब स्वाहा ॥३॥ १०
- प्रजापतिर्वृषासि रेतोधा रेतो मयि धेहि । प्रजापतेस्ते वृष्णो रेतोघसो रेतोधामशीय ॥४॥ (६) ११
- उपयामगृहीतोऽसि हरिरसि हारियोजनो हरिभ्यां त्वा ।
 हयोर्धाना स्थ सहसो मा इन्द्राय ॥१॥ १२
- यस्ते देव सोमाश्चसर्निभेक्षो यो गोसर्निः ।
 तस्य त इष्टयजुष स्तुतस्तोमस्य शस्तोकथस्योपतु उपहृतस्य भक्षयामि ॥२॥ (७) १३

युक्ष्वा हि केशिना हरी वृषणा कक्ष्यग्रा । अथा न इन्द्र सोमपा गिराम्पश्रुतिं चर ।
उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा षोळशिनं एष ते योनिरिन्द्राय त्वा षोळशिनं ॥१॥ (८) १४

आतिष्ठ वृत्रहन् रथं युक्ता ते ब्रह्मणा हरीं । अर्वाचीनं सु ते मनोग्रावां कृणोतु वग्नुना ।
उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा षोळशिनं एष ते योनिरिन्द्राय त्वा षोळशिनं ॥१॥ (९) १५

इन्द्रमिद्धरीं वहतोऽप्रतिधृष्टशवसम् । ऋषीणां च स्तुतीरूपं यज्ञं च मानुषाणाम् ।
उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा षोळशिनं एष ते योनिरिन्द्राय त्वा षोळशिनं ॥१॥ (१०) १६

यस्मान्न जातः परो अन्यो अस्ति य औविवेश भुवनानि विश्वा ।
प्रजापतिः प्रजयां सः सराणस्त्रीणि ज्योतींश्चि सचते स षोळशी ॥१॥ १७

इन्द्रश्च सम्राड् वरुणश्च राजा तौ ते भक्षं चक्रतुरग्र एतम् ।
तयोरहमनु भक्षं भक्षयामि वाग्देवी जुषाणा सोमस्य तृप्यतु सह प्राणेन स्वाहा ॥२॥ (११) १८

अग्न आयूश्चि पवसु आसुवोर्जमिषं च नः । आरे बाधस्व दुच्छुनाम् ।
उपयामगृहीतोऽस्यग्रये त्वा वर्चस एष ते योनिरग्रये त्वा वर्चसे ।
अग्ने वर्चस्वन्वर्चस्वाःस्त्वं देवेष्वसि । वर्चस्वानहं मनुष्येषु भूयासम् ॥१॥ (१२) १९

अग्ने पर्वस्व स्वपां असे वर्चः सुवीर्यम् । दधद्रयि मयि पोषम् ।
उपयामगृहीतोऽस्यग्रये त्वा वर्चस एष ते योनिरग्रये त्वा वर्चसे ।
अग्ने वर्चस्वन्वर्चस्वाःस्त्वं देवेष्वसि । वर्चस्वानहं मनुष्येषु भूयासम् ॥१॥ (१३) २०

उत्तिष्ठभोजसा सह पीत्वी शिघ्रे अवेपयः । सोममिन्द्र चमू सुतम् ।
उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वौजस एष ते योनिरिन्द्राय त्वौजसे ।
इन्द्रौजस्वभोजस्वाःस्त्वं देवेष्वसि । ओजस्वानहं मनुष्येषु भूयासम् ॥१॥ (१४) २१

अदृश्रमस्य केतवो वि रश्मयो जनाँश्च अनु । भारजन्तो अग्र्यो यथा ।
उपयामगृहीतोऽसि सूर्याय त्वा आज एष ते योनिः सूर्याय त्वा आजे ।
सूर्ये आजस्वन्भ्राजस्वाःस्त्वं देवेष्वसि । आजस्वानहं मनुष्येषु भूयासम् ॥१॥ (१५) २२

उदु त्यं जातवेदसं देवं वहन्ति केतवः । दृशे विश्वाय सूर्यम् ।
उपयामगृहीतोऽसि सूर्याय त्वा आज एष ते योनिः सूर्याय त्वा आजे ।
सूर्ये आजस्वन्भ्राजस्वाःस्त्वं देवेष्वसि । आजस्वानहं मनुष्येषु भूयासम् ॥१॥ (१६) २३

चित्रं देवानामुदगादनीकं चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्याग्नेः ।

आ प्रा द्यावापृथिवी अन्तरिक्षं सूर्य आत्मा जगतस्तस्थुषश्च ।

उपयामगृहीतोऽसि सूर्याय त्वा आज एष ते योनिः सूर्याय त्वा आज्ञे ।

सूर्ये आजस्वन्आजस्वास्त्वं देवेष्वसि ।

आजस्वानहं मनुष्येषु भूयासम् ॥१॥ (१७)

२४

वि न इन्द्र मृधो जहि नीचा यच्छ पृतन्यतः ।

यो अस्मोऽभिदासत्यधरं गमया तमः ।

उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा विमृध एष ते योनिरिन्द्राय त्वा विमृधे ॥१॥ (१८) २५

वाचस्पतिं विश्वकर्माणमूतये मनोजुवं वाजे अद्या हुवेम ।

स नो विश्वानि हवनानि जोषद्विश्वशम्भूरवसे साधुकर्मा ।

उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा विश्वकर्मण एष ते योनिरिन्द्राय त्वा विश्वकर्मणे ॥१॥ (१९) २६

विश्वकर्मन्हविषा वावृधानः स्वयं यजस्व पृथिवीमुत द्याम् ।

मुह्यन्त्वन्ये अभितः सपत्ना इहास्माकं मघवा सूरिरस्तु ।

उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा विश्वकर्मण एष ते योनिरिन्द्राय त्वा विश्वकर्मणे ॥१॥ (२०) २७

विश्वकर्मन्हविषा वर्धनेन त्रातारमिन्द्रमकृणोरयुध्यम् ।

तस्मै विश्वः समनमन्त पूर्वोर्यमुग्रो विहव्यो यथासत् ।

उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा विश्वकर्मण एष ते योनिरिन्द्राय त्वा विश्वकर्मणे ॥१॥ (२१) २८

उपयामगृहीतोऽस्यग्रये त्वा गायत्रच्छन्दसं गृह्णामीन्द्राय त्वा त्रिष्टुप्छन्दसं गृह्णामि ।

विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यो जगच्छन्दसं गृह्णाम्यनुष्टुप्तेऽभिगरः ॥१॥

२९

व्रेशीनां त्वा पत्मन्नाधूनोमि कुकूनानां त्वा पत्मन्नाधूनोमि

भन्दनानां त्वा पत्मन्नाधूनोमि मध्वन्तमानां त्वा पत्मन्नाधूनोमि ।

शुक्रं त्वा शुक्र आधूनोम्यहो रूपे सूर्यस्य रश्मिषु ॥२॥

३०

कुकुह रूपं वर्षभस्यं रोचते बृहत्सोमः सोमस्य पुरोगाः शुक्रः शुक्रस्य पुरोगाः ।

यत्ते सोमादाभ्यं नाम जागृवि तस्मै त्वा गृह्णामि तस्मै ते सोम सोमाय स्वाहा ॥३॥ ३१ [४११]

उ॒शिक् त्वं दे॒व सोमा॒ग्नेः प्रि॒यं पाथोऽपी॒हि व॒शी त्वं दे॒व सोमेन्द्र॑स्य प्रि॒यं पाथोऽपी॒हि ।
अ॒स्मत्स॒खा त्वं दे॒व सोम॒ विश्वे॑षां दे॒वानां प्रि॒यं पाथोऽपी॒हि ॥४॥ (२२) ३२ [४१२]

कदाचन तिस्रः ॥ ३ ॥ श्रद्धस्मैका ॥ १ ॥ वाममद्यैका ॥ १ ॥ सावित्र एका ॥ १ ॥ सुशर्मैत्येका ॥ १ ॥
बृहस्पतिभ्यतस्रः ॥ ४ ॥ हरिरसि द्वे ॥ २ ॥ युक्ष्वा ह्येका ॥ १ ॥ आतिष्ठैका ॥ १ ॥ इन्द्रमित्येका ॥ १ ॥
यस्मात्त जात इति द्वे ॥ २ ॥ अग्न आयुष्येका ॥ १ ॥ अग्ने पवस्वैका ॥ १ ॥ उत्तिष्ठैका ॥ १ ॥
अदभ्रमेका ॥ १ ॥ उदुत्यमेका ॥ १ ॥ चित्रमेका ॥ १ ॥ वि न एका ॥ १ ॥ वाचस्पतिमेका ॥ १ ॥
विश्वकर्मभ्येका ॥ १ ॥ विश्वकर्मभ्येत्येका ॥ १ ॥ अग्नये त्वा चतस्रः ॥ ४ ॥
द्वाविंशत्यनुवाकेषु द्वात्रिंशत् ॥ ३२ ॥
॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां अष्टमोऽध्यायः ॥ ८ ॥

अथ नवमोऽध्यायः ।

प्रा॒णाय मे वर्चो॑दा वर्च॑से पव॒स्व व्या॒नाय मे वर्चो॑दा वर्च॑से पव॒स्व ।
उ॒दानाय मे वर्चो॑दा वर्च॑से पव॒स्व वा॒चे मे वर्चो॑दा वर्च॑से पव॒स्व ॥१॥ १
ऋतू॒क्षाभ्यां मे वर्चो॑दा वर्च॑से पव॒स्व श्रोत्रा॑य मे वर्चो॑दा वर्च॑से पव॒स्व ।
चक्षु॑भ्यां मे वर्चो॑दसौ वर्च॑से पवे॒थाम् ॥२॥ २
आ॒त्मने॑ मे वर्चो॑दा वर्च॑से पव॒स्वौज॑से मे वर्चो॑दा वर्च॑से पव॒स्वायु॑षे मे वर्चो॑दा वर्च॑से पव॒स्व ।
विश्वा॑भ्यो मे प्र॒जाभ्यो॑ वर्चो॑दसौ वर्च॑से पवे॒थाम् ॥३॥ ३
कोऽसि॑ क॒तमोऽसि॑ क॒स्यासि॑ को नामा॑सि ।
यस्य॑ ते नामा॒मन्महि॑ यं त्वा सोमे॒नाती॑त॒पाम ॥४॥ ४
भूर्भुवः॑ स्वः सुप्र॒जाः प्र॒जा भूया॑सम् । सुवी॒रो वी॒रैः सुपो॑षः पोषैः ॥५॥ (१) ५
उदु॑ त्वं जा॒तवे॑दसं दे॒वं वह॑न्ति के॒तवः॑ । दृ॒शे विश्वा॑य॒ सूर्य॑म् ॥१॥ ६
चि॒त्रं दे॒वाना॒मुद॑गा॒दनी॑कं चक्षु॑र्मि॒त्रस्य॑ वरु॒णस्या॒ग्नेः ।
आ प्रा॒ धावा॑पृथि॒वी अ॒न्तरि॑क्ष॒ सूर्य॑ आ॒त्मा जग॑तस्त॒स्थुष॑श्च ॥२॥ ७
अग्ने॑ नय॒ सुप॑था॒ राये॑ अ॒स्मान् विश्वा॑नि दे॒व व॒युना॑नि वि॒द्वान् ।
युयो॑ध्य॒स्मज्जु॑हुरा॒णमे॒नो भूयि॑ष्ठां ते नम॑ उ॒क्तिं वि॒धेम ॥३॥ ८
अ॒यं नो॑ अ॒ग्निर्वरि॑वस्कृ॒णोत्व॑यं मृ॒धः पुर॑ ए॒तु प्र॑भि॒न्दन् ।
अ॒यं वा॒जो ज॑यतु वा॒जसा॑ता अ॒यं शत्रूँ॑ ज॑यतु ज॒र्हपा॑णः स्वाहा ॥४॥ ९ [४१३]

रूपेण वो रूपमभ्यागां तुथो वो विश्ववेदा विभजतु ।

ऋतस्य पथा प्रेत चन्द्रदक्षिणाः ॥४॥

१०

वि स्वः पश्यव्यन्तरिक्षं यतस्व सदुस्यैः ।

ब्राह्मणमद्य विदेय पितृमन्तं पैतृमृत्यमृषिमार्षेयं सुधातुदक्षिणम् ॥५॥

११

अस्मद्राता देवत्रा गच्छ प्रदातारमाविश ।

अग्रये त्वा मह्यं वरुणो ददातु सौऽमृतत्वमश्नात् ॥७॥

१२

आयुर्दात्र एधि मयो मह्यं प्रतिग्रहीत्रे ।

रुद्राय त्वा मह्यं वरुणो ददातु सौऽमृतत्वमश्नात् । प्राणो दात्र एधि मयो मह्यं प्रतिग्रहीत्रे ।

बृहस्पतये त्वा मह्यं वरुणो ददातु सौऽमृतत्वमश्नात् । त्वग्दात्र एधि मयो मह्यं प्रतिग्रहीत्रे ।

यमाय त्वा मह्यं वरुणो ददातु सौऽमृतत्वमश्नात् ।

वयो दात्र एधि मयो मह्यं प्रतिग्रहीत्रे ॥८॥

१३

कौऽदात्कस्मा अदात्कामोऽदात्कामायादात् ।

कामो दाता कामः प्रतिग्रहीता कामैतत्ते तत्र काम सता धुनजामहै ॥९॥ (२)

१४

समिन्द्र णो मनसा नेषि गोभिः सः सूरिभिर्मघवन्तसं स्वस्त्या ।

सं ब्रह्मणा देवकृतं यदस्ति सं देवानां सुमतौ यज्ञियां नाम् ॥१॥

१५

सं वर्चसा पर्यसा सं तनूभिरगन्महि मनसा सः शिवेन ।

त्वष्टा सुदत्रो विदधातु रायोऽनुमार्ष्टु तन्वो यद्विलिष्टम् ॥२॥

१६

धाता रातिः संवितेदं जुषन्तां प्रजापतिर्निधिपा देवो अग्निः ।

त्वष्टा विष्णुः प्रजयां सः शरणा यजमानाय द्रविणं दधातु ॥३॥

१७

सुगा वो देवाः सदेना अकर्म य आजग्मेदः सर्वेन जुषाणाः ।

भरमाणा वहमाना हवींष्यस्मे धत्त वसवो वसूनि ॥४॥

१८

याँ३ आवह उशतो देव देवास्तान्प्रेरय स्वे अग्ने सधस्थे ।

जक्षिवांसः पपिवांसश्च विश्वेऽसुं धर्मं स्वरातिष्ठतानु ॥५॥

१९

वयं हि त्वा प्रयति यज्ञे अस्मिन्नग्ने होतारमवृणीमहीह ।

ऋधगया ऋधगुताशमिष्ठाः प्रजानन्यज्ञमुपयाहि विद्वान् ॥६॥

२०

देवा गातुविदो गातुमित्रा गातुमित । मनसस्पत इमं देव यज्ञं स्वाहा वार्ते धाः ॥७॥ २१

यज्ञ यज्ञं गच्छ यज्ञपतिं गच्छ स्वां योनिं गच्छ स्वाहा ।

एष ते यज्ञो यज्ञपते सहस्रक्तवाक् सर्ववीरस्तं जुषस्व स्वाहा ॥८॥ (३)

२२ [४३४]

माहिर्भूर्मा पृदाकुः । उरु५ हि राजा वरुणश्चकार सूर्याय पन्थामन्वेतवा उ ।

अपदे पादा प्रतिधातवेऽकरुतापवक्ता हृदयाविधश्चित् ।

नमो वरुणायाभिष्ठितो वरुणस्य पाशः ॥१॥

२३

अग्नेरनीकमप आविवेशापां नपात् प्रतिरक्षन्सुर्यम् ।

दमेदमे समिधं यक्ष्यमे प्रति ते जिह्वा घृतमुच्चरण्यत् स्वाहा ॥२॥

२४

समुद्रे ते हृदयमप्स्वन्तः सं त्वा विशन्त्वोषधीरुतापः ।

यज्ञस्य त्वा यज्ञपते सूक्तोक्तौ नमोवाके विधेम यत् स्वाहा ॥३॥

२५

देवरीप एष वो गर्भस्तः सुप्रीतः सुभृतं बिभृत ।

देव सोमैष तै लोकः परि च वक्षि शं च वक्षि । अवभृक्षे निचुम्पुण निचेरुरसि निचुम्पुण ।

अव देवैर्देवकृतमेनोऽयासिषमव मर्त्यैर्मर्त्यकृतं पुरावर्णो देव रिषस्पाहि ।

देवानां समिदसि ॥४॥ (४)

२६

एजतु दशमास्यो गर्भो जरायुणा सह ।

यथायं वायुरेजति यथा समुद्र एजत्येवायं दशमास्यो अस्रज्जरायुणा सह ॥१॥

२७

यस्यास्ते यज्ञियो गर्भो यस्या योनिर्हिरण्ययी ।

अज्ञान्यहुता यस्य तं मात्रा समजीगमः स्वाहा ॥२॥

२८

पुरुदुस्मो विषुरूप इन्दुरन्तर्महिमानमानञ्जु धीरः ।

एकपदी द्विपदी त्रिपदी चतुष्पदीमष्टापदी भुवनानु प्रथन्ताः स्वाहा ॥३॥

२९

मरुतो यस्य हि क्षये पाथा दिवो विमहसः । स सुगोपातमो जनः ॥४॥

३०

मही द्यौः पृथिवी च न इमं यज्ञं मिमिक्षताम् । पिपृतां नो भरीमभिः ॥५॥ (५)

३१

आजिघ्र कलशं मद्या त्वा विशन्तिवन्दवः ।

पुनरूर्जा निवर्तस्व सा नः सहस्रं धुक्ष्वोरुधारा पर्यस्वती पुनर्भाविशताद्रायिः ॥१॥

३२

हव्ये काम्य इले रन्ते चन्द्रे ज्योतेऽदिते सरस्वति महि विश्रुति ।

एता तै अघ्न्ये नामानि देवेषु मा सुकृतं ब्रूतात् ॥२॥

३३

इह रतिरिह रमध्वमिह धृतिरिह स्वधृतिः स्वाहा ।

उपसृजं धरुणं मात्रे धरुणो मात्रं धर्यत्रायस्पोषमस्मासु दीधरत् स्वाहा ॥३॥

३४

अगन्म ज्योतिरिमृता अभूम दिवं पृथिव्या अध्यारुहाम ।

अविदाम देवैस्सुज्योतिः ॥४॥

३५ [४४७]

युवं तमिन्द्रापर्वता पुरोयुधा यो नः पृतन्यादप तंतमिद्धतं वज्रेण तंतमिद्धतम् ।

दूरे चत्वार्य छन्त्सद्गहनं यद्विनक्षदस्माकं शत्रून् परिं शूर विश्वतो दुर्मा दृष्टीष्ट विश्वतः ॥५॥ ३६

भूर्ध्रुवः स्वः सुप्रजाः प्रजया भूयासम् । सुवीरौ वीरैः सुपोषः पोषैः ॥६॥ (६) ३७

परमेष्ठ्यभिधीतः प्रजापतिर्वाचि व्याहृतायामन्धो अच्छेतः सविता सन्याम् ।

विश्वकर्मा दीक्षार्यां पूषा सोमक्रयण्याम् ॥१॥ ३८

इन्द्रश्च मरुतश्च क्रयायोपोत्थितः । असुरः पण्यमानो मित्रः क्रीतः ॥२॥ ३९

विष्णुः क्षिपिविष्ट ऊरा आसन् नो विष्णुर्नरन्धिषः प्रोक्षमाणः ।

सोम आगतो वरुण आसन्धामासन्नः ॥३॥ ४०

अग्निराग्नीध्र इन्द्रो हविर्धाने । अथर्वोपावहियमाणो विश्वे देवा अशुषु न्युप्यमानेषु ॥४॥ ४१

विष्णुराग्नीतपा आप्याय्यमानो यमः सूयमानो विष्णुः संभ्रियमाणः । वायुः पूयमानः शुक्रः पूतः ५। ४२

शुक्रः क्षीरश्रीर्मन्थी संक्तुश्रीः । विश्वे देवाश्चमसेषून्नीतोऽसुर्होमायोद्यतः ॥६॥ ४३

स्रो हूयमानो वातोऽभ्यावृत्तो नृचक्षाः प्रतिख्यातो भक्षः पीतः पितरो नाराशः साद्यमानः ।

सिन्धुरवभृथायोद्यतः समुद्रोऽभ्यवहियमाणः सलिलः प्रप्लुतः ॥७॥ ४४

ययोरोजसा स्कमिता रजांसि वीर्यैर्भिर्वीरतमा शविष्ठा ।

या पत्येते अप्रतीता सहोर्भिर्विष्णू अगन्वरुणा पूर्वहूतौ ॥८॥ ४५

देवान् दिवमगन्यज्ञस्ततो मा द्रविणमष्टु मनुष्यान्न्तरिक्षमगन्यज्ञस्ततो मा द्रविणमष्टु ।

पितॄन् पृथिवीमगन्यज्ञः ततो मा द्रविणमष्टु यं कं च

लोकमगन्यज्ञस्ततो मे भद्रमभूत् ॥९॥ (७) ४६ [४५८]

प्राणाय मे पञ्च ॥५॥ उदु त्यं न व ॥९॥ समिद्र जोऽष्ट ॥८॥ माहिश्चतस्रः ॥४॥ एजतु दशमास्यः पञ्च ॥५॥

आजिघ्र षट् ॥ ६ ॥ परमेष्ठी नव ॥ ९ ॥ सप्तानुवाकेषु षट्चत्वारिंशत् ॥ ४६ ॥ प्राण्या नाजह

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां नवमोऽध्यायः ॥ ९ ॥ यज्वा षट्चत्वारि

अथ दशमोऽध्यायः ।

देवं सवितः प्रसुव यज्ञं प्रसुवेमं भगाय ।

दिव्यो गन्धर्वः केतपाः केतं नः पुनातु वाचस्पतिर्नो अथ वाजं स्वदतु ॥१॥ १

ध्रुवसदं त्वा नृषदं मनःसदम् ।

उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा जुष्टं गृह्णाम्येष ते योनिरिन्द्राय त्वा जुष्टतमम् ॥२॥ २ [४६०]

अप्सुषदै त्वा घृतसदै व्योमसदम् ।

उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा जुष्टं गृह्णाम्येष ते योनिरिन्द्राय त्वा जुष्टतमम् ।

पृथिविसदै त्वाऽन्तरिक्षसदै दिविसदै देवसदै नाकसदम् ।

उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा जुष्टं गृह्णाम्येष ते योनिरिन्द्राय त्वा जुष्टतमम् ॥३॥

अपा५ रसमुद्वयस५ सूर्ये सन्त५ समाहितम् । अपा५ रसस्य यो रसस्तं वो गृह्णाम्युत्तमम् ।

उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा जुष्टं गृह्णाम्येष ते योनिरिन्द्राय त्वा जुष्टतमम् ॥४॥

ग्रहा ऊर्जाहुतयो व्यन्तो विप्राय मतिम् । तेषां विहिं प्रियाणां वोऽहमिषमूर्जे५ समग्रमम् ।

उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा जुष्टं गृह्णाम्येष ते योनिरिन्द्राय त्वा जुष्टतमम् ॥५॥

संपृचं स्थ सं मा भद्रेण पृङ्क्त । विपृचं स्थ वि मा पापेन पृङ्क्त ॥६॥ (१)

इन्द्रस्य वज्रोऽसि वाजसास्त्वया यं वाज५ सेत् ।

वाजस्य नु प्रसवे मातरं महीमदिति नाम वचसा करामहे ।

यस्यामिदं विश्वं भुवनमाविवेश तस्यां नो देवः संविता धर्मं साविष्क् ॥१॥

देवीरापो अपानपाद्यो व ऊर्मिः प्रतूर्तिः । कुकुन्मान् वाजसास्तेनायं वाज५ सेत् ॥२॥

अप्स्वन्तरमृतमप्सु भेषजमपामुत प्रशस्तिभिः । अश्वा भवत वाजिनः ॥३॥

वातो वा वो मनो वा गन्धर्वाः सप्तर्विशतिः । ते अग्रेऽश्वमयुञ्जस्ते अस्मिञ्जवमादधुः ॥४॥ १०

वातर५ हा भव वाजिन्युज्यमान इन्द्रस्येव दक्षिणः श्रियैधि ।

युञ्जन्तु त्वा मरुतो विश्ववेदस आ ते त्वष्टा पत्सु जवं दधातु ॥५॥

जवो यस्ते वाजिभिर्हितो गुहा यः श्येने परीतो अचरच्च वाते ।

तेन नो वाजिन् बलवान् बलेन वाजजिच्चैधि समने च पारयिष्णुः ॥६॥

वाजिनो वाजजितो वाज५ सरिष्यन्तः । बृहस्पतेर्भागमवजिघ्रत ॥७॥ (२)

देवस्य वय५ संवितुः सवे सत्यसंवसः । बृहस्पतेरुत्तमं नाक५ रुहेमेन्द्रस्योत्तमं नाक५ रुहेम ।

देवस्य वय५ संवितुः सवे सत्यसंवसः । बृहस्पतेरुत्तमं नाकमरुहामेन्द्रस्योत्तमं नाकमरुहाम ॥१॥ १४

बृहस्पते वाजं जय बृहस्पतये वाचं वदत । बृहस्पतिं वाजं जापयत ॥२॥

इन्द्र वाजं जयेन्द्राय वाचं वदत । इन्द्रं वाजं जापयत ॥३॥

एषा वः सा सत्या संवाग्भूद्यया बृहस्पतिं वाजमजीजपत ।

आजीजपत बृहस्पतिं वाचं वनस्पतयो विमुच्यन्वम् ॥४॥

देवस्य वय५ संवितुः सवे सत्यसंवसः । बृहस्पतेर्वाजजितो वाजं जेष्म ॥५॥ १८ [३७६]

- वाजिनो वाजं जयताध्वेन स्कभन्तः । योजना मिमानाः काष्ठां गच्छत ॥६॥ १९
- एष स्य वाजी क्षिपणिं तुरण्यति ग्रीवायां बद्धो अपिकक्ष आसनि ।
 क्रतुं दधिका अनु सन्तवीत्वत्पथामक्काः स्यन्वापनीफणत् ॥७॥ २०
- उत स्मास्य द्रवतस्तुरण्यतः पर्णं न वेरनुवाति प्रगधिर्नः ।
 इयेनस्येव धर्जतो अकूसं परि दधिकाव्णाः सहोर्जा तरित्रतः ॥८॥ २१
- शं नो भवन्तु वाजिनो हवेषु देवताता मितद्रवः स्वर्काः ।
 जम्भयन्तोऽहिं वृक् रक्षांसि सनेम्यस्मद्युयवन्नमीवाः ॥९॥ २२
- ते नो अर्वन्तो हवनश्रुतो हवं विश्वे शृण्वन्तु वाजिनो मितद्रवः ।
 सहस्रसा मेघसाता इव त्मना महो ये धनं समित्येषु जञ्जिरे ॥१०॥ २३
- वाजैवाजेऽवत वाजिनो नो धनेषु विप्रा अमृता क्रतज्ञाः ।
 अस्य मध्वः पिवत मादयध्वं तुप्ता यात पथिभिर्देवयानैः ॥११॥ २४
- आ मा वाजस्य प्रसवो जगम्यादेमे द्यावापृथिवी विश्वरूपे ।
 आ मा गतं पितरा मातरा युवमा मा सोमो अमृतत्वाय गम्यात् ॥१२॥ २५
- वाजिनो वाजजितो वाजं ससृवांसः । बृहस्पतेर्भागमवजिघ्रत निमृजानाः ॥१३॥ (३) २६
- आपये स्वाहा स्वापये स्वाहाऽपिजाय स्वाहा क्रतवे स्वाहा । वसवे स्वाहाऽहर्पतये स्वाहा ।
 अहं मुग्धाय स्वाहा मुग्धाय वैनश्शिनाय स्वाहा विनश्शिने आन्त्यायनाय स्वाहान्त्याय
 भौवनाय स्वाहा भुवनस्य पतये स्वाहाधिपतये स्वाहा ॥१॥ २७
- आयुर्यज्ञेन कल्पतां प्राणो यज्ञेन कल्पतां चक्षुर्यज्ञेन कल्पतां श्रोत्रं यज्ञेन कल्पताम् ।
 पृष्ठं यज्ञेन कल्पतां यज्ञो यज्ञेन कल्पताम् ॥२॥ २८
- जाय एहि स्त्रो रोहाव । प्रजापतेः प्रजा अभूम स्वर्देवा अगन्मामृता अभूम ॥३॥ २९
- अस्मे वो अस्विन्द्रियमस्मे नृम्णमुत क्रतुः । अस्मे वर्चोऽसि सन्तु वः ॥४॥ ३०
- नमो मात्रे पृथिव्या इयं ते राक्षन्तासि यमनः ।
 ध्रुवोऽसि धरुणः कृष्यै क्षेमाय रय्यै पोषाय ॥५॥ (४) ३१
- वाजस्येमं प्रसवः सुषुवेऽग्रे सोमं राजानमोषधीष्वप्सु ।
 ता अस्मभ्यं मधुमतीर्भवन्तु वयं राष्ट्रे जागृयाम पुरोहिताः ॥१॥ ३२
- वाजस्येदं प्रसव आर्चभूवेमा च विश्वा भुवनानि सर्वतः ।
 सनेमि राजा परियाति विद्वान् रयिं पुष्टिं वर्धयमानो अस्मे ॥२॥ ३३ [४९१]

- वाजस्येमां प्रसवः शिश्रिये दिवमिमा च विश्वा भुवनानि सम्राट् ।
 आदित्सन्तं दापयति प्रजानन्तस नो रयिः सर्ववीरं नियच्छतु ॥३१॥ ३४
- अग्ने अच्छावदेह नः प्रति नः सुमना भव ।
 प्र नो यच्छ सहस्रजित्त्वः हि धनदा असि ॥४॥ ३५
- सोमः राजानमवसेऽग्निमन्वारभामहे । आदित्यं विष्णुः सूर्यं ब्रह्माणं च बृहस्पतिम् ॥५॥ ३६
- प्र नो यच्छत्वर्यमा प्र पूषा प्र सरस्वती । प्र वाग्देवी ददातु नः ॥६॥ ३७
- अर्यमणं बृहस्पतिमिन्द्रं दानाय चोदय । वाचं विष्णुः सरस्वतीः सवितारं च वाजिनम् ॥७॥ ३८
- देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ।
 सरस्वत्यै वाचो यन्तुर्ये तुर्यं दधामि ।
 बृहस्पतेष्वा साम्राज्येनाभिषिञ्चामीन्द्रस्य त्वा साम्राज्येनाभिषिञ्चामि ॥८॥ (५) ३९
- अग्निरेकाक्षरेण प्राणमुदजयत् तमुजेषमश्विनौ द्व्यक्षरेण द्विपदो मनुष्यानुदजयतां तानुजेषम् ।
 विष्णुस्त्र्यक्षरेण त्रीनिमाँल्लोकानुदजयत्तानुजेषः सोमश्चतुरक्षरेण
 चतुष्पदः पशूनुदजयत्तानुजेषम् ॥१॥ ४०
- पूषा पञ्चाक्षरेण पञ्च ऋतूनुदजयत्तानुजेषः सविता षडक्षरेण षट्पशूनुदजयत्तानुजेषम् ॥
 मरुतः सप्ताक्षरेण सप्त ग्राम्यान् पशूनुदजयःस्तानुजेषं
 बृहस्पतिरष्टाक्षरेण गायत्रीमुदजयत्तामुजेषम् ॥२॥ ४१
- मित्रो नवाक्षरेण त्रिष्टुतः स्तोममुदजयत् तमुजेषं वरुणो दशाक्षरेण विराजमुदजयत्तामुजेषम् ।
 इन्द्र एकादशाक्षरेण त्रिष्टुभमुदजयत्तामुजेषं विश्वे
 देवा द्वादशाक्षरेण जगतीमुदजयःस्तामुजेषम् ॥३॥ ४२
- वसवस्त्रयोदशाक्षरेण त्रयोदशः स्तोममुदजयःस्तमुजेषः
 रुद्राश्चतुर्दशाक्षरेण चतुर्दशः स्तोममुदजयःस्तमुजेषम् ।
 आदित्याः पञ्चदशाक्षरेण पञ्चदशः स्तोममुदजयःस्तमुजेषः
 मरुतिः षोडशाक्षरेण षोडशः स्तोममुदजयत्तमुजेषम् ।
 प्रजापतिः सप्तदशाक्षरेण सप्तदशः स्तोममुदजयत्तमुजेषम् ॥४॥ (६) ४३ [५०१]
- देव सवितुष्पदः ॥ ६ ॥ इन्द्रस्य वज्रः सप्त ॥ ७ ॥ देवस्य वयं त्रयोदश ॥ १३ ॥ आपये षड्भ्यः ॥ ५ ॥
 वाजस्येममष्ट ॥ ८ ॥ अग्निरेकाक्षरेण चतस्रः ॥ ४ ॥ षळनुवाकेषु त्रयश्चत्वारिंशत् ॥ ४३ ॥ देवस्य
 ऋतवे त्रयश्चत्वारिंशत् ॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां दशमोऽध्यायः ॥ १० ॥
 इति प्रथमो दशकः ॥ १ ॥

अथ द्वितीयो दशकः ॥ २ ॥

अथ प्रथमोऽध्यायः (अथैकादशोऽध्यायः) ।

एष ते निर्ऋते भागस्तं जुषस्व स्वाहाऽग्निनेत्रेभ्यो देवेभ्यः पुरःसद्भ्यः स्वाहा

यमनेत्रेभ्यो देवेभ्यो दक्षिणसद्भ्यः स्वाहा ।

विश्वदेवनेत्रेभ्यो देवेभ्यः पश्चात्सद्भ्यः स्वाहा मित्रावरुणनेत्रेभ्यो

वा मरुतेभ्यो वा देवेभ्य उत्तरसद्भ्यः स्वाहा ।

सोमनेत्रेभ्यो देवेभ्य उपरिसद्भ्यो दुर्वस्वद्भ्यः स्वाहा ॥१॥

ये देवा अग्निनेत्राः पुरःसदस्तेभ्यः स्वाहा ये देवा यमनेत्रा दक्षिणसदस्तेभ्यः स्वाहा ।

ये देवा विश्वदेवनेत्राः पश्चात्सदस्तेभ्यः स्वाहा ये देवा

मित्रावरुणनेत्रा वा मरुतेत्रा वोत्तरसदस्तेभ्यः स्वाहा ।

ये देवाः सोमनेत्रा उपरिसदो दुर्वस्वन्तस्तेभ्यः स्वाहा ॥२॥

अग्ने सहस्व पृतना अभिमातीरपास्य । दुष्टरस्तरभरातीर्वर्चो धा यज्ञवाहसि ।

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽग्निर्वाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ॥३॥

उपाक्षोर्वायेण जुहोमि हतं रक्षः स्वाहा । रक्षसां त्वा वधायावधिष्म रक्षोऽमुष्य

त्वा वधायामुमवधिष्म । जुषाणोऽध्वान्यस्य वेतु स्वाहा ॥४॥ (१)

अपो देवा मधुमतीरगृभ्णभूर्जस्वती राजस्वश्चितानाः ।

यामिर्मित्रावरुणा अभ्यर्चिष्यन्त्याभिरिन्द्रमनयन्नत्यरातीः ॥१॥

वृष्ण ऊर्मिरसि राष्ट्रदा राष्ट्रं मे देहि स्वाहा वृष्ण ऊर्मिरसि राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै देहि ।

वृषसेनोऽसि राष्ट्रदा राष्ट्रं मे देहि स्वाहा वृषसेनोऽसि राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै देहि ॥२॥ ६ [५०७]

अर्थेत् स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रं मे दत्त स्वाहार्थेत् स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै दत्त ।

ओजस्वती स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रं मे दत्त स्वाहोजस्वती स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै दत्त ।

आपः परिवाहिणी स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रं मे दत्त स्वाहापः परिवाहिणी स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै दत्त ।

अपां पतिरसि राष्ट्रदा राष्ट्रं मे देहि स्वाहापां पतिरसि राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै देहि ।

अपां गर्भोऽसि राष्ट्रदा राष्ट्रं मे देहि स्वाहापां गर्भोऽसि राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै देहि ।

सूर्यवर्चस स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रं मे दत्त स्वाहा सूर्यवर्चस स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै दत्त ।

सूर्यत्वच स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रं मे दत्त स्वाहा सूर्यत्वच स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै दत्त ।

व्रजक्षित स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रं मे दत्त स्वाहा व्रजक्षित स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मै दत्त ।

वाशा स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रं मे दत्त स्वाहा वाशा स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मे दत्त ।
 मांदा स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रं मे दत्त स्वाहा मांदा स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मे दत्त ।
 शकरी स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रं मे दत्त स्वाहा शकरी स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मे दत्त ।
 जनभृत स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रं मे दत्त स्वाहा जनभृत स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मे दत्त ।
 विश्वभृत स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रं मे दत्त स्वाहा विश्वभृत स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मे दत्त ।
 शैष्ठा स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रं मे दत्त स्वाहा शैष्ठा स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मे दत्त ।
 आपः स्वाराज्ञी स्थ राष्ट्रदा राष्ट्रममुष्मे दत्त ॥३॥

सं मधुमतीर्मधुमतीभिः पृच्यतां महि क्षत्रं क्षत्रियाय वन्वानाः ।
 अनाघृष्टाः सीदत सहौजसा महि क्षत्रं क्षत्रियाय दधतीः ॥४॥ (२)

सविता त्वां प्रसवानां सुवतामभिर्गृहपतीनां सोमो वनस्पतीनाम् ।
 बृहस्पतिर्वाच इन्द्रो ज्यैष्ठ्याय रुद्रः पशूनां मित्रः सत्याय वरुणो धर्मपतीनाम् ॥१॥ ९
 इमं देवा असपत्नः सुवध्वं महते क्षत्राय महते ज्यैष्ठ्याय ।
 इमममुमुष्यं पुत्रममुष्याः पुत्रमस्यै विशे ॥२॥ १०
 एष वः कुरवो राजैष वः पञ्चाला राजा । सोमोऽस्माकं ब्राह्मणानां राजा ॥३॥ (३) ११

सोमस्य त्विषिरस्यमये स्वाहा सोमाय स्वाहा सवित्रे स्वाहा सरस्वत्यै स्वाहा ।
 पूष्णे स्वाहा बृहस्पतये स्वाहा ॥१॥ १२
 इंद्राय स्वाहा शशाय स्वाहा श्लोकाय स्वाहा घोषाय स्वाहा भगाय स्वाहार्यम्णे स्वाहा ।
 सवितुर्वैः प्रसव उत्पुनाम्यच्छिद्रेण पवित्रेण सूर्यस्य रुश्मिभिः ।
 अग्निभृष्टमसि वाचो बन्धुस्तपोजाः सोमस्य दात्रमसि स्वाहा राजस्वः ॥२॥ १३
 सधमादौ धुमिनीराप एता अनाघृष्टा अपस्यो वसानाः ।
 पुस्त्यासु चक्रे वरुणः सधस्थमपाः शिशुर्मातृतमास्वतः ॥३॥ १४

क्षत्रस्योल्बमसि क्षत्रस्य जराय्वसि क्षत्रस्य नाभिरसि क्षत्रस्य योनिरसि ।
 इन्द्रस्य वार्त्रमसि त्वयायं वृत्रं बध्यान्मित्रस्यासि वरुणस्यासि ॥४॥ १५
 रुजासि द्रुवासि क्षुपासि । पातैनं प्राञ्चं पातैनं प्रत्यञ्चं पातैनं तिर्यञ्चं दिग्भ्यः पात ॥५॥ १६
 आविर्मया आवित्तो अभिर्गृहपतिरावित्त इन्द्रो बृद्धश्रवा
 आवित्तः पूषा विश्ववेदा आवित्तौ मित्रावरुणौ धृतव्रतौ ।
 आवित्ते धावाग्निवी विश्वशंसु आवित्तादितिरुक्शर्मा ॥६॥ (४) १७ [५१८]

अवेष्टा दन्दुशूकाः प्राचीमारोह गायत्री त्वावतु ।

रथन्तरं सामं त्रिवृत्स्तोमो वसन्तऋतुर्ब्रह्म द्रविणम् ॥१॥

१८

रविणीमारोह त्रिष्टुप् त्वावतु । बृहत्सामं पञ्चदश स्तोमो ग्रीष्मऋतुः क्षत्रं द्रविणम् ॥२॥

१९

श्रीषीमारोह जगती त्वावतु । वैरूपं सामं सप्तदश स्तोमो वर्षा ऋतुर्विद् द्रविणम् ॥३॥

२०

उदीपीमारोहानुष्टुप् त्वावतु । वैराजं सामैकविंश स्तोमः शरदृतुः फलं द्रविणम् ॥४॥

२१

ऊर्ध्वमारोह पङ्क्तिस्त्वावतु ।

शाकनरैवते सामनी त्रिणवत्रयस्त्रिंशौ स्तोमो हेमन्तशिशिरा ऋतू वर्षो द्रविणम् ।

प्रत्यस्तं नमूचेः शिरः ॥५॥

२२

सोमस्य त्विषिरसि तवेव मे त्विषिर्भूयात् । मृत्योः पादोऽसि सहोऽस्यमृतमसि ॥६॥

२३

हिरण्यरूपा उषसो विरोक उभा इन्द्रा उदितः सूर्यश्च ।

आरोहतं वरुण मित्र गर्तं ततश्चक्ष्वाथामदितिं दितिं च । मित्रोऽसि वरुणोऽसि ॥७॥ (५) २४

सोमस्य त्वा घुम्नेनाभिषिचाम्यमेर्भोजसा सूर्यस्य वर्चसा ।

इन्द्रस्वेन्द्रियेण मरुतामोजसा क्षत्राणां क्षत्रपतिरेष्यति दिद्यन्पाहि ॥१॥

२५

इमं देवा असपत्नं सुवध्वं महते क्षत्राय महते ज्यैष्ठ्याय महते जानराज्याय ।

इमममुमृष्य पुत्रममुष्याः पुत्रमस्यै विशे ॥२॥

२६

एष वः कुरवो राजैष वः पञ्चाला राजा । सोमोऽस्माकं ब्राह्मणानां राजा ॥३॥

२७

प्र पर्वतस्य वृषभस्य पृष्ठाभारवध्वरन्ति स्वसिच इयानाः ।

ता आर्चवृत्रघ्नघरागुदक्ता अहिं बुध्यमनु रीयमाणाः ।

विष्णोर्विक्रमणमसि विष्णोर्विक्रान्तमसि विष्णोः क्रान्तमसि ॥४॥

२८

प्रजापते न त्वदेतान्यन्यो विश्वा रूपाणि परि ता बभूव ।

यत्कामास्ते जुहुमस्तन्नो अस्तु वयं स्याम पतयो रयीणाम् ॥५॥

२९

रुद्र यत्ते क्रवि परं नाम । तस्मै हुतमस्यमेष्टमसि स्वाहा ॥६॥ ६

३०

इन्द्रस्य वज्रोऽसि मित्रावरुणयोस्त्वा प्रशास्त्रोः प्रशिषा युनमि ।

अग्न्यथायै त्वा स्वधायै त्वारिष्टः फल्गुनः ।

मरुतां प्रसवेन जयापाम मनसा समिन्द्रियेण ॥१॥

३१

मा त इन्द्र ते वयं तुराषाळयुक्तासो अत्रहता विदसाम ।

तिष्ठा रथमधि यद्वज्रहस्ता रथमीन्देव युवसे स्वश्वान् ॥२॥

३२ [५३३]

अग्रये गृहपतये स्वाहा सोमाय वनस्पतये स्वाहा ।

इन्द्रस्येन्द्रियाय स्वाहा मरुतामोजसे स्वाहा ।

पृथिवि मातर्मा मां हिंसीमो अहं त्वाम् ॥३॥

हंसः शुचिषदसुरन्तरिक्षसद्भोता वेदिषदतिथिर्दुरोणसत् ।

नृषदरसदृतसद्वथोमसदुजा गोजा ऋतजा अद्रिजा ऋतं बृहत् ॥४॥

इयदुस्यायुरस्यायुर्मे देहि युक्तेषु वचोऽसि वचो मे देहि ।

ऊर्गस्यूजं मयि धेहीन्द्रस्य वां बाहू वीर्यकृता उपावहरामि ॥५॥ (७)

स्योनासि सुषदासि क्षत्रस्य योनिरसि ।

स्योनामासीद सुषदामासीद क्षत्रस्य योनिमासीद ॥१॥

निषसाद धृतव्रतो वरुणः पस्त्यास्वा । साम्राज्याय सुक्रतुः ॥२॥

अभिभूरस्ययानामेतास्ते पञ्च दिशः कल्पन्ताम् । ब्रह्मस्त्वं ब्रह्मासि ॥३॥

सवितासि सत्यप्रसवो वरुणोऽसि सत्यौजाः ।

इन्द्रोऽसि विशौजा रुद्रोऽसि सुशेवः ॥४॥

प्रियंकर श्रेयंस्कर भूयंस्कर । इन्द्रस्य वज्रोऽसि तेन मे रध्य ॥५॥

अग्निः पृथुर्वर्मणस्पतिर्जुषाणो अग्निः पृथुर्वर्मणस्पतिः । आज्यस्य हविषो वेतु स्वाहा ।

स्वाहाकृताः सूर्यस्य इक्षिमिभिर्यतध्वं सजातानां मध्यमेष्ठयाय ॥६॥ (८)

सवित्रा प्रसवित्रा सरस्वत्या वाचा । त्वष्ट्रा रूपैः पूष्णा पशुभिरिन्द्रेणास्मै ॥१॥

बृहस्पतिना ब्रह्मणा वरुणेनौजसाग्निना तेजसा सोमेन राज्ञा ।

विष्णुना देवतया दशम्येर्म यज्ञं विष्णुमाप्नवानि ॥२॥ (९)

अश्विभ्यां पच्यस्व सरस्वत्यै पच्यस्वेन्द्राय सुत्राम्णे पच्यस्व ।

वायोः पूतः पवित्रेण प्रत्यह सोमो अतिष्ठतः । इन्द्रस्य युज्यः सखा ॥१॥

कुविदङ्ग यवमन्तो यवं चिद्यथा दान्त्यनुपूर्वं वियूय ।

इहेहैषां कृणुहि भोजनानि ये बहिषो नमउक्ति न जग्मुः ।

उपयामगृहीतोऽस्यश्विभ्यां त्वा सरस्वत्यै त्वेन्द्राय त्वा सुत्राम्णे ॥२॥

युव सुराममभिना नमुचा आसुरे सचा ।

विपिषाना शुभस्पती इन्द्रं कर्मस्वावतम् ॥३॥

पुत्रमिव पितरा अभिनोमेन्द्रावधुः काव्यैर्दुःसनाभिः ।

यत्सुरामं व्यपिबः शचीभिः सरस्वती त्वा मधवन्नभिष्णक् ॥४॥ (१०) ४७ [५४८]

एष ते चतस्रः ॥ ४ ॥ अपो देवाश्चतस्रः ॥४॥ सविता त्वा तिस्रः ॥ ३ ॥ सोमः ३ विधिः ३

अषेष्टा सप्त ॥ ७ ॥ सोमस्य त्वा षट् ॥ ६ ॥ इन्द्रस्य वज्रः पञ्च ॥५॥ स्योनास्ति ॥

सवित्रा द्वे ॥ २ ॥ अभिवभ्यां चतस्रः ॥ ४ ॥ दशानुवाकेषु सप्तचत्वारिंशत् ॥७॥ मते तेजोसि

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां एकादशोऽध्यायः ॥११॥

सप्तचत्वारिंशत् ॥

अथ द्वादशोऽध्यायः ।

युञ्जानः प्रथमं मनस्तत्त्वाय सविता धियः । अग्नेज्योतिर्निचाय्य पृथिव्या अध्याभरत् ॥१॥ १

युक्तेन मनसा वयं देवस्य सवितुः सवे । स्वर्गेयाय शक्त्या ॥२॥ २

युक्त्वाय सविता देवान्त्स्वर्धतो धिया दिवम् ।

बृहज्योतिः करिष्यतः सविता प्रसुवाति तान् ॥३॥ ३

युञ्जते मन उत युञ्जते धियो विप्रा विप्रस्य बृहतो विपश्चितः ।

वि होत्रा दधे वयुना विदेक इन्मही देवस्य सवितुः परिष्टुतिः ॥४॥ ४

युजे वां ब्रह्म पूर्य नमोभिर्वि श्लोक एतु पथ्येव सुरैः ।

शृण्वन्तु विश्वे अमृतस्य पुत्रा आ ये धामानि दिव्यानि तस्थुः ॥५॥ ५

यस्य प्रमाणमन्वन्य इद्युर्देवा देवस्य महिमानमोजसा ।

यः पार्थिवानि विममे स एतश्चो रजांसि देवः सविता महिन्वना ॥६॥ ६

देव सवितुः प्रसुव यज्ञं प्रसुव यज्ञपतिं भगाय ।

दिव्यो गन्धर्वः केतुपूः केतै नः पुनातु वाचस्पतिर्वाचं नः स्वदतु ॥७॥ ७

इमं नो देव सवितर्यज्ञं प्रणय देवाभ्यः सखिविदः सत्राजितं धनजितं स्वजितम् ।

ऋचा सोमः सर्मर्षय गायत्रेण रथन्तरं बृहद्रायवर्तनि स्वाहा ॥८॥ ८

देवस्य त्वा सवितुः प्रसुवेऽभिनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ।

आवदे गायत्रेण छन्दसाग्निरस्वत् पृथिव्याः सधस्थादुभिं पुरीष्यमग्निरस्वदाभर ।

त्रैष्टुमेन छन्दसाग्निरस्वत् ॥९॥

९ [५५७]

- अग्निरसि नार्यसि त्वया वयमग्निः शक्रेम खनितुम् ।
 सधस्थ आ जागतेन छन्दसाङ्गिरस्वत् ॥१०॥ १०
- हस्त आधाय सविता बिभ्रदग्निः हिरण्ययीम् ।
 अग्नेज्योतिर्निचार्य पृथिव्या अध्याभरदानुष्टुमेन छन्दसाङ्गिरस्वत् ॥११॥ (१) ११
- प्रतूर्तं वाजिन्नाद्रव वरिष्ठामनु संवतम् ।
 दिवि ते जन्म परममन्तारिक्षे तव नारिः पृथिव्यामधि योनिरित् ॥१॥ १२
- युञ्जाथाः रासभं युवमसिन् यामे वृषण्वस्र । अग्निं भरन्तमम्युम् ॥२॥ १३
- योगेयोगे तवस्तरं वाजैवाजे हवामहे । सखाय इन्द्रमुतये ॥३॥ १४
- प्रतूर्तं नेक्ष्वक्रामन्नशस्ती रुद्रस्य गार्णपत्यं मयोभूरेहि ।
 उर्वन्तरिक्षं वीहि स्वस्तिगव्युतिरभयानि कृण्वन् पूष्णा सयुजा सह ॥४॥ १५
- पृथिव्याः सधस्थादग्निं पुरीष्यमङ्गिरस्वदाभर ।
 अग्निं पुरीष्यमङ्गिरस्वदच्छेमोऽग्निं पुरीष्यमङ्गिरस्वद्भूरिष्यामः ॥५॥ १६
- अन्वगिरुषसामग्रमख्यदन्वहानि प्रथमो जातवेदाः ।
 अनु सूर्यस्य पुरुत्रा च रश्मीननु द्यावापृथिवी आततन्थ ॥६॥ १७
- आगत्य वाज्यज्वान् सर्वा मृधो विधूनुते । अग्निः सधस्थे महति चक्षुषा निचिकीषते ॥७॥ १८
- आक्रम्य वाजिन्पृथिवीमग्निमिच्छ रुचा त्वम् । भूमेर्वृत्वाय नो ब्रूहि यतः खनेम तं वयम् ॥८॥ १९
- द्यौस्ते पृष्ठं पृथिवी सधस्थमात्मान्तरिक्षं समुद्रो योनिः ।
 विख्याय चक्षुषा त्वमभि तिष्ठ पृतन्यतः ॥९॥ २०
- उत्क्राम महते सौमगायासादास्थानाद् द्रविणोदा वाजिन् ।
 वयः स्याम सुमतौ पृथिव्या अग्निं खनेन्त उपस्थे अस्याः ॥१०॥ २१
- उदक्रमीद् द्रविणोदा वाज्यर्वाकः सुलोकं सुकृतं पृथिव्याम् ।
 ततः खनेम सुप्रतीकमग्निं स्वो रुहाणा अधि नार्कमुत्तमम् ॥११॥ २२
- आ त्वा जिघमिं मनसा धृतेन प्रतिक्षियन्तं भुवर्नानि विश्वा ।
 पृथुं तिरश्चा वयसा बृहन्तं व्यचिष्टमन्नै रभसं दृशानम् ॥१२॥ २३
- आ विश्वतः प्रत्यञ्च जिघर्म्यरक्षसा मनसा तज्जुषेत ।
 मर्यशीः स्पृहयद्गणो अग्निर्नाभिमृशे तन्वा जर्भुराणः ॥१३॥ २४
- परि वाजपतिः कुविरभिर्द्वयान्यक्रमीत् । दधद्रत्नानि दाशुषे ॥१४॥ २५ [५७१]

परि त्वाग्ने पुरं वयं विप्रः सहस्य धीमहि । धुषद्वर्णे दिवेदिवे भेत्तारं भङ्गुरावताम् ॥१५॥ २६
त्वमग्ने द्युभिस्त्वमाशुशुक्षणिस्त्वमज्यस्त्वमश्मनस्परि ।

त्वं बनेभ्यस्त्वमोषधीभ्यस्त्वं नृणां नृपते जायसे शुचिः ॥१६॥ (२)

२७

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ।

पृथिव्याः सधस्थादग्निं पुरीष्यमङ्गिरस्वत् खनामि ।

ज्योतिष्मन्तं त्वाग्ने सुप्रतीकमजस्त्रेण भानुना दीर्घतम् ।

शिवं प्रजाम्योऽहिं सन्तं पृथिव्याः सधस्थादग्निं पुरीष्यमङ्गिरस्वत् खनामः ॥१॥

२८

अपां पृष्ठमसि योनिरग्नेः समुद्रमभितः पिन्वमानम् ।

वर्धमानो महौ आ च पुष्करे दिवो मात्रया वरिष्णा प्रथस्व ॥२॥

२९

धर्मं च स्थो वर्मं च स्थोऽल्लिद्रे बहुले उभे । व्यचस्वती संवसाथां भृतमग्निं पुरीष्यम् ॥३॥

३०

संवसाथाः स्वविदां समीची उरसा तमना । अग्निमन्तमैरिष्यन्ती ज्योतिष्मन्तमजस्रमिति ।

पुरीष्योऽसि विश्वभरा अथर्वा त्वा प्रथमो निरमन्थदग्ने ॥४॥

३१

त्वामग्ने पुष्करादध्यथर्वा निरमन्थत । मूर्ध्ना विश्वस्य वाघतः ॥५॥

३२

तमु त्वा दुष्यङ् ऋषिः पुत्र ईधे अथर्वणः । वृत्रहणं पुरन्दुरम् ॥६॥

३३

तमु त्वा पाथ्यो वृषा समीधे दस्युहन्तमम् । धनञ्जयः रणैरणे ॥७॥

३४

सीदं होतः स्व उं लोके चिकित्वान्सादया यज्ञः सुकृतस्य योनौ ।

देवावीर्देवान्द्विषा यज्ञास्यग्ने बृहद्यजमाने वयो धाः ॥८॥

३५

नि होता होतृषदने विदानस्त्वेषो दीदिवौ असदत्सुदक्षः ।

अदब्धव्रतप्रमतिर्वसिष्ठः सहस्रं भरः शुचिजिह्वो अग्निः ॥९॥

३६

सः सीदस्व महौ असि शोचस्व देववीतमः ।

वि धूममग्ने अरुषं मियेभ्य सृज प्रशस्त दर्शतम् ॥१०॥ (३)

३७

अपो देवीरूपसृज मधुमतीरयक्ष्माय प्रजाम्यः । तासामास्थानादुजिहतामोषधयः सुपिप्पलाः ॥१॥ ३८

सं ते वायुर्मातुरिश्वा दधातूत्तानाया हृदयं यद्विकस्तम् ।

नो देवानां चरसि प्राणथेन कस्मै देव वर्षस्तु तुभ्यम् ॥२॥

३९

सुजातो ज्योतिषा सह शर्म वरुथमास्तुत्स्वः । वासो अग्ने विश्वरूपः संवयस्व विभावसो ॥३॥ ४०

उदु तिष्ठ स्वध्वरावा नो देव्या धिया ।

दधे च भासा बृहता सुश्रुक्निराग्ने याहि सुश्रुतिभिः ॥४॥

४१ [५८९]

ऊर्ध्व ऊ पु ण ऊतये तिष्ठा देवो न संविता ।

ऊर्ध्वो वार्जस्य सनिता यदञ्जिभिर्वाघञ्जिर्विह्वयामहे ॥५॥

४२

स जातो गर्भो असि रोदस्योरग्रे चारुर्विमृत ओषधीषु ।

चित्रः शिशुः परि तमांस्यक्तून्म मातृभ्यो अधि कनिकदद्राः ॥६॥

४३

स्थिरो भव वीड्वङ्ग आशुर्भेध बाज्यर्वन् । पृथुर्भेध सुषदस्त्वमग्नेः पुरीषवाहनः ॥७॥ ४४

शिवो भव प्रजाभ्यो मानुषीभ्यस्त्वमङ्गिरः ।

मा द्यावापृथिवी अभि शोचीर्मान्तरिक्षं मा वनस्पतीन् ॥८॥

४५

प्रेतुं वाजी कनिकदुश्मानंदुद्रासंभस्पत्वा । भरन्नाग्निं पुरीष्यं मा पाद्यायुषः पुरा ॥९॥

४६

वृषाग्निं वृषणं भरन्नाग्नेः गर्भेऽ समुद्रियम् । अग्न आयाहि वीतये ।

ऋतुः सत्यमृतः सत्यमग्निं पुरीष्यमङ्गिरस्वद्वरामः ॥१०॥

४७

ओषधयः प्रतिमोदध्वमग्निमेतः शिवमायन्तमभ्यत्र युष्माः ।

व्यस्यन् विश्वा अनिरा अमीवा निषीदन्तो अपं दुर्मतिं जहि ॥११॥

४८

ओषधयः प्रतिगृष्णीत पुष्पवतीः सुपिप्पलाः ।

अयं वो गर्भं ऋत्विग्यः प्रत्नः सधस्थमासदत् ॥१२॥

४९

वि पार्जसा पृथुना शोशुचानो वार्धस्व द्विषो रक्षसो अमीवाः ।

सुशर्मणो बृहतः शर्मणि स्यामग्नेरहः सुहवस्य प्रणीतौ ॥१३॥ (४)

५०

आपो हि ष्ठा मयोध्रवस्ता न ऊर्जे दधातन । महे रणाय चक्षसे ॥१॥

५१

यो वः शिवतमो रसस्तस्य भाजयतेह नः । उशतीरिव मातरः ॥२॥

५२

तस्मा अरं गमाम वो यस्य क्षयाय जिन्वथ । आपो जनयथा च नः ॥३॥

५३

मित्रः सःसृज्य पृथिवीं भूमिं च ज्योतिषा सह ।

सुजातं जातवेदसमयक्ष्माय त्वा सःसृजामि प्रजाभ्यः ॥४॥

५४

रुद्राः सःसृज्य पृथिवीं बृहज्ज्योतिः समीधिरे । तेषां भानुरजस इच्छुको देवेषु रोचते ॥५॥

५५

सःसृष्टां वसुमी रुद्रैर्धीरैः कर्मण्यां मृदम् ।

हस्ताभ्यां मृद्रीं कृत्वा सिनीवाली कृणोतु ताम् ॥६॥

५६

सिनीवाली सुकपर्दा सुकुरीरा स्वौपशा । सा तुभ्यमदिते मृषोखां दधातु हस्तयोः ॥७॥

५७

उखां कृणोतु शक्त्या बाहुभ्यामादितिर्धिया ।

माता पुत्रं यथोपस्थे सार्धं विभर्तुं गर्भं आ ॥८॥

५८ [६०६]

मखस्य शिरोऽसि वसवस्त्वा कृण्वन्तु गायत्रेण छन्दसाङ्गिरस्वद् ध्रुवासि पृथिव्यसि ।
 धारया मयि प्रजाः रायस्पोषं गौपत्यः सुवीर्यं सजातान्यजमानाय ।
 रुद्रास्त्वा कृण्वन्तु त्रैष्टुभेन छन्दसाङ्गिरस्वद् ध्रुवास्यन्तरिक्षमसि ।
 धारया मयि प्रजाः रायस्पोषं गौपत्यः सुवीर्यं सजातान्यजमानाय ।
 आदित्यास्त्वा कृण्वन्तु जागतेन छन्दसाङ्गिरस्वद् ध्रुवासि द्यौरसि ।
 धारया मयि प्रजाः रायस्पोषं गौपत्यः सुवीर्यं सजातान्यजमानाय ।
 विश्वे त्वा देवा वैश्वानराः कृण्वन्त्वानुष्टुभेन छन्दसाङ्गिरस्वद् ध्रुवासि दिशोऽसि ।
 धारया मयि प्रजाः रायस्पोषं गौपत्यः सुवीर्यं सजातान्यजमानाय ।
 अदित्यं रास्नास्यदितिष्टे बिलं गृभ्णातु ॥९॥

५९

कृत्वाय सा महीमुखां मृन्मयीं योनिमग्र्यं । पुत्रेभ्यः प्रायच्छददितिः श्रपयानिति ॥१०॥ ६०
 वसवस्त्वा धूपयन्तु गायत्रेण छन्दसाङ्गिरस्वद्रुद्रास्त्वा धूपयन्तु त्रैष्टुभेन छन्दसाङ्गिरस्वत् ।
 आदित्यास्त्वा धूपयन्तु जागतेन छन्दसाङ्गिरस्वद्विश्वे त्वा देवा वैश्वानरा
 धूपयन्त्वानुष्टुभेन छन्दसाङ्गिरस्वत् ।
 इन्द्रस्त्वा धूपयतु वरुणस्त्वा धूपयतु विष्णुस्त्वा धूपयतु ॥११॥ (५)

६१

अदितिष्ठा देवी विश्वदेव्यावती । पृथिव्याः सधस्ये अङ्गिरस्वत् खनत्ववद् ॥१॥ ६२
 देवानां त्वा पत्नीर्देवीर्विश्वदेव्यावतीः । पृथिव्याः सधस्ये अङ्गिरस्वदधतूले ।
 विषणास्त्वा देवीर्विश्वदेव्यावतीः । पृथिव्याः सधस्ये अङ्गिरस्वदुभीन्धतामुले ।
 वरुणीष्ठा देवीर्विश्वदेव्यावतीः । पृथिव्याः सधस्ये अङ्गिरस्वच्छपयन्तूले ।
 मास्त्वा देवीर्विश्वदेव्यावतीः । पृथिव्याः सधस्ये अङ्गिरस्वत्पचन्तूले ।
 जनयस्त्वाछिन्नपत्रा देवीर्विश्वदेव्यावतीः । पृथिव्याः सधस्ये अङ्गिरस्वत्पचन्तूले ॥२॥ ६३
 मित्रस्य चर्षणीधृतोऽजो देवस्य सानसि । द्युम्नं चित्रश्रवस्तमम् ॥३॥ ६४
 देवस्वा सवितोर्दपतु सुपाणिः स्वङ्गुरिः सुबाहुत शक्त्या ।
 अव्यथमाना पृथिव्यामाशा दिश आर्पण ॥४॥

६५

उत्वार्यं बृहती भवोदु तिष्ठ ध्रुवा त्वम् । मित्रैतां तं उखां परिददाम्यमित्या एषा मा भेदि ।
 वसवस्त्वाछन्दन्तु गायत्रेण छन्दसाङ्गिरस्वद्रुद्रास्त्वाछन्दन्तु त्रैष्टुभेन छन्दसाङ्गिरस्वत् ।
 आदित्यास्त्वाछन्दन्तु जागतेन छन्दसाङ्गिरस्वद्विश्वे त्वा
 देवा वैश्वानरा आछन्दन्त्वानुष्टुभेन छन्दसाङ्गिरस्वत् ॥५॥ (६)

६६ [६१४]

आकृतिमग्निं प्रयुजꣳ स्वाहा मनो मेधामग्निं प्रयुजꣳ स्वाहा ।

चित्तं विज्ञातमग्निं प्रयुजꣳ स्वाहा वाचो विधृतिमग्निं प्रयुजꣳ स्वाहा ।

प्रजापतये मनवे स्वाहाभये वैश्वानराय स्वाहा ॥१॥

६७

विश्वो देवस्य नेतुर्मर्तो वुरीत सख्यम् । विश्वो राय इषुध्यति द्युम्नं वृणीत पुष्यसे स्वाहा ॥२॥ ६८

मा सु भित्था मा सु रिगोऽम्ब धृष्णु वीर्यस्व सु । अग्निश्चेदं करिष्यथः ॥३॥

६९

दꣳहस्व देवि पृथिवि स्वस्त्य आसुरी माया स्वधया कृतार्ति ।

जुष्टं देवेभ्य इदमस्तु हव्यमरिष्टा त्वमुदिहि यज्ञे अस्मिन् ॥४॥

७०

वृक्षः सर्पिरासुतिः प्रत्नो होता वरेण्यः । सहसस्पुत्रो अद्भुतः ॥५॥

७१

परस्या अधि संवतोऽवराँ३ अभ्यातर । यत्राहमस्मि ता३ अव ॥६॥

७२

परमस्याः परावतो रोहिदंश्च इहागहि । पुरिण्यः पुरुप्रियोऽग्ने त्वं तरा मृधः ॥७॥

७३

यदग्ने कानिकानि चिदा ते दारुणि दुध्मसि । सर्वं तदस्तु ते घृतं तज्जुषस्व यविष्ठ्य ॥८॥

७४

यदच्युपजिह्विका यदग्नौ अतिसर्पति । सर्वं तदस्तु ते घृतं तज्जुषस्व यविष्ठ्य ॥९॥ ७५

अहरहरप्रयावं भरन्तोऽश्वायेव तिष्ठते घासमस्मै ।

रायस्पोषेण समिषा मदन्तोऽग्ने मा ते प्रतिवेशा रिषाम ॥१०॥

७६

नाभां पृथिव्याः समिधाने अग्नौ रायस्पोषाय बृहते हवामहे ।

इरम्मदं बृहदुक्थं यजत्रं जेतारमग्निं पृतनासु सासहिम् ॥११॥

७७

याः सेनां अभीत्वंरीराव्याधिनीरुगर्णां उत ।

ये स्तेना ये च तस्करास्ताꣳस्ते अग्नेऽपिदधाम्यासे ॥१२॥

७८

दꣳष्ट्रीभ्यां मलिम्लञ्जम्भ्यैस्तस्कराँ३ उत ।

हनुभ्याꣳ स्तेनान् मंगवस्ताꣳस्त्वं खादु सुखादितान् ॥१३॥

७९

ये जनेषु मलिम्लं स्तेनास्तस्करा वने ।

ये कर्षेण्वघायवस्ताꣳस्ते दधामि जम्भयोः ॥१४॥

८०

यो अस्मभ्यमरातीयाद्यश्च नो द्वेषते जनः ।

निन्द्राद्यो अस्मान्विप्साच्च सर्वं तं मस्मसा कुरु ॥१५॥

८१

सꣳशितं मे ब्रह्म सꣳशितं वीर्यं बलम् । सꣳशितं क्षत्रं जिष्णु यस्याहमस्मि पुरोहितः ॥१६॥ ८२

उदेषां बाहू अतिरमुद्वर्चो अथो बलम् । क्षिणोमि ब्रह्मणामित्रानुभयामि स्वाँ३ अहम् ॥१७॥ ८३

अक्षपतेऽक्षस्य नो देह्यनमीवस्य शुष्मिणः ।

प्र प्र दातारं तारिष ऊर्जं नो धेहि द्विपदे चतुष्पदे । विश्वकर्मणे स्वाहा ॥१८॥ ८४[६३१]

पुनस्त्वादित्या रुद्रा वसवः समिन्धतां पुनर्ब्रह्माणो वसुनीथ यज्ञैः ।

धृतेन त्वं तन्वं वर्षयस्व सत्याः संन्तु यजमानस्य कामाः स्वाहा ॥१९॥ (७) ८५ [६३३]

मुञ्जान पकादश ॥ ११ ॥ प्रतूर्ते वाजिन् षोडश ॥ १६ ॥ देवस्य त्वा दश ॥ १० ॥ अपो देवस्य-

योदश ॥ १३ ॥ आपो ह्यकादश ॥ ११ ॥ अदितिष्ट्वा पञ्च ॥ ५ ॥ आकृतिमेकोनविंशतिः

॥ १९ ॥ सप्तानुवाकेषु पञ्चाशीति ॥ ८५ ॥ यज्ञोऽग्ने जातान्यन्वा

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां द्वादशोऽध्यायः ॥१२॥

२१११=१

अथ त्रयोदशोऽध्यायः ।

दृष्ट्वानो रुक्म उर्व्या व्यद्यौर्दुर्मर्षमायुः श्रिये रुचानः ।

अधिरमृतो अभवद्वयोर्भिर्यदेनं द्यौरजनयत्सुरेताः ॥१॥

१

नक्तोपासा समनसा विरूपे घ्रापयेते शिशुमेकं समीची ।

धावाधामा रुक्मो अन्तर्विभाति देवा अग्निं धारयन्द्रविणोदाः ॥२॥

२

विश्वा रूपाणि प्रतिमुञ्चते कविः प्रासावीद्भद्रं द्विपदे चतुष्पदे ।

वि नार्कमख्यत्सविता वरेण्योऽनु प्रयाणमुषसो विराजति ॥३॥

३

सुपर्णोऽसि गरुत्माऽस्त्रिवृत्ते शिरः । गायत्रं चक्षुर्वृहद्रथन्तरे पक्षौ ॥४॥

४

स्तोमं आत्मा छन्दाऽस्यज्ञानि यजूंषि नाम ।

सामं ते तन्वीमदेव्यं यज्ञायज्ञियं पुच्छं विष्ण्याः शफाः ॥५॥

५

सुपर्णोऽसि गरुत्मान्दिवं गच्छ स्वः पत ।

विष्णोः क्रमोऽसि सपत्नहा गावत्रं छन्दु आरोह । पृथिवीमनु विक्रमस्व ।

विष्णोः क्रमोऽस्त्रभिमातिहा त्रैष्टुभं छन्दु आरोह । अन्तरिक्षमनु विक्रमस्व ।

विष्णोः क्रमोऽस्त्ररातीयतो हन्ता जागतं छन्दु आरोह । दिवमनु विक्रमस्व ।

विष्णोः क्रमोऽसि क्षत्रयतो हन्तानुष्टुभं छन्दु आरोह । दिशोऽनु विक्रमस्व ॥६॥

६

अक्रन्ददुभि स्तनयभिव द्यौः क्षामा रेहिहद्वीरुषः समञ्जन् ।

सद्यो जज्ञानो वि हीमिद्वो अख्यदा रोदसी भानुना भात्यन्तः ॥७॥

७

अग्नेऽभ्यावर्तिमभि मा निर्वर्तस्वायुषा वर्षसा प्रजया धनेन ।

सत्या मेधया रय्या पोषेण ॥८॥

८

अग्ने अङ्गिरः शतं ते सन्त्वावृतः सहस्रं त उपावृतः ।

अथा पोषस्य पोषेण पुनर्नो नष्टमाकृधि पुनर्नो रयिमाकृधि ॥९॥

९ [६४२]

- पुनरुजा निर्वर्तस्व पुनरग्न इषायुषा । पुनर्नः पाह्यः हसः ॥१०॥ १०
- सह रय्या निर्वर्तस्वाग्ने पिन्वस्व धारया । विश्वप्स्यो विश्वतस्परि ॥११॥ ११
- आ त्वाद्द्वर्षमन्तरभूर्धुवस्तिष्ठा विचाचलिः । विश्वस्त्वा सर्वा वाञ्छन्तु मा त्वद्राष्ट्रमधिभ्रशत् ॥१२॥१२
- उदुत्तमं वरुण पाशमस्मदवाधुमं वि मध्यमं श्रथाय ।
अथा वयमादित्य व्रते तवानागसो अदितये स्याम ॥१३॥ १३
- अग्ने बृहन्नुषसांमूर्ध्वो अस्थाभिर्जगन्वान् तमसो ज्योतिषागात् ।
अग्निर्मानुना रुशता स्वङ्ग आ जातो विश्वा सन्नान्यप्राः ॥१४॥ १४
- हंसः शुचिषदसुरन्तरिक्षसद्वोता वेदिषदतिथिर्दुरोणसत् ।
नृषद्वरसद्वतसद्वयौमसद्वजा गोजा ऋतजा अद्रिजा ऋत बृहत् ॥१५॥ १५
- सीदु त्वं मातुरस्या उपस्थे विश्वान्यग्ने वयुनानि विद्वान् ।
भैनां तपसा मार्चिषाभिषोचीरन्तरस्यां शुक्रज्योतिर्विमाहि ॥१६॥ १६
- अन्तरग्ने रुचा त्वमुखायाः सदेने स्वे । तस्यास्त्व हंसो तपज्जातवेदः शिवो भवं ॥१७॥ १७
- शिवो भूत्वा महामग्ने अथो सीद शिवस्त्वम् । शिवाः कृत्वा दिशः सर्वा स्वं योनिमिहासदः १८(१)१८

- दिवस्परि प्रथमं जज्ञे अग्निरस्मद् द्वितीयं परि जातवेदाः ।
तृतीयमप्सु नृमणा अजस्रमिन्धान एनं जरते स्वाधीः ॥१॥ १९
- विद्या ते अग्ने त्रेधा त्रयाणि विद्या ते धाम विभृता पुरुत्रा ।
विद्या ते नाम परमं गुहा यद्विद्या तमुत्सं यत आजगन्थ ॥२॥ २०
- समुद्रे त्वा नृमणा अप्स्वन्तर्नृचक्षा ईधे दिवो अग्न ऊर्ध्वन् ।
तृतीये त्वा रजसि तस्थिवाः समपामुपस्थे महिषा अवर्धन् ॥३॥ २१
- अक्रन्ददग्नि स्तनयन्निव द्यौः क्षामा रेरिहद्वीरुधः समञ्जन् ।
सद्यो जज्ञानो वि हीमिद्वो अख्यदा रोदसी भानुना भात्यन्तः ॥४॥ २२
- श्रीणाश्वदारो धरुणो रयीणां मनीषाणां प्रार्पणः सोमगोपाः ।
वसुः सुनुः सहसो अप्सु राजा विभात्यग्र उपसामिधानः ॥५॥ २३
- विश्वस्य केतुर्धुवनस्य गर्भ आ रोदसी अपृणाज्जायमानः ।
वीळं चिदद्रिमभिनत् परायज्जना यदग्निमयजन्त पञ्च ॥ २४
- उग्निकर्पावको अरतिः सुमेधा मर्तेष्वग्निरमृतो निधायि ।
इयति धूममरुधं भरिभ्रदुच्छुक्रेण श्रोत्रिणं धामिनंश्च ॥७॥ २५ [६५८]

दृशानो रुक्म उर्व्या व्यद्यौर्दुर्मर्षमायुः श्रिये रुचानः ।

अग्निरमृतो अभवद्वयोर्भिर्यदेतं द्यौरजनयत्सुरेताः ॥८॥

२६

यस्तै अद्य कृणवद्भद्रशोचेऽपुपं देव घृतवन्तमग्रे ।

प्र तं नय प्रतरं वस्यो अच्छाभि सुम्नं देवभक्तं यविष्ठ ॥९॥

२७

आ तं भज सौश्रवसेष्वग्र उक्थ उक्थ आभज शस्यमाने ।

प्रियः सूर्ये प्रियो अग्रा भवात्युज्जातेनं भिनददुज्जनित्वैः ॥१०॥

२८

त्वामग्रे यजमाना अनु घून् विश्वा वसु दधिरे वार्याणि ।

त्वया सह द्रविणमिच्छमाना व्रजं गोमन्तमुशिजो विवद्वुः ॥११॥

२९

अस्ताव्यग्निर्नराः सुशेवो वैश्वानर ऋषिभिः सोमगोपाः ।

अद्वेषे द्यावापृथिवी हुवेम देवा धत्त रयिमस्मे सुवीरम् ॥१२॥ (२)

३०

समिधाग्निं दुवस्यत घृतैर्वौधयतातिथिम् । आस्मिन् हव्या जुहोतन ॥१॥

३१

उदु त्वा विश्वे देवा अग्रे भरन्तु चित्तिभिः । स नो भव शिवस्त्वः सुप्रतीको विभावंसुः ॥२॥ ३२

प्रेदग्ने ज्योतिष्मान् याहि शिवेभिर्ऋषिभिष्ट्वम् । बृहद्भिर्भानुभिर्भासन्मा हिंसीस्तन्वा प्रजाः ॥३॥ ३३

अक्रन्ददग्निं स्तनयन्निव द्यौः क्षामा रेरिहद्वीरुधः समञ्जन् ।

सद्यो जज्ञानो वि हीमिद्धो अरूपदा रोदसी भानुना भात्यन्तः ॥४॥

३४

प्र प्रायमग्निर्भरतस्य शृण्वे वि यत्सूर्यो न रोचते बृहद्भाः ।

अभि यः पुरुं पृतनासु तस्थौ दीदाय दैव्यो अतिथिः शिवो नः ॥५॥

३५

आपो देवीः प्रतिगृभ्णीत भस्मैतत्स्योने कृणुध्वः सुरभा उं लोके ।

तस्मै नमन्तां जनयः सुपत्नीर्मातेव पुत्रं बिभृताप्स्वेनत् ॥६॥

३६

अप्स्वग्रे सधिष्टव सौषधीरनुं रुध्यसे । गर्भे सञ्जायसे पुनः ॥७॥

३७

गर्भो अस्योषधीनां गर्भो वनस्पतीनाम् । गर्भो विश्वस्य भूतस्याग्रे गर्भो अपामसि ॥८॥

३८

प्रसद्य भस्मना योनिमपश्च पृथिवीमग्रे । सःसृज्य मातृभिष्ट्वं ज्योतिष्मान् पुनरासदः ॥९॥ ३९

पुनरासद्य सदनमपश्च पृथिवीमग्रे । शेषे मातुर्यथोपस्थेऽन्तरस्याः शिवतमः ॥१०॥

४०

पुनरूर्जा निवर्तस्व पुनरग्र इषायुषा । पुनर्नः पाह्यःहंसः ॥११॥

४१

सह रय्या निवर्तस्वाग्रे पिन्वस्व धारया । विश्वप्स्य्या विश्वतस्परि ॥१२॥

४२

बोधा मे अस्य वर्चसो यविष्ठ मःहिष्ठस्य प्रभृतस्य स्वधावः ।

पीर्यति त्वो अनु त्वो गृणाति वन्दारुष्टे तन्वं वन्दे अग्रे ॥१३॥

४३ [६७६]

स बोधि सूरिर्मधवा वसुपते वसुदावन् । युयोध्यस्मद्देवांसि विश्वकर्मणे स्वाहा ॥१४॥

पुनस्त्वादित्या रुद्रा वसवः समिन्धतां पुनर्ब्रह्माणो वसुनीथ यज्ञैः ।

घृतेन त्वं तन्वं वर्धयस्व सत्याः सन्तु यजमानस्य कामाः स्वाहा ॥१५॥ (३)

अपेतं वीतं वि च सर्पतातो येऽत्र स्थ पुराणा ये च नूतनाः ।

अदाद्यमोऽवसानं पृथिव्या अक्रन्मिमं पितरो लोकमस्मै ॥१॥

संज्ञानमसि कामधरणं मयि ते कामधरणं भूयात् । अग्नेर्मस्मास्यग्नेः पुरीषमसि ।

चितं स्थ परिचितं ऊर्ध्वचितं श्रयध्वम् ॥२॥

अयं सो अग्निर्यस्मिन्सोममिन्द्रः सुतं दधे जठरं वावशानः ।

सहस्रियं वाज्रमत्यं न सप्तिं ससन्नान्तसन्स्तूयसे जातवेदः ॥३॥

अग्ने यत्ते दिवि वर्चः पृथिव्यां यदोषधीष्वप्स्वा यजत्रा ।

येनान्तरिक्षमुर्वीततन्धं त्वेषः स भानुरर्णवो नृचक्षाः ॥४॥

अग्ने दिवो अर्णमच्छा जिगास्यच्छा देवाँश्च ऊचिषे धिष्ण्या ये ।

या रौचने परस्तात् सूर्यस्य याश्चावस्तादुपतिष्ठन्त आपः ॥५॥

पुरीष्यासो अग्नयः प्रावणेभिः सजोषसः । जुषन्तां यज्ञमद्रुहोऽनमीवा इवो मही ॥६॥

इळामग्ने पुरुदंसं सनि गोः श्वश्चक्षुमहवमानाय साध ।

स्यान्नः सूनस्तनयो विजावाग्ने सा ते सुमतिर्भूत्वस्मे ॥७॥

अयं ते योनिर्ऋत्वियो यतो जातो अरोचथाः । तं जानन्नग्ने आरोहाथा नो वर्धया रयिम् ॥८॥

चिदसि तया देवतयाङ्गिरस्वद् भुवा सीद । परिचिदसि तया देवतयाङ्गिरस्वद् भुवा सीद ॥९॥

लोकं पृण छिद्दि पृणार्थो सीद भुवा त्वम् । इन्द्राग्नी त्वा बृहस्पतिरस्मिन् योना असीषदन् ॥१०॥

ता अस्य स्रददोहसः सोमं श्रीणन्ति पृथ्णयः । जन्मन्देवानां विश्वस्त्रिष्वा रौचने दिवः ॥११॥

इन्द्रं विश्वा अवीवृधन्तसमुद्रव्यचसं गिरः । रथीतव रथीनां वाजानां सत्पतिं षतिम् ॥१२॥

समितं संकल्पेथां संप्रियौ रोचिष्णु सुमनस्यमानौ । इषमूर्जमभि संवसानौ ॥१३॥

सं वा मनोसि सं व्रता सद्य चित्तान्याकर्म ।

अग्ने पुरीष्याधिपा भन्न त्वं न इषमूर्जं यजमानाय धेहि ॥१४॥

अग्ने त्वं पुरीष्यो रसिन्नान् पुष्टिमाँश्च असि । शिवाः कृत्वा दिशः सर्वाः स्वं योनिमिहासदः ॥१५॥

भवतं नः समनसौ सचेतसा अरेपसौ ।

मा यज्ञं दिंसिष्टं मा यज्ञपतिं जातवेदसौ शिचौ भवतमघ नः ॥१६॥

मातेव पुत्रं पृथिवीं पुरीष्यमग्निं स्वे योनां अमारुखा ।

तां विश्वेदेवैर्ऋतुभिः संविदानः प्रजापतिर्विश्वकर्मा विमुञ्चतु ॥१७॥(४)

६२

असुन्वन्तमयजमानमिच्छ स्तेनस्येत्यामन्विहि तस्करस्य ।

अन्यमस्मदिच्छ सा त इत्या नमो देवि निर्ऋते तुभ्यमस्तु ॥१॥

६३

नमः सु ते निर्ऋते तिग्मतेजोऽयस्मयं विचृता बन्धमेतम् ।

यमेन त्वं गुम्या संविदानोत्तमे नाके अधिरोहयैनम् ॥२॥

६४

यस्यास्ते घोर आसञ्जुहोम्येषां बन्धानामवसर्जनाय ।

यां त्वा जनो भूमिरिति प्रमन्दते निर्ऋतिं त्वाहं परिवेद विश्वतः ॥३॥

६५

यं ते देवी निर्ऋतिराबन्ध पाशं ग्रीवास्वविचृत्यम् ।

तं ते विष्याम्यार्युषो न मध्यादथैतं पितुमर्द्धि प्रसृतः । नमो भूत्यै धेदं चकार ॥४॥ ६६

निवेशनः सङ्गमनो वसनां विश्वा रूपाभिर्चष्टे शचीभिः ।

देव इव सविता सत्यधर्मेन्द्रो न तस्थौ समरे पथीनाम् ॥५॥

६७

सीरां युञ्जन्ति कवयो युगा वितन्वते पृथक् । धीरां देवेषु सुम्रया ॥६॥

६८

युनक्त सीरा वि युगा तनुध्वं कृते योनौ वपतेह बीजम् ।

गिरा च श्रुष्टिः सभरा असन्नो नेदीय इत्सृण्यः पृक्मेयात् ॥७॥

६९

शुनं सु फाला विकृषन्तु भूमिं शुनं कीनाशा अभियन्तु बाहैः ।

शुनांसीरा हविषा तोशमाना सुपिप्पला ओषधीः कर्तमसे ॥८॥

७०

घृतेन सीता मधुना समज्यतां विश्वेदेवैरनुमता मरुद्भिः ।

ऊर्जस्वती पर्यसा पिन्वमानास्मान्त्सीते पर्यसाभ्याववृत्स्व ॥९॥

७१

लाङ्गलं पवीरवत्सुशेवं सोमपित्सरु ।

तदुद्वपति गामर्वि प्रफुल्ल्य च पीवरीं प्रस्थावद्रथवाहनम् ॥१०॥

७२

कामं कामदुषे धुक्व मित्राय वरुणाय च । इन्द्रायाश्चिभ्यां पूष्णे प्रजाभ्य ओषधीभ्यः ॥११॥ ७३

विमुच्यध्वमध्व्या देवयाना अगन्म तमसस्पारमस्या । ज्योतिरापाम ॥१२॥

७४

सजूरब्धो अयवोभिः सजूरुषा अरुणीभिः ।

सजोषसा अश्विना दसौभिः सजूः सूर एतशेन सजूर्वैश्वानर इळ्या घृतेन स्वाहा ॥१३॥(५) ७५

या ओषधीः पूर्वा जाता देवेभ्यस्त्रियुगं पुरा । मनै नु बभ्रूणामहं शतं धामानि सप्त च ॥१॥ ७६

शतं वो अम्ब धामानि सहस्रमुत वो रुहः । अघा शतक्रत्वो यूयमिमं मे अगदं कृता ॥२॥ ७७

[७१०]

ओषधीः प्रति गृष्णीत पुष्पवतीः प्रसूवरीः । अश्वा इव सजित्वरीर्वीरुधः पारयिष्णवः ॥३॥ ७८
 ओषधीरिति मातरस्तद्वो देवीरुपब्रुवे । सनेयमश्वं गां वास आत्मानं तव पूरुष ॥४॥ ७९
 अश्वत्थे वो निषदं पणं वो वसतिष्कृता । गोभाज इत्किलासथ यत्सनवथ पूरुषम् ॥५॥ ८०
 यत्रौषधीः समगमेत राजानः समिता इव । विप्रः स उच्यते भिषग्रक्षोहामीवचातनः ॥६॥ ८१
 अश्वावतीः सोमावतीमूर्जयन्तीमुदोजसम् । आवित्ति सर्वा ओषधीरस्मा अरिष्टतातये ॥७॥ ८२
 उच्छुष्मा ओषधीनां गावो गोष्ठादिवैरते । धनं सनिष्पन्तीनामात्मानं तव पूरुष ॥८॥ ८३

इष्कृतिर्नाम वो माताथो यूयः स्थ निष्कृतीः ।

सीराः पतत्रिणीं स्थन यदामर्यति निष्कृथ ॥९॥ ८४

अति विश्वाः परिष्ठा स्तेन इव व्रजमक्रमुः । ओषधीः प्राचुच्यवुर्यत्किं च तन्वो रपः ॥१०॥ ८५
 यदिमा वाजयन्नहमोषधीर्हस्त आदधे । आत्मा यक्ष्मस्य नश्यति पुरा जीवगृभो यथा ॥११॥ ८६
 यस्यौषधीः प्रसर्पथाङ्गमङ्गं परुष्परुः । ततो यक्ष्मं विबाधध्व उग्रो मध्यमशीरिव ॥१२॥ ८७
 साकं यक्ष्मं प्रपत चाषेण किकिदीविनां । साकं वातस्य भ्राज्या साकं नश्य निहाकया ॥१३॥ ८८
 अन्या वो अन्यामवत्वन्यान्यस्या उपावता । ताः सर्वाः संविदाना इदं मे प्रावता वचः ॥१४॥ ८९

याः फलिनीर्या अफला अपुष्पा याश्च पुष्पिणीः ।

बृहस्पतिप्रसूतास्ता नो मुञ्चन्त्वहंसः ॥१५॥ ९०

मुञ्चन्तु मा शपथ्यादथो वरुण्यादुत । अथो यमस्य पड्वीशात्सर्वस्मादेवकिल्बिषात् ॥१६॥ ९१
 अवयतीः समवदन्त दिव ओषधयस्परि । यं जीवमश्ववामहै न स रिष्याति पूरुषः ॥१७॥ ९२
 या ओषधीः सोमराज्ञीर्विह्वीः शतविचक्षणाः । तासामसि त्वमुत्तमारं कामाय शः हृदे ॥१८॥ ९३
 या ओषधीः सोमराज्ञीर्विष्टिताः पृथिवीमनु । बृहस्पतिप्रसूता अस्यै संदत्त वीर्यम् ॥१९॥ ९४
 याश्चेदमुपशृण्वन्ति याश्च दूरं परागताः । सर्वाः संगत्य वीरुधोऽस्यै संदत्त वीर्यम् ॥२०॥ ९५
 नाशयित्री बलासस्याशीस उपचितामसि । अथो शतस्य यक्ष्माणां पाकारोरसि नाशनी ॥२१॥ ९६
 मा वो रिषत् खनिता यस्मै चाहं खनामि वः । द्विपचतुष्पदस्माकं सर्वमस्त्वनानातुरम् ॥२२॥ ९७
 ओषधयः संवदन्ते सोमेन सह राज्ञा । यस्मै कृणोति ब्राह्मणस्तः राजन् पारयामसि ॥२३॥ ९८

त्वां गन्धर्वा अखनः स्त्वामिन्द्रस्त्वां बृहस्पतिः ।

त्वामौषधे सोमो राजा विद्वान् यक्ष्मादमुच्यत ॥२४॥ ९९

त्वमुत्तमास्योषधे तव वृक्षा उपस्तयः ।

उपस्तिरस्तु सोऽस्माकं यो अस्माँऽभिदासति ॥२५॥ (६)

- मा मा हिंसीजनिता यः पृथिव्या यो वा दिवं सत्यधर्मा व्यानद् ।
यश्चापश्चन्द्राः प्रथमो जजान कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥१॥ १०१
- अभ्यावर्तस्व पृथिवि यज्ञेन पर्यसा सह । वृषां ते अग्निरिषितो अरोहत् ॥२॥ १०२
- अग्ने यत्ते शुक्रं यच्चन्द्रं यत्पूतं यच्च यज्ञियम् । तद्देवेभ्यो भरामसि ॥३॥ १०३
- इषमूर्जमहमित आदमृतस्य योनिं महिषस्य धाराम् ।
आ मा गोषु विशत्वा तनूषु जहामि सेदिमनिराममीवाम् ॥४॥ १०४
- अग्ने तव श्रवो वयो महि भ्राजन्ते अर्चयो विभावसो ।
बृहद्भानो शर्वसा वाजमुक्थ्यं दधासि दाशुषे कवे ॥५॥ १०५
- पावकवर्चाः शुक्रवर्चा अनूनवर्चा उदियषि भानुना ।
पुत्रो मातरां विचरन्नुपावसि पूणक्षि रोदसी उभे ॥६॥ १०६
- ऊर्जो नपाज्जातवेदः सुशस्तिभिर्मन्दस्व धीतिभिर्हितः ।
त्वे इषः सन्दधुर्भूरिवर्षसश्चित्रोतयो वामजाताः ॥७॥ १०७
- इरज्यन्त्रे प्रथयस्व जन्तुभिरस्मे रायो अमर्त्या ।
स दर्शतस्य वपुषो विराजसि पूणक्षि सानसि कर्तुम् ॥८॥ १०८
- इष्कर्तारिमध्वरस्य प्रचेतसं क्षयन्तं राधसो महः ।
रातिं वामस्य सुभगां महीमिषं दधासि सानसि रयिम् ॥९॥ १०९
- ऋतावानं महिषं विश्वदर्शतमग्निं सुम्नाय दधिरे पुरो जनाः ॥
श्रुत्कर्णं सप्रथस्तमं त्वा गिरा दैव्यं मानुषा युगा ॥१०॥ ११०
- आप्यायस्व समेतु ते विश्वतः सोम वृष्ण्यम् । भवा वाजस्य सङ्गथे ॥११॥ १११
- सं ते पर्यासि सप्तु यन्तु राज्ञाः सं वृष्ण्यान्यभिमातिषाहः ।
आप्यार्यमानो अमृताय सोम दिवि श्रवांस्युत्तमानि धिष्व ॥१२॥ ११२
- आप्यायस्व मदिन्तम् सोम विश्वेभिरंशुभिः । भवा नः सप्रथस्तमः सखा वृधे ॥१३॥ ११३
- आ ते वत्सो मनो यमत्परमाचित्सधस्थात् । अग्ने त्वां कामया गिरा ॥१४॥ ११४
- तुभ्यं ता अङ्गिरस्तम विश्वाः सुक्षितयः पृथक् । अग्ने कामाय येमिरे ॥१५॥ ११५
- अग्निः प्रियेषु धामसु कामो भूतस्य भव्यस्य । सम्राळेको विराजति ॥१६॥(७) ११६ [७४९]
- दशानोऽष्टादश ॥१८॥ दिवस्परि द्वादश ॥१२॥ समिधाग्निं दुव० पञ्चदश ॥१५॥ अपेत सप्तदश ॥ १७ ॥
असुन्वन्तं त्रयोदश ॥ १३ ॥ या ओषधीः पञ्चविंशतिः ॥ २५ ॥ मा मा षोडश ॥ १६ ॥
सप्तानुवाकेषु षोडशोत्तरं शतम् ॥ ११६ ॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां त्रयोदशोऽध्यायः ॥१३॥

अथ चतुर्दशोऽध्यायः ।

- मयि गृह्णाम्यग्रे अग्निः रायस्पोषाय सुप्रजास्त्वाय सुवीर्याय । माष्टु देवताः सचन्ताम् ॥१॥१
- अपां पृष्ठमसि योनिर्ग्रेः समुद्रमभितः पिन्वमानम् ।
- वर्धमानो महौ३ आ च पुष्करे दिवो मात्रया वरिष्णा प्रथस्व ॥२॥ २
- ब्रह्म जज्ञानं प्रथमं पुरस्ताद्भि सीमतः सुरुचो वेन आवः
- स बुध्न्या उपमा अस्य विष्टाः सतश्च योनिमसतश्च विवः ॥३॥ ३
- हिरण्यगर्भः समवर्तताग्रे भूतस्य जातः पतिरेक आसीत् ।
- स दाधार पृथिवीं द्यामुतेमां कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥४॥ ४
- द्रुप्तश्चस्कन्दं पृथिवीमनु द्यामिमं च योनिमनु यश्च पूर्वः ।
- समानं योनिमनु सञ्चरन्तं द्रुप्तं जुहोम्यनु सप्त होत्राः ॥५॥ ५
- नमोऽस्तु सप्रेभ्यो ये के च पृथिवीमनु । ये अन्तरिक्षे ये दिवि तेभ्यः सप्रेभ्यो नमः ॥६॥ ६
- या इषवो यातुधानानां ये वा वनस्पतीरनु । ये वावटेषु शेरते तेभ्यः सप्रेभ्यो नमः ॥७॥ ७
- ये वामी रौचने दिवो ये वा सूर्यस्य रश्मिषु । येषामप्सु सदस्कृतं तेभ्यः सप्रेभ्यो नमः ॥८॥ ८
- कृणुष्व पाजुः प्रसितिं न पृथ्वीं याहि राजेवामवाँ३ इमेन ।
- तृष्वीमनु प्रसितिं द्रूणानोऽस्तासि विध्यं रक्षसस्तपिष्ठैः ॥९॥ ९
- तव अमास आश्रुया पतन्त्यनुस्पृश धृषता शोशुचानः ।
- तपूँष्यग्रे जुह्वा पतज्ञानसन्दितो विसृज विष्वगुल्काः ॥१०॥ १०
- प्रति स्पशो विसृज तूर्णितमो भवा पायुर्विशो अस्या अदब्धः ।
- यो नो दूरे अवशः सो यो अन्त्यग्रे मा किष्टे व्यथिरादधर्षीत् ॥११॥ ११
- उदग्रे तिष्ठ प्रत्यातनुष्व न्यमित्रौ३ ओषतात्तिग्महेते ।
- यो नो अरातिः समिधान चक्रे नीचा तं धक्ष्यतुसं न शुष्कम् ॥१२॥ १२
- ऊर्ध्वो भव प्रतिविध्याध्यस्मदाविष्कृणुष्व दैव्यान्यग्रे ।
- अव स्थिरा तनुहि यातुजूनां जामिमजामिं प्रमृणीहि शत्रून् ॥१३॥ १३
- अग्नेष्टा तेजसा सादयामि । अग्निर्मूर्धा दिवः ककुत्पतिः पृथिव्या अयम् ।
- अपाः रेताः सि जिन्वति । इन्द्रस्य त्वौजसा सादयामि ॥१४॥ १४
- भुवो यज्ञस्य रजसश्च नेता यत्रा नियुद्धिः सचसे शिवाभिः ।
- दिवि मूर्धानं दधिषे स्वर्षा जिह्वामग्ने चकृषे हव्यवाहम् ॥१५॥ (१) १५ [७६४]

ध्रुवासि ध्रुणास्तृता विश्वकर्मणा ।

मा त्वा समुद्र उद्वग्नीन्मा सुपर्णोऽव्यथमानां पृथिवीं दृ२६ ॥१॥

ज्वापतिष्ठा सादयत्वपां पृष्ठे समुद्रस्येमन् । व्यचस्वतीं प्रथस्वतीं प्रथस्व पृथिव्यासि ॥२॥ १७

भूरसि भूमिरस्यादितिरसि विश्वधाया विश्वस्य भुवनस्य धत्री ।

पृथिवीं यच्छ पृथिवीं दृ२६ पृथिवीं मा हिंसीः ॥३॥ १८

विश्वस्मै प्राणायापानाय व्यानार्योदानाय प्रतिष्ठायै चरित्राय ।

अभिष्टाभिपातु मद्या खस्त्या छर्दिषा शन्तमेन तया देवतयाङ्गिरस्वद् ध्रुवा सीद ॥४॥ १९

काण्डात्काण्डात्प्ररोहन्ती परुषः-परुषस्परि । एवा नो दूर्वे प्रतनु सहस्रेण शतेन च ॥५॥ २०

या शतेन प्रतनोषि सहस्रेण विरोहसि । तस्यास्ते देवीष्टके विधेम इविषा वयम् ॥६॥ २१

यास्ते अग्ने सूर्ये रुचो दिवमातन्वन्ति रश्मिभिः ।

तामिर्नो अद्य सर्वाभी रुचे जनाय नस्कृधि ॥७॥ २२

या वो देवाः सूर्ये रुचो गोष्वश्वेषु या रुचः ।

इन्द्राग्नी तामिः सर्वाभी रुचं नो धत्त बृहस्पते ॥८॥ २३

विराड्ज्योतिरधारयत्स्वराड्ज्योतिरधारयत् ।

प्रजापतिष्ठा सादयतु पृष्ठे पृथिव्या ज्योतिष्मतीम् ॥९॥ २४

विश्वस्मै प्राणायापानाय व्यानाय विश्वं ज्योतिर्यच्छ ।

अभिष्टेऽधिपतिस्तया देवतयाङ्गिरस्वद् ध्रुवा सीद ॥१०॥ २५

मधुश्च माध्वश्च वासन्तिका ऋतू अग्नेरन्तःश्लेषोऽसि ।

कल्पेतां द्यावापृथिवी कल्पन्तामाप ओषधयः कल्पन्तामग्नयः पृथक् मम ज्यैष्ठ्याय सप्रताः ।

ये अग्नयः समनसोऽन्तरा द्यावापृथिवी इमे ।

वासन्तिका ऋतू अभिकल्पमाना इन्द्रमिव

देवा अभिसंविशन्तु तया देवतयाङ्गिरस्वद् ध्रुवे सीदतम् ॥११॥ २६

ज्वाळ्हासि सहमाना सहस्वारातीः सहस्व पृतनायतः । सहस्वीर्यासि सा मा जिन्व ॥१२॥ २७

सहस्वेमा अभिमातीः सहस्व पृतनायतः । सहस्व सर्वे पाप्मानः सहमानास्योषधे ॥१३॥ (२) २८

मधु वाता ऋतायते मधु क्षरन्ति सिन्धवः । माध्वीर्नः सन्त्वोषधीः ॥१॥ २९

मधु नक्तमुतोषसो मधुमत्पार्थिवः रजः । मधु द्यौरस्तु नः पिता ॥२॥ ३०

मधुमाग्नो वनस्पतिर्मधुमाँ अस्तु सूर्यः । माध्वीर्गावो भवन्तु नः ॥३॥ ३१ [७८०]

- अपां गम्भन्त्सीदु मा त्वा सूर्योऽभिताप्सीन्माग्निर्वैश्वानरः ।
 अच्छिन्नपत्राः प्रजा अनुवीक्षस्वानु त्वा दिव्या वृष्टिः सचताम् ॥४॥ ३२
- त्रीन्त्समुद्रान्त्समसृपत् स्वर्गानपां पतिर्वृषभ इष्टकानाम् ।
 पुरीषं वसानः सुकृतस्य लोके तत्र गच्छ यत्र पूर्वे परेताः ॥५॥ ३३
- मही द्यौः पृथिवी च न इमं यज्ञं मिमिक्षताम् । पिपृतां नो भरीमभिः ॥६॥ ३४
- विष्णोः कर्माणि पश्यत यतो व्रतानि पस्पशे । इन्द्रस्य युज्यः सखा ॥७॥ ३५
- ध्रुवासि धरुणेतो जज्ञे प्रथममेभ्यो योनिभ्यो अर्धि जातवेदाः ।
 स गायत्र्या त्रिष्टुभानुष्टुभा च देवेभ्यो हव्यं वहतु प्रजानन् ॥८॥ ३६
- इषे राये रमस्व सहसे द्युम्न ऊर्जे अपत्याय ।
 सम्राळसि स्वराळसि सारस्वतौ त्वोत्सौ प्रावताम् ॥९॥ ३७
- अग्ने युक्ष्वा हि ये तवाश्वासो देव साधवः । अरं वहन्ति मन्यवे ॥१०॥ ३८
- युक्ष्वा हि देवहूतमाँ३ अश्वौ३ अग्ने रथीरिव । नि होता पूर्यः सदः ॥११॥ (३) ३९
- सम्यक् स्रवन्ति सरितो न धेना अन्तर्हृदा मनसा पूयमानाः ।
 घृतस्य धारा अभिचाकशीमि हिरण्ययो वेतसो मध्ये अग्नेः ॥१॥ ४०
- ऋचे त्वा रुचे त्वा भासे त्वा ज्योतिषे त्वा ।
 अभूदिदं विश्वस्य भुवनस्य वाजिनमग्नेर्वैश्वानरस्य च ॥२॥ ४१
- अग्निज्योतिषा ज्योतिष्मान् रुक्मो वर्चसा वर्चस्वान् । सहस्रदा असि सहस्राय त्वा ॥३॥ ४२
- आदित्यं गर्भं पर्यसा समङ्धि सहस्रस्य प्रतिमां विश्वरूपम् ।
 परिवृङ्धि हरसा माभिमंस्थाः शतायुषं कृणुहि चीयमानः ॥४॥ ४३
- वातस्य जुतिं वरुणस्य नाभिमश्वं जज्ञानं सरिरस्य मध्ये ।
 शिशुं नदीनां हरिमद्रिबुध्नमग्ने मा हिंसीः परमे व्योमन् ॥५॥ ४४
- अजस्रमिन्दुमरुषं भ्रुण्युमग्निमीळे पूर्वचित्तिं नमोभिः ।
 स पर्वभिर्ऋतुशः कल्पमानो गां मा हिंसीरदितिं विराजम् ॥६॥ ४५
- वरुंत्रीं त्वष्टुर्वरुणस्य नाभिमविं जज्ञानां रजसः परस्मात् ।
 महीं साहस्रीमसुरस्य मायामग्ने मा हिंसीः परमे व्योमन् ॥७॥ ४६
- यो अग्निरग्नेरध्यजायत शोकात्पृथिव्या उत वा दिवस्पतिं ।
 येन प्रजा विश्वकर्मा जजान तमग्ने हेळः परि ते वृणक्तु ॥८॥ ४७ [७९६]

चित्रं देवानां शुद्धगादनीकं चक्षुर्मित्रस्य वरुणस्याग्रेः ।

आप्रा द्यावापृथिवी अन्तरिक्षं सूर्ये आत्मा जगत्तस्तस्थुषश्च ॥९॥ (४)

४८

इमं मा हिंसीद्विपादं पशुं सहस्राक्ष मेधाय चीयमानः ।

मयुं पशुं मेधमग्रे जुषस्व तेन चिन्वानस्तन्वो निषीद ।

मयुं ते शुगृच्छतु यं द्विष्मस्तं ते शुगृच्छतु ॥१॥

४९

इमं मा हिंसीरेकशफं पशुं कनिकटं वाजिनं वाजिनेषु ।

गौरमारण्यमनु ते दिशामि तेन चिन्वानस्तन्वो निषीद ।

गौरं ते शुगृच्छतु यं द्विष्मस्तं ते शुगृच्छतु ॥२॥

५०

इमं साहस्रं शतधारमुत्सं व्यच्यमानं सरिरस्य मध्ये ।

घृतं दुहानामदिति जनायाग्रे मा हिंसीः परमे व्योमन् ।

गवयमारण्यमनु ते दिशामि तेन चिन्वानस्तन्वो निषीद ।

गवयं ते शुगृच्छतु यं द्विष्मस्तं ते शुगृच्छतु ॥३॥

५१

इममूर्णायुं वरुणस्य नाभिं त्वचं पशूनां द्विपदां चतुष्पदाम् ।

त्वष्टुः प्रजानां प्रथमं जनित्रमग्रे मा हिंसीः परमे व्योमन् ।

उष्ट्रमारण्यमनु ते दिशामि तेन चिन्वानस्तन्वो निषीद ।

उष्ट्रं ते शुगृच्छतु यं द्विष्मस्तं ते शुगृच्छतु ॥४॥

५२

अजो ह्यग्रेरजनिष्ट शोक्रान्तसो अपश्यज्जनितारमग्रे ।

तेन देवा देवतामग्रमायस्तेन रोहमायन्नप मेध्यासः ।

शरभमारण्यमनु ते दिशामि तेन चिन्वानस्तन्वो निषीद ।

शरभं ते शुगृच्छतु यं द्विष्मस्तं ते शुगृच्छतु ॥५॥

५३

त्वं यविष्ठ दाशुषो नृः पाहि शृणुधी गिरः । रक्षां तोकमुत त्मना ॥६॥ (५) ५४ [८०३]

अपां त्वेमन्त्सादयाम्यपां त्वोद्यन्त्सादयाम्यपां त्वा भस्मन्त्सादयामि ।

अपां त्वा ज्योतिषि सादयाम्यपां त्वायने सादयामि ।

अर्णवे त्वा सदेने सादयामि समुद्रे त्वा सदेने सादयामि सरिरे त्वा सदेने सादयामि ।

अपां त्वा क्षये सादयाम्यपां त्वा सधिषि सादयामि ।

अपां त्वा सदेने सादयाम्यपां त्वा सधस्थे सादयाम्यपां त्वा योनौ सादयामि ।

अपां त्वा पुरीषे सादयाम्यपां त्वा पार्थसि सादयामि ।

गायत्रेण त्वा छन्दसा सादयामि त्रैष्टुभेन त्वा छन्दसा सादयामि जागतेन त्वा छन्दसा सादयामि ।

आनुष्टुभेन त्वा छन्दसा सादयामि पाङ्क्तैन त्वा छन्दसा सादयामि ॥१॥ (६) ५५

अयं पुरो भुवस्तस्य प्राणो भौवायनो वसन्तः प्राणायनः । गायत्री वासन्ती ॥१॥ ५६

गायत्र्यै गायत्रं गायत्रादुपाः शुरुपाः शोस्त्रिवृत् त्रिवृतौ रथन्तरम् ।

वसिष्ठ ऋषिः प्रजापतिगृहीतया त्वया प्राणं गृह्णामि प्रजाभ्यः ॥२॥ ५७

अयं दक्षिणा विश्वकर्मा तस्य मनो वैश्वकर्मणम् । ग्रीष्मो मानसस्त्रिष्टुब्गैष्मी ॥३॥ ५८

त्रिष्टुभः स्वारः स्वारादन्तर्यामोऽन्तर्यामात्पञ्चदशः पञ्चदशाद् बृहत् ।

भरद्वाज ऋषिः प्रजापतिगृहीतया त्वया मनो गृह्णामि प्रजाभ्यः ॥४॥ ५९

अयं पश्चाद्विश्वव्यचास्तस्य चक्षुर्वैश्वव्यचसम् । वर्षाश्चाक्षुष्यो जगती वार्षा ॥५॥ ६०

जगत्या ऋक्सममृक्समाच्छुक्रः शुक्रात्सप्तदशः सप्तदशाद्वैरूपम् ।

जमदग्निर्ऋषिः प्रजापतिगृहीतया त्वया चक्षुर्गृह्णामि प्रजाभ्यः ॥६॥ ६१

इदमुत्तरात् स्वस्तस्य श्रोत्रं सौवम् । शरच्छौत्र्यनुष्टुप्छारदी ॥७॥ ६२

अनुष्टुभं ऐळमैळान्मन्थी मन्थिन एकविंश एकविंशद्वैराजम् ।

विश्वामित्र ऋषिः प्रजापतिगृहीतया त्वया श्रोत्रं गृह्णामि प्रजाभ्यः ॥८॥ ६३

इयमुपरि मतिस्तस्यै वाङ्मात्या । हेमन्तो वाच्यः पङ्क्तिर्हेमन्ती ॥९॥ ६४

पङ्क्त्यै निधनवन्निधनवत् आग्रयण आग्रयणात् त्रिणवत्रयस्त्रिंशौ त्रिणवत्रयस्त्रिंशाभ्यां शाकरैर्वते ।

विश्वकर्म ऋषिः प्रजापतिगृहीतया त्वया वाचं गृह्णामि प्रजाभ्यः ।

लोकं पृण ता अस्येन्द्रं विश्वाः ॥१०॥ (७) ६५ [८१४]

मयि गृह्णामि पञ्चदश ॥१५॥ ध्रुवासि त्रयोदश ॥१३॥ मधुवाता एकादश ॥११॥ सम्यक्स्त्रवन्ति नव ॥९॥ इमं मा षट् ॥६॥ अपान्त्वेकां ॥१॥ अयं पुरो दश ॥१०॥ सप्तानुवाकेषु पञ्चषष्टिः ॥ ६५ ॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां चतुर्दशोऽध्यायः ॥ १४ ॥

अथ पञ्चदशोऽध्यायः ।

ध्रुवक्षितिर्ध्रुवयोनिर्ध्रुवासि ध्रुवं योनिमासीद साधुया ।

उख्यस्य केतुं प्रथमं जुषाणाश्विनाध्वर्यू सादयतामिह त्वा ॥१॥ १

कुलायिनीं घृतवतीं प्ररन्धिः स्योने सीदु सदर्ने पृथिव्याः ।

अभि त्वा रुद्रा वसवो गृणन्त्विमा ब्रह्म पीपिहि सौमगायाश्विनाध्वर्यू सादयतामिह त्वा ॥२॥ २ [८१६]

स्वेर्दक्षैर्दक्षपितेह सीद देवानां सुमे बृहते रणाय ।

पितेवैधि सुनव आ सुशेवां स्वावेशा तन्वा संविशस्वाश्विनाध्वर्यु सादयतामिह त्वा ॥३॥ ३

पृथिव्याः पुरीषमस्यप्सो नाम तां त्वा विश्वे अभिगृणन्तु देवाः ।

स्तोमेषृष्टा घृतवतीह सीद प्रजावदस्मे द्रविणार्यजस्वाश्विनाध्वर्यु सादयतामिह त्वा ॥४॥ ४

अदित्यास्त्वा पृष्ठे सादयाम्यन्तर्िक्षस्य धर्त्री विष्टम्भनीं दिशामधिपतीं भुवनानाम् ।

ऊर्मिर्द्रप्सो अपामसि विश्वकर्मा त ऋषिरश्विनाध्वर्यु सादयतामिह त्वा ।

शुक्रश्च शुचिश्च ग्रैष्मा ऋतु अग्रेरन्तः श्लेषोऽसि ।

कल्पेतां द्यावापृथिवी कल्पन्तामाप ओषधयः कल्पन्तामग्नयः पृथङ् मम ज्यैष्ठ्याय सव्रताः ।

ये अग्नयः समनसोऽन्तरा द्यावापृथिवी इमे ।

ग्रैष्मा ऋतु अभिकल्पमाना इन्द्रमिव देवा अभिसंविशन्तु

तया देवर्तयाङ्गिरस्वद् ध्रुवे सीदतम् ॥५॥ (१)

५

सजृर्ऋतुभिः सजृर्विधाभिः सजृर्देवैः सजृर्देवैर्वयोनाधैः ।

अग्नये त्वा वैश्वानरायाश्विनाध्वर्यु सादयतामिह त्वा ।

सजृर्ऋतुभिः सजृर्विधाभिः सजृर्वसुभिः सजृर्देवैर्वयोनाधैः ।

अग्नये त्वा वैश्वानरायाश्विनाध्वर्यु सादयतामिह त्वा ।

सजृर्ऋतुभिः सजृर्विधाभिः सजृर् रुद्रैः सजृर्देवैर्वयोनाधैः ।

अग्नये त्वा वैश्वानरायाश्विनाध्वर्यु सादयतामिह त्वा ।

सजृर्ऋतुभिः सजृर्विधाभिः सजृरादित्यैः सजृर्देवैर्वयोनाधैः ।

अग्नये त्वा वैश्वानरायाश्विनाध्वर्यु सादयतामिह त्वा ।

सजृर्ऋतुभिः सजृर्विधाभिः सजृर्विश्वैर्देवैः सजृर्देवैर्वयोनाधैः ।

अग्नये त्वा वैश्वानरायाश्विनाध्वर्यु सादयतामिह त्वा ॥१॥

६

ग्राणं मे पाद्यपानं मे पाहि व्यानं मे पाहि । चक्षुर्म उर्व्या विभाहि श्रोत्रं मे श्लोकय ॥२॥ ७

अपः पिन्वौषधीर्जिन्व द्विपादव चतुष्पात् पाहि । दिवो वृष्टिमेरय ॥३॥ (२)

८

मूर्धा वयः प्रजापतिश्छन्दः क्षत्रं वयो मयन्दं छन्दः ।

विष्टम्भो वयोऽधिपतिश्छन्दो विश्वकर्मा वयः परमेष्ठी छन्दः ॥१॥

९

बस्तो वयो विवलं छन्दो वृष्णिर्वयो विशालं छन्दः ।

पुरुषो वयस्तन्द्रं छन्दो व्याघ्रो वयोऽनाधृष्टं छन्दः ॥२॥

१० [८२४]

सिंहो वयश्छदिश्छन्दः पृष्ट्वाङ्वयो बृहती छन्दः ।

उक्षा वयः ककुप्छन्द ऋषभो वयः सतोबृहती छन्दः ॥३॥

११

अनङ्वान्वयः पङ्क्तिश्छन्दो धेनुर्वयो जगती छन्दः ।

त्र्यविर्यस्त्रिष्टुप् छन्दो दित्यवाङ्वयो विराट् छन्दः ॥४॥

१२

पञ्चाविर्यो गायत्री छन्दस्त्रिवत्सो वयः उष्णिक् छन्दः ।

तुर्यवाङ्वयोऽनुष्टुप् छन्दो लोकं पृण ता अस्येन्द्रं विश्वाः ॥५॥(३)

१३

इन्द्राग्नी अव्यथमानामिष्टकां द२हतं युवम् । पृष्ठेन द्यावापृथिवी अन्तरिक्षं च विबाधसे ॥१॥ १४

विश्वकर्मा त्वा सादयत्वन्तरिक्षस्य पृष्ठे व्यचस्वतीं प्रथस्वतीम् ।

अन्तरिक्षं यच्छान्तरिक्षं द२हान्तरिक्षं मा हिंसीः ।

विश्वस्मै प्राणायानाय व्यानायोदानाय प्रतिष्ठायै चरित्राय ।

वायुष्ट्वाभिपातु मद्या स्रस्त्या छर्दिषा शन्तमेन तया देवतयाङ्गिरस्वद् ध्रुवा सीद ॥२॥

१५

राज्यसि प्राची दिग्विराळसि दक्षिणा दिक् सम्राळसि प्रतीचीदिक्

स्वराळस्युदीची दिगधिपत्यसि बृहती दिक् ।

विश्वकर्मा त्वा सादयत्वन्तरिक्षस्य पृष्ठे ज्योतिष्मतीम् ।

विश्वस्मै प्राणायानाय व्यानाय विश्वं ज्योतिर्यच्छ ।

वायुष्टेऽधिपतिस्तया देवतयाङ्गिरस्वद् ध्रुवा सीद ।

नमश्च नभस्यश्च वार्षिका ऋतू अग्रेरन्तः श्लेषोऽसि ।

कल्पेतां द्यावापृथिवी कल्पन्तामाप ओषधयः कल्पन्तामग्नयः पृथङ् मम ज्यैष्ठ्याय सव्रताः ।

ये अग्नयः समनसोऽन्तरा द्यावापृथिवी इमे ।

वार्षिका ऋतू अभिकल्पमाना इन्द्रमिव देवा अभिसंविशन्तु तया देवतयाङ्गिरस्वद् ध्रुवे सीदतम् ।

इषश्चोर्जश्च शारदा ऋतू अग्रेरन्तः श्लेषोऽसि ।

कल्पेतां द्यावापृथिवी कल्पन्तामाप ओषधयः कल्पन्तामग्नयः पृथङ् मम ज्यैष्ठ्याय सव्रताः ।

ये अग्नयः समनसोऽन्तरा द्यावापृथिवी इमे ।

शारदा ऋतू अभिकल्पमाना इन्द्रमिव देवा अभिसंविशन्तु

तया देवतयाङ्गिरस्वद् ध्रुवे सीदतम् ॥३॥(४)

१६

आयुर्मे पाहि प्राणं मे पाह्यपानं मे पाहि व्यानं मे पाहि ।

चक्षुर्मे पाहि श्रोत्रं मे पाहि वाचं मे पिन्व मनो मे जिन्वात्मानं मे पाहि ज्योतिर्मे यच्छ ॥१॥ १७ [८३१]

मा छन्दः प्रमा छन्दः प्रतिमा छन्दो अस्तीवयश्छन्दः । पङ्क्तिश्छन्द उणिक् छन्दः ॥२॥ १८
बृहती छन्दोऽनुष्टुप् छन्दो विराट् छन्दो गायत्री छन्दः । त्रिष्टुप् छन्दो जगती छन्दः ॥३॥ १९

पृथिवी छन्दोऽन्तरिक्षं छन्दो द्यौश्छन्दः समाश्छन्दः ।

नक्षत्राणि छन्दो वाक् छन्दः ॥४॥

२०

मनश्छन्दः कृषिश्छन्दो हिरण्यं छन्दो गौश्छन्दः । अजाछन्दोऽश्वश्छन्दः ॥५॥

२१

अग्निर्देवता वातो देवता सूर्यो देवता चन्द्रमा देवता । वसवो देवता रुद्रा देवता ।

आदित्या देवता मरुतो देवता विश्वे देवा देवता बृहस्पतिर्देवता ।

इन्द्रो देवता वरुणो देवता ॥६॥(५)

२२

मूर्धासि राट् ध्रुवासि धरुणां धन्वसि धरणी । आयुषे त्वा वर्चसे त्वा कृष्यै त्वा क्षेमाय त्वा ॥१॥२३

यन्त्री राट् यन्वसि यमनी ध्रुवासि धरित्री । इषे त्वोर्जे त्वा रय्यै त्वा पोषाय त्वा ।

लोकं पृण ता अस्येद्रं विश्वाः ॥२॥(६)

२४

आशुस्त्रिवृद्भान्तः पञ्चदशो व्योमा सप्तदशो धरुणं एकविंशः प्रतूर्तिरष्टादशः ।

तपो नवदशोऽभीवर्तः संविंशो वर्चो द्वाविंशः सम्भरणस्त्रयोविंशो योनिश्चतुर्विंशः ॥१॥ २५

गर्भाः पञ्चविंश ओजस्त्रिणवः क्रतुरेकत्रिंशः प्रतिष्ठा त्रयस्त्रिंशो ब्रह्मस्य विष्टपं चतुस्त्रिंशः ।

नार्कः षट्त्रिंशो विवर्तोऽष्टाचत्वारिंशो धर्त्रं चतुष्टोमः ॥२॥ (७)

२६

अग्नेर्भागोऽसि दीक्षाय आधिपत्यं ब्रह्म स्पृतं त्रिवृत्स्तोमः ।

इन्द्रस्य भागोऽसि विष्णोराधिपत्यं क्षत्रं स्पृतं पञ्चदश स्तोमः ॥१॥

२७

नुचक्षसां भागोऽसि धातुराधिपत्यं जनित्रं स्पृतं सप्तदश स्तोमः ।

मित्रस्य भागोऽसि वरुणस्याधिपत्यं दिवो दृष्टिर्वातं स्पृतं एकविंश स्तोमः ॥२॥

२८

वसनां भागोऽसि रुद्राणामाधिपत्यं चतुष्पात् स्पृतं चतुर्विंश स्तोमः ।

आदित्यानां भागोऽसि मरुतामाधिपत्यं गर्भा स्पृताः पञ्चविंश स्तोमः ॥३॥

२९

अदितेर्भागोऽसि पूष्ण आधिपत्यमोजं स्पृतं त्रिणव स्तोमः ।

देवस्य सवितुर्भागोऽसि बृहस्पतेराधिपत्यं समीचीर्दिशं स्पृताश्चतुष्टोम स्तोमः ॥४॥ ३० [८४४]

यवानां भागोऽस्ययवानामाधिपत्यं प्रजा स्पृताश्चतुश्चत्वारिंश स्तोमः ।

ऋभूणां भागोऽसि विश्वेषां देवानामाधिपत्यं भूतं स्पृतं त्रयस्त्रिंश स्तोमः ।

सहस्रं सहस्रंश्च हैमन्तिका ऋतू अग्नेरन्तः श्लेषोऽसि ।

कल्पेतां द्यावापृथिवी कल्पन्तामाप ओषधयः कल्पन्तामग्नयः पृथङ् मम ज्यैष्ठ्याय सव्रताः ।

ये अग्नयः समनसोऽन्तरा द्यावापृथिवी इमे ।

हैमन्तिका ऋतू अभिकल्पमाना इन्द्रमिव देवा अभिसंविशन्तु

तया देवतयाङ्गिरस्वद् ध्रुवे सीदतम् ॥५॥ (८)

३१

एकयास्तुवत प्रजा अधीयन्त प्रजापतिरधिपतिरासीत्तिसृभिरस्तुवत

ब्रह्मासृज्यत ब्रह्मणस्पतिरधिपतिरासीत् ।

पञ्चभिरस्तुवत भूतान्यसृज्यन्त भूतानां पतिरधिपतिरासीत्सप्तभिरस्तुवत

सप्त ऋषयोऽसृज्यन्त धाताधिपतिरासीत् ॥१॥

३२

नवभिरस्तुवत पितरोऽसृज्यन्तादितिरधिपत्यासीदेकादशभिरस्तुवत

ऋतवोऽसृज्यन्तार्तवा अधिपतय आसन् ।

त्रयोदशभिरस्तुवत मासा असृज्यन्त संवत्सरोऽधिपतिरासीत्पञ्चदशभिरस्तुवत

क्षत्रमसृज्यतेन्द्रोऽधिपतिरासीत् ॥२॥

३३

सप्तदशभिरस्तुवत ग्राम्याः पञ्चवोऽसृज्यन्त बृहस्पतिरधिपतिरासीन्नवदशभिरस्तुवत

शूद्रार्या असृज्येतामहोरात्रे अधिपती आस्ताम् ।

एकविंशत्यास्तुवतैकशफाः पञ्चवोऽसृज्यन्त वरुणोऽधिपतिरासीत्

त्रयोविंशत्यास्तुवत क्षुद्राः पञ्चवोऽसृज्यन्त पूषाधिपतिरासीत् ॥३॥

३४

पञ्चविंशत्यास्तुवतारण्याः पञ्चवोऽसृज्यन्त वायुरधिपतिरासीत्सप्तविंशत्यास्तुवत

द्यावापृथिवी व्यैतां वसवो रुद्रा आदित्या अनुव्यायुस्त एवाधिपतय आसन् ।

नवविंशत्यास्तुवत वनस्पतयोऽसृज्यन्त सोमोऽधिपतिरासीदेकत्रिंशतास्तुवत

प्रजा असृज्यन्त यवाश्चायवाश्चाधिपतय आसन् ।

त्रयस्त्रिंशतास्तुवत भूतान्यशाम्यन्प्रजापतिः परमेष्ठ्यधिपतिरासीत् ।

लोकं पृण ता अस्येन्द्रं विश्वाः ॥४॥ (९)

३५ [८४९]

ध्रुवक्षितिः पञ्च ॥ ५ ॥ सजूर्ऋतुमिस्तिस्रः ॥ ३ ॥ मूर्धा वयः पञ्च ॥ ५ ॥ इन्द्राग्नी तिस्रः ॥ ३ ॥ आयुर्मे

षद् ॥ ६ ॥ मूर्धासि द्वे ॥ २ ॥ आशुश्च द्वे ॥ २ ॥ अग्नेर्भागः पञ्च ॥ ५ ॥ एकया चतस्रः ॥ ४ ॥

॥ नवानुवाकेषु पञ्चविंशत् ॥ ३५ ॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां पञ्चदशोऽध्यायः ॥१५॥

अथ षोडशोऽध्यायः ।

अग्नें जातान्प्रणुदा नः सपत्नान्प्रत्यजाताज्ञातवेदो नुदस्व ।

अधि नो ब्रूहि सुमना अहेळंस्तवं स्याम शर्मंस्त्रिवरुथ उद्भौ ॥१॥

१

सहसा जातान्प्रणुदा नः सपत्नान्प्रत्यजातानुद जातवेदः ।

अधि नो ब्रूहि सुमनस्यमानो वयं स्याम प्रणुदा नः सपत्नान् ।

षोळशी स्तोम ओजो द्रविणं चतुश्चत्वारिंश स्तोमो वर्चो द्रविणम् ॥२॥

२

अग्नेः पुरीषमस्यप्सो नाम तां त्वा विश्वे अभिर्गणन्तु देवाः ।

स्तोमपृष्ठा धृतवर्तहि सीद प्रजावदस्मे द्रविणार्यजस्व ॥३॥

३

एवञ्छन्दो वरिवञ्छन्दः शम्भूञ्छन्दः परिभूञ्छन्दः । आच्छच्छन्दो मनञ्छन्दो व्यञ्छन्दः ॥४॥ ४

सिन्धुञ्छन्दः समुद्रञ्छन्दः सरिरं छन्दः ।

कुकुप् छन्दः सिकुकुप् छन्दः काव्यं छन्दो अङ्कुपं छन्दः ॥५॥

५

अक्षरपङ्क्तिञ्छन्दः पदपङ्क्तिञ्छन्दो विष्टारपङ्क्तिञ्छन्दः क्षुरोभ्रजञ्छन्दः ।

आच्छच्छन्दः प्रच्छच्छन्दः संयच्छन्दो वियच्छन्दः ॥६॥

६

बृहच्छन्दो रथन्तरं छन्दो निकायञ्छन्दो विवधञ्छन्दः ।

गिरञ्छन्दो भ्रजञ्छन्दः सस्तुप् छन्दोऽनुष्टुप् छन्दः ॥७॥

७

एवञ्छन्दो वरिवञ्छन्दो वयञ्छन्दो वयस्कृच्छन्दः ।

विष्पर्धाञ्छन्दो विशालं छन्दश्छदिञ्छन्दो दूरोहणं छन्दः । तन्द्रं छन्दो अक्काङ्गं छन्दः ॥८॥ (१) ८

रश्मिना सत्याय सत्यं जिन्व प्रेतिना धर्मेणा धर्मं जिन्व ।

अन्वित्या दिवा दिवं जिन्व सन्धिनान्तरिक्षेणान्तरिक्षं जिन्व ॥१॥

९

प्रतिधिना पृथिव्या पृथिवीं जिन्व विष्टम्भेन वृष्ट्या वृष्टिं जिन्व ।

प्रवयाह्वार्हजिन्वानुया रात्र्या रात्रीं जिन्व ॥२॥

१०

उशिजा वसुभ्यो वसूजिन्व प्रकृतेनादित्येभ्य आदित्याजिन्व ।

तन्तुना रायस्पोषेण रायस्पोषं जिन्व ससर्पेण श्रुताय श्रुतं जिन्व ॥३॥

११

ऐलेनौषधीभिरोषधीर्जिन्वोत्तमेन तनूभिस्तनूजिन्व ।

वयोधसाधीतेनाधीतं जिन्वाभिजिता तेजसा तेजो जिन्व ॥४॥

१२

प्रतिपदसि प्रतिपदे त्वानुपदस्यनुपदे त्वा । सम्पदसि सम्पदे त्वा तेजोऽसि तेजसे त्वा ॥५॥ १३

विवृदसि विवृते त्वा प्रवृदसि प्रवृते त्वा । विवृदसि विवृते त्वा सवृदसि सवृते त्वा ॥६॥ १४ [८६३]

आक्रमोऽस्याक्रमाय त्वा सङ्क्रमोऽसि सङ्क्रमाय त्वा ।
 उत्क्रमोऽस्युत्क्रमाय त्वोत्क्रान्तिरस्युत्क्रान्त्यै त्वा ।
 अधिपतिनोर्जोर्जं जिन्व वेषश्रीः क्षत्राय क्षत्रं जिन्व ॥७॥ (२)

१५

राज्यासि प्राची दिग्वसवस्ते देवा अधिपतयः । अग्निर्हेतीनां प्रतिधर्ता ॥१॥

१६

त्रिवृत त्वा स्तोमः पृथिव्याः श्रयत्वाज्यमुक्थमव्यथायै स्तम्नातु ।

१७

रथन्तरः साम प्रतिष्ठित्या अन्तरिक्षे ॥२॥

ऋषयस्त्वा प्रथमजा देवेषु दिवो मात्रया वरिम्णा प्रथन्तु ।

विधर्ता चायमधिपतिश्च ते त्वा सर्वे संविदाना नार्कस्य

पृष्ठे स्वर्गे लोके यजमानं च सादयन्तु ॥३॥

१८

विराळसि दक्षिणा दिगुद्रास्ते देवा अधिपतयः । इन्द्रो हेतीनां प्रतिधर्ता ॥४॥

१९

पञ्चदशस्त्वा स्तोमः पृथिव्याः श्रयतु प्र उगमुक्थमव्यथायै स्तम्नातु ।

बृहत्साम प्रतिष्ठित्या अन्तरिक्षे ॥५॥

२०

ऋषयस्त्वा प्रथमजा देवेषु दिवो मात्रया वरिम्णा प्रथन्तु ।

विधर्ता चायमधिपतिश्च ते त्वा सर्वे संविदाना नार्कस्य

पृष्ठे स्वर्गे लोके यजमानं च सादयन्तु ॥६॥

२१

सम्राळसि प्रतीची दिगादित्यास्ते देवा अधिपतयः । वरुणो हेतीनां प्रतिधर्ता ॥७॥

२२

सप्तदशस्त्वा स्तोमः पृथिव्याः श्रयतु मरुत्वतीयमुक्थमव्यथायै स्तम्नातु ।

वैरूपः साम प्रतिष्ठित्या अन्तरिक्षे ॥८॥

२३

ऋषयस्त्वा प्रथमजा देवेषु दिवो मात्रया वरिम्णा प्रथन्तु ।

विधर्ता चायमधिपतिश्च ते त्वा सर्वे संविदाना नार्कस्य

पृष्ठे स्वर्गे लोके यजमानं च सादयन्तु ॥९॥

२४

स्वराळस्युदीची दिङ् मरुतस्ते देवा अधिपतयः । सोमो हेतीनां प्रतिधर्ता ॥१०॥

२५

एकविंशस्त्वा स्तोमः पृथिव्याः श्रयतु निष्केवल्यमुक्थमव्यथायै स्तम्नातु ।

वैराजः साम प्रतिष्ठित्या अन्तरिक्षे ॥११॥

२६

ऋषयस्त्वा प्रथमजा देवेषु दिवो मात्रया वरिम्णा प्रथन्तु ।

विधर्ता चायमधिपतिश्च ते त्वा सर्वे संविदाना नार्कस्य पृष्ठे स्वर्गे लोके यजमानं च सादयन्तु ॥१२॥ २७
 अधिपत्यसि बृहती दिग्विश्वे ते देवा अधिपतयः । बृहस्पतिर्हेतीनां प्रतिधर्ता ॥१३॥ २८ [८७७]

त्रिणवत्रयस्त्रिंशौ त्वा स्तोमौ पृथिव्याः श्रयतां वैश्वदेवाग्निमारुते उक्थे अव्यथायै स्तम्भनीताम् ।

शाकुरैव ते सामनी प्रतिष्ठित्या अन्तरिक्षे ॥१४॥

२९

ऋषयस्त्वा प्रथमजा देवेषु दिवो मात्रया वरिम्णा प्रथन्तु ।

विधर्ता चायमधिपतिश्च ते त्वा सर्वे संविदाना नार्कस्य

पृष्ठे स्वर्गे लोके यजमानं च सादयन्तु ॥१५॥ (३)

३०

अयं पुरो हरीकेशः सूर्यरश्मिस्तस्य रथगृत्सश्च रथौजाश्च सेनानीग्रामण्यौ ।

पुङ्क्तिस्थला च क्रतुस्थला चाप्सरसौ दुङ्क्ष्णवः पशवो हेतिः पौरुषेयो वधः प्रहेतिः ॥१॥ ३१

तेभ्यो नमो अस्तु ते नो मृळयन्तु ते नोऽवन्तु ।

ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तमेषां जम्भे दध्मः ॥२॥

३२

अयं दक्षिणा विश्वकर्मा तस्य रथस्वनश्च रथैचित्रश्च सेनानीग्रामण्यौ ।

मेनका च सहजन्त्या चाप्सरसौ यातुधाना हेती रक्षांसि प्रहेतिः ॥३॥

३३

तेभ्यो नमो अस्तु ते नो मृळयन्तु ते नोऽवन्तु । ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तमेषां जम्भे दध्मः ॥४॥ ३४

अयं पश्चाद्विश्वव्यचास्तस्य रथप्रोत्थासंमरथश्च सेनानीग्रामण्यौ ।

प्रम्लोचन्ती चानुम्लोचन्ती चाप्सरसौ व्याघ्रा हेतिः सर्पाः प्रहेतिः ॥५॥

३५

तेभ्यो नमो अस्तु ते नो मृळयन्तु ते नोऽवन्तु ।

ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तमेषां जम्भे दध्मः ॥६॥

३६

अयमुत्तरात्संयद्वसुस्तस्य तार्क्ष्यश्चारिष्टनेमिश्च सेनानीग्रामण्यौ ।

विश्वाची च घृताची चाप्सरसा आपो हेतिर्वातः प्रहेतिः ॥७॥

३७

तेभ्यो नमो अस्तु ते नो मृळयन्तु ते नोऽवन्तु ।

ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तमेषां जम्भे दध्मः ॥८॥

३८

अयमुपर्यर्वाग्वसुस्तस्य सेनजिच्च सुषेणश्च सेनानीग्रामण्यौ ।

उर्वशी च पूर्वचित्तिश्चाप्सरसा अवस्फूर्जन्हेतिर्विद्युत्प्रहेतिः ॥९॥

३९

तेभ्यो नमो अस्तु ते नो मृळयन्तु ते नोऽवन्तु ।

ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तमेषां जम्भे दध्मः ॥१०॥ (४)

४०

अग्निर्मूर्धा दिवः ककुत्पतिः पृथिव्या अयम् । अपाः रतांसि जिन्वति ॥१॥

४१

अयमग्निः सहस्रिणो वाजस्य शतिनस्पतिः । मूर्धा कवी रयीणाम् ॥२॥

४२

त्वामग्ने पुष्करादध्यथर्वा निरमन्थत । मूर्धो विश्वस्य वाघतः ॥३॥

४३

भुवो यज्ञस्य रजसश्च नेता यत्रा नियुद्धिः सचसे शिवार्भिः ।

दिवि मूर्धानं दधिषे स्वर्षा जिह्वामग्रे चकृषे हव्यवाहम् ॥४॥

४४

अवोध्यग्निः समिधा जनानां प्रति धेनुर्मिवायतीमुषासम् ।

यद्वा इव प्र वयामुजिहानाः प्र भानवः सिस्रते नाकमच्छ ॥५॥

४५

अवोचाम कवये मेध्याय वचो वन्दारु वृषभाय वृष्णे ।

गर्विष्ठिरो नमसा स्तोममग्नौ दिवीव रुक्ममुरुव्यश्चमश्रेत् ॥६॥

४६

अयमिह प्रथमो धायि धातुभिर्होता यजिष्ठो अध्वरेष्वीड्यः ।

यममवानो भृगवो विरुचुर्वनेषु चित्रं विभ्वं विशेर्विशे ॥७॥

४७

जनस्य गोपा अंजनिष्ट जागृविरग्निः सुदक्षः सुविताय नव्यसे ।

घृतप्रतीको बृहता दिविस्पृशा द्युमद्विभाति भरतेभ्यः शुचिः ॥८॥

४८

त्वामग्रे अङ्गिरसो गुहा हितमन्त्रविन्दच्छिप्रियाणं वनेवने ।

स जायसे मध्यमानः सहो महत्त्वामाहुः सहसस्पुत्रमङ्गिरः ॥९॥

४९

सखायः सं वः सम्यञ्चमिषु स्तोमं चाग्रये । वर्षिष्ठाय शितीनामूर्जो नष्ट्रे सहस्रते ॥१०॥

५०

स समिद्युवसे वृषन्नग्रे विश्वान्यर्य आ । इळस्पदे समिध्यसे स नो वसून्याभर ॥११॥

५१

त्वामग्रे हविष्मन्तो देवं मर्तास ईळते । मन्ये त्वा जातवेदस स हव्या वक्ष्यानुषक् ॥१२॥

५२

त्वां चित्रश्रवस्तम हवन्ते विश्व जन्तवः । शोचिष्केशं पुरुप्रियाग्रे हव्याय वोळ्हवे ॥१३॥

५३

एना वो अग्निं नमसोर्जो नपातमाह्वे । प्रियं चेतिष्ठमरति स्वध्वरं विश्वस्य दूतममृतम् ॥१४॥

५४

विश्वस्य दूतममृतं विश्वस्य दूतममृतम् । स योजते अरुषा विश्वभोजसा स दुद्रवत्स्वाहुतः ॥१५॥

५५

स दुद्रवत् स्वाहुतः स दुद्रवत् स्वाहुतः । सुब्रह्मा यज्ञः सुशमी वसूनां देव राधो जनानाम् ॥१६॥

५६

अग्रे वाजस्य गोमंत ईशानः सहसो यहो । अस्मे धैहि जातवेदो महि श्रवः ॥१७॥

५७

स ईधानो वसुष्कविरग्निराकेन्यो गिरा । रेवदुस्मभ्यं पुर्वणीक दीदिहि ॥१८॥

५८

क्षपो राजन्नुत त्मनाग्रे दस्तोरुतोषसः । स तिग्मजम्भ रक्षसो दह प्रति ॥१९॥

५९

भद्रो नो अग्निराहुतो भद्रा रातिः सुभग भद्रो अध्वरः । भद्रा उत प्रशस्तयः ॥२०॥

६०

भद्रा उत प्रशस्तयो भद्रं मनः कृणुष्व वृत्रतुर्यै । येनां समत्सु सासहः ॥२१॥

६१

येनां समत्सु सासहोऽव स्थिरा तनुहि भूरि शर्धताम् । वनेमां ते अभिष्टिभिः ॥२२॥

६२

अग्निं तं मन्ये यो वसुरस्तं यं यन्ति धेनवः ।

अस्तमर्वन्त आशवोऽस्तं नित्यासो वाजिन इष स्तोतृभ्य आभर ॥२३॥

६३ [१११]

सो अग्नियो वसुर्गुणे सं यमायन्ति धेनवः ।

समर्वन्तो रघुद्रुवः स॥ सुजातासः सूरय इष॥ स्तोतृभ्य आभर ॥२४॥ ६४

उभे सुश्चन्द्र सर्पिषो दर्वी श्रीणीष आसनि ।

उतो न उत्पुपूर्या उक्थेषु शवसस्पत इष॥ स्तोतृभ्य आभर ॥२५॥ ६५

अग्ने तमद्याश्वं न स्तोमैः क्रतुं न भद्र॥ हृदिस्पृशम् । ऋध्यामा त ओहैः ॥२६॥ ६६

अधा ह्यग्ने क्रतोर्भद्रस्य दक्षस्य साधोः । रथीर्क्रतस्य बृहतो बभूथ ॥२७॥ ६७

एभिर्नो अर्कैर्भवा नो अर्वाङ् स्वर्ण ज्योतिः । अग्ने विश्वेभिः सुमना अनीकैः ॥२८॥ ६८

अग्नि॥ होतारं मन्ये दास्वन्तं वसु॥ सनू॥ सहसो जातवेदसं विप्रं न जातवेदसम् ।

य ऊर्ध्वया स्वध्वरो देवो देवाच्या कृपा ।

धृतस्य विभ्राष्टिमुवष्टि शोचिषा जुह्वानस्य सर्पिपः ॥२९॥ ६९

अग्ने त्वं नो अन्तम उत त्राता शिवो भवा वरूध्यः ।

वसुरग्निर्वसुश्रवा अच्छा नक्षि धुमत्तम॥ रयिन्दाः ।

तं त्वा शोचिष्ठ दीदिवः सुम्नाय नूनमीमहे सखिभ्यः ॥३०॥ (५) ७०

येन ऋषयस्तपसा सत्रमायभिन्धाना अग्नि॥ स्वराभरन्तः ।

तस्मिन्नहं निदधे नाकै अग्निं यमाहुर्मनव स्तीर्णवर्हिषम् ॥३१॥ ७१

तं पत्नीभिरनु गच्छेम देवाः पुत्रैर्भ्रातृभिरुत वा हिरण्यैः ।

नाकै गृष्णानाः सुकृतस्य लोके तृतीयं पृष्ठे अधिरोचने दिवः ॥३२॥ ७२

आ वाचो मध्यमरुहद्भुरण्युरयमग्निः सत्पतिश्चेकितानः ।

पृष्ठे पृथिन्या निर्हितो दर्विद्युतदधस्पदं कृणुतां ये पृतन्यवः ॥३३॥ ७३

अयमग्निर्वीरतमो वयोधाः सहस्रियो द्योततामप्रयुच्छन् ।

विभ्राजमानः सरिरस्य मध्य उप प्रयाहि दिव्यानि धाम ॥३४॥ ७४

संप्रच्यवध्वमुप संप्रयाताग्ने पथो देवयानान् कृणुध्वम् ।

पुनः कृष्वाणा पितरा युवानान्वातांसीत् त्वयि तन्तुमेतम् ॥३५॥ ७५

उद्धुध्यस्वाग्ने प्रतिजागृहि त्वमिष्टापूते स॥ सृजेथामयं च ।

अस्मिन्सधस्थे अध्युत्तरस्मिन् विश्वे देवा यजमानश्च सीदत ॥३६॥ ७६

येन वहसि सहस्रं येनाग्ने सर्ववेदसम् । तेनेमं यज्ञं नो नय स्वर्देवेषु गन्तवे ॥३७॥ ७७

अयं ते योनिर्ऋत्वियो यतो जातो अरोचथाः । तं जानन्नग्र आरोहाथा नो वर्धया रयिम् ॥३८॥ (६) ७८

तपश्च तपस्यश्च शैशिरा ऋतू अग्रेरन्तःश्लेषोऽसि ।

कल्पेतां द्यावापृथिवी कल्पन्तामाप ओषधयः कल्पन्तामग्नयः पृथङ् मम ज्यैष्ठ्याय सप्रताः ।

ये अग्नयः समनसोऽन्तरा द्यावापृथिवी इमे ।

शैशिरा ऋतू अभिकल्पमाना इन्द्रमिव देवा अभिसंविशन्तु तया देवतयाङ्गिरस्वद् ध्रुवे सीदतम् ।

परमेष्ठी त्वा सादयतु दिवस्पृष्ठे ज्योतिष्मतीम् ।

विश्वस्मै प्राणायानाय व्यानाय विश्वं ज्योतिर्यच्छ ।

सूर्यस्तेऽधिपतिस्तया देवतयाङ्गिरस्वद् ध्रुवा सीद ॥१॥

७९

लोकं पृण छिद्रं पृणार्थो सीद ध्रुवा त्वम् । इन्द्राग्नी त्वा बृहस्पतिरस्मिन् योनां असीपदन् ॥२॥ ८०

ता अस्य स्रद्धोहसः सोमं श्रीणन्ति पृथ्वयः । जन्मन्देवानां विशस्त्रिष्वारोचने दिवः ॥३॥ ८१

इन्द्रं विश्वा अवीवृधन्तसमुद्रव्यचसं गिरः । रथीतमं रथीनां वाजानां सत्पतिं पतिम् ॥४॥ ८२

प्रोधदश्चो न यवसेऽविष्यन्त्यदा महः संवरणाद्व्यस्थात् ।

आदस्य वातो अनुवाति शोचिरधं स्म ते व्रजनं कृष्णमस्ति ॥५॥

८३

आयोष्ट्वा सद्ने सादयाम्यवेतश्छायायां समुद्रस्य हृदये ।

रश्मीवतीं भास्वतीमा या द्यां भास्यापृथिवीमोर्वन्तरिक्षम् ।

परमेष्ठी त्वा सादयतु दिवस्पृष्ठे व्यचस्वतीं प्रथस्वतीम् । दिवं यच्छ दिवं दृष्टुं दिवं मा हिंसीः ।

विश्वस्मै प्राणायानाय व्यानायोदानाय प्रतिष्ठायै चरित्राय ।

सूर्यस्त्वाभिपातु मद्या स्वस्त्या छर्दिषा शन्तमेन तया देवतयाङ्गिरस्वद् ध्रुवे सीदतम् ॥६॥ ८४

सहस्रस्य प्रमासिं सहस्रस्य प्रतिमासिं सहस्रस्योन्मासिं । साहस्रोऽसि सहस्राय त्वा ॥७॥ (७) ८५ [९३४]

अग्ने जातानष्ट ॥ ८ ॥ राश्मिना सत्याय सप्त ॥ ७ ॥ राश्यासि पञ्चदश ॥ १५ ॥ अयं पुरो दश ॥ १० ॥

अग्निर्मूर्धा त्रिंशत् ॥ ३० ॥ येन ऋषयोऽष्ट ॥ ८ ॥ तपश्च सप्त ॥ ७ ॥

सप्तानुवाकेषु पञ्चाशीतिः ॥ ८५ ॥ अं जानोऽग्ने जातान् पञ्चाशीतिः

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां षोडशोऽध्यायः ॥१६॥

अथ सप्तदशोऽध्यायः ।

नमस्ते रुद्र मन्यवं उतो त इषवे नमः । बाहुभ्यामुत ते नमः ॥१॥

१

या ते रुद्र शिवा तनूरघोरापापकाशिनी । तया नस्तन्वा शन्तमया गिरिशन्ताभिचाकशीहि ॥२॥ २

यामिषुं गिरिशन्तु हस्ते बिभर्ष्यस्तेवे । शिवां गिरित्र तां कुरु मा हिंसीः पुरुषं जगत् ॥३॥ ३

शिवेन वचसा त्वा गिरिशाच्छा वदामसि । यथा नः सर्वमिज्जगदयक्ष्मं समना असत् ॥४॥ ४

[९३८]

अध्यवोचदधिवक्ता प्रथमो दैव्यो भिषक् ।

अहींश्च सर्वाञ्जम्भयन्त्सर्वाश्च यातुधान्योऽवराचीः परासुव ॥५॥

५

असौ यस्ताम्रो अरुण उत बभ्रुः सुमङ्गलः ।

ये चैनं रुद्रा अभितौ दिक्षु श्रिताः सहस्रशोऽवैषां हेळ ईमहे ॥६॥

६

असौ योऽवसर्पति नीलग्रीवो विलोहितः ।

उतैनं गोपा अदृश्रन्नदृश्रन्नुदहार्यः स दृष्टो मृळयाति नः ॥७॥

७

नमोऽस्तु नीलग्रीवाय सहस्राक्षाय मीळहुषे ।

अथो ये अस्य सत्त्वानोऽहं तेभ्योऽकरं नमः ॥८॥

८

प्रमुञ्च धन्वंनस्त्वमुभयोरान्त्योर्ज्याम् । याश्च ते हस्त इषवः परा ता भगवो वप ॥९॥ ९

विज्यं धनुः कपर्दिनो विशल्यो बाणवाँश्च उत ।

अनेशन्नस्य या इषव आभुरस्य निषङ्गधिः ॥१०॥

१०

परि ते धन्वंनो हेतिरस्मान्बृणक्तु विश्वतः । अथो य इषुधिस्तवारे अस्मन्निर्धेहि तम् ॥११॥ ११

या ते हेतिर्मीळहुष्टम हस्तं बभ्रुवं ते धनुः । तयास्मान्विश्वतस्त्वमयक्ष्मया परिभुज ॥१२॥ १२

अवतत्य धनुष्ट्वं सहस्राक्ष शतैषुधे । निशीर्यं शल्यानां मुखां शिवो नः सुमनां भव ॥१३॥ १३

नमस्तु आयुधायानां तताय धृष्णवे । उभाभ्यामुत ते नमो बाहुभ्यां तव धन्वने ॥१४॥ १४

मा नो महान्तमुत मा नो अर्भकं मा न उक्षन्तमुत मा न उक्षितम् ।

मा नो वधीः पितरं मोत मातरं मा नः प्रियास्तन्वो रुद्र रीरिषः ॥१५॥

१५

मा नस्तोके तनये मा न आयुषि मा नो गोषु मा नो अश्वेषु रीरिषः ।

मा नो वीरान् रुद्र भामिनो वधीर्हविष्मन्तः सदमित् त्वां हवामहे ॥१६॥ (१) १६

नमो हिरण्यवाहवे सेनान्ये दिशां च पतये नमो नमो वृक्षेभ्यो हरिकेशेभ्यः पशूनां पतये नमः ।

नमः शष्पिञ्जराय त्विषीमते पथीनां पतये नमो नमो

हरीकेशायोषवीतिने पुष्टानां पतये नमः ॥१७॥

१७

नमो बभ्रुशायान्याधिनेऽन्नानां पतये नमो नमो भवस्थे हेत्यै जगतां पतये नमः ।

नमो रुद्रायाततायिने क्षेत्राणां पतये नमो नमः सूतायाहन्त्यै वनानां पतये नमः ॥१८॥

१८

नमो रोहिताय स्थपतये वृक्षाणां पतये नमो नमो भुवन्तये वारिवस्कृतायौषधीनां पतये नमः ।

नमो मन्त्रिणे वाणिजाय कक्षाणां पतये नमो नम उच्चैर्घोषायाक्रन्दयते पत्नीनां पतये नमः ॥१९॥ १९

[९५३]

नमः कृत्स्नायताय धावते सत्त्वंनां पतये नमो नमः

सहमानाय निव्याधिने आव्याधिनीनां पतये नमः ।

नमः ककुभाय निषङ्गिणे स्तेनानां पतये नमो नमो निचेरवे परिचरायारण्यानां पतये नमः ॥४॥ २०

नमो वञ्चते परिवञ्चते स्तायूनां पतये नमो नमो निषङ्गिण इषुधिमते तस्कराणां पतये नमः ।

नमः सुकायिभ्यो जिघांसद्भ्यो मुष्णतां पतये नमो

नमोऽसिमद्भ्यो नक्तञ्चरद्भ्यो विकृन्तानां पतये नमः ॥५॥ (२)

२१

नम उष्णीषिणे गिरिचराय कुलुञ्चानां पतये नमो नम इषुमद्भ्यो धन्वायिभ्यश्च वो नमः ।

नम आतन्वानेभ्यः प्रतिदधानेभ्यश्च वो नमो नम आयच्छद्भ्योऽस्यद्भ्यश्च वो नमः ॥१॥ २२

नमो विसृजद्भ्यो विध्यद्भ्यश्च वो नमो नमः स्वपद्भ्यो जाग्रद्भ्यश्च वो नमः ।

नमः शयानेभ्य आसीनेभ्यश्च वो नमो नमस्तिष्ठद्भ्यो धावद्भ्यश्च वो नमः ॥२॥ २३

नमः सभाभ्यः सभापतिभ्यश्च वो नमो नमोऽश्वेभ्योऽश्वपतिभ्यश्च वो नमः ।

नम आव्याधिनीभ्यो विविध्यन्तीभ्यश्च वो नमो नम उगणाभ्यस्तृहतीभ्यश्च वो नमः ॥३॥ २४

नमो गणेभ्यो गणपतिभ्यश्च वो नमो नमो व्रातेभ्यो व्रातपतिभ्यश्च वो नमः ।

नमो गृत्सेभ्यो गृत्सपतिभ्यश्च वो नमो नमो विरूपेभ्यो विश्वरूपेभ्यश्च वो नमः ॥४॥ २५

नमः सेनाभ्यः सेनानिभ्यश्च वो नमो नमो रथिभ्यो अरथेभ्यश्च वो नमः ।

नमः क्षत्रेभ्य सङ्गृहीतृभ्यश्च वो नमो नमो महद्भ्यो अर्भकेभ्यश्च वो नमः ॥५॥ (३) २६

नमस्तक्ष्मभ्यो रथकारेभ्यश्च वो नमो नमः कुलालेभ्यः कूर्मारेभ्यश्च वो नमः ।

नमो निषादेभ्यः पुञ्जिह्वेभ्यश्च वो नमो नमः श्वनिभ्यो मृगयुभ्यश्च वो नमः ॥१॥ २७

नमः श्वभ्यः श्वपतिभ्यश्च वो नमो नमो भवार्य च रुद्राय च ।

नमः शर्वाय च पशुपतये च नमो नीलग्रीवाय च शितिकण्ठाय च ॥२॥ २८

नमः कपर्दिने च व्युप्तकेशाय च नमः सहस्राक्षाय च शतधन्वने च ।

नमो गिरिशयाय च शिपिविष्टाय च नमो मीळुहृष्टमाय चेषुमते च ॥३॥ २९

नमो नृस्त्राय च वामनाय च नमो बृहते च वर्षीयसे च ।

नमो वृद्धाय च सवृधे च नमोऽग्र्याय च प्रथमाय च ॥४॥ ३०

नम आशवे चाजिराय च नमः शीघ्र्याय च शीभ्याय च ।

नम ऊर्म्याय चावस्वन्याय च नमो नादेयाय च द्वीप्याय च ॥५॥ (४) ३१ [१६५]

- नमो ज्येष्ठाय च कनिष्ठाय च नमः पूर्वजाय चापरजाय च ।
 नमो मध्यमाय चापगल्भाय च नमो जघन्याय च बुध्याय च ॥१॥ ३२
 नमः सोम्याय च प्रतिसूर्याय च नमो याम्याय च क्षेम्याय च ।
 नमः श्लोक्याय चावसान्याय च नम उर्वर्याय च खल्याय च ॥२॥ ३३
 नमो वन्याय च कक्ष्याय च नमः श्रवाय च प्रतिश्रवाय च ।
 नम आशुषेणाय चाशुरथाय च नमः शूराय चावभेदिने च ॥३॥ ३४
 नमो बिल्मिने च कवचिने च नमो वर्मिणे च वरूथिने च ।
 नमः श्रुताय च श्रुतसेनाय च नमो दुन्दुभ्याय चाहनन्याय च ॥४॥ ३५
 नमो धृष्णवे च प्रमृशाय च नमो निषङ्गिणे चेषुधिमते च ।
 नमस्तीक्ष्णेषवे चायुधिने च नमः स्वायुधाय च सुधन्वने च ॥५॥ (५) ३६
 नमः सुत्याय च पथ्याय च नमः काट्याय च नीप्याय च ।
 नमः कुल्याय च सरस्याय च नमो नादेयाय च वैशन्ताय च ॥१॥ ३७
 नमः कूप्याय चावट्याय च नम ईध्याय चातप्याय च ।
 नमो मेघ्याय च विद्युत्याय च नमो वर्ष्याय चावर्ष्याय च ॥२॥ ३८
 नमो वात्याय च रेष्म्याय च नमो वास्तव्याय च वास्तुपाय च ।
 नमः सोमाय च रुद्राय च नमस्ताम्राय चारुणाय च ॥३॥ ३९
 नमः शङ्गवे च पशुपतये च नम उग्राय च भीमाय च ।
 नमोज्येष्ठाय च दूरेवधाय च नमो हन्त्रे च हनीयसे च ॥४॥ ४०
 नमो वृक्षेभ्यो हरिकेशेभ्यो नमस्ताराय ।
 नमः शम्भवे च मयोभवे च नमः शङ्कराय च मयस्कराय
 च नमः शिवाय च शिवतराय च ॥५॥ (६) ४१
 नमः पार्याय चावार्याय च नमः प्रतरणाय चोत्तरणाय च ।
 नमस्तीर्थ्याय च कूल्याय च नमः शष्प्याय च फेन्याय च ॥१॥ ४२
 नमः सिकत्याय च प्रवाह्याय च नमः किंशिलाय च क्षयणाय च ।
 नमः कपर्दिने च पुलस्तिने च नम इरिण्याय च प्रपथ्याय च ॥२॥ ४३
 नमो ब्रज्याय च गोष्ठ्याय च नमस्तल्प्याय च गेह्याय च ।
 नमो हृद्याय च निवेष्प्याय च नमः काट्याय च गह्वरेष्ठाय च ॥३॥ ४४[१७८]

नमः शुष्क्याय च हरित्याय च नमः पाशसव्याय च रजस्याय च ।
 नमो लोप्याय चोलप्याय च नम ऊर्व्याय च सूर्व्याय च ॥४॥ ४५
 नमः पर्णाय च पर्णशदाय च नम उद्गुरमाणाय चाभिघ्नते च ।
 नम आखिदुते च प्रखिदुते च नम इषुकृद्भयो धनुकृद्भयश्च वो नमः ।
 नमो वः किरिकेभ्यो देवानां हृदयेभ्यो नमो विचिन्वत्केभ्यो
 नमो विक्षिणत्केभ्यो नम आनिर्हतेभ्यः ॥५॥ (७) ४६

द्रापे अन्धसस्पते दरिद्र नीललोहित ।
 आसां प्रजानामेषां पशूनां मा भेमो रोद्धो च नः किञ्चनाममत् ॥१॥ ४७
 इमा रुद्राय तवसे कपर्दिने क्षयद्वीराय प्रभरामहे मतीः ।
 यथा शमसद् द्विपदे चतुष्पदे विश्वं पुष्टं ग्रामे अस्मिन्ननातुरम् ॥२॥ ४८
 या ते रुद्र शिवा तनूः शिवा विश्वाहा भेषजी । शिव रुतस्य भेषजी तया नो मृळ जीवसे ॥३॥ ४९
 परि णो हेती रुद्रस्य वृज्यात् परि त्वेषस्य दुर्मतिर्महीगात् ।
 अव स्थिरा मधर्वद्भ्यस्तनुष्व मीद्वस्तोकाय तनयाय मृळ ॥४॥ ५०
 मीळहुष्टम् शिवतम शिवो नः सुमना भव ।
 परमे वृक्ष आयुधं निधाय कृत्तिं वसान आचर पिनाकं बिभ्रदागहि ॥५॥ ५१
 विकिरिद्र विलोहित नमस्ते अस्तु भगवः । यास्ते सहस्रं हेतयोऽन्यमस्मन्निवपन्तु ताः ॥६॥ ५२
 सहस्राणि सहस्रशो ब्राह्मोस्तव हेतयः । तासामीशानो भगवः पराचीना मुखा कृधि ॥७॥ ५३
 असंख्याता सहस्राणि ये रुद्रा अधि भूम्याम् । तेषां सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि ॥८॥ ५४
 अस्मिन् महर्त्यर्णवेऽन्तरिक्षे भवा अधि । तेषां सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि ॥९॥ ५५
 नीलग्रीवाः शितिकण्ठा दिवः रुद्रा उपश्रिताः । तेषां सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि ॥१०॥ ५६
 नीलग्रीवाः शितिकण्ठाः शर्वा अधः क्षमाचराः । तेषां सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि ॥११॥ ५७
 ये वृक्षेषु शष्पिञ्जरा नीलग्रीवा विलोहिताः । तेषां सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि ॥१२॥ ५८
 ये भूतानामधिपतयो विशिखासः कपर्दिनः । तेषां सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि ॥१३॥ ५९
 ये पथां पथिरक्षिण ऐलबृदा आयुर्युधः । तेषां सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि ॥१४॥ ६०
 ये तीर्थानि प्रचरन्ति सूकाहस्ता निषङ्गिणः । तेषां सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि ॥१५॥ ६१
 येऽन्नेषु विविध्यन्ति पात्रेषु पिबतो जनान् । तेषां सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि ॥१६॥ ६२
 य एतावन्तश्च भूयांसश्च दिशो रुद्रा वितस्थिरे । तेषां सहस्रयोजनेऽव धन्वानि तन्मसि ॥१७॥ ६३

नमोऽस्तु रुद्रेभ्यो ये दिवि येषां वर्षमिषवः ।
 तेभ्यो दश प्राचीर्दश दक्षिणा दश प्रतीचीर्दशोदीचीर्दशोर्ध्वाः ।
 तेभ्यो नमो अस्तु ते नो मृळयन्तु ते नोऽवन्तु ।
 ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तमेषां जम्भे दध्मः ।
 नमोऽस्तु रुद्रेभ्यो येऽन्तरिक्षे येषां वात इषवः ।
 तेभ्यो दश प्राचीर्दश दक्षिणा दश प्रतीचीर्दशोदीचीर्दशोर्ध्वाः ।
 तेभ्यो नमो अस्तु ते नो मृळयन्तु ते नोऽवन्तु ।
 ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तमेषां जम्भे दध्मः ।
 नमोऽस्तु रुद्रेभ्यो ये पृथिव्यां येषामन्नमिषवः ।
 तेभ्यो दश प्राचीर्दश दक्षिणा दश प्रतीचीर्दशोदीचीर्दशोर्ध्वाः ।
 तेभ्यो नमो अस्तु ते नो मृळयन्तु ते नोऽवन्तु ।
 ते यं द्विष्मो यश्च नो द्वेष्टि तमेषां जम्भे दध्मः ॥१८॥(८)

६४ [१९८]

नमस्ते षोडश ॥ १६ ॥ नमो हिरण्यवाहवे पञ्च ॥५॥ नम उष्णीषिणे पञ्च ॥५॥ नमस्तक्षभ्यः पञ्च ॥५॥
 नमो ज्येष्ठाय पञ्च ॥५॥ नमः स्रुत्याय पञ्च ॥ ५ ॥ नमः पार्याय पञ्च ॥ ५ ॥ द्रापे अन्धसस्पत
 अष्टादश ॥ १८ ॥ अष्टानुवाकेषु चतुःषष्टिः ॥ ६४ ॥
 ॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां सप्तदशोऽध्यायः ॥१७॥

अथाष्टादशोऽध्यायः ।

अश्मभूर्जं पर्वते शिश्रियाणामद्भ्य ओषधीभ्यो वनस्पतिभ्यो अधि संभृतं पर्यः ।
 तां न इषमूर्जं घत्त मरुतः सःरराणा अश्मस्ते क्षुन्मरिं त ऊर्ग्यं द्विष्मस्तं ते शुगृच्छतु ॥१॥१
 इमा मे अग्र इष्टका धेनवः सन्त्वेका च दश च दश च शतं च शतं च ।
 सहस्रं च सहस्रं चायुतं चायुतं च नियुतं च नियुतं च ॥२॥ २
 अर्बुदं च न्यर्बुदं च समुद्रश्च मध्यं चान्तश्च परार्धश्च ।
 एता मे अग्र इष्टका धेनवः सन्त्वमुत्रामुष्मिँल्लोके ॥३॥ ३
 ऋतव स्थ ऋतावृधं ऋतुष्ठा स्थ ऋतावृधः ।
 घृतश्च्युतो मधुश्च्युतो विराजा नाम कामदुघा अक्षीयमाणाः ॥४॥ ४
 समुद्रस्य त्वावक्याग्ने परिव्ययामसि । पावको अस्मभ्यं शिवो भव ॥५॥ ५
 हिमस्य त्वा जरायुणाग्ने परिव्ययामसि । पावको अस्मभ्यं शिवो भव ॥६॥ ६ [१००४]

उप ज्मन्नुप वेतसेऽवतर नदीष्व ।

अग्ने पिचमपामसि मण्डूकि ताभिरागहि सेमं नो यज्ञं पावकवर्णं शिवं कृषि ॥७॥ ७

अपामिदं न्ययनं समुद्रस्य निवेशनम् ।

अन्यास्ते अस्मत्तपन्तु हेतयः पावको अस्मभ्यं शिवो भव ॥८॥ ८

अग्ने पावक रोचिषा मन्द्रया देव जिह्वया । आ देवान्वक्षि यक्षि च ॥९॥ ९

स नः पावक दीदिवोऽग्ने देवाँ इहावह । उप यज्ञं हविश्च नः ॥१०॥ १०

पावकया यश्चितयन्त्या कृपा क्षामन् रुच उषसो न भानुना ।

तूर्वन्न यामन्नेतशस्य नू रण आ यो घृणे न तत्तृषाणो अजरः ॥११॥ ११

नमस्ते हरसे शोचिषे नमस्ते अस्त्वर्चिषे ।

अन्यास्ते अस्मत्तपन्तु हेतयः पावको अस्मभ्यं शिवो भव ।

नृषदे वेळप्सुषदे वेड् बर्हिषदे वेड् वनसदे वेट् स्वर्विदे वेट् ॥१२॥ १२

ये देवा देवानां यज्ञिया यज्ञियांना संवत्सरीणमुप भागमासते ।

अहुतादो हविषो यज्ञे अस्मिन्स्वयं पिबन्तु मधुनो घृतस्य ॥१३॥ १३

ये देवा देवेष्वधि देवत्वमायन्ये ब्रह्मणः पुर एतारो अस्य ।

येभ्यो न ऋते पर्वते धाम किञ्चन न ते दिवो न पृथिव्या अधि स्नुषु ॥१४॥ १४

प्राणदा अपानदा व्यानदा वर्चोदा वरिवोदाः ।

अन्यास्ते अस्मत्तपन्तु हेतयः पावको अस्मभ्यं शिवो भव ॥१५॥ (१) १५

अग्निस्तिग्मेन शोचिषा यासद्विश्वं न्यत्रिणम् । अग्निर्नो वनुते रयिम् ॥१॥ १६

य इमा विश्वा भुवनानि जुह्वद्विर्होता न्यसीदत्पिता नः ।

स आशिषा द्रविणमिच्छमानः प्रथमच्छदवराँ आविवेश ॥२॥ १७

किंस्विदासीदधिष्ठानमारम्भेण कतमत्स्वित्कथासीत् ।

यतो भूमिं जनयन्विश्वकर्मा वि द्यामौर्णोन्महिना विश्वचक्षाः ॥३॥ १८

विश्वतश्चक्षुरुत विश्वतोमुखो विश्वतोबाहुरुत विश्वतस्पात् ।

स बाहुभ्यां धमति सं पतत्रैर्घावाभूमीं जनयन्देव एकः ॥४॥ १९

किंस्विद्वनं क उ स वृक्ष आस यतो द्यावापृथिवी निष्टतक्षुः ।

मनीषिणो मनसा पृच्छतेदु तद्यदध्यतिष्ठुर्वनानि धारयन् ॥५॥

- या ते धामानि परमाणि यावमा या मध्यमा विश्वकर्मन्नुतेमा ।
 शिक्षा सखिभ्यो हविषि स्वधावः स्वयं यजस्व तन्वंः वृधानः ॥६॥ २१
- वाचस्पतिं विश्वकर्माणमूतये मनोजुवं वाजं अद्या हुवेम ।
 स नो विश्वानि हव्नानि जोषद्विश्वशम्भूरवसे साधुकर्मा ॥७॥ २२
- विश्वकर्मन् हविषा वावृधानः स्वयं यजस्व पृथिवीमुत द्याम् ।
 मुह्यन्त्वन्ये अभितः सपत्ना इहास्माकं मघवा सूरिरस्तु ॥८॥ २३
- विश्वकर्मन् हविषा वर्धनेन त्रातारमिन्द्रमकृणोरयुध्यम् ।
 तस्मै विश्वः समनमन्त पूर्वोरियमुग्रो विड्व्यो यथासत् ॥९॥ (२) २४
- चक्षुषः पिता मनसा हि धीरो घृतमेने अजनन्नमनमाने ।
 यदेदन्ता अददहन्त पूर्व आदिद्यावापृथिवी अप्रथेताम् ॥१॥ २५
- विश्वकर्मा विमना आद्विहाया धाता विधाता परमोत सृष्टक् ।
 तेषामिष्टानि समिषा मदन्ति यत्रा सप्त ऋषीन्पर एकमाहुः ॥२॥ २६
- यो नः पिता जनिता यो विधाता धामानि वेद भुवनानि विश्वा ।
 यो देवानां नामधा एक एव तस्मै संप्रश्नं भुवना यन्त्यन्या ॥३॥ २७
- त आर्यजन्त द्रविणस्मै समस्मा ऋषयः पूर्वे जरितारो न भूना ।
 अस्मर्ते स्मर्ते रजसि निषत्ते ये भूतानि समकृष्वन्निमानि ॥४॥ २८
- परो दिवा पर एना पृथिव्या परो देवेभिरसुरैर्यदस्ति ।
 कश्चिद् गर्भं प्रथमं दध्र आपो यत्र देवाः समपश्यन्त पूर्वे ॥५॥ २९
- तमिद्गर्भं प्रथमं दध्र आपो यत्र देवाः समगच्छन्त विश्वे ।
 अजस्य नाभा अध्येकमर्पितं यस्मिन् विश्वानि भुवनानि तस्थुः ॥६॥ ३०
- न तं विदाथ य इमा जजानान्यद्युष्माकमन्तरं बभूव ।
 नीहारेण प्रावृता जल्प्या चासुतृष उक्थशासश्चरन्ति ॥७॥ ३१
- विश्वकर्मा ह्यजनिष्ट देव आदिद्रन्ध्रवो अभवद् द्वितीयः ।
 तृतीयः पिता जनिताैषधीनामपां गर्भं व्यदधात्पुरुत्रा ॥८॥ (३) ३२
- आशुः शिशानो वृषभो न भीमो घनाघनः क्षोभेणश्चर्षणीनाम् ।
 संक्रन्दनोऽनिमिष एकवीरः शतस्तेना अजयत्साकमिन्द्रः ॥१॥ ३३ [१०३१]

- संक्रन्दनेनानिमिषेण जिष्णुना युत्कारेण दुश्च्यवनेन धृष्णुना ।
तदिन्द्रेण जयतु तत्सहध्वं युधो नर इषुहस्तेन वृष्णा ॥२॥ ३४
- स इषुहस्तैः स निषङ्गिभिर्वशी सस्त्रेण स युध इन्द्रो गणेन ।
सस्त्रेण जित्सोमपा बाहुशर्ध्वग्रधन्वा प्रतिहिताभिरस्ता ॥३॥ ३५
- बृहस्पते परिदीया रथेन रक्षोहामित्राँ३ अपबाधमानः ।
प्रभञ्जन्तेनाः प्रमृणो युधा जयन्नस्माकमेध्यविता रथानाम् ॥४॥ ३६
- बलविज्ञाय स्थविरः प्रवीरः सहस्वान् वाजी सहमान उग्रः ।
अभिर्वीरो अभिसत्वा सहोजा जैत्रमिन्द्र रथमार्तिष्ठ गोवित् ॥५॥ ३७
- गोत्रभिर्दे गोविदं वज्रबाहुं जयन्तमज्मं प्रमृणन्तमोजसा ।
इमं संजाता अतु वीरयध्वमिन्द्रं सखायो अनु सस्त्रमध्वम् ॥६॥ ३८
- अभि गोत्राणि सहसा गार्हमानोऽद्वयो वीरः शतमन्युरिन्द्रः ।
दुश्च्यवनः पृतनापाळयुध्योऽस्माकं सेना अवतु प्र युत्सु ॥७॥ ३९
- इन्द्र आसां नेता बृहस्पतिर्दक्षिणा यज्ञः पुर एतु सोमः ।
देवसेनानामभिभञ्जतीनां जयन्तीनां मरुतो यन्त्वग्रम् ॥८॥ ४०
- इन्द्रस्य वृष्णो वरुणस्य राज्ञ आदित्यानां मरुतां शर्धे उग्रम् ।
महामनसां भुवनच्यवानां घोषो देवानां जयतामुदस्थात् ॥९॥ ४१
- उद्धर्षय मघवन्नायुधान्युत्सत्त्वेनां मामकानां मनांसि ।
उद्धृत्रहन् वाजिनां वाजिनान्युदथानां जयतां यन्तु घोषाः ॥१०॥ ४२
- अस्माकमिन्द्रः समृतेषु ध्वजेष्वस्माकं या इषवस्ता जयन्तु ।
अस्माकं वीरा उत्तरे भवन्त्वस्माँ३ उ देवा अवता हवेषु ॥११॥ ४३
- अमीषां चित्तं प्रतिलोभयन्ती गृहाणाङ्गान्यप्ये परेहि ।
अभि प्रेहि निर्देह हत्सु शोकैरन्धेनामित्रास्तमसा सचन्ताम् ॥१२॥ ४४
- अवसृष्टा परापत शरव्ये ब्रह्मसंशिते । गच्छामित्रान्प्रपद्यस्व मामीषां कञ्चनोच्छिषः ॥१३॥ ४५
- प्रेता जयता नर इन्द्रो वः शर्म यच्छतु । उग्रा वः सन्तु बाहवोऽनाधृष्या यथासथ ॥१४॥ ४६
- असौ या सेना मरुतः परेषामभ्यैति न ओजसा स्पर्धमाना ।
तां गूहत तमसापव्रतेन यथामी अन्यो अन्यं न जानन् ॥१५॥ ४७
- यत्र बाणाः संपतन्ति कुमार विशिखा इव ।
तन्न इन्द्रो बृहस्पतिरदितिः शर्म यच्छतु विश्वाहा शर्म यच्छतु ॥१६॥ ४८ [१०४६]

मर्माणि ते वर्मणा छादयामि सोमस्त्वा राजामृतेनानुवस्ताम् ।

उरोर्वरीयो वरुणस्ते कृणोतु जयन्तं त्वानु देवा मदन्तु ॥१७॥ (४)

४९

उदेनमुत्तरां नयाग्रे घृतेनाहुत । रायस्पोषेण ससृज प्रजया च बहुं कृधि ॥१॥

५०

इन्द्रेमं प्रतरां नय सजातानामसद्वशी । समैनं वर्चसा सृज देवानां भागदा असत् ॥२॥५१

यस्य कुर्मो गृहे हविस्तमग्रे वर्धया त्वम् । तस्मै देवा अर्धिव्रवन्नयं च ब्रह्मणस्पतिः ॥३॥ ५२

उदु त्वा विश्वे देवा अग्रे भरन्तु चित्तिभिः । स नो भव शिवस्त्वसुप्रतीको विभावसुः ॥४॥ ५३

पञ्च दिशो दैवीर्यज्ञमवन्तु देवीरपामतिं दुर्मतिं वार्धमानाः ।

रायस्पोषे यज्ञपतिमाभजन्ती रायस्पोषे अर्धि यज्ञो अस्थात् ॥५॥

५४

समिद्धे अग्रा अर्धि मामहान उक्थपत्र ईज्यो गृभीतः ।

तप्तं घर्म परिगृह्यायजन्तोर्जा यद्यज्ञमयजन्त देवाः ॥६॥

५५

दैव्याय धृत्रे जोष्टे देवश्रीः श्रीमणाः शतपयाः ।

परिगृह्य देवा यज्ञमायन् देवा देवेभ्यो अध्वर्यन्तो अस्थुः ॥७॥

५६

वीतस हविः शमितस शमिता यजध्वै तुरीयो यज्ञो यत्र हव्यमेति ।

ततो वाका आशिषो नो जुषन्ताम् ॥८॥

५७

सूर्यरश्मिर्हरिकेशः पुरस्तात्सविता ज्योतिरुदयाँ अजस्रम् ।

तस्य पूषा प्रसवे याति विद्वान्तसंपश्यन्विश्वा भुवनानि गोपाः ॥९॥

५८

विमान एष दिवो मध्य आस्त आपग्निवात्रोदसी अन्तरिक्षम् ।

स विश्वाचीरभिचष्टे घृताचीरन्तरा पूर्वमपरं च केतुम् ॥१०॥

५९

उक्षा समुद्रो अरुणः सुपर्णः पूर्वस्य योनिं पितुराविवेश ।

मध्ये दिवो निर्हितः पृश्निरश्मा विचक्रमे रजसस्पात्यन्तौ ॥११॥

६०

इन्द्रं विश्वा अवीवृधन्तसमुद्रव्यचसं गिरः । रथीतमस रथीनां वाजानास सत्पतिं पतिम् ॥१२॥६१

देवहूर्यज्ञ आ च वक्षत्सुभ्रहूर्यज्ञ आ च वक्षत् । यक्षदग्निदेवो देवाँ अ आ च वक्षत् ॥१३॥ ६२

वाजस्य मा प्रसव उद्ग्राभेणोदग्रभीत् । अघा सपत्नानिन्द्रो मे निग्राभेणाधराँ अकः ॥१४॥ ६३

उद्ग्राभं च निग्राभं च ब्रह्म देवा अवीवृधन् ।

अघा सपत्नानिन्द्राग्नी मे विषूचीनान्व्यस्यताम् ॥१५॥ (५)

६४

क्रमध्वमग्निना नाकमुख्यस हस्तेषु विभ्रतः । दिवस्पृष्टस स्वर्गत्वा मिश्रा देवेभिराध्वम् ॥१॥६५[२०६३]

प्राचीमनु प्रदिशं प्रेहि विद्वानग्नेरग्ने पुरो अग्निर्भवेह ।	
विश्वा आशा दीद्यानो विभाहूर्जो नो धेहि द्विपदे चतुष्पदे ॥२॥	६६
पृथिव्या अहमुदन्तरिक्षमारुहमन्तरिक्षादिवमारुहम् ।	
दिवो नार्कस्य पृष्ठात् स्वर्ज्योर्तिरगामहम् ॥३॥	६७
स्वर्यन्तो नार्पेक्षन्त आ आ५ रोहन्ति रोदसी ।	
यज्ञं ये विश्वतोधार५ सुर्विद्रा५सो वितेनिरे ॥४॥	६८
अग्ने प्रेहि प्रथमो देवयतां चक्षुर्देवानामुत मर्त्यानाम् ।	
इयंक्षमाणा भृगुभिः सजोषाः स्वर्यन्तु यजमानाः स्वस्ति ॥५॥	६९
नक्तोषासा समनसा विरूपे धापयेते शिशुमेक५ समीची ।	
द्यावाक्षामा रुक्मो अन्तर्विभाति देवा अग्निं धारयन् द्रविणोदाः ॥६॥	७०
अग्ने सहस्राक्ष शतमूर्धञ्छतं ते प्राणाः सहस्रं व्यानाः ।	
त्व५ साहस्रस्य राय ईशिषे तस्मै ते विधेम वाजाय स्वाहा ॥७॥	७१
सुपर्णोऽसि गरुत्मान् पृष्ठे पृथिव्याः सीद ।	
भासान्तरिक्षमापृण ज्योतिषा दिवमुत्तमान तेजसा दिश उदृ५ह ॥८॥	७२
आजुह्वानः सुप्रतीकः पुरस्तादग्ने स्वं योनिमासीद साधुया ।	
अस्मिन्सधस्थे अध्येत्तरस्मिन्विश्वे देवा यजमानश्च सीदत ॥९॥	७३
ता५ संवितुर्वरेण्यस्य चित्रामाहं वृणे सुमतिं विश्वजन्याम् ।	
यामस्य कण्वो अर्दुहत्प्रपीना५ सहस्रधारां पर्यसा महीं गाम् ॥१०॥	७४
विधेम ते परमे जन्मन्त्रे विधेम स्तोमैरवरे सधस्थे ।	
यस्माद्योनैरुदारिथा यजे तं प्र त्वे हवी५र्षि जुहुरे समिद्धे ॥११॥	७५
प्रेद्धो अग्ने दीदिहि पुरो जोऽजस्रया सूर्या यविष्ठ । त्वा५ शश्वन्त उपयन्ति वाजाः ॥१२॥७६	
अग्ने तमद्याश्वं न स्तोमैः क्रतुं न भद्र५ हृदिस्पृशम् । ऋध्यामा त ओहैः ॥१३॥ ७७	
चित्तिं जुहोमि मनसा घृतेन यथा देवा इहागमन्वीतिहोत्रा क्रतावृधः ।	
पत्ये विश्वस्य भूमनो जुहोमि विश्वकर्मणे विश्वाहादाभ्य५ हविः ॥१४॥ ७८	
सप्त ते अग्ने समिधः सप्त जिह्वाः सप्त ऋषयः सप्त धाम प्रियार्णि ।	
सप्त होत्राः सप्तधा त्वा यजन्ति सप्त योनीरापृणस्व घृतेन स्वाहा ॥१५॥ (६) ७९	

शुक्रज्योतिश्च चित्रज्योतिश्च सत्यज्योतिश्च ज्योतिष्मा५श्च । शुक्रश्च क्रतुपाश्चात्य५हाः ॥१॥८० [१०७८]

ईदृङ् चान्यादृङ् च सदृङ् च प्रतिसदृङ् च । मितश्च संमितश्च सभराः ॥२॥ ८१

ऋतजिच्च सत्यजिच्च सेनजिच्च सुषेणश्च । अन्तिमित्रश्च दूरे अमित्रश्च गुणः ॥३॥ ८२

ऋतश्च सत्यश्च ध्रुवश्च धरुणश्च । धर्ता च विधर्ता च विधारयः ॥४॥ ८३

ईदृक्षास एतादृक्षास ऊ षु णः सदृक्षासः प्रतिसदृक्षास एतेन ।

मितासश्च संमितासो नो अद्य सभरसो मरुतो यज्ञे अस्मिन् ॥५॥ ८४

स्वतवाश्च प्रघासी च सान्तपनश्च गृहमेधी च । क्रीळी च शाकी चोञ्जेषी ॥६॥ ८५

इन्द्रं दैवीर्विशो मरुतोऽनुवर्त्मानोऽभवन्त्येन्द्रं दैवीर्विशो मरुतोऽनुवर्त्मानोऽभवन् ।

एवमिमं यजमानं दैवीश्च विशो मानुषीश्चानुवर्त्मानो भूयासुः ॥७॥ (७) ८६[१०८४]

अहमन्मूर्जं पञ्चदश ॥१५॥ अग्निस्तिग्मेन नव ॥९॥ चक्षुषः पिता अष्ट ॥८॥ आशुः शिशानः सप्तदश ॥१७॥

उदेनं पञ्चदश ॥१५॥ क्रमध्वमग्निना पञ्चदश ॥ १५ ॥ शुक्रज्योतिश्च सप्त ॥ ७॥

सप्तानुवाकेषु षडशीतिः ॥८६॥

इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां अष्टादशोऽध्यायः ॥ १८ ॥

अथैकोनविंशोऽध्यायः ।

इमं स्तनमूर्जस्वन्तं धयापां प्रपीनमग्रे सरिरस्य मध्ये ।

उत्सं जुषस्व शतधारमर्वन्त्समुद्रियं सदर्नमाविशस्व ॥१॥ १

घृतं मिमिक्षे घृतमस्य योनिर्घृते श्रितो घृतम्वस्य धाम ।

अनुष्वधमावह मादर्यस्व स्वाहाकृतं वृषभ वक्षि हव्यम् ॥२॥ २

समुद्रादूर्मिर्मधुमां उदारदुपां शुना सममृतत्वमानट् ।

घृतस्य नाम गुह्यं यदस्ति जिह्वा देवानाममृतस्य नाभिः ॥३॥ ३

वयं नाम प्रब्रवामा घृतस्यास्मिन् यज्ञे धारयामा नमोभिः ।

उप ब्रह्मा शृणवच्छस्यमानं चतुःशृङ्गोऽवमीद्वौर एतत् ॥४॥ ४

चत्वारि शृङ्गा त्रयो अस्य पादा द्वे शीर्षे सप्त हस्तासो अस्य ।

त्रिधा बद्धो वृषभो रौरवीति महो देवो मर्त्यां आर्विवेश ॥५॥ ५

त्रिधा हितं पणिभिर्गुह्यमानं गवि देवासो घृतमन्वविन्दन् ।

इन्द्र एकं सूर्य एकं जजान वेनादेकं स्वधया निष्टतक्षुः ॥६॥ ६[१०९०]

एता अर्षन्ति हृद्यात्समुद्राच्छतव्रजा रिपुणा नावचक्षे ।

घृतस्य धारा अभिचाकशीमि हिरण्ययो वेतसो मध्य आसाम् ।

- सम्यक् स्रवन्ति सरितो न धेना अन्तर्हृदा मनसा पूयमानाः ।
एते अर्षन्त्युर्मयो घृतस्य मुगा इव क्षिपणोरीषमाणाः ॥७॥ ७
- सिन्धोरिव प्राध्वने शूघनासो वातप्रमियः पतयन्ति यद्वाः ।
घृतस्य धारा अरुषो न वाजी काष्ठा भिन्दन्नुर्मिभिः पिन्वमानः ॥८॥ ८
- अभिप्रवन्त समनेव योषाः कल्याण्यः स्मर्यमानासो अग्निम् ।
घृतस्य धाराः समिधो नसन्त ता जुषाणो हर्यति जातवेदाः ॥९॥ ९
- कन्या इव वहतुमेतवा उ अङ्गयञ्जाना अभिचाकशीमि ।
यत्र सोमः सूयते यत्र यज्ञो घृतस्य धारा अभि तत्पवन्ते ॥१०॥ १०
- अभ्यर्षत सुष्टुतिं गव्यमाजिमस्मासु भद्रा द्रविणानि घृत् ।
इमं यज्ञं नयत देवता नो घृतस्य धारा मधुमत्पवन्ते ॥११॥ ११
- धाम ते विश्वं भुवन्मधि श्रितमन्तः समुद्रे हृद्यन्तरायुषि ।
अपामनीके समिधे य आभृतस्तमश्याम मधुमन्तं त ऊर्मिम् ॥१२॥ (१) १२
- वाजश्च मे प्रसवश्च मे प्रयतिश्च मे प्रसितिश्च मे ।
धीतिश्च मे क्रतुश्च मे स्वरश्च मे श्लोकश्च मे ।
श्रावश्च मे श्रुतिश्च मे ज्योतिश्च मे स्वश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥१॥ १३
- प्राणश्च मेऽपानश्च मे व्यानश्च मेऽसु च मे । चित्तं च मे आधीतं च मे वाक् च मे मनश्च मे ।
चक्षुश्च मे श्रोत्रं च मे दक्षश्च मे बलं च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥२॥ १४
- ओजश्च मे सहश्च मे आत्मा च मे तनूश्च मे । शर्म च मे वर्म च मेऽङ्गानि च मेऽस्थीनि च मे ।
परुषि च मे शरीराणि च मे आयुश्च मे जरा च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥३॥ १५
- ज्यैष्ठ्यं च मे आधिपत्यं च मे मन्युश्च मे भामश्च मे ।
अमश्च मेऽम्भश्च मे जेमा च मे महिमा च मे वरिमा च मे प्रथिमा च मे वर्षिमा च मे द्राघिमा च मे ।
वृद्धं च मे वृद्धिश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥४॥ (२) १६
- सत्यं च मे श्रद्धा च मे जगच्च मे धनं च मे । विश्वं च मे महश्च मे क्रीळा च मे मोदश्च मे ।
जातं च मे जनिष्यमाणं च मे सूक्तं च मे सुकृतं च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥१॥ १७
- वित्तं च मे वेद्यं च मे भूतं च मे भविष्यच्च मे । सुगं च मे सुपथ्यं च मे ऋद्धं च मे ऋद्धिश्च मे ।
क्लृप्तं च मे क्लृप्तिश्च मे मतिश्च मे सुमतिश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥२॥ १८ [११०२]

यन्ता च मे धृता च मे क्षेमश्च मे धृतिश्च मे । विश्वं च मे महश्च मे संविच्च मे ज्ञात्रं च मे ।

सीरं च मे लयश्च मे सूश्च मे प्रसूश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥३॥ १९

शं च मे मयश्च मे प्रियं च मेऽनुकामश्च मे । कामश्च मे सौमनसश्च मे भगश्च मे द्रविणं च मे ।

भद्रं च मे श्रेयश्च मे वसीयश्च मे यशश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥४॥ (३) २०

ऊर्चं मे सूनृता च मे पयश्च मे रसश्च मे । घृतं च मे मधु च मे सग्धिश्च मे सपीतिश्च मे ।

कृषिश्च मे वृष्टिश्च मे जैत्रं च म औद्भिद्यं च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥१॥ २१

ऋतं च मेऽमृतं च मेऽयक्ष्मं च मेऽनामयश्च मे ।

जीवातुश्च मे दीर्घायुत्वं च मेऽनमित्रं च मेऽभयं च मे ।

सुगं च मे शयनं च मे सूषाश्च मे सुदिनं च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥२॥ २२

रयिश्च मे रायश्च मे पुष्टं च मे पुष्टिश्च मे । विभु च मे प्रभु च मे पूर्णं च मे पूर्णतरं च मे ।

कुर्यं च मेऽक्षितं च मेऽन्नं च मेऽक्षुच्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥३॥ २३

ब्रीहयश्च मे यवाश्च मे माषाश्च मे तिलाश्च मे । मुद्राश्च मे खल्वाश्च मे प्रियङ्गवश्च मेऽणवश्च मे ।

श्यामाकाश्च मे नीवाराश्च मे गोधूमाश्च मे मसूराश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥४॥ (४) २४

अश्मा च मे मृत्तिका च मे गिरयश्च मे पर्वताश्च मे ।

सिकताश्च मे वनस्पतयश्च मे हिरण्यं च मेऽयश्च मे ।

सीसं च मे त्रपु च मे श्यामं च मे लोहं च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥१॥ २५

अग्निश्च म आपश्च मे वीरुधश्च म ओषधयश्च मे ।

कृष्टपच्याश्च मेऽकृष्टपच्याश्च मे ग्राम्याश्च मे पशव आरण्याश्च मे ।

वित्तं च मे वित्तिश्च मे भूतं च मे भूतिश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥२॥ २६

वसु च मे वसतिश्च मे कर्म च मे शक्तिश्च मे ।

अर्थश्च मे यामश्च म इत्या च मे गतिश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥३॥ (५) २७

अग्निश्च म इन्द्रश्च मे सोमश्च म इन्द्रश्च मे ।

सुविता च म इन्द्रश्च मे सरस्वती च म इन्द्रश्च मे ।

पूषा च म इन्द्रश्च मे बृहस्पतिश्च म इन्द्रश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥१॥ २८

मित्रश्च म इन्द्रश्च मे वरुणश्च म इन्द्रश्च मे । धाता च म इन्द्रश्च मे त्वष्टा च म इन्द्रश्च मे ।

मरुतश्च म इन्द्रश्च मे विश्वे च मे देवा इन्द्रश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥२॥ २९[१११३]

पृथिवी च म इन्द्रश्च मेऽन्तरिक्षं च म इन्द्रश्च मे । द्यौश्च म इन्द्रश्च मे समाश्च म इन्द्रश्च मे ।
नक्षत्राणि च म इन्द्रश्च मे दिशश्च म इन्द्रश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥३॥ (६) ३०

अ॒श्वश्च मे र॒श्मिश्च मेऽदा॒भ्यश्च मेऽधि॒पतिश्च मे ।
उ॒पा॒श्वश्च मेऽन्तर्या॒मश्च मे ऐन्द्र॒वाय॒वश्च मे मैत्रा॒वरु॒णश्च मे ।
आ॒श्विनश्च मे प्रति॒ग्र॒स्थानश्च मे शुक्रश्च मे म॒न्थी च मे य॒ज्ञेन कल्पन्ताम् ॥१॥ ३१

आ॒ग्र॒य॒णश्च मे वैश्व॒देवश्च मे ध्रु॒वश्च मे वैश्वान॒रश्च मे ।
ऐन्द्रा॒ग्रश्च मे महा॒वैश्व॒देवश्च मे मरु॒त्वतीयाश्च मे निष्के॒व॒ल्यश्च मे ।
सा॒वि॒त्रश्च मे सार॒स्व॒तश्च मे पा॒त्नी॒व॒तश्च मे हारि॒योज॒नश्च मे य॒ज्ञेन कल्पन्ताम् ॥२॥ ३२

स्रु॒चश्च मे च॒म॒साश्च मे वा॒य॒व्यानि च मे द्रोण॒क॒ल॒शश्च मे ।
ग्रा॒वा॒णश्च मेऽधि॒ष॒र्वणे च मे पू॒त॒भृ॒च म आ॒ध॒व॒नी॒र्यश्च मे ।
वे॒दिश्च मे ब॒र्हिश्च मे स्व॒गा॒का॒रश्च मेऽव॒भृ॒थश्च मे य॒ज्ञेन कल्पन्ताम् ॥३॥ ३३

अ॒ग्निश्च मे घ॒र्मश्च मेऽर्कश्च मे सूर्यश्च मे । प्रा॒णश्च मेऽश्व॒मे॒धश्च मे पृथि॒वी च मेऽदि॒तिश्च मे ।
दि॒तिश्च मे द्यौश्च मेऽङ्गु॒लयः श॒क्र॒र॒यो दि॒शश्च मे य॒ज्ञेन कल्पन्ताम् ॥४॥ ३४

व्र॒तं च म ऋ॒त॒व॒श्च मे सं॒वत्स॒रश्च मे त॒प॒श्च मे ।
अ॒हो॒रा॒त्रे ऊ॒र्व॒ष्टी॒वे बृ॒ह॒द्र॒थ॒न्त॒रे च मे य॒ज्ञेन कल्पन्ताम् ॥५॥ (७) ३५

एका॑ च मे ति॒स्रश्च मे ति॒स्रश्च मे प॒ञ्च च मे प॒ञ्च च मे स॒प्त च मे स॒प्त च मे न॒व च मे
न॒व च म एका॑दश च म एका॑दश च मे त्रयो॑दश च मे त्रयो॑दश च मे ।
प॒ञ्च॒द॒श च मे प॒ञ्च॒द॒श च मे स॒प्त॒द॒श च मे स॒प्त॒द॒श च मे न॒व॒द॒श च मे न॒व॒द॒श च म
एक॑विंशतिश्च म एक॑विंशतिश्च मे त्रयो॑विंशतिश्च मे त्रयो॑विंशतिश्च मे ।
प॒ञ्च॒विं॒शतिश्च मे प॒ञ्च॒विं॒शतिश्च मे स॒प्त॒विं॒शतिश्च मे स॒प्त॒विं॒शतिश्च मे न॒व॒विं॒शतिश्च मे
न॒व॒विं॒शतिश्च म एक॑त्रिंशच्च म एक॑त्रिंशच्च मे त्रय॑स्त्रिंशच्च मे य॒ज्ञेन कल्पन्ताम् ॥१॥ ३६
च॒त॒स्रश्च मेऽष्टौ च मेऽष्टौ च मे द्वा॒द॒श च मे द्वा॒द॒श च मे षो॒ढ॒श च मे षो॒ढ॒श च मे विं॒श॒तिश्च मे
विं॒श॒तिश्च मे च॒तुर्विं॒शतिश्च मे च॒तुर्विं॒शतिश्च मेऽष्टा॑विंशतिश्च मेऽष्टा॑विंशतिश्च मे ।
द्वा॒त्रिं॒श॒च्च मे द्वा॒त्रिं॒श॒च्च मे षट्त्रिं॒श॒च्च मे षट्त्रिं॒श॒च्च मे च॒त्वारिं॒श॒च्च मे च॒त्वारिं॒श॒च्च मे
च॒तुश्च॒त्वारिं॒श॒च्च मे च॒तुश्च॒त्वारिं॒श॒च्च मेऽष्टा॑च॒त्वारिं॒श॒च्च मे य॒ज्ञेन कल्पन्ताम् ॥२॥ ३७[११२१]

त्र्यविश्व मे त्र्यवी च मे दित्यवाट् च मे दित्यौही च मे ।

पञ्चाविश्व मे पञ्चावी च मे त्रिवत्सश्च मे त्रिवत्सा च मे ।

तुर्यवाट् च मे तुर्यौही च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥३॥

३८

पृष्ठवाट् च मे पृष्ठौही च मे उक्षा च मे वशा च मे ।

ऋषभश्च मे वेहृच्च मेऽनुड्वाश्च मे धेनुश्च मे यज्ञेन कल्पन्ताम् ॥४॥ (८)

३९

वाजाय स्वाहा प्रसवाय स्वाहापिजाय स्वाहा क्रतवे स्वाहा । वसवे स्वाहाहर्षतये स्वाहा ।

अहो मुग्धाय स्वाहा मुग्धाय वैनःशिनाय स्वाहा विनुःशिने आन्त्यायनाय स्वाहान्त्याय

भौवनाय स्वाहा भुवनस्य पतये स्वाहाधिपतये स्वाहा प्रजापतये स्वाहा ॥१॥

४०

इयं ते राष्मित्राय यन्तासि यमनः । ऊर्जे त्वा वृष्ट्यै त्वा प्रजानां त्वाधिपत्याय ॥२॥

४१

आयुर्यज्ञेन कल्पतां प्राणो यज्ञेन कल्पतां चक्षुर्यज्ञेन कल्पतां श्रोत्रं यज्ञेन कल्पताम् ।

वाग्यज्ञेन कल्पतां मनो यज्ञेन कल्पतामात्मा यज्ञेन कल्पतां पृष्ठं यज्ञेन कल्पताम् ।

ब्रह्म यज्ञेन कल्पतां यज्ञो यज्ञेन कल्पतां ज्योतिर्यज्ञेन कल्पतां स्वर्यज्ञेन कल्पताम् ॥३॥

४२

स्तोमश्च यजुश्च ऋक् च सामं च बृहच्च रथन्तरं च ।

स्वर्देवा अगन्मामृता अभूम प्रजापतेः प्रजा अभूम वेट् स्वाहा ॥३॥ (९) ४३ [११२७]

इमं स्तनं द्वादश ॥१२॥ वाजश्चतस्रः ॥४॥ सत्यं चतस्रः ॥४॥ ऊर्क् चतस्रः ॥४॥ अश्मा च तिस्रः ॥३॥

द्वितीयोऽग्निश्च तिस्रः ॥३॥ अंशुः पञ्च ॥५॥ एका चतस्रः ॥४॥ वाजाय चतस्रः ॥४॥

नवानुवाकेषु त्रयश्चत्वारिंशत् ॥४३॥ देव सविता रमेस्तनं त्रयश्च

इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां एकोनविंशोऽध्यायः ॥१९॥

त्वारिंशत्

अथ विंशोऽध्यायः ।

वाजस्य नु प्रसवे मातरं महीमर्दिति नाम वचसा करामहे ।

यस्यामिदं विश्वं भुवनमाविवेश तस्यां नो देवः सविता धर्म साविषक् ॥१॥

१

विश्वे अद्य मरुतो विश्वे ऊती विश्वे भवन्त्वग्नयः समिद्धाः ।

विश्वे नो देवा अवसागमन्तु विश्वमस्तु द्रविणं वाजो अस्मे ॥२॥

२

वाजो नः सप्त प्रदिशश्चतस्रो वा परावतः । वाजो नो विश्वेदेवैर्धनसाता इहावतु ॥३॥

३

वाजो नो अद्य प्रसुवाति दानं वाजो देवाँः ऋतुभिः कल्पयाति ।

वाजो हि मा सर्ववीरं चकार सर्वा आशा वाजपतिर्भवेयम् ॥४॥

४ [११३१]

वाजः पुरस्ताद्भुत मध्यतो नो वाजो देवान् हविषा वर्धयाति ।

वाजो हि मा सर्ववीरं चकार विश्वा आशा वाजपतिर्जयेयम् ॥५॥

सं मा सृजामि पर्यसा पृथिव्याः सं मा सृजाम्यद्भिरोषधीभिः । सोऽहं वाजं सनेयमग्ने ॥६॥

पर्यः पृथिव्यां पय ओषधीषु पर्यो दिव्यन्तरिक्षे पर्योधाः ।

पर्यस्वतीः प्रदिशः सन्तु मह्यम् । देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ।

सरस्वत्यै वाचो यन्तुर्यन्त्रेणाग्नेः साम्राज्येनाभिर्विश्चामि ॥७॥ (१)

ऋताषाळतधामाग्निर्गन्धर्वः । तस्यौषधयोऽप्सरसो मुदो नाम ।

स न इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा वाट् ताभ्यः स्वाहा ॥१॥

संहितो विश्वसामा सूर्यो गन्धर्वः । तस्य मरीचयोऽप्सरस आयुवो नाम ।

स न इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा वाट् ताभ्यः स्वाहा ॥२॥

सुषुम्णः सूर्यरश्मिश्चन्द्रमा गन्धर्वः । तस्य नक्षत्राण्यप्सरसो भेकुर्यो नाम ।

स न इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा वाट् ताभ्यः स्वाहा ॥३॥

इषिरो विश्वव्यचा वातो गन्धर्वः । तस्यापो अप्सरस ऊजो नाम ।

स न इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा वाट् ताभ्यः स्वाहा ॥४॥

भुज्युः सुपर्णो यज्ञो गन्धर्वः । तस्य दक्षिणा अप्सरसस्तावा नाम ।

स न इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा वाट् ताभ्यः स्वाहा ॥५॥

प्रजापतिर्विश्वकर्मा मनो गन्धर्वः । तस्य ऋक्सामान्यप्सरस एष्ट्यो नाम ।

स न इदं ब्रह्म क्षत्रं पातु तस्मै स्वाहा वाट् ताभ्यः स्वाहा ॥६॥

स नो भुवनस्य पते प्रजापते यस्य त उपरि गृहा यस्य वेह ।

अस्मै ब्रह्मणेऽस्मै क्षत्राय महि शर्म यच्छ स्वाहा ॥७॥

समुद्रोऽसि नभस्वानार्द्रदानुः शम्भूर्मयोभूरभि मा वाहि स्वाहा ।

मारुतोऽसि मरुतां गणः शम्भूर्मयोभूरभि मा वाहि स्वाहा ।

अवस्यूरसि दुर्वस्वाञ्छम्भूर्मयोभूरभि मा वाहि स्वाहा । ॥८॥

यास्ते अग्ने सूर्ये रुचो दिवमातन्वन्ति रश्मिभिः ।

ताभिर्नो अद्य सर्वाभी रुचे जनाय नस्कृधि ॥९॥

या वो देवाः सूर्ये रुचो गोष्वश्वेषु या रुचः ।

इन्द्राग्नी ताभिः सर्वाभी रुचं नो धत्त बृहस्पते ॥१०॥

रुचं नो धेहि ब्राह्मणेषु रुचं राजसु नस्कृधि ।
 रुचं विश्वेषु शुद्रेषु मयि धेहि रुचा रुचम् ॥११॥ १८
 तत्त्वां यामि ब्रह्मणा वन्दमानस्तदाशास्ते यजमानो हविर्भिः ।
 अहेळमानो वरुणेह बोध्युरुक्षं मा न आयुः प्रमौषीः ॥१२॥ १९
 स्वर्णं घर्मः स्वाहा स्वर्णार्कः स्वाहा स्वर्णं शुक्रः स्वाहा ।
 स्वर्णं ज्योतिः स्वाहा स्वर्णं सूर्यः स्वाहा ॥१३॥ (२) २०

अग्निं युनाज्मि शर्वसा घृतेन दिव्यं सुपर्णं वयसा बृहन्तम् ।
 तेन गमेम ब्रध्नस्य विष्टपं स्वो रुहाणा अधि नार्कमुत्तमम् ॥१॥ २१
 इमौ ते पक्षा अजरौ पतत्रिणो याभ्यां रक्षांस्यपहंस्यग्ने ।
 ताभ्यां पतेम सुकृतां लोके यत्र ऋषयो जग्मुः प्रथमजाः पुराणाः ॥२॥ २२
 इन्दुर्दक्षः श्येन ऋतावा हिरण्यपक्षः शकुनो भुरण्युः ।
 महान्तसधस्थे ध्रुव आ निषत्तो नमस्ते अस्तु मा मा हिंसीः ॥३॥ २३
 दिवो मूर्ध्नासि पृथिव्या नाभिरूर्गपामोषधीनाम् ।
 विश्वायुः शर्म सप्रथा नमस्पथे ॥४॥ २४
 विश्वस्य मूर्ध्नाधि तिष्ठसि श्रितः समुद्रे ते हृदयमप्स्वायुरपो दत्तोदधि भिन्त ।
 दिवस्पर्जन्यादन्तरिक्षात्पृथिव्यास्ततो नो वृष्ट्याव ॥५॥ २५
 इष्टो यज्ञो भृगुभिराशीर्दा वसुभिः । तस्य न इष्टस्य प्रीतस्य द्रविणेहागमेः ॥६॥ २६
 इष्टो अग्निराहुतः पिपर्तु न इष्टं हविः । स्वगेदं देवेभ्यो नमः ॥७॥ (३) २७

यदाकृतात्समसुस्रोद्धुदो वा मनसो वा संभृतं चक्षुषो वा ।
 तदनु प्रेतं सुकृतां लोके यत्र ऋषयो जग्मुः प्रथमजाः पुराणाः ॥१॥ २८
 एतं सधस्थ परि ते ददामि यमावहाच्छेवधिं जातवेदाः ।
 अन्वागन्ता यज्ञपतिर्वो अत्र तं स्म जानीम परमे व्योमन् ॥२॥ २९
 एतं जानाथ परमे व्योमन्देवाः सधस्था विद रूपमस्य ।
 यदागच्छात्पृथिभिर्देवानैरिष्टापुते कृणवथाविरस्मै ॥३॥ ३०
 उद्ध्व्यस्वाग्ने प्रतिजागृहि त्वमिष्टापुते ससृजेथामयं च ।
 अस्मिन्सधस्थे अध्युत्तरस्मिन्विश्वे देवा यजमानश्च सीदत ॥४॥ ३१ [११५८]

येन वहसि सहस्रं येनाग्ने सर्ववेदसम् । तेनेमं यज्ञं नो नय स्वर्देवेषु गन्तवे ॥५॥ ३२
 प्रस्तरेण परिधिना सुचा वेद्या च बर्हिषा । ऋचेमं यज्ञं नो नय स्वर्देवेषु गन्तवे ॥६॥ ३३
 यद्दत्तं यत्परादानं यत्पूतं याश्च दक्षिणाः । तदग्निर्वैश्वकर्मणः स्वर्देवेषु नो दधत् ॥७॥ ३४
 यत्र धारा अनपेता मधोर्धृतस्य च याः । तदग्निर्वैश्वकर्मणः स्वर्देवेषु नो दधत् ॥८॥ ३५
 ये अग्नयः पाञ्चजन्या अस्यां पृथिव्यामधि । तेषामसि त्वमुत्तमः प्र नो जीवातवे सुव ॥९॥(४)३६

वार्त्रहत्याय शवसे पृतनाषाढाय च । इन्द्र त्वावर्तयामसि ॥१॥ ३७
 सहदानुं पुरुहूत क्षियन्तमहस्तमिन्द्र संपिणक् कुणारुम् ।
 अभि वृत्रं वर्धमानं पियारुमपादमिन्द्र तवसा जघन्थ ॥२॥ ३८
 वि ने इन्द्र मृधो जहि नीचा यच्छ पृतन्यतः ।
 यो अस्माँश्च अभिदासत्यधरं गमया तमः ॥३॥ ३९
 मृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः परावत आजगन्था परस्याः ।
 सूकश्च सशायं पविमिन्द्र तिग्मं वि शत्रून्ताळिह वि मृधो नुदस्व ॥४॥ ४०
 वैश्वानरो न ऊतय आ प्र यातु परावतः । अग्निर्नः सुष्टुतीरुष ॥५॥ ४१
 पृष्टो दिवि पृष्टो अग्निः पृथिव्यां पृष्टो विश्वा ओषधीरा विवेश ।
 वैश्वानरः सहसा पृष्टो अग्निः स नो दिवा स रिषस्पातु नक्तम् ॥६॥ ४२
 अश्याम तं काममग्ने तवोती अश्याम रयिश्च रयिवः सुवीरम् ।
 अश्याम वाजमभि वाजयन्तोऽश्याम द्युम्नमजराजरं ते ॥७॥ ४३
 वयं ते अद्य ररिमा हि काममुत्तानहस्ता नमसोपसद्य ।
 यजिष्ठेन मनसा यक्षि देवानस्त्रैधता मन्मना विप्रो अग्ने ॥८॥ ४४
 धामच्छदमिरिन्द्रो ब्रह्मा देवो बृहस्पतिः ।
 सचेतसो विश्वे देवा यज्ञं प्रावन्तु नः शुभे ॥९॥ ४५
 त्वं यविष्ठ दाशुषो नृश्चः पाहि शृणुधी गिरः । रक्षां लोकमुत त्मना ॥१०॥(५)४६ [११७३]

वाजस्यनु सप्त ॥७॥ ऋताषाद् त्रयोदश ॥१३॥ अग्निं युनज्मि सप्त ॥७॥ यदाकृतान्नव ॥९॥ वार्त्रहत्याय दश ॥१०॥
 पञ्चानुवाकेषु षट्चत्वारिंशत् ॥४६॥ प्राणा वाजहोतो यज्या षट्

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां विंशोऽध्यायः ॥ २० ॥

॥ इति द्वितीयो दशकः ॥ २ ॥

॥ अथ तृतीयो दशकः ॥ ३ ॥

एकविंशोऽध्यायः ।

स्वाद्वीं त्वा स्वादुना तीव्रां तीव्रेणामृतामृतेन ।

मधुमतीं मधुमता सृजामि सः सोमेन ।

सोमोऽस्यश्चिभ्यां पच्यस्व सरस्वत्यै पच्यस्वेन्द्राय सुत्राम्णे पच्यस्व ॥१॥

१

परीतो विंशता सुतः सोमो य उत्तमः हविः ।

दधन्वा यो नर्यो अप्स्वन्तरा सुषाव सोममद्रिभिः ॥२॥

२

वायोः पूतः पवित्रेण प्राङ्कसोमो अतिद्रुतः । इन्द्रस्य युज्यः सखा ।

वायोः पूतः पवित्रेण प्रत्यङ्मोमो अतिद्रुतः । इन्द्रस्य युज्यः सखा ॥३॥

३

पुनाति ते परिस्रुतः सोमः सूर्यस्य दुहिता । वारेण शश्वता तना ॥४॥

४

ब्रह्म क्षत्रं पवते तेज इन्द्रियः सुरया सोमः सुत आसुतो मदाय ।

शुक्रेण देव देवताः पिपृग्धि रसेनान्नं यजमानाय धेहि ।

कुविदुङ्ग यवमन्तो यवं चिद्यथा दान्त्यनुपूर्वं वियूय ।

इहेहैषां कृणुहि भोजनानि ये बर्हिषो नम उक्तिं न जग्मुः ।

उपयामगृहीतोऽस्यश्चिभ्यां त्वा सरस्वत्यै त्वेन्द्राय त्वा सुत्राम्णे ।

एष ते योनिस्तेजसे त्वा वीर्यीय त्वा बलाय त्वा ॥५॥

५

नाना हि वां देवहितः सदस्कृतं मा सः संक्षाथां परमे व्योमन् ।

सुरा त्वमसि शुष्मिणी सोम एष मा मा हिः सीः स्वां योनिमाविशन्ती ॥६॥

६

उपयामगृहीतोऽस्याश्चिन्नं तेजः सारस्वतं वीर्यमैन्द्रं बलम् ।

एष ते योनिर्मोदाय त्वानन्दाय त्वा महसे त्वा ॥७॥

७

तेजोऽसि तेजो मयि धेहि वीर्यमसि वीर्यं मयि धेहि

बलमसि बलं मयि धेह्योजोऽस्योजो मयि धेहि ।

मन्युरसि मन्युं मयि धेहि सहोऽसि सहो मयि धेहि ॥८॥

८

या व्याघ्रं विषूचिकोभौ वृकं च रक्षति ।

इयेनं पतत्रिणं सिःहं सेमं पात्वःहंसः ॥९॥

९

यदापिपेष मातरं पुत्रः प्रमुदितो धयन् ।

एतत्तदग्रे अनृणो भवाम्यहंतौ पितरौ मया ॥१०॥

१० [११८३]

- संपृचं स्थ सं मा भद्रेण पृङ्क्त । विपृचं स्थ वि मा पापेन पृङ्क्त ॥११॥ (१) ११
- देवा यज्ञमन्तवत भेषजं भिषजाश्विना ।
वाचा सरस्वती भिषगिन्द्रियेन्द्रियाणि दधतः ॥१॥ १२
- दीक्षायै रूपं शष्पाणि प्रायणीयस्य तोकमानि ।
ऋयस्य रूपं सोमस्य लाजाः सोमाश्शवो मधु ॥२॥ १३
- आतिथ्यरूपं मासरं महावीरस्य नग्नहुः ।
रूपमुपसदामेतत्सितो रात्रीः सुरासुता ॥३॥ १४
- सोमस्य रूपं क्रीतस्य परिस्रुत्परिषिच्यते ।
अश्विभ्यां दुग्धं भेषजमिन्द्रियैन्द्रं सरस्वत्या ॥४॥ १५
- आसन्दी रूपं राजासन्धौ वेद्यै कुम्भी सुराधानी ।
अन्तर उत्तरवेद्या रूपं कारोतरो भिषक् ॥५॥ १६
- वेद्या वेदिः समाप्यते बर्हिषा बर्हिरीन्द्रियम् ।
यूपेन यूपं आप्यते प्रणीतो अग्निरग्निना ॥६॥ १७
- हविर्धानं यदश्विनाग्नीध्रं यत्सरस्वती ।
इन्द्रियैन्द्रं सदस्कृतं पत्नीशालं गार्हिपत्यः ॥७॥ १८
- प्रैषेभिः प्रैषानामोत्याग्नीभिराग्नीर्यज्ञस्य ।
प्रयाजोभिर्नुयाजान्वषट्कारेभिराहुतीः ॥८॥ १९
- पशुभिः पशूनामोति पुरोळाशैर्हवींष्या ।
छन्दोभिः सामिधेनीर्याज्याभिर्वषट्कारान् ॥९॥ २०
- धानाः करम्भः सक्तवः परीवापः पयो दधि ।
सोमस्य रूपं हविषं आमिक्षा वार्जिनं मधु ॥१०॥ २१
- धानानां रूपं कुर्वलं परीवापस्य गोधूमाः ।
सक्तूनां रूपं बदरमुपवाकाः करम्भस्य ॥११॥ २२
- पर्यसो रूपं यद्यवा दुध्नो रूपं कर्कन्धूनि ।
सोमस्य रूपं वार्जिनं सौम्यस्य रूपमामिक्षा ॥१२॥ २३
- आश्रावयेति स्तोत्रियाः प्रत्याश्रावो अनुरूपः ।
यजेति धाय्यारूपं प्रगाथा येयजामहाः ॥१३॥ २४ [११९७]

- अर्धं ऋचैरुक्थानां रूपं पदैराप्नोति निविदः ।
 प्रणवैः शस्त्राणां रूपं पर्यसा सोमं आप्यते ॥१४॥ २५
- अश्विभ्यां प्रातःसवनमिन्द्रैर्णैन्द्रं माध्यंदिनम् ।
 वैश्वदेवं सरस्वत्या तृतीयमाप्तं सर्वनम् ॥१५॥ २६
- वायव्यैर्वायव्यान्याप्नोति सतेन द्रोणकलशम् ।
 कुम्भीभ्यामम्भृणौ सुते स्थालीभिः स्थालीराप्नोति ॥१६॥ २७
- यजुर्भिराप्यन्ते ग्रहा ग्रहै स्तोमाश्च विष्टुतीः ।
 छन्दोभिरुक्थाशस्त्राणि साम्नावभृथ आप्यते ॥१७॥ २८
- इलाभिर्मक्षानाप्नोति सूक्तवाकेनाशिषः ।
 शंयुना पत्नीसंयजान्तसमिष्टयजुषा संस्थाम् ॥१८॥ २९
- व्रतेन दीक्षामाप्नोति दीक्षयाप्नोति दक्षिणाम् ।
 दक्षिणा श्रद्धामाप्नोति श्रद्धया सत्यमाप्यते ॥१९॥ ३०
- एतावद्रूपं यज्ञस्य यदेवैर्ब्रह्मणा कृतम् । तदेतत्सर्वमाप्नोति यज्ञे सौत्रामणी सुते ॥२०॥(२) ३१

- सुरावन्तं बर्हिषदं सुवीरं यज्ञं हिन्वन्ति महिषा नमोभिः ।
 दधानाः सोमं दिवि देवतासु मदेमेन्द्रं यजमानाः स्वर्काः ॥१॥ ३२
- यस्ते रसः संभृत ओषधीषु सोमस्य शुष्मः सुरया सुतस्य ।
 तेन जिन्व यजमानं मदेन सरस्वतीमश्विना इन्द्रमग्निम् ॥२॥ ३३
- यमश्विना नमुचेरासुरादधि सरस्वत्यसुनोदिन्द्रियाय ।
 इमं तं शुक्रं मधुमन्तमिन्दुं सोमं राजानमिह भक्षयामि ॥३॥ ३४
- यदत्र रिप्तं रसिनः सुतस्य यदिन्द्रो अर्पिवच्छचीभिः ।
 अहं तदस्य मनसा शिवेन सोमं राजानमिह भक्षयामि ॥४॥ ३५
- पितृभ्यः स्वधायिभ्यः स्वधा नमः पितामहेभ्यः स्वधायिभ्यः स्वधा नमः ।
 प्रर्पितामहेभ्यः स्वधायिभ्यः स्वधा नमः ॥ ५ ॥ ३६
- अक्षन् पितरोऽग्नीमदन्त पितरोऽतीतृपन्त पितरः । पितरः शुन्धध्वम् ॥६॥ ३७
- पुनन्तु मा पितरः सोम्यासः पुनन्तु मा पितामहाः पुनन्तु प्रर्पितामहाः ।
 पवित्रेण श्रतार्युषा ॥७॥ ३८
- पुनन्तु मा पितामहाः पुनन्तु प्रर्पितामहाः । पवित्रेण श्रतार्युषा विश्वमायुर्ध्वं भवै ॥८॥ ३९

अग्न आयूँषि पवस आ सुवोर्जमिषं च नः । आरे बाधस्व दुच्छुनाम् ॥९॥	४०
पुनन्तु मा देवजनाः पुनन्तु मर्नसा धियः । पुनन्तु विश्वा भूतानि जातवेदः पुनीहि मा ॥१०॥४१	४१
पवित्रेण पुनीहि मा शुक्रेण देव दीर्घत् । अग्ने क्रत्वा क्रतूँरनु ॥११॥	४२
यत्ते पवित्रमार्चिष्यग्ने वितर्तमन्तरा । ब्रह्म तेन पुनातु मा ॥१२॥	४३
पवमानः सो अद्य नः पवित्रेण विचर्षणिः । यः पोता स पुनातु मा ॥१३॥	४४
उभाम्यां देव सवितः पवित्रेण सुवेन च । मां पुनीहि विश्वतः ॥१४॥	४५
वैश्वदेवी पुनती देव्यागाद्यस्यामिमा बह्व्यस्तन्वो वीतपृष्ठाः ।	
तथा मर्दन्तः सधमादेषु वयँ स्याम पतयो रयीणाम् ॥१५॥	४६
ये समानाः समनसः पितरो यमराज्ये ।	
तेषाँल्लोकः स्वधा नमो यज्ञो देवेषु कल्पताम् ॥१६॥	४७
ये समानाः समनसो जीवा जीवेषु मामकाः ।	
तेषाँ श्रीर्मयि कल्पतामस्मिँल्लोके शतँ समाः ॥१७॥	४८
द्वे सृती अशृणवं पितृणामहं देवानामुत मर्त्यानाम् ।	
ताभ्यामिदं विश्वमेजत्समेति यदन्तरा पितरं मातरं च ॥१८॥	४९
इदँ हविः प्रजननं मे अस्तु दशवीरँ सर्वगणँ स्वस्तये ।	
आत्मसानि प्रजासानि पशुसानि लोकसन्यभयसानि ।	
अग्निः प्रजां बहुलां मे करोत्वन्नं पयो रेतो अस्मासु धत्त ॥१९ (३)	५०

उदीरतामवर उत्परास उन्मध्यमाः पितरः सोम्यासः ।	
असुं य ईयुरवृका क्रतुज्ञास्ते नोऽवन्तु पितरो हवेषु ॥१॥	५१
त्वँ सोम प्रचिकितो मनीषा त्वँ रजिष्ठमनु नेषि पन्थाम् ।	
तव प्रणीती पितरो न इन्दो देवेषु रत्नमभजन्त धीराः ॥२॥	५२
त्वया हि नः पितरः सोम पूर्वे कर्माणि चक्रुः पवमान धीराः ।	
वन्वन्नवातः परिधीँरपोर्णु वीरेभिरश्वैर्मघवा भवा नः ॥३॥	५३
त्वँ सोमँ पितृभिः संविदानोऽनु द्यावापृथिवी आ ततन्थ ।	
तस्मै त इन्दो हविषा विधेम वयँ स्याम पतयो रयीणाम् ॥४॥	५४
बर्हिषदः पितर ऊत्यर्वाग्निमा वो हव्या चक्रुमा जुषध्वम् ।	
त आ गतावसा शन्तमेनाथा नः शं योररपो दधात ॥५॥	५५ [१२२८]

उपहूताः पितरः सोम्यासौ बर्हिष्येषु निधिषु प्रियेषु ।

त आ गमन्तु त इह श्रुवन्त्वधि ब्रुवन्तु तैऽवन्त्वस्मान् ॥६॥

५६

आहं पितृन्सुविदत्राँ२ अविस्मि नपातं च विकर्मणं च विष्णोः ।

बर्हिषदो ये स्वधया सुतस्य भजन्त पित्वस्त इहागमिष्ठाः ॥७॥

५७

अग्निष्वात्ताः पितर एह गच्छत सदःसदः सदत सुप्रणीतयः ।

अत्ता हवीँषि प्रयतानि बर्हिष्यथा रयिँ सर्ववीरं दधातन ॥८॥

५८

आ यन्तु नः पितरः सोम्यासौऽग्निष्वात्ताः पथिभिर्देवयानैः

अस्मिन् यज्ञे स्वधया मदन्तोऽधि ब्रुवन्तु तैऽवन्त्वस्मान् ॥९॥

५९

ये अग्निष्वात्ता ये अनाग्निष्वात्ता मध्ये दिवः स्वधया मादयन्ते ।

तेभ्यः स्वराळसुनीतिमेतां यथावशं तन्वं कल्पयाति ॥१०॥

६०

अग्निष्वात्तानृतुमतो हवामहे नाराशँसे सौमपीथं य आशुः ।

ते नो विप्रासः सुहवा भवन्तु वयँ स्याम पतयो रयीणाम् ॥११॥

६१

आच्या जानु दक्षिणतो निषद्येमं यज्ञमभि गृणीत विश्वे ।

मा हिँसिष्ट पितरः केन चिन्नो यद् आगः पुरुषता करोम ॥१२॥

६२

आसीनासो अरुणीनामपस्थे रयिँ धत्त दाशुषे मर्त्यीय ।

पुत्रेभ्यः पितरस्तस्य वस्वः प्र यच्छत त इहोर्जं दधात ॥१३॥

६३

यमग्ने कव्यवाहन त्वं चिन्मन्यसे रयिम् । तन्नो गीर्भिः श्रवाय्यं देवत्रा पनया युजम् ॥१४॥ ६४

यो अग्निः कव्यवाहनः पितृन्यक्षदतावृधः । प्रेदु हव्यानि वोचति देवेभ्यश्च पितृभ्य आ॥१५॥ ६५

त्वमग्न ईळितो जातवेदो वाङ्मन्यानि सुरभीणि कृत्वी ।

प्रादाः पितृभ्यः स्वधया ते अक्षन्नाद्धि त्वं देव प्रयता हवीँषि ॥१६॥

६६

इदं पितृभ्यो नमो अस्त्वद्य ये पूर्वसो य उपरास ईयुः ।

ये पार्थिवे रजस्या निषत्ता ये वा नूनँ सुवृजनासु विश्व ॥१७॥

६७

ये चेह पितरो ये च नेह याँश्च विन्न याँ२ उँ च न प्रविन्न ।

त्वं वेत्थ यति ते जातवेदः स्वधार्भिर्यज्ञँ सुकृतं जुषस्व ॥१८॥

६८

अधा यथा नः पितरः परासः प्रत्तासो अग्न ऋतमाशुषाणाः ।

शुचीदयन्दीर्घितिमुक्थशासः क्षामा भिन्दन्तो अरुणीरपं व्रन् ॥१९॥

६९

उशन्तस्त्वा नि धीमह्युशन्तः समिधीमहि ।

उशन्तुशत आ वह पितृन् हविषे अत्तवे ॥२०॥

७० [१२४३]

अपां फेनेन नमुचेः शिर इन्द्रोदवर्तयः । विश्वा यदजय स्पृधः ॥२१॥ (४) ७१

सोमो राजामृतं सुत ऋजीषेण जहान्मृत्युम् ।

ऋतेन सत्यमिन्द्रियं विपानं शुक्रमन्धस इन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयोऽमृतं मधु ॥१॥ ७२

अश्वः क्षीरं व्यपिबत् कुङ्कुमिंसो घिया ।

ऋतेन सत्यमिन्द्रियं विपानं शुक्रमन्धस इन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयोऽमृतं मधु ।

सोममश्वो व्यपिबच्छन्दसा हंसः शुचिषत् ।

ऋतेन सत्यमिन्द्रियं विपानं शुक्रमन्धस इन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयोऽमृतं मधु ।

अन्नात्परिस्तुतो रसं ब्रह्मणा व्यपिबत् क्षत्रं पयः सोमं प्रजापतिः ।

ऋतेन सत्यमिन्द्रियं विपानं शुक्रमन्धस इन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयोऽमृतं मधु ॥२॥ ७३

रेतो मूत्रं वि जहाति योनिं प्रविशदिन्द्रियम् ।

गर्भो जरायुणावृत उल्बं जहाति जन्मना ।

ऋतेन सत्यमिन्द्रियं विपानं शुक्रमन्धस इन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयोऽमृतं मधु ॥३॥ ७४

दृष्टा रूपे व्याकरोत् सत्यानृते प्रजापतिः ।

अश्रद्धामनृते दधाच्छ्रद्धा सत्ये प्रजापतिः ।

ऋतेन सत्यमिन्द्रियं विपानं शुक्रमन्धस इन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयोऽमृतं मधु ॥४॥ ७५

वेदेन रूपे व्यपिबत् सुतासुतौ प्रजापतिः ।

ऋतेन सत्यमिन्द्रियं विपानं शुक्रमन्धस इन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयोऽमृतं मधु ।

दृष्टा परिस्तुतो रसं शुक्रेण शुक्रं व्यपिबत्पयः सोमं प्रजापतिः ।

ऋतेन सत्यमिन्द्रियं विपानं शुक्रमन्धस इन्द्रस्येन्द्रियमिदं पयोऽमृतं मधु ॥५॥ (५) ७६

सीसेन तन्त्रं मनसा मनीषिण ऊर्णासूत्रेण कवयो वयन्ति ।

अश्विना यज्ञं सविता सरस्वतीन्द्रस्य रूपं वरुणो भिषज्यन् ॥१॥ ७७

तदस्य रूपममृतं शचीभिस्तिष्ठो दधुर्देवताः सः सराणाः ।

लोमानि शर्पैर्बहुधा न तोकमभिस्त्वगस्य मांसमभवन्न लाजाः ॥२॥ ७८

तदश्विना भिषजा रुद्रवर्तनी सरस्वती वयति पेशो अन्तरम् ।

अस्थि मज्जानं मासरैः कारोतरेण दधतो गवां त्वाचि ॥३॥ ७९

सरस्वती मनसा पेशलं वसु नासत्याभ्यां वयति दर्शतं वपुः ।

रसं परिस्तुता न रोहितं नमद्बुधीरस्तसरं न वेम ॥४॥

- पर्यसा शुक्रममृतं जनित्रं सुरया मूत्राजनयन्त रेतः ।
 अपामर्तिं दुर्मतिं बाधमाना ऊर्वध्यं वातं स्रवं तदुरात् ॥५॥ ८१
- इन्द्रः सुत्रामा हृदयेन सत्यं पुरोलाशेन सविता जजान ।
 यकृत् ह्योमानं वरुणो भिषज्यन् मर्तस्ने वायव्यैर्न मिनाति पित्तम् ॥६॥ ८२
- आन्त्राणि स्थालीर्मधु पिन्वमाना गुदाः पात्राणि सुदुघा न धेनुः ।
 इयेनस्य पत्रं न प्लीहा शचीभिरासन्दी नाभिरुदरं न माता ॥७॥ ८३
- कुम्भो वनिष्ठुर्जनिता शचीभिर्यस्मिन्नग्रे योन्यां गर्भो अन्तः ।
 प्लाशिर्व्यक्तः शतधार उत्सो दुहे न कुम्भी स्वधां पितृभ्यः ॥८॥ ८४
- मुखं सदैव शिर इत् सतेन जिह्वा पवित्रमश्विनासन्तसरस्वती ।
 चप्पं न पायुर्भिषगस्य वालो वस्तिर्न शेषो हरसा तरस्वी ॥९॥ ८५
- अश्विभ्यां चक्षुरमृतं ग्रहाभ्यां छागेन तेजो हविषा श्रुतेन ।
 पक्ष्माणि गोधूमैः कुर्वलैरुतानि पेशो न शुक्रमसितं वसाते ॥१०॥ ८६
- अविर्न मेषो नसि वीर्याय प्राणस्य पन्था अमृतो ग्रहाभ्याम् ।
 सरस्वत्युपवाकैर्व्यानं नस्यानि बहिर्वदरैर्जजान ॥११॥ ८७
- इन्द्रस्य रूपमृषभो बलाय कर्णभ्यां श्रोत्रममृतं ग्रहाभ्याम् ।
 यवा न बहिर्भ्रुवि केसराणि कर्कन्धु जज्ञे मधु सारधं मुखात् ॥१२॥ ८८
- आत्मन्नुपस्थे न वृकस्य लोम मुखे श्मश्रूणि न व्याघ्रलोम ।
 केशा न शीर्षन्यशेसे श्रियै शिखा सिंहस्य लोम त्विषिरिन्द्रियाणि ॥१३॥ ८९
- अङ्गान्यात्मन् भिषजा तदश्विनात्मानमङ्गैः समधात् सरस्वती ।
 इन्द्रस्य रूपं शतमानमार्युश्चन्द्रेण ज्योतिरमृतं दधानाः ॥१४॥ ९०
- सरस्वती योन्यां गर्भमन्तरश्विभ्यां पत्नी सुकृतं विभर्ति ।
 अपा रसेन वरुणो न साम्नेन्द्रं श्रियै जनयन्नप्सु राजा ॥१५॥ ९१
- तेजः पशुना हविरिन्द्रियावत् परिस्रुता पर्यसा सारधं मधु ।
 अश्विभ्यां दुग्धं भिषजा सरस्वत्या सुतासुताभ्याममृतः सोम इन्दुः ॥१६॥ (६) ९२

क्षत्रस्य नाभिरसि क्षत्रस्य योनिरसि । मा त्वा हिंसीन्मा मा हिंसीः ।

निषसाद धृतव्रतो वरुणः पस्त्यास्वा । साम्राज्याय सुकृतुः । मृत्योः पाहि विद्योत्पाहि ।
 देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् ॥१॥ ९३ [१२६६]

अश्विनोभैषज्येन तेजसे ब्रह्मवर्चसायाभि पिञ्चामि सरस्वत्यै भैषज्येन वीर्यायान्नाद्यायाभि पिञ्चामि ।

इन्द्रस्येन्द्रियेण बलाय श्रियै यशसेऽभि पिञ्चामि ॥२॥ ९४

कोऽसि कतमोऽसि कस्मै त्वा काय त्वा । सुश्लोकं सुमङ्गल सत्यराजन् ॥३॥ ९५

शिरो मे श्रीर्यशो मुखं त्विषिः केशाश्च श्मश्रूणि ।

राजा मे ग्राणो अमृतं सस्राट् चक्षुर्विराट् श्रोत्रम् ॥४॥ ९६

जिह्वा मे भद्रं वाङ् महो मनो मन्युः स्वराङ् भामः ।

मोदाः प्रमोदा अङ्गुलीरङ्गानि मित्रं मे सहः ॥५॥ ९७

बाहू मे बलमिन्द्रियं हस्तौ मे कर्म वीर्यम् । आत्मा क्षत्रधुरो मम ॥६॥ ९८

पृष्ठी मे राष्ट्रमुदरमसौ ग्रीवाश्च श्रोणी । ऊरू अरत्नी जानुनी विशो मेऽङ्गानि सर्वतः ॥७॥ ९९

नाभिर्मे चित्तं विज्ञानं पायुर्मेऽर्पचितिर्भसत् ।

आनन्दनन्दा आण्डौ मे भगः सौभाग्यं पसः ॥८॥ १००

जङ्घाभ्यां पङ्कथां धर्मोऽसि विशि राजा प्रतिष्ठितः ।

प्रति क्षत्रे प्रति तिष्ठामि राष्ट्रे प्रत्यश्वेषु प्रति तिष्ठामि गोषु ॥९॥ १०१

प्रत्यङ्गेषु प्रति तिष्ठाम्यात्मन् प्रति ग्राणेषु प्रति तिष्ठामि पुष्टे ।

प्रति द्यावापृथिव्योः प्रति तिष्ठामि यज्ञे ॥१०॥ १०२

त्रया देवा एकादश त्रयस्त्रिंशः सुरार्धसः ।

बृहस्पतिपुरोहिता देवस्य सवितुः सवे । देवा देवैरवन्तु मा ॥११॥ १०३

प्रथमा द्वितीयैर्द्वितीयास्तृतीयैस्तृतीयाः सत्येन ।

सत्यं यज्ञेन यज्ञो यजुर्भिर्यजूंषि सामभिः ॥१२॥ १०४

सामान्यग्भिर्ऋचः पुरोऽनुवाक्याभिः पुरोऽनुवाक्या याज्याभिर्याज्या वषट्कारैः ।

वषट्कारा आहुतिभिराहुतयो मे कामान्त्समर्धयन्तु भूः स्वाहा ॥१३॥ १०५

लोमानि प्रयतिर्मम त्वङ् म आनतिरागतिः ।

मांसं म उपनतिर्वस्वस्थि मज्जा म आनतिः ॥१४॥७॥ १०६ [१२७९]

स्वाद्धीं त्वैकादश ॥११॥ देवा यज्ञं विंशतिः ॥२०॥ सुरावन्तमेकोनविंशतिः ॥१९॥ उदीरतामेकविंशतिः ॥२१॥

सोमो राजा पञ्च ॥५॥ सीसेन तन्त्रं षोडश ॥१६॥ क्षत्रस्य नाभिश्चतुर्दश ॥१४॥

॥ सप्तानुवाकेषु षडुत्तरशतम् ॥ १०६ ॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां एकविंशोऽध्यायः ॥ २१ ॥

द्वाविंशोऽध्यायः ।

यदेवा देवहेळनं देवासश्चक्रुमा वयम् । अग्निर्मा तस्मादेनसो विश्वान्मुञ्चत्वः ॥१॥ १

यदि दिवा यदि नक्तमेनांसि चक्रुमा वयम् ।

वायुर्मा तस्मादेनसो विश्वान्मुञ्चत्वः ॥२॥ २

यदि जाग्रद्यदि स्वप्न एनांसि चक्रुमा वयम् ।

सूर्यो मा तस्मादेनसो विश्वान्मुञ्चत्वः ॥३॥ ३

यद् ग्रामे यदरण्ये यत्सभायां यदिन्द्रिये । यच्छूद्रे यदर्ये यदेनश्चक्रुमा वयम् ।

यदेकस्याधि धर्मेणि तस्यावयजनमसि ।

यदापो अद्या इति वरुणेति श्रुतामहे ततो वरुण नो मुञ्च ।

अवभृथ निचुम्पुण निचेरुसि निचुम्पुणः ।

अवेदेवैदेवकृतमेनोऽयक्षयव मर्त्यैर्मर्त्यकृतं पुरुराव्णो देव रिषस्याहि ।

समुद्रे ते हृदयमप्स्वन्तः सं त्वा विशन्त्वोषधीरुतापः ।

सुमित्रिया न आप ओषधयः सन्तु दुर्मित्रियास्तस्मै सन्तु । योऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मः ॥४॥ ४

द्रुपदादिव मुमुक्षानः स्विन्नः स्नातो मलादिव । पूतं पवित्रेणेवाज्यमापः शुन्धन्तु मेनसः ॥५॥ ५

उद्वयं तमसस्परि स्वः पश्यन्त उत्तरम् । देवं देवत्रा सूर्यमगन्म ज्योतिरुत्तमम् ॥६॥ ६

अपो अद्यान्वचारिषः रसेन समसृक्षमहि ।

पयस्वानम आगमं तं मा सः सृज वर्चसा प्रजया च धनेन च ।

एधोऽस्येधिषीमहि समिदांसि तेजोऽसि तेजो मयि धेहि ॥७॥ ७

समाववर्ति पृथिवी समुषाः समु सूर्यः । समु विश्वमिदं जगत् ।

वैश्वानरज्योतिर्भूयासं विभून्कामान्व्यश्रवै भूः स्वाहा ॥८॥ (१) ८

अभ्या दधामि समिधमग्ने व्रतपते त्वयि । व्रतं च श्रद्धां चोषैमीन्धे त्वा दीक्षितो अहम् ॥१॥ ९

यत्र ब्रह्म च क्षत्रं च सम्यञ्चौ चरतः सह । तं लोकं पुण्यं प्रज्ञेयं यत्र देवाः सहाभिना ॥२॥ १०

यत्रेन्द्रश्च वायुश्च सम्यञ्चौ चरतः सह । तं लोकं पुण्यं प्रज्ञेयं यत्र सेदिर्न विद्यते ॥३॥ ११

अश्विना ते अश्वः पृथ्यतां परुषा परुः । गन्धस्ते सोममवतु मदाय रसो अच्युतः ॥४॥ १२

सिञ्चन्ति परिषिञ्चन्त्युत्तिञ्चन्ति पुनन्ति च । सुरायै बभ्रवै मदं किन्त्वो वदति किन्त्वः ॥५॥ १३

धानावन्तं करम्भिणामपुपवन्तमुक्थिनम् । इन्द्रं प्रातर्जुषस्व नः ॥६॥ १४

बृहदिन्द्राय गायत मरुतो वृत्रहन्तमम् ।

येन ज्योतिरजनयन्नृतावृधो देवं देवाय जागृवि ॥७॥ १५

अध्वर्यो अद्रिभिः सुतः सोमं पवित्र आ नय । पुनीहीन्द्राय पातवे ॥८॥ (२) १६

यो भूतानामधिपतिर्यसिँल्लोका अधि श्रिताः ।

य ईशे महतो महास्तेन गृह्णामि त्वामहं मयि गृह्णामि त्वामहम् ॥१॥ १७

उपयामगृहीतोऽस्यश्चिभ्यां त्वा सरस्वत्यै त्वेन्द्राय त्वा सुत्राम्णे ।

एष ते योनिरश्चिभ्यां त्वा सरस्वत्यै त्वेन्द्राय त्वा सुत्राम्णे ॥२॥ १८

प्राणपा मे अपानपाश्चक्षुष्पाः श्रोत्रपाश्च मे । वाचो मे विश्वभेषजो मनसोऽसि विलायकः ॥३॥ १९

अश्विनकृतस्य ते सरस्वतिकृतस्येन्द्रेण सुत्राम्णा कृतस्य । उपहूत उपहूतस्य भक्षयामि ॥४॥ (३) २०

समिद्ध इन्द्र उषसामनीके पुरोरुचा पूर्वकृद्रावृधानः ।

त्रिभिर्देवैस्त्रिंशता वज्रबाहुर्जघान वृत्रं वि दुरो ववार ॥१॥ २१

नराशस्त्रः प्रति शूरो मिमानस्तनूनपात्प्रति यज्ञस्य धाम ।

गोभिर्वषावान्मधुना समञ्जन् हिरण्यैश्चन्द्री यजति प्रचेताः ॥२॥ २२

इळितो देवैर्हरिवाँ२ अभिष्टिराजुह्वानो हविषा शर्धमानः ।

पुरन्दुरो गोत्रभिद्वज्रबाहुरा यातु यज्ञमुप नो जुषाणः ॥३॥ २३

जुषाणो बर्हिर्हरिवाँ इन्द्रः प्राचीनः सीदत्प्रदिशा पृथिव्याः ।

उरुप्रथाः प्रथमानः स्योनमादित्यैरक्तं वसुभिः सजोषाः ॥४॥ २४

इन्द्रं दुरः कवण्यो धार्वमाना वृषाणं यन्तु जनयः सुपत्नीः ।

द्वारो देवीरभितो वि श्रयन्ताः सुवीरा वीरं प्रथमाना महोभिः ॥५॥ २५

उषासानक्ता बृहती बृहन्तं पर्यस्वती सुदुघे शूरमिन्द्रम् ।

तन्तुं ततं पेशसा संवयन्ती देवानां देवं यजतः सुरुक्मे ॥६॥ २६

दैव्या मिमाना मनुषः पुरुत्रा होतारा इन्द्रं प्रथमा सुवाचा ।

मूर्धन्यज्ञस्य मधुना दधाना प्राचीनं ज्योतिर्हविषा वृधातः ॥७॥ २७

तिस्रो देवीर्हविषा वर्धमाना इन्द्रं जुषाणा जनयो न पत्नीः ।

अच्छिन्नं तन्तुं पर्यसा सरस्वतीळा देवी भारती विश्वतृतिः ॥८॥

त्वष्टा दधच्छुष्ममिन्द्राय वृष्णेऽपाकोचिष्ठुर्यशसे पुरुणि ।
 वृषा यजन्वृषणं भूरिरेता मूर्धन्यज्ञस्य समनक्तु देवान् ॥९॥ २९
 वनस्पतिरवसृष्टो न पाशैस्त्वन्यां समञ्जच्छमिता न देवः ।
 इन्द्रस्य हव्यैर्जठरं पृणानः स्वदाति यज्ञं मधुना घृतेन ॥१०॥ ३०
 स्तोकानामिन्दुं प्रति शूर इन्द्रो वृषायमाणो वृषमस्तुराषाट् ।
 घृतप्रषा मनसा मोदमानाः स्वाहा देवा अमृता मादयन्ताम् ॥११॥ (४) ३१

आ यात्विन्द्रोवस उप न इह स्तुतः सधमादस्तु शूरः ।
 वावृधानस्तविषीर्यस्य पूर्वीद्यौर्न क्षत्रमभिभूति पुष्यात् ॥१॥ ३२
 आ न इन्द्रो दूरादा न आसादभिष्टिवृदवसे यासदुग्रः ।
 ओजिष्ठेभिर्नृपतिर्वज्रबाहुः संगे समत्सु तुर्वणिः पृतन्यून् ॥२॥ ३३
 आ न इन्द्रो हरिभिर्यात्वच्छावाचीनोऽवसे राधसे च ।
 तिष्ठाति वज्री मधवा विरप्शीमं यज्ञमनु नो वाजसातौ ॥३॥ ३४
 त्रतारमिन्द्रमवितारमिन्द्रं हवैहवे सुहवः शूरमिन्द्रम् ।
 हवामि शक्रं पुरुहुतमिन्द्रं स्वस्ति नो मधवा यात्विन्द्रः ॥४॥ ३५
 इन्द्रः सुत्रामा स्ववाँ२ अवोभिः सुमृळीको भवतु विश्ववेदाः ।
 नार्धतां द्वेषो अभयं कृणोत सुवीर्यस्य पतयः स्याम ॥५॥ ३६
 तस्य वयः सुमतौ यज्ञियस्यापि भद्रे सौमनसे स्याम ।
 स सुत्रामा स्ववाँ२ इन्द्रो अस्मे आराचिद् द्वेषः सनुतयुयोतु ॥६॥ ३७
 आ मन्द्रैरिन्द्र हरिभिर्याहि मयूररोमाभिः ।
 मा त्वा के चिभि यमन्वि न पाशिनोति धन्वेव ताँ२ इहि ॥७॥ ३८
 एवेदिन्द्रं वृषणं वज्रबाहुं वसिष्ठासो अभ्यर्चन्त्यकैः ।
 स न स्तुतो वीरवद्धातु गोमघूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥८॥ (५) ३९

समिद्धो अग्निरग्निना तप्तो घर्मो विराट् सुतः ।
 दुहे धेनुः सरस्वती सोमं शुक्रमिहेन्द्रियम् ॥१॥ ४०
 तनूपा मिषजा सुतेऽश्विनोभा सरस्वती । मध्वा रजांसीन्द्रियमिन्द्राय पथिभिर्वहान् ॥२॥ ४१
 इन्द्रायेन्दुः सरस्वती नराशसेन नग्रहुम् ।
 अषातामग्निना मधु मेषजं मिषजा सुते ॥३॥ ४२ [१३२१]

आजुह्वाना सरस्वतीन्द्रायेन्द्रियाणि वीर्यम् । इळाभिरश्विना इषः समूर्जः सः रयिं दधुः ॥४॥ ४३

अश्विना नमुचेः सुतः सोमः शुक्रं परिस्रुता । सरस्वती तमा भरद्वाहिषेन्द्राय पातवे ॥५॥ ४४

कवण्यो न व्यचस्वतीरश्विभ्यां न दुरो दिशः ।

इन्द्रो न रोदसी उभे दुहे कामान्त्सरस्वती ॥६॥ ४५

उपासानक्तमश्विना दिवेन्द्रः मायमिन्द्रियैः । संजानाने सुपेशसा समञ्जाते सरस्वत्या ॥७॥ ४६

पातं नो अश्विना दिवा पाहि नक्तः सरस्वति ।

दैव्यां होतारा भिषजा पातमिन्द्रः सचा सुते ॥८॥ ४७

तिस्रस्त्रेधा सरस्वत्यश्विना भारतीळा । तीव्रं परिस्रुता सोममिन्द्राय सुषुवुर्मदम् ॥९॥ ४८

अश्विना भेषजं मधुं भेषजं नः सरस्वती । इन्द्रे त्वष्टा यशः श्रियः रूपः रूपमधुः सुते ॥१०॥ ४९

ऋतुथेन्द्रो वनस्पतिः शशमानः परिस्रुता । कीलालमश्विभ्यां मधुं दुहे धेनुः सरस्वती ॥११॥ ५०

गोभिर्न सोममश्विना मासरेण परिस्रुता । समघातः सरस्वत्या स्वाहेन्द्रे सुतं मधुं ॥१२॥ (६) ५१

अश्विना हविरिन्द्रियं नमुचेर्धिया सरस्वती । आ शुक्रमासुराद्वसुं मघमिन्द्राय जञ्जिरे ॥१॥ ५२

यमश्विना सरस्वती हविषेन्द्रमवर्धयन् । स विभेद बलं मघं नमुचा आसुरे सचा ॥२॥ ५३

तमिन्द्रं पशवः सचाश्विनोभा सरस्वती । दधाना अभ्यनूषत हविषा यज्ञ इन्द्रियैः ॥३॥ ५४

य इन्द्र इन्द्रियं दधुः सविता वरुणो भगः । स सुत्रामा हविष्पतिर्यजमानाय सश्वत ॥४॥ ५५

सविता वरुणो दधयजमानाय दाशुषे । आदत्त नमुचेर्वसुं सुत्रामा बलमिन्द्रियम् ॥५॥ ५६

वरुणः क्षत्रमिन्द्रियं भगेन सविता श्रियम् । सुत्रामा यशसा बलं दधाना यज्ञमाशत ॥६॥ ५७

अश्विना गोभिरिन्द्रियमश्वेभिर्वीर्यं बलम् । हविषेन्द्रः सरस्वती यजमानमवर्धयन् ॥७॥ ५८

ता नासत्या सुपेशसा हिरण्यवर्तनी नरा । सरस्वती हविष्मतीन्द्र कर्मसु नोऽवत ॥८॥ ५९

ता भिषजा सुकर्मणा सा सुदुघा सरस्वती । स वृत्रहा शतक्रतुरिन्द्राय दधुरिन्द्रियम् ॥९॥ ६०

युवः सुराममश्विना नमुचा आसुरे सचा । विपियानाः सरस्वतीन्द्रं कर्मस्वावत ॥१०॥ ६१

पुत्रमिव पितरा अश्विनोभेन्द्रावधुः काव्यैर्दुःसनाभिः ।

यत्सुरामं व्यपिबः शचीभिः सरस्वती त्वा मघवन्नभिष्णक् ॥११॥ ६२

यस्मिन्नश्वास ऋषभासं उक्ष्णो वशा मेषा अवसृष्टास आहुताः ।

कीलालपे सोमपृष्ठाय वेधसे हृदा मतिं जनय चारुमग्नये ॥१२॥ ६३

अहाव्यग्रे हविरास्ये ते सुचीव धृतं चम्बीव सोमः ।

वाजसर्निः रयिमस्मे सुवीरं प्रशस्तं धेहि यशसे बृहन्तम् ॥१३॥ (७) ६४ [१३४३]

अश्विना तेजसा चक्षुः प्राणेन सरस्वती वीर्यम् । वाचेन्द्रो बलेनेन्द्राय दधुरिन्द्रियम् ॥१॥	६५
गोमदू षु णासत्याश्वावद्यातमश्विना । वर्ती रुद्रा नृपाय्यम् ॥२॥	६६
न यत्परो नान्तर आदुर्धर्षदृषण्वस्र । दुःशंसो मर्त्यो रिपुः ॥३॥	६७
ता न आ वोळ्हमश्विना रयिं पिशङ्गं संदशम् । धिण्या वरिवोविदम् ॥४॥	६८
पावका नः सरस्वती वाजैर्भिर्वाजिनीवती । यज्ञं वष्टु धियावसुः ॥५॥	६९
चोदयित्री सूनृतानां चेतन्ती सुमतीनाम् । यज्ञं दधे सरस्वती ॥६॥	७०
महो अर्णः सरस्वती प्र चेतयति केतुना । धियो विश्वा वि राजति ॥७॥	७१
इन्द्रा याहि चित्रभानो सुता इमे त्वायवः । अण्वीभिस्तना पूतासः ॥८॥	७२
इन्द्रा याहि धियेषितो विप्रजतः सुतावतः । उप ब्रह्माणि वाधतः ॥९॥	७३
इन्द्रा याहि तूतुजान उप ब्रह्माणि हरिवः । सुते दधिष्व नश्चनः ॥१०॥	७४
अश्विना पिबतां मधु सरस्वत्या सजोषसा ।	
इन्द्रः सुत्रामा वृत्रहा जुषन्तां सोम्यं मधु ॥११॥ (८)	७५ [१३५४]

यदेवा अष्ट ॥ ८ ॥ अभ्यादधामीत्यष्ट ॥ ८ ॥ यो भूतानां चतस्रः ॥ ४ ॥ समिद्ध इन्द्र एकादश ॥ ११ ॥
अयात्वष्ट ॥ ८ ॥ समिद्धो अग्निर्द्वादश ॥ १२ ॥ अश्विना हविस्त्रयोदश ॥ १३ ॥ अश्विना तेजसैकादश ॥ ११ ॥

॥ अष्टानुवाकेषु पञ्चसप्ततिः ॥ ७५ ॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां द्वाविंशोऽध्यायः ॥ २२ ॥

अयोविंशोऽध्यायः ।

इमं मे वरुण श्रुधी हवमद्या च मृळय । त्वामवस्युरा चके ॥१॥	१
तत्त्वा यामि ब्रह्मणा वन्दमानस्तदा शास्ते यजमानो हविर्भिः ।	
अहेळमानो वरुणेह बोध्युरुशंस मा न आयुः प्र मोषीः ॥२॥	२
त्वं नो अग्रे वरुणस्य विद्वान् देवस्य हेळो अव यासिसीष्ठाः ।	
यजिष्ठो वह्नितमः शोशुचानो विश्वा द्वेषांसि प्र मुमुग्ध्यस्मत् ॥३॥	३
स त्वं नो अग्रेऽवमो भवेती नेदिष्ठो अस्या उपसो व्युष्टौ ।	
अव यक्ष्व नो वरुणं रराणो वीहि मृळीकं सुहवो न एधि ॥४॥	४
महामू षु मातरं सुव्रतानामृतस्य पत्नीमवसे हुवेम ।	
तुविक्षत्रामजरन्तीमुरुचीं सुशर्माणमदितिं सुप्रणीतिम् ॥५॥	

५ [१३५५]

सुत्रामाणं पृथिवीं द्यामनेहसं सुशर्माणमदिति सुप्रणीतिम् ।

दैवीं नावः स्वरित्रामनागसमस्त्रवन्तीमा रुहेमा स्वस्तये ॥६॥

सुनावमा रुहेयमस्त्रवन्तीमनागसम् । शतारित्राः स्वस्तये ॥७॥

आ नो मित्रावरुणा घृतैर्गव्यूतिमुक्षतम् । मध्वा रजांसि सुकृत् ॥८॥

प्र बाहवा सिस्वतं जीवसे न आ नो गव्यूतिमुक्षतं घृतेन ।

आ मा जने श्रवयतं युवाना श्रुतं मे मित्रावरुणा हवेमा ॥९॥

शं नो भवन्तु वाजिनो हवेषु देवताता मितद्रवः स्वर्काः ।

जम्भयन्तोऽहिं वृकः रक्षांसि सनेमः स्मद्युयवन्ममीवाः ॥१०॥

ते नो अर्वन्तो हवनश्रुतो हवं विश्वे शृण्वन्तु वाजिनो मितद्रवः ।

सहस्रसा मेघसाता इव त्मना महो ये धनः समिथेषु जग्निरे ॥११॥

वाजैवाजेऽवत वाजिनो नो धनेषु विप्रा अमृता ऋतज्ञाः ।

अस्य मध्वः पिबत मादयध्वं तृप्ता यात पथिभिर्देवयानैः ॥१२॥ (१)

समिद्धो अग्निः समिधा सुसमिद्धो वरेण्यः । गायत्री छन्द इन्द्रियं त्र्यविर्गौर्वयो दधुः ॥१॥ १३

तनूनपाच्छुचित्रतस्तनूपाश्च सरस्वती । उष्णिहा छन्द इन्द्रियं दित्यवाङ् गौर्वयो दधुः ॥२॥ १४

इळाभिर्गिरीड्यः सोमो देवो अमर्त्यः । अनुष्टुप् छन्द इन्द्रियं पञ्चाविर्गौर्वयो दधुः ॥३॥ १५

सुबर्हिरग्निः पूषणान्तस्तीर्णवर्हिरमर्त्यः । बृहती छन्द इन्द्रियं त्रिवत्सो गौर्वयो दधुः ॥४॥ १६

दुरो देवीर्दिशो महीर्ब्रह्मा देवो बृहस्पतिः ।

पङ्क्तिश्छन्द इहेन्द्रियं तुर्यवाङ् गौर्वयो दधुः ॥५॥ १७

उषे यही सुपेशसा विश्वे देवा अमर्त्याः । त्रिष्टुप् छन्द इहेन्द्रियं पष्ठवाङ् गौर्वयो दधुः ॥५॥ १८

दैव्या होतारा भिषजेन्द्रेण सयुजा युजा । जगती छन्द इन्द्रियमनङ्वान् गौर्वयो दधुः ॥७॥ १९

तिस्र इळा सरस्वती भारती मरुतो विशः । विराट् छन्द इहेन्द्रियं धेनुर्गौर्न वयो दधुः ॥८॥ २०

त्वष्टा तुरीपो अद्भुत इन्द्राग्नी पुष्टिवर्धना । द्विपदा छन्द इन्द्रियमुक्षा गौर्न वयो दधुः ॥९॥ २१

शमिता नो वनस्पतिः सविता प्रसुवन् भगम् ।

क्रकुप् छन्द इहेन्द्रियं वशा वेहद्वयो दधुः ॥१०॥ २२

स्वाहा यज्ञं वरुणः सुक्षत्रो भेषजं करत् ।

अतिच्छन्दा इन्द्रियं बृहदृषभो गौर्वयो दधुः ॥११॥ (२)

वसन्तेन ऋतुना देवा वसवस्त्रिष्टुता स्तुताः । रथन्तरेण तेजसा हविरिन्द्रे वयो दधुः ॥१॥ २४

श्रीष्मेण ऋतुना देवा रुद्राः पञ्चदशे स्तुताः । बृहता यशसा बलं हविरिन्द्रे वयो दधुः ॥२॥ २५

वर्षाभिर्ऋतुनादित्या स्तोमै सप्तदशे स्तुताः ।

वैरूपेण विश्वैर्जसा हविरिन्द्रे वयो दधुः ॥३॥ २६

आरदेन ऋतुना देवा एकविंश ऋभवं स्तुताः ॥

वैराजेन श्रिया श्रियं हविरिन्द्रे वयो दधुः ॥४॥ २७

हेम्न्तेन ऋतुना देवास्त्रिणवे मरुतं स्तुताः । बलेन शकरीः सहो हविरिन्द्रे वयो दधुः ॥५॥ २८

शैशिरेण ऋतुना देवास्त्रयस्त्रिंशेऽमृता स्तुताः ।

सत्येन रेवतीः क्षत्रं हविरिन्द्रे वयो दधुः ॥६॥ (३) २९

होता यक्षत्समिधामिमिळस्पदेऽश्विनेन्द्रं सरस्वतीमजो धूम्रो न गोधूमैः कुर्वलैर्भेषजं मधु ।

शष्येन तेज इन्द्रियं पयः सोमः परिक्षुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यजं ॥१॥ ३०

होता यक्षत्तनूनपात्सरस्वतीमविर्भेषो न भेषजं पथा मधुमता भरन्नश्विनेन्द्राय वीर्यम् ।

वदरैरुपवाकाभिर्भेषजं तोकर्मभिः पयः सोमः परिक्षुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यजं ॥२॥ ३१

होता यक्षन्नराशंसं न नग्रहुं पतिं सुरया भेषजं मेषः सरस्वती भिषग्रथो न चन्द्र्यश्विनोर्वपा इन्द्रस्य

वीर्यम् । वदरैरुपवाकाभिर्भेषजं तोकर्मभिः पयः सोमः परिक्षुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यजं ॥३॥ ३२

होता यक्षदिकेळित आजुहानः सरस्वतीमिन्द्रं बलेन वर्धयन्नृषभेण गर्वेन्द्रियमश्विनेन्द्राय भेषजम् ।

यवैः कर्कन्धुभिर्मधु लाजैर्न मासरं पयः सोमः परिक्षुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यजं ॥४॥ ३३

होता यक्षद्विर्हिरूणम्रदा भिषङ् नासत्या भिषजाश्विनाश्चा शिशुमती भिषग्धेनुः सरस्वती भिषक् ।

दुह इन्द्राय भेषजं पयः सोमः परिक्षुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यजं ॥५॥ ३४

होता यक्षदुरो दिशः कवष्यो न व्यचस्वतीरश्विभ्यां न दुरो दिश इन्द्रो न रोदसी दुधे दुहे धेनुः

सरस्वत्यश्विनेन्द्राय भेषजम् ।

शुक्रं न ज्योतिरिन्द्रियं पयः सोमः परिक्षुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यजं ॥६॥ ३५

होता यक्षत्सुपेशसोषे नक्तं दिवाश्विना समञ्जाते सरस्वत्या त्विषिमिन्द्रे न भेषजम् ।

श्येनो न रजसा हृदा श्रिया न मासरं पयः सोमः परिक्षुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यजं ॥७॥ ३६

होता यक्षदैव्या होतारा भिषजाश्विनेन्द्रं न जागृवि दिवा नक्तं न भेषजैः ।

शष्यं सरस्वती भिषक् सीसेन दुह इन्द्रियं पयः सोमः परिक्षुता

घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यजं ॥८॥

होता यक्षत्तिस्रो देवीर्न भेषजं त्रयस्त्रिधातवोऽपसो रूपमिन्द्रे हिरण्ययमश्विनेष्ठा न भारती ।
वाचा सरस्वती मह इन्द्राय दुह इन्द्रियं पयः सोमः परिस्रुता

घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यज ॥९॥

३८

होता यक्षत् सुरेतसमृषभं नर्यापसं त्वष्टारमिन्द्रमश्विना भिषजं
न सरस्वतीमोजो न जूतिरिन्द्रियं वृको न रभसो भिषक् ।

यशः सुरया भेषजं श्रिया न मासरं पयः सोमः

परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यज ॥१०॥

३९

होता यक्षद्वनस्पतिं शमितारं शतक्रतुं भीमं न मन्युं राजानं व्याघ्रं नमसाश्विना ।

भामं सरस्वती भिषगिन्द्राय दुह इन्द्रियं पयः सोमः

परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यज ॥११॥

४०

होता यक्षदग्निं स्वाहाज्यस्य स्तोकानां स्वाहा मेदसां

पृथक् स्वाहा छागमश्विभ्यां स्वाहा भेषं सरस्वत्यै ।

स्वाहं ऋषभमिन्द्राय सिंहाय सहस इन्द्रियं स्वाहाग्निं न भेषजं स्वाहा सोममिन्द्रियम् ।

स्वाहेन्द्रं सुत्रामाणं सवितारं वरुणं भिषजां पतिं स्वाहा वनस्पतिं प्रियं पाथो न भेषजम् ।

स्वाहा देवा आज्यपा जुषाणो अग्निर्भेषजं पयः सोमः

परिस्रुता घृतं मधु व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यज ॥१२॥ (४)

४१

होता यक्षदश्विनौ छागस्य वपाया मेदसो जुषेतां हविर्होतर्यज ।

होता यक्षत्सरस्वतीं भेषस्य वपाया मेदसो जुषतां हविर्होतर्यज ।

होता यक्षदिन्द्रमृषभस्य वपाया मेदसो जुषतां हविर्होतर्यज ॥१॥

४२

होता यक्षदश्विनौ सरस्वतीमिन्द्रं सुत्रामाणमिमे सोमाः

सुत्रामाणश्छागैर्न भेषर्क्षैर्भैः सुताः ।

शष्पैर्न तोकर्मभिल्लैर्महस्वन्तो मदा मासरेण परिष्कृताः

शुक्राः पयस्वन्तोऽमृताः प्रस्थिता वो मधुश्च्युतस्तानश्विना सरस्वतीन्द्रः

सुत्रामा वृत्रहा जुषन्तां सोम्यं मधु ।

पिबन्तु मदन्तु व्यन्तु होतर्यज ॥२॥

४३ [१३९७]

होता यक्षदश्विनौ छागस्य हविष आत्तामद्य मध्यतो मेद उद्धृतं पुरा द्वेषोभ्यः पुरा पौरुषेय्या
गृभः । घस्तां नूनं घासे अज्राणां यवमप्रथमानां सुमत्क्षराणां शतरुद्रियाणामग्निष्वात्तानां

पीवोपवसनानाम् । पार्श्वतः श्रोणितः शितामृत उत्सादतोऽङ्गादङ्गादवत्तानां करत एवा-
 श्विनां जुषतां हविर्होतर्यजं । होता यक्षत्सरस्वतीं मेपस्य हविष आर्वयदद्य मध्यतो मेदु
 उद्धृतं पुरा द्वेषोभ्यः पुरा पौरुषेय्या गृभः । घसन्नूनं घ्रासे अज्राणां यवसप्रथमानां
 सुमत्क्षराणां शतरुद्रियाणामग्निष्वात्तानां पीवोपवसनानाम् । पार्श्वतः श्रोणितः शितामृत
 उत्सादतोऽङ्गादङ्गादवत्तानां करदेव सस्वती जुषतां हविर्होतर्यजं । होता यक्षदिन्द्रमृष-
 भस्य हविष आर्वयदद्य मध्यतो मेदु उद्धृतं पुरा द्वेषोभ्यः पुरा पौरुषेय्या गृभः । घसन्नूनं
 घ्रासे अज्राणां यवसप्रथमानां सुमत्क्षराणां शतरुद्रियाणामग्निष्वात्तानां पीवोपवसनानाम् ।
 पार्श्वतः श्रोणितः शितामृत उत्सादतोऽङ्गादङ्गादवत्तानां करदेवमिन्द्रो जुषतां हविर्होतर्यजं

॥३॥ ४४

होता यक्षद्वनस्पतिमभि हि पिष्टतमया रभिष्ठया रशनयाधित ।
 यत्राश्विनोऽङ्गास्य हविषः प्रिया धामानि यत्र सरस्वत्या मेपस्य हविषः
 प्रिया धामानि यत्रेन्द्रस्य ऋषभस्य हविषः प्रिया धामानि ।
 यत्राग्नेः प्रिया धामानि यत्र सोमस्य प्रिया धामानि यत्रेन्द्रस्य सुत्राष्णः प्रिया धामानि ।
 यत्र सवितुः प्रिया धामानि यत्र वरुणस्य प्रिया धामानि यत्र वनस्पतैः प्रिया पार्थांसि ॥
 यत्र देवानामाज्यपानां प्रिया धामानि यत्राग्नेर्होतुः प्रिया धामानि ।
 तत्रैतान्प्रस्तुत्येवोपस्तुत्येवोपावसन्नक्षत्रभीयसा इव कृत्वी करदेवं देवो
 वनस्पतिर्जुषतां हविर्होतर्यजं ॥४॥

४५

होता यक्षदुग्धिः स्विष्टकृतमयाऽग्निश्चिनोऽङ्गास्य हविषः प्रिया धामान्ययाद्
 सरस्वत्या मेपस्य हविषः प्रिया धामान्ययाऽन्दिन्द्रस्य ऋषभस्य हविषः प्रिया धामानि ।
 अयाऽग्नेः प्रिया धामान्ययाद् सोमस्य प्रिया धामान्ययाऽन्दिन्द्रस्य सुत्राष्णः प्रिया धामानि ।
 अयाद् सवितुः प्रिया धामान्ययाद् वरुणस्य प्रिया धामान्ययाद् वनस्पतैः प्रिया पार्थांसि ।
 अयाद् देवानामाज्यपानां प्रिया धामानि यक्षदुग्धेर्होतुः प्रिया धामानि । यक्षस्त्वं
 महिमान्मायजतामेज्या इषः कृणोतु सो अध्वरा ज्ञातवन्दा जुषतां हविर्होतर्यजं ॥५॥ ४६

देवं बर्हिः सरस्वती सुदेवमिन्द्रे अश्विना ।

तेजो न चक्षुरक्ष्योर्विर्हिषा दधुरिन्द्रियं वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यज ॥१॥

४७

देवीर्द्वारो अश्विना भिषजेन्द्रे सरस्वती ।

प्राणं न वीर्यं नसि द्वारो दधुरिन्द्रियं वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यज ॥२॥ ४८ [१४०२]

देवी उषासा अश्विना सुत्रामेन्द्रे सरस्वती ।

बलं न वाचमास्य उषाभ्यां दधुरिन्द्रियं वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यज ॥३॥ ४९

देवी जोष्टी सरस्वत्यश्विनेन्द्रमवर्धयन् ।

श्रोत्रं न कर्णयोर्यशो जोष्टीभ्यां दधुरिन्द्रियं वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यज ॥४॥ ५०

देवी ऊर्जाहुती दुधे सुदुधेन्द्रे सरस्वत्यश्विना भिषजावतः ।

शुक्रं न ज्योति स्तनयोराहुती धत्त इन्द्रियं वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यज ॥५॥ ५१

देवा देवानां िजा होतारा इन्द्रमश्विना वषट्कारैः सरस्वती त्विषिं न हृदये मतिम् ।

होतृभ्यां दधुरिन्द्रियं वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यज ॥६॥ ५२

देवीस्तिस्रस्तिस्रो देवीरश्विनेळा सरस्वती ।

शृषं न मध्ये नाभ्यामिन्द्राय दधुरिन्द्रियं वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यज ॥७॥ ५३

देव इन्द्रो नराश्वसस्त्रिवरूथः सरस्वत्याश्विभ्यामीयते रथः ।

रेतो न रूपममृतं जनित्रमिन्द्राय त्वष्टा दधदिन्द्रियाणि वसुधेयस्य व्यन्तु यज ॥८॥ ५४

देवो देवैर्वनस्पतिर्हिरण्यपर्णो अश्विभ्यां सरस्वत्या सुपिप्पल इन्द्राय पच्यते मधु ।

ओजो न जूतिर्ऋषभो न भामं वनस्पतिर्नो दधदिन्द्रियाणि वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यज ॥९॥ ५५

देवं बर्हिर्वारितीनामध्वरे स्तीर्णमश्विभ्यामूर्णम्रदाः सरस्वत्या स्योनमिन्द्र ते सदेः ।

ईशार्यै मन्यु राजानं बर्हिषा दधुरिन्द्रियं वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यज ॥१०॥ ५६

देवो अग्निः स्विष्टकृदेवान्यक्षद्यथायथ होतारा इन्द्रमश्विना

वाचा वाच सरस्वतीमग्नि सोम स्विष्टकृत् ।

स्विष्ट इन्द्रः सुत्रामा सविता वरुणो भिषगिष्टो देवो वनस्पतिः स्विष्टा देवा आज्यपाः ।

स्विष्टो अग्निरग्निना होता होत्रे स्विष्टकृद्यशो न दधदिन्द्रियमूर्जमपचिति स्वधां

वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यज ॥११॥ ५७

अग्निमद्य होतारमवृणीतायं यजमानः पचन् पक्तीः

पचन् पुरोळाशान् वृद्धमश्विभ्यां छाग सरस्वत्यै मेषमिन्द्राय ऋषभम् ।

सुन्वमश्विभ्यां सरस्वत्या इन्द्राय सुत्राम्णे सुरासोमान् ॥१२॥ ५८

सुपस्था अद्य देवो वनस्पतिरभवदश्विभ्यां छागेन सरस्वत्यै मेषेणेन्द्राय ऋषभेण ।

अक्षस्तान् मैदुस्तः प्रति पचतागृभीषतावीवृधन्त पुरोळाशैरपुराश्विना सरस्वतीन्द्रः सुत्रामा

सुरासोमान् ॥ १३॥

त्वामद्य ऋष आर्षेय ऋषीणां नपादवृणीतायं यजमानो बहुभ्य आ संगतेभ्य एष मे देवेषु
वसु वार्यायक्ष्यत इति ।

ता या देवा देव दानान्यदुस्तान्यस्मा आ च शास्वा च गुरस्वेषितश्च होतरसि मद्रवाच्याय
प्रेषितो मानुषः सक्तवाकाय सूक्ता ब्रूहि ॥१४॥ (६) ६० [१४१४]

इमं मे वरुण द्वादश ॥ १२ ॥ समिद्धो अग्निरेकादश ॥ ११ ॥ वसन्तेन षट् ॥ ६ ॥ होता यक्षद
द्वादश ॥ १२ ॥ होता यक्षदभिनौ छागस्य पञ्च ॥ ५ ॥ देवं बर्हिश्चतुर्दश ॥ १४ ॥

॥ षडनुवाकेषु षष्टिः ॥ ६० ॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां त्रयोविंशोऽध्यायः ॥ २३ ॥

अथ चतुर्विंशोऽध्यायः ।

तेजोऽसि शुक्रममृतमायुष्पा आयुर्मे पाहि ।

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पुष्णो हस्ताभ्यामा ददे ॥१॥ १

इमामगृभ्णन् रशनामृतस्य पूर्वं आयुषि विदथेषु कव्या ।

सा नो अस्मिन्सुत आ बभूव ऋतस्य सामन्तसरमारपन्ती ॥२॥ २

अभिधा असि भुवर्नमसि यन्तासि धर्ता ।

स त्वमग्निं वैश्वानरं सप्रथसं गच्छ स्वाहाकृतः स्वगा त्वा देवेभ्यः ॥३॥ ३

प्रजापतये ब्रह्मन्मर्त्यं भन्तस्यामि देवेभ्यः प्रजापतये तेन राध्यासम् ।

तं बंधान देवेभ्यः प्रजापतये तेन राध्नुहि ।

प्रजापतये त्वा जुष्टं प्रोक्षामीन्द्राग्निभ्यां त्वा जुष्टं प्रोक्षामि वायवे त्वा जुष्टं प्रोक्षामि

विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यो जुष्टं प्रोक्षामि सर्वेभ्यस्त्वा देवेभ्यो जुष्टं प्रोक्षामि ॥४॥ ४

यो अर्वन्तं जिघांसति तमभ्यमीति वरुणः । परो मर्तः परः श्वा ॥५॥ (१) ५

अग्नये स्वाहा सोमाय स्वाहापां मोदाय स्वाहा सवित्रे स्वाहा वायवे स्वाहा विष्णवे स्वाहा ।

इन्द्राय स्वाहा बृहस्पतये स्वाहा मित्राय स्वाहा वरुणाय स्वाहा ॥१॥ (२) ६

हिङ्गाराय स्वाहा हिङ्गुताय स्वाहा क्रन्दते स्वाहावक्रन्दाय स्वाहा ।

प्रोथते स्वाहा प्रप्रोथाय स्वाहा गन्धाय स्वाहा घ्राताय स्वाहा ॥१॥ ७

निर्विष्टाय स्वाहोपविष्टाय स्वाहा संदिताय स्वाहा वल्गते स्वाहा ।

आसीनाय स्वाहा शयानाय स्वाहा स्वपते स्वाहा जाग्रते स्वाहा ॥२॥ ८ [१४२२]

कूजते स्वाहा प्रबुद्धाय स्वाहा विजृम्भमाणाय स्वाहा विचृत्ताय स्वाहा ।
 संहानाय स्वाहोपस्थिताय स्वाहार्यनाय स्वाहा प्रायणाय स्वाहा ॥३॥ ९
 यते स्वाहा धावते स्वाहोद्वावाय स्वाहोदुताय स्वाहा ।
 शुक्राराय स्वाहा शूकृताय स्वाहा निषण्णाय स्वाहोत्थिताय स्वाहा ॥४॥ १०
 जवाय स्वाहा बलाय स्वाहा विवर्तिमानाय स्वाहा विवृत्ताय स्वाहा ।
 विधून्वानाय स्वाहा विधूताय स्वाहा शुश्रूषमाणाय स्वाहा शृण्वते स्वाहा ॥५॥ ११
 ईक्षमाणाय स्वाहोक्षिताय स्वाहा वीक्षिताय स्वाहा निमेषाय स्वाहा ।
 यदत्ति तस्मै स्वाहा यत्पिबति तस्मै स्वाहा यन्मूत्रं करोति तस्मै स्वाहा
 कुर्वते स्वाहा कृताय स्वाहा ॥६॥ (३) १२

तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि । धियो यो नः प्रचोदयात् ॥१॥ १३
 हिग्ण्यपाणिमूतये सवितारमुप ह्वये । स चेत्ता देवता पदम् ॥२॥ १४
 देवस्य चेततो महीं प्र सवितुर्हवामहे । सुमतिः सत्यराधसम् ॥३॥ १५
 सुष्टुतिः सुमतीवृधो रातिः सवितुरीमहे । प्र देवाय मतीविदे ॥४॥ १६
 रातिः सत्पतिं महे सवितारमुप ह्वये । आसवं देववीतये ॥५॥ १७
 देवस्य सवितुर्मतिमासवं विश्वेदेव्यम् । धिया भर्गं मनामहे ॥६॥ १८
 अग्निः स्तोमेन बोधय समिधानो अमर्त्यम् । हव्या देवेषु नो दधत् ॥७॥ १९
 स हव्यवाळमर्त्य उशिग्दूतश्चनोहितः । अग्निर्धिया समृण्वति ॥८॥ २०
 तं त्वा घृतस्व ईमहे चित्रभानो स्वविदेम् । देवाँर आ वीतये वह ॥९॥ २१
 अग्निं दूतं पुरो दधे हव्यवाहमुप बुवं । देवाँर आ सादयादिह ॥१०॥ (४) २२

अजीजनो हि पवमान सूर्यं विधारे शकमना पर्यः । गोजीरया रंहमाणः पुरंध्या ॥१॥ (५) २३

विभूर्मात्रा प्रभूः पित्राश्चोऽसि हयोऽस्यत्योऽसि मयोऽस्यवीसि सप्तिरसि वाज्यसि वृषासि नृमणा असि ।
 ययुर्नामासि शिशुर्नामास्यादित्यानां पत्वान्विहि ॥१॥ २४

देवा आशापाला एतं देवेभ्योऽश्वं मधाय प्रोक्षितः रक्षत ।

इह रन्तिरिह रमतामिह धृतिरिह स्वधृतिः स्वाहा ॥२॥ (६) २५

काय स्वाहा कस्मै स्वाहा कतमस्मै स्वाहा ।

स्वाहाधिमाधीताय स्वाहा मनः प्रजापतये स्वाहा चित्तं विज्ञाताय ॥१॥

अदित्यै स्वाहादित्यै मह्यै स्वाहादित्यै सुमृळीकायै स्वाहा ।

सरस्वत्यै स्वाहा सरस्वत्यै पावकायै स्वाहा सरस्वत्यै बृहत्यै स्वाहा ॥२॥

२७

पूष्णे स्वाहा पूष्णे प्रपञ्चयाय स्वाहा पूष्णे नरन्धिषाय स्वाहा ।

त्वष्ट्रे स्वाहा त्वष्ट्रे तुरीपाय स्वाहा त्वष्ट्रे पुरुरूपाय स्वाहा ।

विष्णवे स्वाहा विष्णवे निभूयषाय स्वाहा विष्णवे शिपिविष्टाय स्वाहा ॥३॥

२८

विश्वो देवस्य नेतुर्मर्तो वुरीत सख्यम् ।

विश्वो राय इषुष्यति द्युम्नं वृणीत पुष्यसे स्वाहा ॥४॥ (७)

२९

आ ब्रह्मन् ब्राह्मणो ब्रह्मवर्चसी जायतामा राष्ट्रे राजन्यः ।

शूर इषुष्योऽतिव्याधी महारथो जायताम् ॥१॥

३०

दोग्ध्रीं धेनुर्वोळ्हान् डवानाशुः सन्निः पुरंधिर्योषां ।

जिष्णू रथेष्ठाः सभेयो युवास्य यजमानस्य वीरो जायताम् ॥२॥

३१

निकामेनिकामे नः पर्जन्यो वर्षतु फलवत्यो न ओषधयः पच्यन्ताम् ।

योगक्षेमो नः कल्पताम् ॥३॥ (८)

३२

प्राणाय स्वाहापानाय स्वाहा व्यानाय स्वाहा ।

चक्षुषे स्वाहा श्रोत्राय स्वाहा वाचे स्वाहा मनसे स्वाहा ॥१॥ (९)

३३

प्राच्यै दिशे स्वाहार्वाच्यै दिशे स्वाहा दक्षिणायै दिशे स्वाहार्वाच्यै दिशे स्वाहा ।

प्रतीच्यै दिशे स्वाहार्वाच्यै दिशे स्वाहोदीच्यै दिशे स्वाहार्वाच्यै दिशे स्वाहा ।

ऊर्ध्वायै दिशे स्वाहार्वाच्यै दिशे स्वाहार्वाच्यै दिशे स्वाहार्वाच्यै दिशे स्वाहा ॥१॥ (१०) ३४

अद्भ्यः स्वाहा वाम्यः स्वाहोदकाय स्वाहा तिष्ठन्तीभ्यः स्वाहा

सर्वन्तीभ्यः स्वाहा स्यन्दमानाभ्यः स्वाहा ।

कूप्याभ्यः स्वाहा सूद्याभ्यः स्वाहा धार्याभ्यः

स्वाहार्णवाय स्वाहा समुद्राय स्वाहा सरिराय स्वाहा ॥१॥ (११)

३५

वाताय स्वाहा धूमाय स्वाहाभ्राय स्वाहा मेवाय स्वाहा विद्योतमानाय स्वाहा स्तनयते स्वाहा ।

अवस्फूर्जते स्वाहा वर्षते स्वाहावर्षते स्वाहोग्रं वर्षते स्वाहा

शीघ्रं वर्षते स्वाहोद्भृक्ते स्वाहाद्भृहीताय स्वाहा ।

प्रश्नते स्वाहा शीकायते स्वाहा प्रुष्वाभ्यः स्वाहा

हादुनीभ्यः स्वाहा नीहाराय स्वाहा ॥१॥ (१२)

३६ [१४५०]

अग्नये स्वाहा सोमाय स्वाहेन्द्राय स्वाहा पृथिव्यै स्वाहान्तरिक्षाय स्वाहा ।
 दिवे स्वाहा दिग्भ्यः स्वाहाशांभ्यः
 स्वाहोर्व्यै दिशे स्वाहार्वाच्यै दिशे स्वाहा ॥१॥ (१३)

३७

नक्षत्रेभ्यः स्वाहा नक्षत्रियेभ्यः स्वाहाहोरात्रेभ्यः स्वाहार्धमासेभ्यः स्वाहा ।
 मासेभ्यः स्वाहा ऋतुभ्यः स्वाहार्तवेभ्यः स्वाहा
 संवत्सराय स्वाहा द्यावापृथिवीभ्यां स्वाहा ॥१॥

३८

चन्द्राय स्वाहा सूर्याय स्वाहा रश्मिभ्यः स्वाहा वसुभ्यः स्वाहा ।
 रुद्रेभ्यः स्वाहादित्येभ्यः स्वाहा मरुद्भ्यः स्वाहा विश्वेभ्यो देवेभ्यः स्वाहा ॥२॥ (१४) ३९

मूर्तेभ्यः स्वाहा शाखाभ्यः स्वाहा वनस्पतिभ्यः स्वाहा ।
 पुष्पेभ्यः स्वाहा फलेभ्यः स्वाहावृषधीभ्यः स्वाहा ॥१॥ (१५)

४०

पृथिव्यै स्वाहान्तरिक्षाय स्वाहा दिवे स्वाहा सूर्याय स्वाहा ।
 चन्द्राय स्वाहा नक्षत्रेभ्यः स्वाहाऽऽः स्वाहावृषधीभ्यः स्वाहा ।
 वनस्पतिभ्यः स्वाहा परिप्लवेभ्यः स्वाहा चराचरेभ्यः स्वाहा सरीसृपेभ्यः स्वाहा ॥१॥ (१६) ४१

असवे स्वाहा वसवे स्वाहा विशुवे स्वाहा विधस्वते स्वाहा ।
 गणश्रिये स्वाहा गणपतये स्वाहाभिभुवे स्वाहाधिपतये स्वाहा ॥१॥
 शुषाय स्वाहा सःसर्पाय स्वाहा चन्द्राय स्वाहा ज्योतिषे स्वाहा ।
 मलिम्लुचाय स्वाहा दिवा पतयते स्वाहा ॥२॥ (१७)

४२

४३

मध्वे स्वाहा माधवाय स्वाहा शुक्राय स्वाहा शुचये स्वाहा ।
 नभसे स्वाहा नभस्याय स्वाहेषाय स्वाहोर्जाय स्वाहा ।
 सहसे स्वाहा सहस्याय स्वाहा तपसे स्वाहा तपस्याय स्वाहाऽहसस्पतये स्वाहा ॥१॥ (१८) ४४

वाजाय स्वाहा प्रसवाय स्वाहापिजाय स्वाहा ऋतवे स्वाहा ।

स्वः स्वाहा भूर्धे स्वाहा व्यश्नुविने स्वाहा ।

अन्त्याय स्वाहान्त्यायनाय स्वाहा भौवनाय स्वाहा

भुवनस्य पतये स्वाहाधिपतये स्वाहा प्रजापतये स्वाहा ॥१॥ (१९) ४५ [१४५९]

आयुर्यज्ञेन कल्पता५ स्वाहा प्राणो यज्ञेन कल्पता५ स्वाहापानो यज्ञेन कल्पता५ स्वाहा
व्यानो यज्ञेन कल्पता५ स्वाहा ।

उदानो यज्ञेन कल्पता५ स्वाहा समानो यज्ञेन कल्पता५ स्वाहा चक्षुर्यज्ञेन कल्पता५ स्वाहा
श्रोत्रं यज्ञेन कल्पता५ स्वाहा ।

वाग्यज्ञेन कल्पता५ स्वाहा मनो यज्ञेन कल्पता५ स्वाहात्मा यज्ञेन कल्पता५ स्वाहा
पृष्ठं यज्ञेन कल्पता५ स्वाहा ।

ब्रह्म यज्ञेन कल्पता५ स्वाहा यज्ञो यज्ञेन कल्पता५ स्वाहा ज्योतिर्यज्ञेन कल्पता५ स्वाहा
स्वर्यज्ञेन कल्पता५ स्वाहा ॥१॥ (२०)

४६

एकस्मै स्वाहा द्वाभ्या५ स्वाहा शताय स्वाहैकशताय स्वाहा ।

व्युष्ट्यै स्वाहा स्वर्गाय स्वाहा ॥१॥ (२१)

४७ [१४६१]

तेजोऽसि पञ्च ॥५॥ अग्नय एका ॥२॥ हिङ्गाराय षट् ॥६॥ तत्सवितुर्दश ॥१०॥ अजीजनो ह्येका ॥१॥

विभूर्दे ॥२॥ काय चतस्रः ॥४॥ आब्रह्मांस्तिस्रः ॥३॥ प्राणायैका ॥१॥ प्राच्यायैका ॥१॥

अद्भ्य एका ॥१॥ वातायैका ॥१॥ अग्नय इत्येका ॥१॥ नक्षत्रेभ्यो द्वे ॥२॥ मूलेभ्य एका ॥१॥

पृथिव्या इत्येका ॥१॥ असवे द्वे ॥२॥ मधव एका ॥१॥ वाजायैका ॥१॥

आयुर्यज्ञेनैका ॥१॥ एकस्मा इत्येका ॥१॥

॥ एकविंशत्यनुवाकेषु सप्तचत्वारिंशत् ॥४७॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां चतुर्विंशोऽध्यायः ॥२४॥

अथ पञ्चविंशोऽध्यायः ।

हिरण्यगर्भः सर्ववर्तताग्रे भूतस्य जातः पतिरेक आसीत् ।

स दाधार पृथिवीं द्यामुतेमां कस्यै देवाय हविषा विधेम ॥१॥

१

उपयामगृहीतोऽसि प्रजापतये त्वा जुष्टं गृह्णाम्येष ते योनिः सूर्यस्ते महिमा ।

यस्तेऽहन्त्संवत्सरे महिमा संबभूव यस्ते वाया अन्तरिक्षे महिमा संबभूव ।

यस्ते दिवि सूर्ये महिमा संबभूव तस्मै ते महिम्ने प्रजापतये स्वाहा देवेभ्यः ॥२॥ (१) २

यः प्राणतो निमिषतो महित्वैक इद्राजा जगतो बभूव ।

य ईशे अस्य द्विपदश्चतुष्पदः कस्यै देवाय हविषा विधेम ॥१॥

३ [१४६४]

उपयामगृहीतोऽसि प्रजापतये त्वा जुष्टं गृह्णाम्येष ते योनिश्चन्द्रमास्ते महिमा ।

यस्ते रात्रौ संवत्सरे महिमा संबभूव यस्ते पृथिव्यामग्नौ महिमा संबभूव ।

यस्ते नक्षत्रेषु चन्द्रमसि महिमा संबभूव तस्मै ते महिम्ने प्रजापतये देवेभ्यः स्वाहा ॥२॥ (२) ४

युञ्जन्ति ब्रध्नमरुषं चरन्तं परि तस्थुषः । रोचन्ते रोचना दिवि ॥१॥ ५

युञ्जन्त्यस्य काम्या हरी विपक्षसा रथे । शोणा धृष्णू नृवाहसा ॥२॥ ६

यद्वातो अपो अगनीगन्ध्रियामिन्द्रस्य तन्वम् ।

एतः स्तोतरेन पथा पुनरश्चमावर्तयासि नः ॥३॥ ७

वसवस्त्वाञ्जन्तु गायत्रेण छन्दसा रुद्रास्त्वाञ्जन्तु त्रैष्टुभेन छन्दसा ।

आदित्यास्त्वाञ्जन्तु जागतेन छन्दसा ॥४॥ ८

भूर्भुवः स्वर्लाजीश्छाचीश्न्यव्ये गव्ये ।

एतदन्नमत्त देवा एतदन्नमद्भि प्रजापते ॥५॥ ९

कः स्विदेकाकी चरति क उ स्विजायते पुनः ।

किः स्विद्धिमस्य भेषजं किम्वावपनं महत् ॥६॥ १०

सूर्ये एकाकी चरति चन्द्रमा जायते पुनः ।

अग्निर्हिमस्य भेषजं भूमिरावपनं महत् ॥७॥ ११

का स्विदासीत्पूर्वचित्तिः किः स्विदासीद् बृहद्वयः ।

का स्विदासीत्पिलिप्पिला का स्विदासीत्पिशङ्गिला ॥८॥ १२

द्यौरासीत्पूर्वचित्तिरश्च आसीद् बृहद्वयः ।

अविरामीत्पिलिप्पिला रात्रिरासीत्पिशङ्गिला ॥९॥ (३) १३

वायुष्ठा पचतैरवत्वासितग्रीवश्छागैः । न्यग्रोधश्चमसैः शल्मलिर्वृद्धया ॥१॥ १४

एष स्य राथ्यो वृषा पङ्भिश्चतुभिरेदगन् । ब्रह्मा कृष्णश्च नोऽवतु नमोऽग्नये ॥२॥ १५

सःशितो रश्मिना रथः सःशितो रश्मिना हयः ।

सःशितो अप्स्वप्सुजा ब्रह्मा सोमपुरोगवः ॥३॥ १६

स्वयं वाजिस्तन्वै कल्पयस्व स्वयं यजस्व स्वयं जुषस्व ।

महिमा तेऽन्येन न संनशे ॥४॥ १७

न वा उ एतन्म्रियसे न रिष्यसि देवाँ इदेषि पृथिभिः सुगेभिः ।

यत्रासते मुकृतो यत्र ते ययुस्तत्र त्वा देवः मविता दधातु ॥५॥

अग्निः पशुरासीत्तेनायजन्त स एतं लोकमजयद्यस्मिन्नग्निः ।
 स तं लोको भविष्यति तं जैष्यसि पिबेता अपः ।
 वायुः पशुरासीत्तेनायजन्त स एतं लोकमजयद्यस्मिन्वायुः ।
 स तं लोको भविष्यति तं जैष्यसि पिबेता अपः ।
 सूर्यः पशुरासीत्तेनायजन्त स एतं लोकमजयद्यस्मिन्सूर्यः ।
 स तं लोको भविष्यति तं जैष्यसि पिबेता अपः ॥६॥ (४)

१९

प्राणाय स्वाहापानाय स्वाहा व्यानाय स्वाहा । अम्बे अम्बिकेऽम्बालिके न मां नयति कश्चन ।
 सप्तस्त्वथ्रकः सुषाद्रिकां काम्पीलवासिनीम् ॥१॥

२०

गणानां त्वा गणपतिः हवामहे प्रियाणां त्वा प्रियपतिः हवामहे ।
 निधीनां त्वा निधिपतिः हवामहे वसो मम ॥२॥

२१

आहर्मजानि गर्भधमा त्वमजसि गर्भधम् । ता उभौ चतुरः पदः संप्रसारयाव ।
 स्वर्गे लोके प्रोण्वीशां वृषा द्राजी रेतोधा रेतो दधातु ॥३॥ (५)

२२

उत्सकथ्या अर्बुदं धेहि समञ्जि चारया वृषन् । य स्त्रीणां जीवभोजनः ॥१॥ २३
 यकासकौ शकुन्तिकाहलगिति वञ्चति । आहन्ति गभे पसो निर्गलगलीति धारका ॥२॥ २४
 यकोऽसकौ शकुन्तक आहलगिति वञ्चति ।

विवक्षत इव ते मुखमध्वर्यो मा नस्त्वमभि भाषथाः ॥३॥

२५

माता च ते पिता च तेऽग्रं वृक्षस्य रोहतः ।

प्रतिलामीति ते पिता गभे मुष्टिमतः सयत् ॥४॥

२६

माता च ते पिता च तेऽग्रं वृक्षस्य क्रीळतः ।

विवक्षत इव ते मुखं ब्रह्मन्मा त्वं वदो बहु ॥५॥

२७

ऊर्ध्वमेनामुच्छ्रापय गिरौ भारः हरन्निव ।

अथास्यै मध्यमेधताः शीते वार्ते पुनन्निव ॥६॥

२८

ऊर्ध्वमेनामुच्छ्रयताद्विरौ भारः हरन्निव ।

अथास्य मध्यमेजतु शीते वार्ते पुनन्निव ॥७॥

२९

यदस्या अहभेद्याः कृधु स्थूलमुपातसत् ।

मुष्का इदस्या एजतो गोशफे शंकुला इव ॥८॥

३० [१४९१]

यद्देवासो ललामगुं प्र विंष्टीमिनमाविषुः ।

सक्त्रा देदिश्यते नारीं सत्यस्याक्षिभुवो यथा ॥९॥

३१

यद्धरिणो यवमत्ति न पुष्टं पशु मन्यते ।

शूद्रा यदर्यजारा न पोषाय धनायति ॥१०॥

३२

यद्धरिणो यवमत्ति न पुष्टं बहु मन्यते ।

शूद्रो यदर्ययै जारो न पोषमनु मन्यते ॥११॥

३३

दधिक्राव्णो अकारिषं जिष्णोरश्वस्य वाजिनः ।

सुरभि नो मुस्ता करत्प्र ण आयुःषि तारिषत् ॥१२॥ (६)

३४

गायत्री त्रिष्टुब्जगत्यनुष्टुप्पङ्क्त्या सह ।

बृहत्युष्णिहा ककुप्सूचीभिः शम्यन्तु त्वा ॥१॥

३५

द्विपदा याश्चतुष्पदास्त्रिपदा याश्च षट्पदाः ।

विच्छन्दा याश्च सच्छन्दाः सूचीभिः शम्यन्तु त्वा ॥२॥

३६

महानाम्न्यो रेवत्यो विश्वा आशाः प्रभूर्वरीः ।

मैधीर्विद्युतो वाचः सूचीभिः शम्यन्तु त्वा ॥३॥

३७

नार्यस्ते पत्न्यो लोम विचिन्वन्तु मनीषया ।

देवानां पत्न्यो दिशः सूचीभिः शम्यन्तु त्वा ॥४॥

३८

रजता हरिणीः सीसा युजो युज्यन्ते कर्मभिः ।

अश्वस्य वाजिनस्त्वचि सिमाः शम्यन्तु शम्यन्तीः ॥५॥

३९

कुविदुङ्ग यवमन्तो यवश्चिद्यथा दान्तर्यनुपूर्वं वियूय ।

इहेहैषां कृणुहि भोजनानि ये बर्हिषो नम उक्ति न जग्मुः ॥६॥ (७)

४०

कस्त्वा छयति कस्त्वा विशास्ति कस्ते गात्राणि शम्यति । क उ ते शमिता कविः ॥१॥४१

ऋतवस्त ऋतुथा पर्व शमितारो वि शासतु ।

संवत्सरस्य तेजसा शमीभिः शम्यन्तु त्वा ॥२॥

४२

अर्धमासाः परुषि ते मासा आ छयन्तु शम्यन्तः ।

अहोरात्राणि मरुतो विलिष्टः सृदयन्तु ते ॥३॥

४३

दैव्या अध्वर्यवस्त्वा छयन्तु वि च शासतु ।

गात्राणि पर्वशस्ते सिमाः कृण्वन्तु शम्यन्तीः ॥४॥

द्यौस्ते पृथिव्यन्तरिक्षं वायुश्छिद्रं पृणातु ते ।

सूर्यस्ते नक्षत्रैः सह लोकं कृणोतु साधुया ॥५॥

४५

शं ते परेभ्यो गात्रेभ्यः शमस्त्वरेभ्यः ।

शमस्थभ्यो मज्जभ्यः शम्वस्तु तुन्वै तव ॥६॥ (८)

४६

कः स्विदेकाकी चरति क उं स्विजायते पुनः ।

किं स्विद्धिमस्य भेषजं किम्रावर्पनं महत् ॥१॥

४७

सूर्ये एकाकी चरति चन्द्रमा जायते पुनः ।

अग्निर्हिमस्य भेषजं भूमिरावर्पनं महत् ॥२॥

४८

किं स्विच्छूर्यसमं ज्योतिः किं समुद्रसमं सरः ।

किं स्विच्छूर्यसमं वर्षीयः कस्य मात्रा न विद्यते ॥३॥

४९

ब्रह्म सूर्यसमं ज्योतिर्द्यौः समुद्रसमं सरः ।

इन्द्रः पृथिव्यै वर्षीयान् गोस्तु मात्रा न विद्यते ॥४॥

५०

पृच्छामि त्वा चितये देवसख यदि त्वमत्र मनसा जगन्थ ।

येषु विष्णुस्त्रिषु पदेष्वेष्टेष्टेषु विश्वं भुवनमा विवेशा ॥५॥

५१

अपि तेषु त्रिषु पदेष्वस्मि येषु विश्वं भुवनमा विवेश ।

सद्यः पर्येमि पृथिवीमुत द्यामेकेनाङ्गेन दिवो अस्य पृष्ठम् ॥६॥

५२

केष्वन्तः पुरुष आ विवेश कान्यन्तः पुरुषे अर्पितानि ।

एतद् ब्रह्मन्नुप वह्नामसि त्वा किं स्विन्नः प्रति वोचास्यत्र ॥७॥

५३

पञ्चस्वन्तः पुरुष आ विवेश तान्यन्तः पुरुषे अर्पितानि ।

एतच्चात्र प्रतिमन्वानो अस्मि न मायया भवस्युत्तरो मत् ॥८॥ (९)

५४

का स्विदासीत्पूर्वचित्तिः किं स्विदासीद् बृहद्वयः ।

का स्विदासीत्पिलिप्पिला का स्विदासीत्पिशङ्गिला ॥१॥

५५

द्यौरासीत्पूर्वचित्तिरथ आसीद् बृहद्वयः ।

अविरासीत्पिलिप्पिला रात्रिरासीत्पिशङ्गिला ॥२॥

५६

का ईमरे पिशङ्गिला का ई कुरु पिशङ्गिला ।

क ईमा स्कन्दमर्षति क ई पन्थां वि सर्पति ॥३॥

५७ [१५१८]

अजारे पिशङ्गिला श्वावित्कुरु पिशङ्गिला ।

शश आस्कन्दमर्षत्यहिः पन्थां वि सर्पति ॥४॥

५८

कत्यस्य विष्ठाः कत्यक्षराणि कति होमांसः कतिधा समिद्धः ।

यज्ञस्य त्वा विदथा पृच्छमत्र कति होतार ऋतुशो यजन्ति ॥५॥

५९

षळस्य विष्ठाः शतमक्षराण्यशीतिर्होमाः समिधो ह तिस्रः ।

यज्ञस्य ते विदथा प्र ब्रवीमि सप्त होतार ऋतुशो यजन्ति ॥६॥

६०

को अस्य वेद भुवनस्य नाभि को द्यावापृथिवी अन्तरिक्षम् ।

कः सूर्यस्य वेद बृहतो जनित्र को वेद चन्द्रमसं यतोजाः ॥७॥

६१

वेदाहमस्य भुवनस्य नाभि वेद द्यावापृथिवी अन्तरिक्षम् ।

वेद सूर्यस्य बृहतो जनित्रमथो वेद चन्द्रमसं यतोजाः ॥८॥

६२

पृच्छामि त्वा परमन्तं पृथिव्याः पृच्छामि यत्र भुवनस्य नाभिः ।

पृच्छामि त्वा वृष्णो अश्वस्य रेतः पृच्छामि वाचः परमं व्योम ॥९॥

६३

इयं वेदिः परो अन्तः पृथिव्या अयं यज्ञो भुवनस्य नाभिः ।

अयं सोमो वृष्णो अश्वस्य रेतो ब्रह्मायं वाचः परमं व्योम ॥१०॥

६४

सुभूः स्वयम्भूः प्रथमोऽन्तर्महर्त्यर्णवे ।

दुधे ह गर्भमृत्वियं यतो जातः प्रजापतिः ॥११॥

६५

होता यक्षत्प्रजापतिं सोमस्य महिम्नः ।

जुषतां पिबतु सोमं होतर्यज ॥१२॥

६६

प्रजापते न त्वदेतान्यन्यो विश्वा रूपाणि परि ता बभूव ।

यत्कामास्ते जुहुमस्तन्नो अस्तु वयं स्याम पतयो रयीणाम् ॥१३॥(१०) ६७ [१५२८]

हिरण्यगर्भो द्वे ॥ २ ॥ यः प्राणतो द्वे ॥ २ ॥ युजन्ति नव ॥ ९ ॥ वायुष्ट्वा षट् ॥ ६ ॥ प्राणाय तिस्रः ॥ ३ ॥

उत्सकथ्या द्वादश ॥१२॥ गायत्री षट् ॥६॥ कत्स्वा षट् ॥६॥ कः स्विदष्ट ॥८॥ का स्वित् त्रयोदश ॥ १३ ॥

॥ दशानुवाकेषु सप्तषष्टिः ॥ ६७ ॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां पञ्चविंशोऽध्यायः ॥ २५ ॥

अथ षड्विंशोऽध्यायः ।

अश्वस्तूपरो गोमृगस्ते प्राजापत्याः कृष्णग्रीव आग्नेयो रराटै ।

पुरस्तात्सारस्वती मेघ्यधस्ताद्धन्वोः ॥१॥

१

आश्विना अधोरांमौ बाह्वोः सौमापौष्णः श्यामो नाभ्यां सौर्ययामौ ।

श्वेतश्च कृष्णश्च पार्श्वयोः ॥२॥

२

त्वाष्टौ लोमशसक्थौ सक्थ्योर्वीयव्यः श्वेतः पुच्छ इन्द्राय स्वपस्याय वेहद्वैष्णवो वामनः ।

रोहितो धूम्ररोहितः कर्कन्धुरोहितस्ते सौम्या बभ्रुररुणबभ्रुः शुक्बभ्रुस्ते वारुणाः ॥३॥

३

शितिरन्ध्रोऽन्यतः शितिरन्ध्रः समन्तशितिरन्ध्रस्ते सावित्राः शितिबाहुरन्यतः

शितिबाहुः समन्तशितिबाहुस्ते बार्हस्पत्याः ।

पृषती क्षुद्रपृषती स्थूलपृषती ता मैत्रावरुण्यः ॥४॥

४

शुद्धवालः सर्वशुद्धवालो मणिवालस्त आश्विनाः ।

श्येतः श्येताक्षोऽरुणस्ते रुद्राय पशुपतये कर्णायामाः ॥५॥

५

अवलिसा रौद्रा नभोरूपाः पार्जन्याः । पृश्निस्तिरश्चीनपृश्निरूर्ध्वपृश्निस्ते मारुताः ॥६॥

६

फलगूलोहितोर्णी पलक्षी ताः सारस्वत्यः ।

झीढाकर्णः शुष्ठाकर्णोऽध्यालोहकर्णस्ते त्वाष्ट्राः ॥७॥

७

कृष्णग्रीवः शितिकक्षोऽञ्जिसक्थस्त ऐन्द्राग्राः ।

कृष्णाञ्जिरल्पाञ्जिर्महाञ्जिस्त उषस्याः ॥८॥

८

शिल्पा वैश्वदेव्यो रोहिण्यस्त्र्यव्यो वाचेऽविज्ञाता अदित्यै ।

सरूपा धात्रे वत्सतयो देवानां पत्नीभ्यः ॥९॥ (३)

९

कृष्णग्रीवा आग्नेयाः शितिभ्रगो वसनां रोहिता रुद्राणाम् ।

श्वेता अवरोकिण आदित्यानां नभोरूपाः पार्जन्याः ॥१॥

१०

उन्नत ऋषभो वामनस्त ऐन्द्रावैष्णवा उन्नतः शितिबाहुः शितिपृष्ठस्त ऐन्द्राबार्हस्पत्याः ।

शुक्लरूपा वाजिनाः कल्माषा आग्निमारुताः श्यामाः पौष्णाः ॥२॥

११

एता ऐन्द्राग्रा द्विरूपा अग्नीषोमीया वामना अनड्वाह आग्नावैष्णवाः ।

वशा मैत्रावरुण्योऽन्यत अन्यो भैत्र्यः ॥३॥

१२

कृष्णग्रीवा आग्नेया बभ्रवः सौम्याः श्वेता वायव्या अविज्ञाता अदित्यै ।

सरूपा धात्रे वत्सतयो देवानां पत्नीभ्यः ॥४॥

१३ [१५४१]

कृष्णा भौमा धूम्रा अन्तरिक्षा बृहन्तो दिव्याः ।

शबला वैद्युताः सिध्मास्तारकाः ॥५॥ (२)

१४

धूम्रान्वसन्तायालभते श्वेतान्ग्रीष्माय कृष्णान्वर्षाभ्योऽरुणाञ्छरदे ।

पृषतो हेमन्ताय पिशङ्गाञ्छिशिराय ॥१॥

१५

त्र्यवयो गायत्र्यै पञ्चावयस्त्रिष्टुभे दित्यवाहो जगत्त्र्यै ।

त्रिवत्सा अनुष्टुभे तुर्यवाह उष्णिहे ॥२॥

१६

पष्ठवाहो विराज उक्षाणो बृहत्या ऋषभाः ककुभे ।

अनड्वाहः पङ्क्त्यै धेनवोऽतिच्छन्दसे ॥३॥

१७

कृष्णग्रीवा आग्नेया बभ्रवः सौम्या उपध्वस्ताः सावित्रा वत्सतुर्यः सारस्वत्यः श्यामाः पौष्णाः ।

पृश्नयो मारुता बहुरूपा वैश्वदेवा वशा द्यावापृथिवीयाः ॥४॥

१८

उक्ताः संचरा एता ऐन्द्राग्नाः ।

कृष्णा वारुणाः पृश्नयो मारुताः कायास्तूपराः ॥५॥ (३)

१९

अग्नयेऽनीकवते प्रथमजानालभते मरुद्भ्यः सान्तपनेभ्यः सत्रात्यान्मरुद्भ्यो गृहमेधिभ्यो बर्ष्किहान् ।

मरुद्भ्यः क्रीळिभ्यः सःसृष्टान्मरुद्भ्यः स्वतवद्भ्योऽनुमृष्टान् ॥१॥

२०

उक्ताः संचरा एता ऐन्द्राग्नाः । प्राशृङ्गा माहेन्द्रा बहुरूपा वैश्वकर्मणाः ॥२॥

२१

धूम्रा बभ्रुनीकाशाः पितृणां सोमवतां बभ्रवो धूम्रनीकाशाः पितृणां बर्हिषदाम् ।

कृष्णा बभ्रुनीकाशाः पितृणामग्निष्वात्तानां कृष्णाः पृषन्तस्त्रैयम्बकाः ॥३॥

२२

उक्ताः संचरा एताः शुनासीरीयाः । श्वेता वायव्याः श्वेताः सौर्याः ॥४॥

२३

वसन्ताय कपिञ्जलानालभते ग्रीष्माय कलविङ्कान्वर्षाभ्यस्तित्तिरीञ्छरदे वर्तिकाः ।

हेमन्ताय ककराञ्छिशिराय विककरान् ॥५॥ (४)

२४

समुद्राय शिशुमारानालभते पर्जन्याय मण्डूकानद्भ्यो मत्स्यान् ।

मित्राय कुलीपयान्वरुणाय नाक्रान् ॥१॥

२५

सोमाय हःसानालभते वायवे बलाका इन्द्राग्निभ्यां कुश्वान् ।

मित्राय मद्रून्वरुणाय चक्रवाकान् ॥२॥

२६

अग्नये कुटरूनालभते वनस्पतिभ्य उलूकान्ग्रीषोमाभ्यां चाषान् ।

अग्निभ्यां मयूरांमित्रावरुणाभ्यां कपोतान् ॥३॥

२७ [१५५५]

सोमाय लबानालभते त्वष्ट्रे कौलीकान्गोषादीर्देवानां पत्नीभ्यः ।

कुलीका देवजाभिभ्योऽग्नये गृहपतये पारुष्णान् ॥४॥

२८

अह्ने पारावतानालभते रात्र्यै सीचापूरहोरात्रयोः संधिभ्यो जतूः ।

मासेभ्यो दात्यौहान्तसंवत्सराय महतः सुपर्णान् ॥५॥ (५)

२९

भूम्या आखूनालभतेऽन्तरिक्षाय पाङ्क्त्रान्दिवे कशान् ।

दिग्भ्यो नकुलान्वभ्रुकानवान्तरदिशाभ्यः ॥१॥

३०

वसुभ्य ऋश्यानालभते रुद्रेभ्यो रुरुनादित्येभ्यो न्यङ्गान् ।

विश्वेभ्यो देवेभ्यः पृषतान्त्साध्येभ्यः कुलुङ्गान् ॥२॥

३१

ईशानाय परस्वत आलभते मित्राय गौरान्वरुणाय महिषान् ।

बृहस्पतये गव्याऽस्त्वष्ट्र उष्ट्रान् ॥३॥

३२

प्रजापतये पुरुषान् हस्तिन आलभते वाचे सुषीन् ।

चक्षुषे मशकाञ्छ्रोत्राय भृङ्गाः ॥४॥

३३

प्रजापतये च वायवे च गोमृगो वरुणायारण्यो मेषो यमाय कृष्णो मनुष्यराजाय मर्कटः ।

शार्दूलाय रोहिद्विषभाय गव्यी क्षिप्रश्येनाय वर्तिका नीलङ्गोः क्रिमिः समुद्राय

शिशुमारो हिमवते हस्ती ॥५॥ (६)

३४

मयुः प्राजापत्य उलो हलिङ्गो वृषदुःशस्ते धात्रे दिशां कङ्को धुङ्क्षाम्नेयी ।

कलविङ्को लोहिताहिः पुंस्करसादस्ते त्वाष्ट्रा वाचे कुश्वः ॥१॥

३५

सोमाय कुलुङ्ग आरण्योऽजो नकुलः शक्रा ते पौष्णाः क्रोष्टा मायोरिन्द्रस्य गौरमृगः ।

पिब्रो न्यङ्कुः कवकटस्तेऽनुमत्यै प्रतिश्रुत्कायै चक्रवाकः ॥२॥

३६

सौरी बलाका शार्गः सृजयः श्याण्डकस्ते मैत्राः सरस्वत्यै शारिः पुरुषवाक् श्वाविद्धौमी ।

शार्दूलो वृकः पृदाक्रुस्ते मन्यवे सरस्वते शुक्रः पुरुषवाक् ॥३॥

३७

सुपर्णः पार्जन्य आतिर्वीहसो दर्विदा ते वायवे बृहस्पतये वाचस्पतये पैङ्गराजोऽलज आन्तरिक्षः ।

स्रवो मद्गुर्मत्स्यस्ते नदीपतये द्यावापृथिवीयः कूर्मः ॥४॥

३८

पुरुषमृगश्चन्द्रमसो गोधा कालका दार्वाघाटस्ते वनस्पतीनां कृकवाकुः सावित्रो हःसो वातस्य ।

नाक्रो मकरः कुलीपयस्तेऽकूपारस्य ह्रियै शल्यकः ॥५॥ (७)

३९

एण्यहो मण्डको मूर्षिका तित्तिरिस्ते सर्पाणां लोपाश आश्विनः कृष्णो रात्र्यै ।

ऋक्षो जतूः सुषिलीका त इतरजनानां जहका वैष्णवी ॥१॥

४० [१५६८]

अन्यवापोंऽर्धमासानामृश्यो मयूरः सुपर्णस्ते गन्धर्वाणामपामुद्रो मासां कश्यपः ।

रोहितकुण्डृणाचीं गोलत्तिका तैऽप्सरसां मृत्यवैऽसितः ॥२॥

४१

वर्षाहूर्न्तूनामाखुः कशो मान्थालस्ते पितृणां बलायाजगरो वसनां कपिञ्जलः ।

कपोत उल्लकः शशस्ते निर्ऋत्यै वरुणायारण्यो मेषः ॥३॥

४२

श्वित्र आदित्यानामुष्ट्रो घृणीवान्वाधीनस्ते मृत्या अरण्याय सृमरो रुरु रौद्रः ।

कार्यिः कुटरुर्दात्यौहस्ते वाजिनां कामाय पिकः ॥४॥

४३

खड्गो वैश्वदेवः श्वा कृष्णः कर्णो गर्दभस्तरक्षुस्ते रक्षसांमिन्द्राय स्रकुरः ।

सिंहो मारुतः कृकलासः पिप्पका शकुनिस्ते शरव्यायै विश्वेषां देवानां पृषतः ॥५॥ (८) ४४ [१५७२]

अभ्वस्तूपरो नव ॥ ९ ॥ कृष्णग्रीवा पञ्च ॥ ५ ॥ धूम्रान्वसन्ताय पञ्च ॥ ५ ॥ अग्नयेऽनीकवते

पञ्च ॥ ५ ॥ समुद्राय शिशुमारान् पञ्च ॥ ५ ॥ भूम्या आखून् पञ्च ॥ ५ ॥ मयुः

प्राजापत्य पञ्च ॥ ५ ॥ पण्यह इति पञ्च ॥ ५ ॥

॥ अष्टानुवाकेषु चतुश्चत्वारिंशत् ॥ ४४ ॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां षड्विंशोऽध्यायः ॥ २६ ॥

अथ सप्तविंशोऽध्यायः ।

शार्द दद्भिरवकां दन्तमूलैर्मृदुं बस्वैस्तेगान्दष्ट्राभ्यां सरस्वत्या अग्रजिह्वं जिह्वाया उत्सादम् ।

अवक्रन्देन तालु वाजं हनुभ्यामप आस्येन वृषणमाण्डाभ्याम् ॥१॥

१

आदित्यान् इमश्रुभिः पन्थानं भ्रूभ्यां द्यावापृथिवी वर्तोभ्यां विद्युतं कनीनकाभ्याम् ।

शुक्लाय स्वाहा कृष्णाय स्वाहा पार्याणि पक्ष्माण्यवार्या इक्षवोऽवार्याणि पक्ष्माणि

पार्या इक्षवः ॥२॥ (१)

२

वार्तं प्राणेनापानेन नासिके उपयाममधरेणौष्ठेन सदुत्तरेण ।

प्रकाशेनान्तरमनूकाशेन बाह्वं निवेष्पं मूर्ध्ना स्तनयितुं निर्बाधेनाशनिं मस्तिष्केण विद्युतं

कनीनकाभ्याम् ॥१॥

३

कर्णाभ्यां श्रोत्रं श्रोत्राभ्यां कर्णौ तेदनीमधरकण्ठेनापः शुष्ककण्ठेन चित्तं मन्याभिः ।

आदितिं शीर्ष्णा निर्ऋतिं निर्जैर्जल्येन शीर्ष्णा संक्रोशैः प्राणान् रेष्माणं स्तुपेन ॥२॥ (२) ४

मशकान्केशैरिन्द्रं स्वपसा वहेन बृहस्पतिं शकुनिसादेन कूर्मान् ।

शफैराक्रमणं स्थूराभ्यामक्षलाभिः कपिञ्जलान् ॥१॥

५ [१५७७]

जवं जङ्घाम्यामध्वानं बाहुभ्यां जाम्बीलेनारण्यमग्निमतिरुग्भ्याम् ।

पुषणं दोभ्यामश्विना अ॒साभ्या॑ रुद्र॑ रोराम्याम् ॥२॥ (३)

६

अग्नेः पक्षतिर्वायोर्निपक्षतिरिन्द्रस्य तृतीयापां चतुर्थी ।

अदित्यै पञ्चमीन्द्राण्यै षष्ठी मरुता॑ सप्तमी बृहस्पतेरष्टमी ।

अर्यम्णो नवमी धातुर्दशमीन्द्रस्यैकादशी वरुणस्य द्वादशी यमस्य त्रयोदशी ॥१॥ (४) ७

इन्द्राग्नयोः पक्षतिः सरस्वत्यै निपक्षतिर्मित्रस्य तृतीया सोमस्य चतुर्थी ।

निर्ऋत्यै पञ्चम्यग्नीषोमयोः षष्ठी सर्पाणां॑ सप्तमी विष्णोरष्टमा ।

पुष्णो नवमी त्वष्टुर्दशमीन्द्रस्यैकादशी वरुणस्य द्वादशी यम्यै त्रयोदशी ।

द्यावापृथिव्योर्दक्षिणं पार्श्वं विश्वेषां देवानामुत्तरम् ॥१॥ (५)

८

मरुता॑ रुक्मिणा विश्वेषां देवानां प्रथमा कीकसा रुद्राणां द्वितीयादित्यानां तृतीया वायोः पुच्छ-
मग्नीषोमयोर्भासदौ । क्रुञ्चौ श्रोणिभ्यामिन्द्राबृहस्पती ऊरुभ्यां मित्रावरुणा अल्गाभ्यामाक्रमणं
स्थूराभ्यां बलं कुष्ठाभ्याम् ॥१॥ (६)

९

पुषणं वनिष्ठुनान्धाहीन्स्थूलगुदयां सर्पान्गुदाभिर्विहृतं आन्त्रैरपो वस्तिना वृषणमाण्डाभ्याम् ।

वाजिनं शेपेन प्रजां रेतसा चार्षान्पितृतेन प्रदुरान्पायुना कूश्मान्छकपिण्डैः ॥१॥ (७) १०

इन्द्रस्य क्रोळोऽदित्यै पाजस्यं दिशां जत्रवोऽदित्यै भसत् ।

जीमूतान्हृदयौपशेनान्तरिक्षं पुरीततां ॥१॥

११

नभ उदयेण चक्रवाकौ मत्सनाभ्यां दिवं वृकाभ्यां गिरीन्छाशिभिः ।

उपलान्छीह्वा वल्मीकान्छोमभिर्गलैर्भिर्गुल्मान्हिराभिः स्रवन्तीः ।

हृदान्कुक्षिभ्यां समुद्रमुदरेण वैश्वानरं भस्मना ॥२॥ (८)

१२

विधृतिं नाभ्यां धृतं रसेनापो युष्णा मरीचीर्विप्रुद्भिर्नीहारमुष्मणां शीनं वसया पुष्वा अश्रुभिः ।

हादुनीर्दूषीकाभिरस्ना रक्षांसि चित्राण्यङ्गैर्नक्षत्राणि रूपेण पृथिवीं त्वचा जुम्बकाय

१३

स्वाहा ॥१॥ (९)

हिरण्यगर्भः समवर्तताग्रे भूतस्य जातः पतिरेकं आसीत् ।

स दाधार पृथिवीं द्यामुतेमां कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥१॥

१४

यः प्राणतो निमिषतो महित्वैक इद्राजा जगतो बभूव ।

य ईशे अस्य द्विपदश्चतुष्पदः कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥२॥

१५ [१५८७]

- यस्येमे हिमवन्तो महित्वा यस्य समुद्रः रसां सहाहुः ।
 यस्येमाः प्रदिशो यस्य बाहू कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥३॥ १६
- य आत्मदा बलदा यस्य विश्वं उपासते प्रशिषं यस्य देवाः ।
 यस्य छायामृतं यस्य मृत्युः कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥४॥ (१०) १७
- आ नो भद्राः कर्तवो यन्तु विश्वतोऽदब्धासो अपरीतास उद्भिदः ।
 देवा नो यथा सदमिद् वृधे असन्नप्रायुवो रक्षितारो द्विवेदिवे ॥१॥ १८
- देवानां भद्रा सुमतिर्ऋजूयतां देवानां रातिरभि नो निर्वर्तताम् ।
 देवानां सख्यमुपसेदिमा वयं देवा न आयुः प्रतिरन्तु जीवसे ॥२॥ १९
- तान्पूर्वया निविदा हूमहे वयं भगं मित्रमदिति दक्षमस्त्रिधम् ।
 अर्यमणं वरुणं सोममश्विना सरस्वती नः सुभगा मर्यस्करत् ॥३॥ २०
- तन्नो वातो मयोभु वातु भेषजं तन्माता पृथिवी तत्पिता द्यौः ।
 तद् ग्रावाणः सोमसुतो मयोभुवस्तदश्विना शृणुतं धिष्ण्या युवम् ॥४॥ २१
- तमीशानं जगतस्तस्थुषस्पतिं धियं जिन्वमवसे हूमहे वयम् ।
 पूषा नो यथा वेदसामसद्रुधे रक्षिता पायुरदब्धः स्वस्तये ॥५॥ २२
- स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवाः स्वस्ति नः पूषा विश्ववेदाः ।
 स्वस्ति नस्तार्क्ष्यो अरिष्टनेमिः स्वस्ति नो बृहस्पतिर्दधातु ॥६॥ २३
- पृषदश्वा मरुतः पृश्निमातरः शुभंयावानो विदथेषु जग्मयः ।
 अग्निजिह्वा मनवः सारचक्षसो विश्वे नो देवा अवसागमन्निह ॥७॥ २४
- भद्रं कर्णेभिः शृणुयाम देवा भद्रं पश्येमाक्षभिर्यजत्राः ।
 स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवांसस्तनूभिर्व्यशेम देवहितं यदायुः ॥८॥ २५
- शतमिभु शरदो अन्ति देवा यत्रा नश्चक्रा जरसे तनूनाम् ।
 पुत्रासो यत्र पित्रो भवन्ति मा नो मध्या रीरिषतायुर्गन्तोः ॥९॥ २६
- अदितिद्यौरदितिरन्तरिक्षमदितिर्माता स पिता स पुत्रः ।
 विश्वे देवा अदितिः पञ्च जना अदितिर्जातमदितिर्जनित्वम् ॥१०॥ (११) २७
- मा नो मित्रो वरुणो अर्यमायुरिन्द्रं ऋभुक्षा मरुतः परिरूयन् ।
 यद्वाजिनो देवजातस्य सप्तैः प्रवक्ष्यामो विदथे वीर्याणि ॥१॥ २८ [१६००]

- यन्निर्णिजा रेक्णसां प्रावृतस्य रातिं गृभीतां मुखतो नयन्ति ।
सुप्राङ्जो मेम्यद्विश्वरूप इन्द्रापूष्णोः प्रियमप्येति पार्थः ॥२॥ २९
- एष च्छागः पुरो अश्वेन वाजिना पूष्णो भागो नीयते विश्वदेव्यः ।
अभिप्रियं यत्पुरोक्ताशमर्वता त्वष्टेदेन सौश्रवसायं जिन्वति ॥३॥ ३०
- यद्विष्यमृतुशो देवयानं त्रिर्मानुषाः पर्यश्वं नयन्ति ।
अत्रा पूष्णः प्रथमो भाग एति यज्ञं देवेभ्यः प्रतिवेदयन्नजः ॥४॥ ३१
- होताध्वर्युरावया अग्निमिन्धो ग्रावग्राभ उत शस्तु सुविप्रः ।
तेन यज्ञेन स्वरंकृतेन स्विष्टेन वक्षणा आ पृणध्वम् ॥५॥ ३२
- यूपव्रस्का उत ये यूपवाहाश्चपालं ये अश्वयूपाय तक्षति ।
ये चार्वते पचन सभरन्त्युतो तेषामभिर्गूर्तिर्न इन्वतु ॥६॥ ३३
- उप प्रागात्सुमन्मेऽधायि मन्म देवानामाशा उप वीतपृष्ठः ।
अन्वेनं विप्रा ऋषयो मदन्ति देवानां पुष्टे चक्रमा सुबन्धुम् ॥७॥ ३४
- यद्वाजिनो दामं सदानमर्वतो या शीर्षिण्या रशना रज्जुरस्य ।
यद्वा घास्य प्रभृतमास्ये तृण सवा ता ते अपि देवेष्वस्तु ॥८॥ (१२) ३५
- यदश्वस्य ऋविषो मक्षिकाश यद्वा स्वगं स्वधितौ रिप्तमस्ति ।
यद्वस्तयोः शमितुर्यन्नखेषु सर्वा ता ते अपि देवेष्वस्तु ॥९॥ ३६
- यदूर्ध्वमुदरस्यापवाति य आमस्य ऋविषो गन्धो अस्ति ।
सुकृता तच्छमितारः कृण्वन्तु मेध स्रुतपाकं पचन्तु ॥१०॥ ३७
- यत्ते गात्रादग्निना पच्यमानादभि शूलं निहतस्यावधावति ।
मा तद्भूम्यामाश्लिषन्मा तृणेषु देवेभ्यस्तदुशङ्ग्यो रातमस्तु ॥११॥ ३८
- ये वाजिनं परिपश्यन्ति पक्वं य ईमाहुः सुरभिर्निर्हरेति ।
ये चार्वतो मा सभिक्षामुपासत उतो तेषामभिर्गूर्तिर्न इन्वतु ॥१२॥ ३९
- यन्नीक्षणं मा स्पचन्या उखाया या पात्राणि यूष्ण आसेचनानि ।
ऊष्मण्यापिधानां चरूणामङ्गाः सूनाः परि भूषन्त्यश्वम् ॥१५॥ ४०
- मा त्वग्निर्ध्वनयीद्रुमगन्धिर्मोखा भ्राजन्त्यभि विक्त जग्निः ।
इष्टं वीतमभिर्गूर्तं वषट्कृतं तं देवासः प्रति गृभ्णन्त्यश्वम् ॥१६॥ ४१ [१६१३]

निक्रमणं निषदनं विवर्तनं यच्च पङ्क्तिं शर्मवतः ।

यच्च पणौ यच्च घासिं जघास सर्वा ता ते अपि देवेष्वस्तु ॥७॥ (१३)

४२

यदश्वाय वास उपस्तुणन्त्यधीवासं या हिरण्यान्यस्मै ।

संदानमर्वन्तं पङ्क्तिं प्रिया देवेष्वा यामयन्ति ॥१॥ (१४)

४३

इमा नु कं भुवना सीषधामेन्द्रश्च विश्वे च देवाः ।

आदित्यैरिन्द्रः सगणो मरुद्भिरस्मभ्यं भेषजा करत् ।

यज्ञं च नस्तन्वं च प्रजां चादित्यैरिन्द्रः सह सीषधाति ॥१॥

४४

अग्ने त्वं नो अन्तम उत त्राता शिवो भवा वरुथ्यः ।

वसुरग्निर्वसुश्रवा अच्छा नक्षि द्युमत्तमं रयि दाः ।

तं त्वां शोनिष्ठ दीदिवः सुभ्राय नूनमीमहे सखिभ्यः ॥२॥ (१५)

४५ [१६१७]

शादं दद्भिर्द्वे ॥२॥ वातं प्राणेन द्वे ॥२॥ मशकान्केशैरिति द्वे ॥२॥ अग्नेः पक्षतिरेका ॥१॥ इन्द्रान्योः

पक्षतिरेका ॥१॥ मारुता ५ स्कन्धा एका ॥१॥ पूषणं वनिष्ठनेत्येका ॥१॥ इन्द्रस्य क्रोळो द्वे ॥२॥

विधृतिमेका ॥१॥ हिरण्यगर्भश्चतस्रः ॥४॥ आ नो दश ॥१०॥ मा नोऽष्ट ॥८॥

यदश्वस्य सप्त ॥७॥ यदश्वायैका ॥१॥ इमा नु कं द्वे ॥२॥

पञ्चदशानुवाकेषु पञ्चचत्वारिंशत् ॥४५॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां सप्तविंशोऽध्यायः ॥२७॥

अथाष्टाविंशोऽध्यायः ।

अग्निश्च पृथिवी च संनते ते मे सं नमतामदो वायुश्चाऽन्तरिक्षं च संनते ते मे सं नमतामद

आदित्यश्च द्यौश्च संनते ते मे सं नमतामद आपश्च वरुणश्च संनते ते मे सं नमतामदः ।

सप्त सप्तसदो अष्टमी भूतसार्धनी ॥१॥

१

सकामाँर अध्वनस्कुरु संज्ञानमस्तु मेऽमुना ।

यथेमां वाचं कल्याणीमावदानि जनेभ्यः ॥२॥

२

ब्रह्मराजन्याभ्यां शुद्राय चार्याय च स्वाय चारणाय च ।

प्रियो देवानां दक्षिणायै दातुरिह भूयासमयं मे कामः समृध्यतामुप मादो नमतु ॥३॥ (१)

३

बृहस्पते अति यदर्यो अर्हीद् द्युमद्विभाति ऋतुमजनेषु ।

यद्दीदयच्छवसं ऋतप्रजात तदस्मासु द्रविणं धेहि चित्रम् ।

उपयामगृहीतोऽसि बृहस्पतये त्वैष ते योनिर्बृहस्पतये त्वा ॥१॥ (२)

४ [१६११]

- इन्द्र गोमन्निहा याहि पिबा सोमं५ शतक्रतो । विद्यद्भिर्ग्रावभिः सुतम् ।
 उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा गोमते एष ते योनिरिन्द्राय त्वा गोमते ॥१॥ (३) ५
- ऋतावानं वैश्वानरमुतस्य ज्योतिषस्पतिम् । अजस्रं घर्ममीमहे ।
 उपयामगृहीतोऽसि वैश्वानराय त्वैष ते योनिर्वैश्वानराय त्वा ॥१॥ (४) ६
- वैश्वानरं५ हवामह ऋतस्य ज्योतिषस्पतिम् । अजस्रं घर्ममीमहे ।
 उपयामगृहीतोऽसि वैश्वानराय त्वैष ते योनिर्वैश्वानराय त्वा ॥१॥ (५) ७
- वैश्वानरो न ऊतय आ प्र यातु परावतः । अभिरुक्थेन वाहसा ।
 उपयामगृहीतोऽसि वैश्वानराय त्वैष ते योनिर्वैश्वानराय त्वा ॥१॥ (६) ८
- वैश्वानरस्य सुमतौ स्याम राजा हि कं भुवनानामभिथ्रीः ।
 इतो जातो विश्वमिदं वि चष्टे वैश्वानरो र्यतते सूर्येण ।
 उपयामगृहीतोऽसि वैश्वानराय त्वैष ते योनिर्वैश्वानराय त्वा ॥१॥ (७) ९
- मरुत्वोर इन्द्र वृषभो रणाय पिबा सोममनुष्वधं मदाय ।
 आसिश्चस्व जठरे मध्व ऊर्मि त्वं५ राजासि प्रतिपत्सुतानाम् ।
 उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा मरुत्वत एष ते योनिरिन्द्राय त्वा मरुत्वते ॥१॥ (८) १०
- महोर इन्द्रो वज्रहस्तः षोडशी शर्म यच्छतु । हन्तु पाप्मानं योऽस्मान्द्वेष्टि ।
 उपयामगृहीतोऽसीन्द्राय त्वा षोडशिन एष ते योनिरिन्द्राय त्वा षोडशिन ॥१॥ (९) ११
- अग्निर्ऋषिः पर्वमानः पाञ्चजन्यः पुरोहितः । तमीमहे महागयम् ॥१॥ (१०) १२
- अनु वीरैरनु पुष्यास्म गोभिरन्वश्चैरनु सर्वेण पुष्टैः ।
 अनु द्विपदानु चतुष्पदा वयं देवा नो यज्ञमृतुथा नयन्तु ॥१॥ (११) १३
- आ नो गोत्रा ददद्दि गोपते गाः समस्मभ्यं५ सनयो यन्तु वाजाः ।
 दिवक्षा असि वृषभ सत्यशुष्मोऽस्मभ्यं५ सुमघवन् बोधि गोदाः ॥१॥ (१२) १४ [१६३१]

अग्निश्च तिस्रः ॥३॥ बृहस्पत एका ॥१॥ इन्द्र गोमन्नेका ॥१॥ ऋतावानमेका ॥१॥ वैश्वानरमेका ॥१॥
 वैश्वानर एका ॥१॥ वैश्वानरस्य सुमतावेका ॥१॥ मरुत्वोर इन्द्र एका ॥१॥ महोर इन्द्र एका ॥१॥
 अग्निर्ऋषिरेका ॥१॥ अनुवीरैरेका ॥१॥ आ नो गोत्रा इत्येका ॥१॥ द्वादशानुवाकेषु चतुर्दश ॥१४॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां अष्टाविंशोऽध्यायः ॥ २८ ॥

अथैकोनत्रिंशोऽध्यायः ।

- समास्त्वाग्र ऋतवो वर्धयन्तु संवत्सरा ऋषयो यानि सत्या ।
 सं दिव्येन दीदिहि रोचनेन विश्वा आ भाहि प्रदिशश्चतस्रः ॥१॥ १
- सं चेध्यस्वाग्ने प्र च बोधयैनमुच्च तिष्ठ महते सौभगाय ।
 मा च रिषदुपसत्ता तै अग्ने ब्रह्माणस्ते यशसः सन्तु मान्ये ॥२॥ २
- त्वामग्ने वृणते ब्राह्मणा इमे शिवो अग्ने संवरणे भवानः ।
 सपत्नहा नो अभिमातिजिच्च स्वे गये जागृह्यप्रयुच्छन् ॥३॥ ३
- इहैवाग्ने अर्धि धारया रयि मा त्वा नि कृन्पूर्वचितो निकारिणः ।
 क्षत्रमग्ने सुयममस्तु तुभ्यमुपसत्ता वर्धतां ते अनिष्टृतः ॥४॥ ४
- क्षत्रेणाग्ने स्वायुः स५ रभस्व मित्रेणाग्ने मित्रधेये यतस्व ।
 सजातानां मध्यमस्था एधि राज्ञामग्ने विहव्यो दीदिहीह ॥५॥ ५
- अति निहो अति स्निधोऽत्यचित्तिमत्यरातिमग्ने ।
 विश्वा ह्यग्ने दुरिता सहस्वाथास्सभ्य५ सहवीर५ रयि दाः ॥६॥ ६
- अनाघृण्यो जातवेदा अनिष्टृतो विराळग्ने क्षत्रभृदीदिहीह ।
 विश्वा आशाः प्रमुञ्चन्मानुषीर्भियः शिवाभिर्गृध परि पाहि नो वृधे ॥७॥ ७
- बृहस्पते सवितर्बोधयैन५ स५शितं चित्संतरा५ स५ शिंशाधि ।
 वर्धयैनं महते सौभगाय विश्वं एनमनु मदन्तु देवाः ॥८॥ ८
- अमुत्रभूयादध यद्यमस्य बृहस्पते अभिशस्तेरमुञ्चः ।
 प्रत्यौहतामश्विना मृत्युमस्माद्देवानामग्ने भिषजा शर्चाभिः ॥९॥ ९
- उद्वयं तमसस्परि स्वः पश्यन्त उत्तरम् ।
 देवं देवत्रा सूर्यमगन्म ज्योतिरुत्तमम् ॥१०॥ (१) १०
- ऊर्ध्वा अस्य समिधो भवन्त्यूर्ध्वा शुक्रा शोची५प्यग्नेः ।
 द्युमत्तमा सुप्रतीकस्य सूनोः ॥१॥ ११
- तनूनपादसुरो विश्ववेदा देवो देवेषु देवः । पथो अनक्तु मध्वा घृतेन ॥२॥ १२
- मध्वा यज्ञं नक्षसे प्रीणानो नराश५सो अग्ने । सुक्रदेवः सविता विश्ववारः ॥३॥ १३
- अच्छायमेति शर्वसा घृतेनेळानो वह्निर्मसा । अग्नि५ स्तुचो अध्वरेषु प्रयत्सु ॥४॥ १४
- स यक्षदस्य महिमानमग्नेः स ई' मन्द्रा सुप्रयसः । वसुश्चेतिष्ठो वसुधातमश्च ॥५॥ १५ [१६४५]

द्वारो देवीरन्वस्य विश्वे व्रता ददन्ते अग्नेः । उरुव्यचंसो धाम्ना पत्यमानाः ॥६॥ १६
 ते अस्य योषणे दिव्ये न योना उषासानक्ता । इमं यज्ञमवतामध्वरं नः ॥७॥ १७
 दैव्या होतारा ऊर्ध्वमध्वरं नोऽग्नेर्जिह्वामभि गृणीतम् । कृणुतं नः स्विष्टिम् ॥८॥ १८
 तिस्रो देवीर्वहिरेदं सन्दन्तिवला सरस्वती भारती । मही गृणाना ॥९॥ १९
 तन्नस्तुरीपमद्भुतं पुरुक्षु त्वष्टा सुवीरम् । रायस्पोषं विष्यतु नाभिमस्से ॥१०॥ २०
 वनस्पतेऽव सृजा रराणस्तमना देवेषु । अग्निर्हव्यं शमिता स्रदयाति ॥११॥ २१
 अग्ने स्वाहा कृणुहि जातवेद इन्द्राय हव्यम् ।
 विश्वे देवा हविरिदं जुषन्ताम् ॥१२॥ (२) २२

पीवो अन्ना रयिवृधः सुमेधाः श्वेतः सिषक्ति नियुतामभिः ।
 ते वायवे समनसो वि तस्थुर्विश्वेन्नरः स्वपत्यानि चक्रुः ॥१॥ २३
 राये नु यं जज्ञतु रोदसीमे राये देवी धिषणा धाति देवम् ।
 अर्धं वायुं नियुतः सश्वत स्वा उत श्वेतं वसुधितिं निरेके ॥२॥ २४
 वायुरग्रेगा यज्ञप्रीः साकं गन्मनसा यज्ञम् ।
 शिवो नियुद्धिः शिवाभिः ॥३॥ २५
 प्र याभिर्यासि दाश्वांसमच्छा नियुद्धिर्वाय इष्टये दुरोणे ।
 नि नो रयिं सुभोजसं युवस्व नि वीरं गव्यमश्व्यं च राधः ॥४॥ २६
 वायो ये ते सहस्रिणो रथासस्तेभिरा गहि । नियुत्वान्तसोमपीतये ॥५॥ २७
 एकया च दुशभिश्च स्वभूते द्वाभ्यामिष्टये विंशती च ।
 तिसृभिश्च वहसे त्रिंशता च नियुद्धिर्वाय इह ता वि मुञ्च ॥६॥ २८
 नियुत्वान्वाय आ गह्यं शुक्रो अयामि ते । गन्तासि सुन्वतो गृहम् ॥७॥ २९
 वायो शुक्रो अयामि ते मध्वो अग्रं दिविष्टिषु ।
 आ याहि सोमपीतये स्पाहो देव नियुत्वता ॥८॥ ३०
 आ नो नियुद्धिः शतिनीभिरध्वरं सहस्रिणीभिरुप याहि यज्ञम् ।
 वायो अस्मिन्सर्वने मादयस्व यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः ॥९॥ ३१
 तव वाय ऋतस्पते त्वष्टृर्जामातरद्भुत । अवास्या वृणीमहे ॥१०॥ (३) ३२

हिरण्यगर्भ इत्येषः । येन द्यौरग्रा पृथिवी च दृळ्हा येन स्व स्तमितं येन नाकः ।

यो अन्तरिक्षे रजसो विमानः कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥१॥

३३ [१६६४]

- यं क्रन्दसी अवसा तस्तभाने अभ्यैक्षेतां मनसा रेजमाने ।
 यत्राधि सूर उदितो विभाति कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥२॥ ३४
- आपो ह यद्बृहतीर्विश्वमायुङ्गर्भं दधाना जनयन्तीरग्निम् ।
 ततो देवानां समवर्ततासुरेकः कस्मै देवाय हविषा विधेम ॥३॥ ३५
- यश्चिदापो महिना पर्यपश्यदक्षं दधाना जनयन्तीर्यज्ञम् ।
 यो देवेष्वधि देव एक आसीत्कस्मै देवाय हविषा विधेम ।
 मा नो हिंसीज्जनिता यः पृथिव्या यो वा दिवं सत्यधर्मा जजान ।
 यश्चापश्चन्द्रा बृहतीर्जजान कस्मै देवाय हविषा विधेम ।
 प्रजापते न त्वदेतान्यन्यो विश्वा ज्ञातानि परि ता बभूव ।
 यत्कामास्ते जुहुमस्तन्नो अस्तु वयं स्याम परयो रयीणाम् ॥४॥ (४) ३६
- अग्न आयूँषि पवस आ सुवोर्जमिषं च नः । आरे बाधस्व दुच्छुनाम् ॥१॥ ३७
- अग्ने पर्वस्व स्वपा अस्मे वर्चैः सुवीर्यम् । दधद्रयि मयि पोषम् ॥२॥ ३८
- अग्निर्ऋषिः पर्वमानः पाञ्चजन्यः पुरोहितः । तमीमहे महागयम् ॥३॥ ३९
- अभि त्वां शूर नोनुमोऽदुग्धा इव धेनवः ।
 ईशानमस्य जगतः स्वर्दृशमीशानमिन्द्र तस्थुषः ॥४॥ ४०
- न त्वावाँर अन्यो दिव्यो न पार्थिवो न जातो न जनिष्यते ।
 अश्वायन्तो मधवन्मिन्द्र वाजिनो गव्यन्तस्त्वा हवामहे ॥५॥ ४१
- त्वामिद्धि हवामहे सातौ वाजस्य कारवः ।
 त्वां वृत्रेष्विन्द्र सत्पतिं नरस्त्वां काष्ठास्वर्वतः ॥६॥ ४२
- स त्वं नश्चित्र वज्रहस्त धृष्णुया महः स्तवानो अद्रिवः ।
 गामश्च रथ्यमिन्द्र सं किर सत्रा वाजं न जिग्युषे ॥७॥ ४३
- कया नश्चित्र आ भुवदूती सदावृधः सखा । कया शचिष्ठया वृता ॥८॥ ४४
- कस्त्वा सत्यो मदानां मंहिष्ठो मत्सदन्धसः । दृळ्हा चिदारुजे वसु ॥९॥ ४५
- अभी षु णः सखीनामविता जरितृणाम् । शतं भवास्यूतये ॥१०॥ ४६
- यज्ञायज्ञा वो अग्रये गिरागिरा च दक्षसे ।
 प्रप्र वयममृतं जातवेदसं प्रियं मित्रं न शंसिषम् ॥११॥ ४७
- ऊर्जो नपातं स हिनायमस्मयुर्दक्षैम हव्यदातये ।
 भुवद्वाजेष्वविता भुवद्बुध उत त्राता तनूनाम् ॥१२॥ (५) ४८ [१६७९]

संवत्सरोऽसि परिवत्सरोऽसीदावत्सरोऽसीद्वत्सरोऽसि वत्सरोऽसि ।

उषसस्ते कल्पन्तामहोरात्रास्ते कल्पन्तामर्धमासास्ते कल्पन्ता मासास्ते कल्पन्तामृतवस्ते

कल्पन्ताऽ संवत्सरस्ते कल्पताम् ॥१॥

४९

प्रेत्या एतै सं चाश्च प्र च सारय ।

सुपर्णचिदसि तया देवतयाङ्गिरस्वद् ध्रुवः सीद ॥२॥ (६)

५० [१६८१]

समास्त्वा दश ॥ १० ॥ ऊर्ध्वा द्वादश ॥ १२ ॥ पीवो अघ्नान्दश ॥ १० ॥ हिरण्यगर्भश्चतस्रः ॥ ४ ॥

अग्न आयूऽषि द्वादश ॥ १२ ॥ संवत्सरो द्वे ॥ २ ॥ षडनुवाकेषु पञ्चाशत् ॥ ५० ॥

॥ इति शुक्रयजुःकाण्वसंहितायां एकोनत्रिंशोऽध्यायः ॥२९॥

अथ त्रिंशोऽध्यायः ।

होता यक्षत्समिधेन्द्रमिळस्पदे नाभा पृथिव्या अधि ।

दिवो वर्ष्मन्त्समिध्यत ओजिष्ठश्चर्षणीसहां वेत्वाज्यस्य होतर्यज ॥१॥

१

होता यक्षत्तनूनपातमूतिभिर्जेतारमपराजितम् ।

इन्द्रं देवऽ स्वविदं पृथिभिर्मधुमत्तमैर्नराशऽसेन तेजसा वेत्वाज्यस्य होतर्यज ॥२॥

२

होता यक्षदिकाभिरिन्द्रमीळितमाजुह्वानममर्त्यम् ।

देवो देवैः सवीर्यो वज्रहस्तः पुरंदुरो वेत्वाज्यस्य होतर्यज ॥३॥

३

होता यक्षद्वर्हिषीन्द्रं निषद्वरं वृषभं नर्यापसम् ।

वसुभी रुद्रैरादित्यैः सयुग्भिर्बहिरासद्वेत्वाज्यस्य होतर्यज ॥४॥

४

होता यक्षदोजो न वीर्यऽ सहो द्वार इन्द्रमवर्धयन् ।

सुप्रायणा अस्मिन्यज्ञे वि श्रयन्तामृतावृधो द्वार इन्द्राय मीळहुषे व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यज ॥५॥५

होता यक्षदुषे इन्द्रस्य धेनू सुदुधे मातरा मही ।

सवातरौ न तेजसा वत्समिन्द्रमवर्धतां वीतामाज्यस्य होतर्यज ॥६॥

६

होता यक्षद्वैव्या होतारा भिषजा सखाया हविषेन्द्रं भिषज्यतः ।

कवी देवौ प्रचेतसा इन्द्राय धत्त इन्द्रियं वीतामाज्यस्य होतर्यज ॥७॥

७

होता यक्षत्तिस्रो देवीर्न भेषजं त्रयस्त्रिधातवोऽपस इळा सरस्वती भारती महीः ।

इन्द्र पत्नीर्हविष्मतीर्व्यन्त्वाज्यस्य होतर्यज ॥८॥

८

होता यक्षचवष्टारमिन्द्रं देवं भिषजं सुयजं घृतश्रियम् ।

पुरुरूपऽ सुरेतसं मघोनमिन्द्राय त्वष्टा दधदिन्द्रियाणि वेत्वाज्यस्य होतर्यज ॥९॥ ९[१६९०]

होता यक्षद्वनस्पतिः शमितारः शतक्रतुं धियो जोष्टारमिन्द्रियम् ।

मध्वा समञ्जनपथिभिः सुगोभिः स्वदाति यज्ञं मधुना घृतेन वेत्वाज्यस्य होतर्यजं ॥१०॥ १०

होता यक्षदिन्द्रः स्वाहाज्यस्य स्वाहा मेदसः स्वाहा स्तोक्रानाः स्वाहा स्वाहाकृतीनाः स्वाहा हव्यसूक्तीनाम् । स्वाहा देवा आज्यपा जुषाणा इन्द्र आज्यस्य व्यन्तु होतर्यजं ॥११॥ (१) ११

देवं बर्हिरिन्द्रः सुदेवं देवैर्वारवत्स्तीर्णं वेद्यामवर्धयत् ।

वस्तोर्वृतं प्राक्तोर्भृतः राया बर्हिष्मतोऽत्यगाद्वसुवने वसुधेयस्य वेतु यजं ॥१॥ १२

देवीद्वार इन्द्रः संयाते वीङ्गीर्यामन्नवर्धयन् । आ वत्सेन तरुणेन कुमारेण च मीवतापावीणः

रेणुककाटं नुदन्तां वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यजं ॥२॥ १३

देवी उषासानक्तेन्द्रं यज्ञे प्रयत्यहेताम् ।

दैवीर्विशः प्रायासिष्टाः सुप्रीते सुधिते वसुवने वसुधेयस्य वीतां यजं ॥३॥ १४

देवी जोष्टी वसुधिते देवमिन्द्रमवर्धताम् । अयाव्यन्याघा द्वेषाः स्यान्त्या वक्षद्वसु

वार्याणि यजमानाय शिक्षिते वसुवने वसुधेयस्य वीतां यजं ॥४॥ १५

देवी ऊर्जाहुती दुधे सुदुधे पयसेन्द्रमवर्धताम् ।

इषमूर्जेमन्या वक्षत्सग्धिः सपीतिमन्या नवेन पूर्वं दयमाने पुराणेन नवमधातामूर्जेमूर्जाहुती

ऊर्जयमाने वसु वार्याणि यजमानाय शिक्षिते वसुवने वसुधेयस्य वीतां यजं ॥५॥ १६

देवा दैव्या होतारा देवमिन्द्रमवर्धताम् ।

हताघशः सा आभाष्टी वसु वार्याणि यजमानाय शिक्षितौ वसुवने वसुधेयस्य वीतां यजं ॥६॥ १७

देवीस्तिस्रस्तिस्रो देवीः पतिमिन्द्रमवर्धयन् ।

अस्पृक्षद्भारती दिवं रुद्रैर्यज्ञः सरस्वतीला वसुमती

गृहान्वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यजं ॥७॥ १८

देव इन्द्रो नराशः सस्त्रिवरुथस्त्रिवन्धुरो देवमिन्द्रमवर्धयत् ।

शतेन शितिपृष्ठानामार्हितः सहस्रेण प्र वर्तते मित्रावरुणेदस्य होत्रमर्हतो

बृहस्पतिं स्तोत्रमश्विनाध्वर्यवं वसुवने वसुधेयस्य वेतु यजं ॥८॥ १९

देवो देवैर्वनस्पतिर्हिरण्यपणो मधुशाखः सुपिप्पलो देवमिन्द्रमवर्धयत् ।

दिवमग्रेणास्पृक्षदान्तरिक्षं पृथिवीमदः हीद्वसुवने वसुधेयस्य वेतु यजं ॥९॥ २०

देवं बर्हिवारिनीनां देवमिन्द्रमवर्धयत् ।

स्वासुस्थमिन्द्रेणासन्नमन्या बर्हीः स्यभ्यभूद्वसुवने वसुधेयस्य वेतु यजं ॥१०॥ २१ [१७०२]

देवो अग्निः स्विष्टकृदेवामिन्द्रमवर्धयत् ।

स्विष्टं कुर्वन् त्विष्टकृत्स्विष्टमद्य करोतु नो वसुवने वसुधेयस्य वेतु यज ॥११॥ २२

अग्निमद्य होता रमवृणीतायं यजमानः पचन्पक्तीः पचन्पुरोळाशं बभ्रन्निन्द्राय च्छागम् ।

सुपस्था अद्य देवो वनस्पतिरभवदिन्द्राय च्छागेन ।

अद्यत्तं मेदुस्तः प्रति पचताग्रभीदवीवृधत्पुरोळाशेन । त्वामद्य ऋषे ॥१२॥ (२) २३

होता यक्षत्समिधानं महद्यशः सुसमिद्धं वरेण्यमाग्निमिन्द्रं वयोधसम् ।

गायत्रीं छन्द इन्द्रियं त्र्यविं गां वयो दधद्वेत्वाज्यस्य होतर्यज ॥१॥ २४

होता यक्षत्तनूनपातमुद्भिदं यं गर्भमदितिर्दधे शुचिमिन्द्रं वयोधसम् ।

उष्णिहं छन्द इन्द्रियं दित्यवाहं गां वयो दधद्वेत्वाज्यस्य होतर्यज ॥२॥ २५

होता यक्षदीर्घेन्यमीळितं वृत्रहन्तममिळाभिरीड्य सहः सोममिन्द्रं वयोधसम् ।

अनुष्टुभं छन्द इन्द्रियं पञ्चाविं गां वयो दधद्वेत्वाज्यस्य होतर्यज ॥३॥ २६

होता यक्षत्सुबर्हिषं पूषण्वन्तममर्त्यं सीदन्तं बर्हिषि प्रियेऽमृतेन्द्रं वयोधसम् ।

बृहतीं छन्द इन्द्रियं त्रिवत्सं गां वयो दधद्वेत्वाज्यस्य होतर्यज ॥४॥ २७

होता यक्षद्वयचस्वतीः सुप्रायणा ऋतावृधो द्वासे देवीर्हिरण्ययीर्ब्रह्माणमिन्द्रं वयोधसम् ।

पङ्क्तिं छन्द इहेन्द्रियं तुर्यवाहं गां वयो दधद्वयन्त्वाज्यस्य होतर्यज ॥५॥ २८

होता यक्षत्सुपेशसा सुशिल्ये बृहती उभे नक्तोषासा न दर्शते विश्वमिन्द्रं वयोधसम् ।

त्रिष्टुभं छन्द इहेन्द्रियं पष्टवाहं गां वयो दधद्वीतामाज्यस्य होतर्यज ॥६॥ २९

होता यक्षत्प्रचेतसा देवानामुत्तमं यशो होतारा दैव्या कवी सयुजेन्द्रं वयोधसम् ।

जगतीं छन्द इन्द्रियमनद्वाहं गां वयो दधद्वीतामाज्यस्य होतर्यज ॥७॥ ३०

होता यक्षत्पेशस्वतीस्तिस्रो देवीर्हिरण्ययीर्भारतीर्बृहतीर्महीः पतिमिन्द्रं वयोधसम् ।

विराजं छन्द इहेन्द्रियं धेनुं गां न वयो दधद्वयन्त्वाज्यस्य होतर्यज ॥८॥ ३१

होता यक्षत्सुरेतसं त्वष्टारं पुष्टिवर्धनं रूपाणि बिभ्रतं पृथक् पुष्टिमिन्द्रं वयोधसम् ।

द्विपदं छन्द इन्द्रियमुक्षाणं गां न वयो दधद्वेत्वाज्यस्य होतर्यज ॥९॥ ३२

होता यक्षद्वनस्पतिं शमितारं शतक्रतुं

हिरण्यपर्णमुक्थिनं रशनां बिभ्रतं वशिं भगमिन्द्रं वयोधसम् ।

कुक्षुभं छन्द इहेन्द्रियं वशां वेहतं गां वयो दधद्वेत्वाज्यस्य होतर्यज ॥१०॥ ३३

होता यक्षत्स्वाहाकृतीराग्निं गृहपतिं पृथग्वरुणं भेषजं कविं क्षत्रमिन्द्रं वयोधसम् ।

अतिच्छन्दसं छन्द इन्द्रियं बृहदष्टुभं गां वयो दधद्वयन्त्वाज्यस्य होतर्यज ११(३)३४ [१७१५]

देवं बर्हिर्वयोधसं देवमिन्द्रमवर्धयत् ।

गायत्र्या छन्दसेन्द्रियं चक्षुरिन्द्रे वयो दधद्वसुवने वसुधेयस्य वेतु यज ॥१॥ ३५

देवीर्द्धारो वयोधसं शुचिमिन्द्रमवर्धयन् ।

उष्णिहा छन्दसेन्द्रियं प्राणमिन्द्रे वयो दधद्वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यज ॥२॥ ३६

देवी उषासानक्ता देवमिन्द्रं वयोधसं देवी देवमवर्धताम् ।

अनुष्टुभा छन्दसेन्द्रियं बलमिन्द्रे वयो दधद्वसुवने वसुधेयस्य वीतां यज ॥३॥ ३७

देवी जोष्टी वसुधिति देवमिन्द्रं वयोधसं देवी देवमवर्धताम् ।

बृहत्या छन्दसेन्द्रियं श्रोत्रमिन्द्रे वयो दधद्वसुवने वसुधेयस्य वीतां यज ॥४॥ ३८

देवी ऊर्जाहुती दुषे सुदुषे पयसेन्द्रं वयोधसं देवी देवमवर्धताम् ।

पङ्क्त्या छन्दसेन्द्रियं शुक्रमिन्द्रे वयो दधद्वसुवने वसुधेयस्य वीतां यज ॥५॥ ३९

देवा दैव्या होतारा देवमिन्द्रं वयोधसं देवो देवमवर्धताम् ।

त्रिष्टुभा छन्दसेन्द्रियं त्विषिमिन्द्रे वयो दधद्वसुवने वसुधेयस्य वीतां यज ॥६॥ ४०

देवीस्तिस्तिस्तिस्ति देवीर्वयोधसं पतिमिन्द्रमवर्धयन् ।

जगत्या छन्दसेन्द्रियं शूषमिन्द्रे वयो दधद्वसुवने वसुधेयस्य व्यन्तु यज ॥७॥ ४१

देवो नराशंसो देवमिन्द्रं वयोधसं देवो देवमवर्धयत् ।

विराजा छन्दसेन्द्रियं रूपमिन्द्रे वयो दधद्वसुवने वसुधेयस्य वेतु यज ॥८॥ ४२

देवो वनस्पतिर्देवमिन्द्रं वयोधसं देवो देवमवर्धयत् ।

द्विपदा छन्दसेन्द्रियं भगमिन्द्रे वयो दधद्वसुवने वसुधेयस्य वेतु यज ॥९॥ ४३

देवं बर्हिर्वारितीनां देवमिन्द्रं वयोधसं देवं देवमवर्धयत् ।

ककुभा छन्दसेन्द्रियं यश इन्द्रे वयो दधद्वसुवने वसुधेयस्य वेतु यज ॥१०॥ ४४

देवो अग्निः स्विष्टकृदेवमिन्द्रं वयोधसं देवो देवमवर्धयत् ।

अतिच्छन्दसा छन्दसेन्द्रियं क्षत्रमिन्द्रे वयो दधद्वसुवने वसुधेयस्य वेतु यज ॥११॥ ४५

अग्निमद्य होतारमवृणीताय यजमानः पचन्पक्तीः पचन्पुरोळाशं बभ्रन्निन्द्राय वयोधसे छागेम् ।

सूपस्था अद्य देवो वनस्पतिर्भवदिन्द्राय वयोधसे छागेन ।

अघृत्तं मैदुस्तः प्रतिपचताग्रभीदवीवृधत्पुरोळाशेन । त्वामद्य ऋषे ॥१२॥ (४) ४६ [१७२७]

होता यक्षदेकादश ॥११॥ देवं बर्हिर्द्वादश ॥१२॥ होता यक्षदेकादश ॥११॥ देवं बर्हिर्द्वादश ॥१२॥

॥ चतुरनुवाकेषु षट्चत्वारिंशत् ॥४६॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां त्रिंशतितमोऽध्यायः ॥३०॥

॥ इति तृतीयो दशकः ॥

अथ चतुर्थो दशकः ॥

अथैकत्रिंशोऽध्यायः ।

समिद्धो अञ्जन्कृदरं मतीनां घृतमग्रे मधुमत्पिन्वमानः ।

वाजी वहन्वाजिनं जातवेदो देवानां वक्षि प्रियमा सुधस्थम् ॥१॥

१

घृतेनाञ्जन्त्सं पथो देवयानान्प्रजानन्वाज्यप्येतु देवान् ।

अनु त्वा सप्ते प्रदिशः सचन्ताः स्वधामस्मै यजमानाय धेहि ॥२॥

३

ईड्यश्वासि वन्द्यश्च वाजिन्नाशुश्वासि मेध्यश्च सप्ते ।

अग्निष्ठां देवैर्वसुभिः सजोषाः प्रीतं वह्निं वहतु जातवेदाः ॥३॥

३

स्तीर्णं वह्निः सुष्टरीमा जुषाणोरु पृथु प्रथमानं पृथिव्याम् ।

देवेभिर्युक्तमदितिः सजोषाः स्योनं कृण्वाना सुविते दधातु ॥४॥

४

एता उ वः सुभगा विश्वरूपा वि पक्षोभिः श्रयमाणा उदारैः ।

ऋष्याः सतीः कवयः शुश्रूषमाना द्वारो देवीः सुप्रायणा भवन्तु ॥५॥

५

अन्तरा मित्रावरुणा चरन्ती मुखं यज्ञानामभि संविदाने ।

उषासा वाः सुहिरण्ये सुशिल्ये ऋतस्य योना इह सादयामि ॥६॥

६

प्रथमा वाः सरथिना सुवर्णां देवौ पश्यन्तौ भुवनानि विश्वा ।

अपिप्रयं चोदना वां मिमाना होतारा ज्योतिः प्रदिशा दिशन्ता ॥७॥

७

आदित्यैर्नो भारती वष्टु यज्ञः सरस्वती सह रुदैर्न आवीत् ।

इलोपहूता वसुभिः सजोषा यज्ञ नो देवीरमृतेषु धत्त ॥८॥

८

त्वष्टा वीरं देवकामं जजान त्वष्टुरवीं जायत आशुरश्वः ।

त्वष्टेदं विश्वं भुवनं जजान ब्रह्मोः कर्तारमिह यक्षि होतः ॥९॥

९

अश्वौ घृतेन त्मन्या समक्त उप देवाँर ऋतुशः पार्थ एतु ।

वनस्पतिर्देवलोकं प्रजानन्नाग्निना हव्या स्वदितानि वक्षत् ॥१०॥

१०

प्रजापतेस्तपसा वावृष्टानः सद्यो जातो दधिषे यज्ञमग्रे ।

स्वाहाकृतेन हविषा पुरोगा याहि साध्या हविरदन्तु देवाः ॥११॥ (१)

११

केतुं कृण्वन्नकेतवे पेशो मर्या अपेशसे । समुषद्भिरजायथाः ॥१२॥

१२

जीमूतस्येव भवति प्रतीकं यद्वर्मा याति समदामुपस्थे ।

अनाविद्धया तन्वा जय त्वः स त्वा वर्मणो महिमा पिपर्तु ॥१३॥

१३ [१७४०]

धन्वंना गा धन्वंनाजिं जयेम धन्वंना तीव्राः समदो जयेम ।	
धनुः शत्रोरपक्रामं कृणोति धन्वंना सर्वाः प्रदिशो जयेम ॥३॥	१४
ते आचरन्ती समनेव योषा मातेव पुत्रं विभृतामुपस्थे ।	
अप शत्रून्विध्यता संविदाने आर्त्ता इमे विष्णुर्नन्ती अमित्रान् ॥४॥	१५
वक्ष्यन्तीवेदा गनीगन्ति कर्णं प्रियं सखायं परिषस्वजाना ।	
योषेव शिङ्क्ते वितताधि धन्वन् ज्या इयं समने पारयन्ती ॥५॥	१६
अहिरिव भोगैः पर्येति बाहुं ज्यायां हेति परिवार्धमानः ।	
हस्तघ्नो विश्वा वयुनानि विद्वान्पुमान्पुमांसं परि पातु विश्वतः ॥६॥	१७
बह्वीनां पिता बहुरस्य पुत्रश्चिश्वा कृणोति समनावगत्य ।	
इषुधिः सङ्काः पृतनाश्च सर्वाः पृष्ठे निनद्धो जयति प्रसृतः ॥७॥	१८
सुपर्णं वस्ते मृगो अस्या दन्तो गोभिः संनद्धा पतति प्रसृता ।	
यत्रा नरः सं च वि च द्रवन्ति तत्रास्मभ्यमिषेवः शर्म यंसन् ॥८॥	१९
वनस्पते वीङ्ङो हि भूया अस्मत्सखा प्रतरणः सुवीरः ।	
गोभिः संनद्धो असि वीळयस्वास्थाता ते जयतु जेत्वानि ॥९॥	२०
रथे तिष्ठन्नयति वाजिनः पुरो यत्रयत्र कामयते सुषारथिः ।	
अभीशूनां महिमानं पनायत मनः पश्चादनु यच्छन्ति रश्मयः ॥१०॥	२१
आ जङ्घन्ति सान्वेषां जघनां२ उप जिघ्रते ।	
अश्वाजनि प्रचेतसोऽश्वान्तसमत्सु चोदय ॥११॥	२२
उपं श्वासय पृथिवीमुत द्यां पुरुत्रा ते मनुतां विष्टितं जगत् ।	
स दुन्दुभे सज्जरिन्द्रेण देवैर्दूराद्वीयो अपं सेध शत्रून् ॥१२॥ (२)	२३
यदक्रन्दः प्रथमं जायमान उद्यन्त्समुद्रादुत वा पुरीषात् ।	
श्येनस्य पक्षा हरिणस्य बाहू उपस्तुत्यं महिं जातं ते अर्वन् ॥१॥	२४
यमेनं दत्तं त्रित एनमायुनगिन्द्र एणं प्रथमो अर्ध्यतिष्ठत् ।	
गन्धर्वो अस्य रश्नामगृभ्णात्सुरादश्च वसवो निरतष्ट ॥२॥	२५
असिं यमो अस्यादित्यो अर्वन्नासिं त्रितो गुह्येन व्रतेन ।	
असिं सोमेन समया विपृक्त आहुस्ते त्रीणि दिवि बन्धनानि ॥३॥	२६
त्रीणि त आहुर्दिवि बन्धनानि त्रीण्यप्सु त्रीण्यन्तः समुद्रे ।	
उतेव मे वरुणश्छन्त्यर्वन्यत्रा त आहुः परमं जनित्रम् ॥४॥	२७ [१७५४]

- इमा ते वाजिभ्रवमार्जनानीमा शफानां सनितुर्निधाना ।
 अत्रा ते भद्रा रशना अपश्यमृतस्य या अभिरक्षन्ति गोपाः ॥५॥ २८
- आत्मानं ते मनसारादजानामवो दिवा पतर्यन्तं पतङ्गम् ।
 शिरो अपश्यं पथिभिः सुगोभिररेणुभिर्जेहमानं पतत्रि ॥६॥ २९
- अत्रा ते रूपमुत्तममपश्यं जिगीषमाणमिष आ पदे गोः ।
 यदा ते मर्तो अनु भोगमानळादिद् ग्रसिष्ठ ओषधीरजीगः ॥७॥ ३०
- अनु त्वा रथो अनु मर्यो अर्वन्ननु गावोऽनु भगः कनीनाम् ।
 अनु व्रातासस्तव सख्यमीयुरनु देवा ममिरे वीर्यं ते ॥८॥ ३१
- हिरण्यशृङ्गोऽयौ अस्य पादा मनोजवा अवर इन्द्र आसीत् ।
 देवा इदस्य हविरघमायन्यो अर्वन्तं प्रथमो अध्यतिष्ठत् ॥९॥ ३२
- ईमान्तासः सिलिकमध्यमासः सः शरणासो दिव्यासो अत्याः ।
 हःसा इव श्रेणिशो यतन्ते यदाक्षिषुर्दिव्यमज्ममश्वाः ॥१०॥ ३३
- तव शरीरं पतयिष्ण्वर्वन्तव चित्तं वात इव धर्जीमान् ।
 तव शृङ्गाणि विष्टिता पुरुत्रारण्येषु जर्भुराणा चरन्ति ॥११॥ ३४
- उप्रागाच्छसनं वाज्यवीं देवद्रीचा मनसा दीध्यानः ।
 अजः पुरो नीयते नाभिरस्यानु पश्चात्कवयो यन्ति रेभाः ॥१२॥ ३५
- उप प्रागात्परमं यत्सधस्थमर्वा २ अच्छा पितरं मातरं च ।
 अद्या देवाञ्जुष्टमो हि गम्या अथा शास्ते दाशुषे वार्याणि ॥१३॥ (३) ३६
- समिद्धो अद्य मनुषो दुरोणे देवो देवान्यजसि जातवेदः ।
 आ च वह मित्रमहश्चिकित्वान्तं दूतः कविरसि प्रचेताः ॥१॥ ३७
- तनूनपात्पथ क्रतस्य यानान्मध्वा समञ्जन्तस्वदया सुजिह्व ।
 मन्मानि धीभिरुत यज्ञमुन्धन्देवत्रा च कृणुहध्वरं नः ॥२॥ ३८
- नराशंसस्य महिमानमेषामुप स्तोषाम यजतस्य यज्ञैः ।
 ये सुक्रतेवः शुचयो धियंधाः स्वदन्ति देवा उभयानि हव्या ॥३॥ ३९
- आजुह्वान ईड्यो वन्द्यश्वा याह्ये वसुभिः सजोषाः ।
 त्वं देवानामसि यहु होता स एनान्यक्षीषितो यजीयान् ॥४॥ ४०
- प्राचीनं बर्हिः प्रदिशा पृथिव्या वस्तोरस्या वृज्यते अग्रे अह्नाम् ।
 व्यु प्रथते वितरं वरीयो देवेभ्यो अदितये स्योनम् ॥५॥ ४१ [१७६८]

व्यचस्वतीरुर्विया वि श्रयन्तां पतिभ्यो न जनयः शुम्भमानाः ।

देवीर्द्वारो बृहतीर्विश्वमिन्वा देवेभ्यो भवत सुप्रायणाः ॥६॥

४२

आ सुष्वयन्ती यजते उपाके उषासानक्ता सदतां नि योनौ ।

दिव्ये योषणे बृहती सुरुक्मे अधि श्रियः शुक्रपिशं दधाने ॥७॥

४३

दैव्या होतारा प्रथमा सुवाचा मिमाना यज्ञं मनुषो यजध्वै ।

प्रचोदयन्ता विदथेषु कारू प्राचीनं ज्योतिः प्रदिशां दिशन्ता ॥८॥

४४

आ नो यज्ञं भारती तूर्यमेत्विळा मनुष्वदिह चेतयन्ती ।

तिस्रो देवीर्बहिरेदः स्योनः सरस्वती स्वपसः सदन्तु ॥९॥

४५

य इमे द्यावापृथिवी जनित्री रूपैरपिः शुद्धुवनानि विश्वा ।

तमद्य होतरिषितो यजीयान्देवं त्वष्टारमिह यक्षि विद्वान् ॥१०॥

४६

उपावसृज त्मन्या समञ्जन्देवानां पार्थ क्रतुथा हवीःपि ।

वनस्पतिः शमिता देवो अग्निः स्वदन्तु हव्यं मधुना घृतेन ॥११॥

४७

सद्यो जातो व्यमिमीत यज्ञमभिर्देवानामभवत्पुरोगाः ।

अस्य होतुः प्रदिश्यतस्य वाचि स्वाहाकृतः हविरदन्तु देवाः ॥१२॥ (४)

४८

अग्नये गायत्राय त्रिवृते राथन्तरायाष्टाकपाल इन्द्राय त्रैष्टुभाय पञ्चदशाय बर्हितायैकादशकपालो विश्वेभ्यो देवेभ्यो जागतेभ्यः सप्तदशेभ्यो वैरूपेभ्यो द्वादशकपालो मित्रावरुणाभ्यामानुष्टुभाभ्यामेकविंशाभ्यां वैराजाभ्याम् । पयस्या बृहस्पतये पाङ्क्ताय त्रिणवाय शाकृराय चरुः सवित्र औष्णिहाय त्रयस्त्रिंशाय रैवताय द्वादशकपालः प्राजापत्यश्चरुर्दित्यै विष्णुपत्न्यै चरुर्ग्नये वैश्वानराय द्वादशकपालोऽनुमत्या अष्टाकपालः ॥१॥ (५)

४९

आग्नेयः कृष्णग्रीवः सारस्वती मेधी बभ्रुः सौम्यः पौष्णः इयामः शितिपृष्ठो बर्हिस्पत्यः शिल्पो वैश्वदेवः । ऐन्द्रोऽरुणो मारुतः कल्माष ऐन्द्राग्नः संहितोऽधोराग्नः सावित्रो वारुणः कृष्ण एकशितिपात्पेत्वः ॥१॥ (६)

५०

अग्नयेऽनीकवते रोहिताश्विरनुद्धानधोराग्नौ सावित्रौ पौष्णौ रजतनाभी वैश्वदेवौ पिशङ्गौ तृपरी ।

मारुतः कल्माष आग्नेयः कृष्णोऽजः सारस्वती मेधी वारुणः पेट्वः ॥१॥ (७) ५१ [१७७८]

समिद्धो अञ्जलेकादश ॥११॥ केतुं कृष्णद्वादश ॥१२॥ यदक्नन्दस्त्रयोदश ॥१३॥ समिद्धो अद्य द्वादश ॥१२॥

अग्नये गायत्रायैका ॥१॥ आग्नेयः कृष्णग्रीव एका ॥ १ ॥ अग्नयेऽनीकवत इत्येका ॥ १ ॥

॥ सप्तानुवाकेष्वेकपञ्चाशत् ॥ ५१ ॥

॥ इति शुक्रयजुःकाण्वसंहितायामेकत्रिंशतितमोऽध्यायः ॥३१॥

अथ द्वात्रिंशोऽध्यायः ।

- अस्याजरांसो दमामरित्रा अर्चदूमासो अग्रयः पावकाः ।
 श्रितीचयः श्वात्रासो भुरण्यवो वनर्धदो वायवो न सोमाः ॥१॥ १
- हरयो धूमकेतवो वातजूता उप घवि । यतन्ते वृथगग्रयः ॥२॥ २
- यजा नो मित्रावरुणा यजा देवाँर ऋतं ब्रुहत् । अग्ने यक्षि स्वं दमम् ॥३॥ ३
- युक्ष्वा हि देवहूतमाँर अश्वाँर अग्ने रथीरिव । नि होता पुन्यः सद्दः ॥४॥ ४
- द्वे विरूपे चरतः स्वर्थे अन्यान्या वत्समुप धापयेते ।
 हरिरन्यस्यां भवति स्वधावाञ्छुक्रो अन्यस्यां ददृशे सुवर्चाः ॥५॥ ५
- अयमिह प्रथमो धायि धातुभिर्होता यजिष्ठो अध्वरेष्वीडयः ।
 यमम्रवानो भृगवो विरुचुर्वनेषु चित्रं विभ्वं विशेर्विशे ॥६॥ ६
- त्रीणि शता त्री सहस्राण्यग्निं त्रिंशच्च देवा नव चासपर्यन् ।
 औक्षन्धृतैरस्तृणन् बर्हिरस्मा आदिद्वोतारं न्यसादयन्त ॥७॥ ७
- मूर्धानं दिवो अराते पृथिव्या वैश्वानरमुत आ जातमग्निम् ।
 कविं सप्ताजमतिथिं जनानामासन्ना पात्रं जनयन्त देवाः ॥८॥ ८
- अभिर्वृत्राणि जह्ननद् द्रविणस्युर्विपन्यया । समिद्धः शुक्र आहुतः ॥९॥ ९
- विश्वेभिः सोम्यं मध्वम् इन्द्रेण वायुना । पिबा मित्रस्य धामभिः ॥१०॥ १०
- आ यदिषे नृपतिं तेज आनद् शुचिरेतो निषिक्तं द्यौरभीकै ।
 अग्निः शर्धमनवद्यं युवानं स्वाध्यं जनयत्सुदयच्च ॥११॥ ११
- अग्ने शर्धं महते सौभगाय तव द्युमन्युत्तमानि सन्तु ।
 संजास्पत्यं सुयममा कृणुष्व शत्रूयतामभि तिष्ठा महाशसि ॥१२॥ १२
- त्वां हि मन्द्रतममर्कशोकैर्वैवृमहे महि नः श्रोष्यमे ।
 इन्द्रं न त्वा शर्वसा देवता वायुं पृणन्ति राधसा नृतमाः ॥१३॥ १३
- त्वे अग्ने स्वाहुत प्रियासः सन्तु सूरयः ।
 यन्तारो ये मघवानो जनानामूर्वान्दयन्त गोनाम् ॥१४॥ १४
- श्रुधि श्रुत्कर्णं वह्निभिर्देवैरग्निं सयावभिः ।
 आसीदन्तु बर्हिषि मित्रो अर्यमा प्रातर्यावाणो अध्वरम् ॥१५॥ १५
- विश्वेषामदितिर्यज्ञियानां विश्वेषामतिथिर्मानुषाणाम् ।
 अभिर्देवानामव आवृणानः समृत्लीको भवतु जातवेदाः ॥१६॥ १६ [१७९४]

महो अग्नेः समिधानस्य शर्मण्यनागा मित्रे वरुणे स्वस्तये ।

श्रेष्ठे स्याम सवितुः सर्वामनि तदेवानामवो अद्या वृणीमहे ॥१७॥ (१)

१७

आपश्चित्पिप्यु स्तयों न गावो नक्षत्रतं जरितारस्त इन्द्र ।

याहि वायुर्न नियुतो नो अच्छा त्वं हि धीभिर्दयसे वि वाजान् ॥१॥

१८

गाव उपावतावतं मही यज्ञस्य रप्सुदा । उभा कर्णी हिरण्यया ॥२॥

१९

यद्य सूर उदितेऽनागा मित्रो अर्यमा । सुवार्ति सविता भगः ॥३॥

२०

आ सुते सिञ्चत श्रियं रोदस्योरभिश्चियम् ।

रसा दधीत वृषभम् । तं प्रलथायं वेनश्चोदयत् ॥४॥

२१

आतिष्ठन्तं परि विश्वे अभूषञ्छ्रियो वसानश्चरति स्वरोचिः ।

महत्तद्वृणो असुरस्य नामा विश्वरूपो अमृतानि तस्थौ ॥५॥

२२

प्र वो महे मन्दमानायान्धसोऽर्ची विश्वानराय विश्वाभुवे ।

इन्द्रस्य यस्य सुमत्त्वं सहो महि श्रवो नृम्णं च रोदसी सपर्यतः ॥६॥

२३

बृहन्निदिष्म एषां भूरिं शस्तं पृथुः स्वरुः । येषामिन्द्रो युवा सखा ॥७॥

२४

इन्द्रेहि मत्स्यन्धसो विश्वेभिः सोमपर्वभिः । महौर अभिष्टिरोजसा ॥८॥

२५

इन्द्रो वृत्रमवृणोच्छर्धनीतिः प्र मायिनाममिनाद्वर्षणीतिः ।

अहन्व्यं समुशध्रग्वनेष्वाविधेना अकृणोद्राम्याणाम् ॥९॥

२६

कुतस्त्वमिन्द्र माहिनः सन्नेको यासि सत्पते किं त इत्था ।

सं पृच्छसे समराणः शुभानैवोचेस्तन्नो हरिवो यत्तं अस्मे ।

महौर इन्द्रो य ओजसा कदा चन स्तरीरसि कदा चन प्रयुच्छसि ॥१०॥

२७

आ तत्त इन्द्राय वः पनन्ताभि य ऊर्व गोमन्तं तितृत्सान् ।

सकृत्स्वं ये पुरुपुत्रां मही सहस्रघारां बृहतीं दुदुक्षन् ॥११॥

२८

इमां ते धियं प्र भरे महो महीमस्य स्तोत्रे धिषणा यत्तं आनजे ।

तद्युत्सवे च प्रसवे च सासहिमिन्द्रं देवासः शर्वसामदुन्ननु ॥१२॥ (२)

२९

विभ्राड् बृहत्पिबतु सोम्यं मध्वायुर्दधद्यज्ञपता अविहुतम् ।

वातं जूतो यो अभिरक्षति त्मना प्रजाः पुंषोष पुरुधा वि राजति ॥१॥

३०

उदु त्यं जातवेदसं देवं वहन्ति केतवः । दृशे विश्वाय स्र्यम् ॥२॥

३१

येना पावक चक्षसा भुरण्यन्तं जनां अनु । त्वं वरुण पश्यसि ॥३॥

३२ [१८१०]

- दैव्या अध्वर्यु आ गंतुं रथेन सूर्यत्वचा । मध्वो यज्ञं समञ्जाथे ।
 तं प्रलथायं वेनश्चोदयच्चित्रं देवानाम् ॥४॥ ३३
- आ न इळाभिर्विदथे सुशस्ति विश्वानरः सविता देव एतु ।
 अपि यथा युवानो मत्संथा नो विश्वं जगदभिपित्वे मनीषा ॥५॥ ३४
- यदद्य कच्च वृत्रहन्नुदगा अभि सूर्य । सर्वं तदिन्द्र ते वशे ॥६॥ ३५
- तरणिर्विश्वदर्शतो ज्योतिष्कृदसि सूर्य । विश्वमा भासि रोचनम् ॥७॥ ३६
- तत्सूर्यस्य देवत्वं तन्महित्वं मध्या कर्तोर्वितुं सं जभार ।
 यदेदयुक्त हरितः सधस्थादाद्रात्री वासस्तनुते सिमस्मै ॥८॥ ३७
- तन्मित्रस्य वरुणस्याभिचक्षे सूर्यो रूपं कृणुते द्यौरुपस्थे ।
 अनन्तमन्यद्रुशदस्य पाजः कृष्णमन्यद्वरितः सं भरन्ति ॥९॥ ३८
- बण्महाँर असि सूर्य बळादित्य महाँर असि ।
 महस्ते सतो महिमा पनस्यतेऽद्धा देव महाँर असि ॥१०॥ ३९
- बट् सूर्य श्रवसा महाँर असि सत्रा देव महाँर असि ।
 मुह्ना देवानामसुर्यः पुरोहितो विश्व ज्योतिरदाभ्यम् ॥११॥ ४०
- श्रायन्त इव सूर्य विश्वेदिन्द्रस्य भक्षत ।
 वसूनि जाते जनमान ओजसा प्रति भागं न दीधिम ॥१२॥ ४१
- अद्या देवा उदिता सूर्यस्य निरःहसः पिपृता निरवद्यात् ।
 तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्तामदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ॥१३॥ ४२
- आ कृष्णेन रजसा वर्तमानो निवेशयन्नमृतं मर्त्यं च ।
 हिरण्यथेन सविता रथेना देवो याति भुवनानि पश्यन् ॥१४॥ (३) ४३
- प्र वावृजे सुप्रया बर्हिरेषामा विस्पतीव बीरिट इयाते ।
 विशामक्तोरुपसः पूर्वहृतौ वायुः पूषा स्वस्तये नियुत्वान् ॥१॥ ४४
- इन्द्रवायू बृहस्पति मित्राग्नि पूषणं भगम् । आदित्यान्मारुतं गणम् ॥२॥ ४५
- वरुणः प्राविता भुवन्मित्रो विश्वाभिरुतिभिः । करतां नः सुरार्धसः ॥३॥ ४६
- अधि न इन्द्रैषां विष्णो सजात्यानाम् । इता मरुतो अश्विना ।
 तं प्रलथायं वेनश्चोदयद्ये देवास आ न इळाभिर्विश्वेभिः सोम्यं मध्वोमासश्चर्षणीधृतः ॥४॥ ४७
- अग्न इन्द्र वरुण मित्र देवाः शर्धः प्र यन्त मारुतो विष्णो ।
 उभा नासत्या रुद्रो अध आः पूषा भगः सरस्वती जुषन्त ॥५॥ ४८ [१८२६]

इन्द्राग्नी मित्रावरुणादिति५ स्वः पृथिवीं द्यां मरुतः पर्वताँर अपः ।

हुवे विष्णुं पूषणं ब्रह्मणस्पतिं भगं नु श५सं५ सवितारमृतये ॥६॥ ४९

अस्मे रुद्रा मेहना पर्वतासो वृत्रहत्ये भरहूतौ सजोषाः ।

यः श५सते स्तुवते धारिं प५ज इन्द्रज्येष्ठा अस्माँर अवन्तु देवाः ॥७॥ ५०

अर्वाञ्चो अद्या भवता यजत्रा आ वो हार्दिं भयमानो व्ययेयम् ।

त्राध्वं नो देवा निजुरो वृकस्य त्राध्वं कर्तादवपदो यजत्राः ॥८॥ ५१

विश्वे अद्य मरुतो विश्व ऊती विश्वे भवन्त्वमयः समिद्धाः ।

विश्वे नो देवा अवसा गमन्तु विश्वमस्तु द्रविणं वाजोँ अस्मे ॥९॥ ५२

विश्वे देवाः शृणुतेम५ हवँ मे ये अन्तरिक्षे य उप द्यवि ष्ट ।

ये अग्निजिह्वा उत वा यजत्रा आसद्यास्मिन्बर्हिषि मादयध्वम् ॥१०॥ ५३

देवेभ्यो हि प्रथमं यज्ञियेभ्योऽमृतत्व५ सुवसिं भागमुत्तमम् ।

आदिहामानं५ सवितर्व्यूणुषेऽनूचीना जीविता मानुषेभ्यः ॥११॥ (४) ५४

प्र वायुमच्छां बृहती मनीषा बृहद्रयि विश्ववार५ रथग्राम् ।

द्युतद्यामा नियुतः पत्यमानः कविः कविर्मियक्षसि प्रयज्यो ॥१॥ ५५

इन्द्रवायू इमे सुता उप प्रयोँभिरा गतम् । इन्द्रवो वामुशन्ति हि ॥२॥ ५६

मित्र५ हुवे पूतदक्षं वरुणं च रिशादसम् । धियँ घृताची५ सार्धन्ता ॥३॥ ५७

दत्ता युवाकवः सुता नासत्या वृक्तबर्हिषः । आ यातं५ रुद्रवर्तनी ।

तं प्रलथायं वेनश्चौदयत् ॥४॥ ५८

विदद्यदीं सरमां रुग्णमद्रेर्महि पार्थः पूर्य५ सध्र्यकः ।

अग्रं नयत्सुपद्यक्षराणामच्छा रवं प्रथमा जानती गात् ॥५॥ ५९

नहि स्पशमविदन्नन्यमस्माद्वैश्वानरात्पुर एतारमग्नेः ।

एमेनमवृधन्नमृता अमर्त्यं वैश्वानरं क्षेत्रजित्याय देवाः ॥६॥ ६०

उग्रा विघनिना मृध इन्द्राग्नी हवामहे । ता नो मृळात ईदृशे ॥७॥ ६१

उपास्मै गायता नरः पर्वमानायेन्द्रवे । अभि देवाँर इयक्षते ॥८॥ ६२

ये त्वाहिहत्ये मघवन्नवर्धन्ये शाम्बरे हरिवो ये ग इष्टौ ।

ये त्वा नूनमनुमदन्ति विप्राः पिबेन्द्र सोम५ सगणो मरुद्भिः ॥९॥ ६३

जनिष्ठा उग्रः सहसे तुराय मन्द्र ओजिष्ठो बहुलार्भिमानः ।

अवर्धभिन्द्रं मरुतश्चिदत्र माता यद्वीरं दुघनद्धनिष्ठा ॥१०॥ ६४ [१८४२]

आ तू न इन्द्र वृत्रहन्स्माकमर्धमा गहि । महान्महीभिर्रूतिभिः ॥११॥ ६५
 त्वमिन्द्र प्रतूर्तिष्वभि विश्वा असि स्पृधः ।
 अशस्तिहा जनिता विश्वतूरसि त्वं तूर्य तरुण्यतः ॥१२॥ ६६
 अनु ते शुष्मं तुरयन्तमीयतुः क्षोणी शिशुं न मातरां ।
 विश्वास्ते स्पृधः श्रथयन्त मन्यवे वृत्रं यदिन्द्र तूर्वसि ॥१३॥ ६७
 यज्ञो देवानां प्रत्येति सुम्रमादित्यासो भवता मृळयन्तः ।
 आ वोऽर्वाचीं सुमतिर्वृत्यादुःहोश्चिंघा वरिवोवित्तरासत् ॥१४॥ ६८
 अदब्धेभिः सवितः पायुभिश्च शिवेभिश्च परि पाहि नो गर्यम् ।
 हिरण्यजिह्वः सुविताय नव्यसे रक्षा मार्किनो अघशंस ईशत ॥१५॥ (५) ६९

प्र वीरया शुचयो दद्रीरे वामध्वर्युभिर्मधुमन्तः सुतासः ।
 वह वायो नियुतो याह्यच्छा पिवा सुतस्यान्धसो मदाय ॥१॥ ७०
 गाव उपावतावतं मही यज्ञस्य रप्सुदा । उभा कर्णी हिरण्यया ॥२॥ ७१
 काव्ययोराजानेषु क्रत्वा दक्षस्य दुरोणे । रिशादसा सधस्थ आ ॥३॥ ७२
 दैव्या अध्वर्यु आ गतु रथेन सूर्यत्वचा ।
 मध्वा यज्ञं समञ्जाथे । तं प्रलथायं वेनश्चोदयत् ॥४॥ ७३
 तिरश्चीनो विततो रश्मिरेषामधः स्विदासी ३दुपरि स्विदासी ३त् ।
 रेतोधा आसन्महिमानं आसन्स्वधा अवस्तात्प्रयतिः परस्तात् ॥५॥ ७४
 आ रोदसी अपृणदा स्वर्महज्जातं यदेनमपसो आधारयन् ।
 सो अध्वराय परि गीयते कविरत्यो न वार्जसातये चनोहितः ॥६॥ ७५
 उक्थेभिर्वृत्रहन्तमा या मन्दाना चिदा गिरा । आङ्गुषैराविवासतः ॥७॥ ७६
 उप नः सुनवो गिरः शृण्वन्त्वमृतस्य ये । सुमृळीका भवन्तु नः ॥८॥ ७७
 ब्रह्माणि मे मतयः शं सुतासः शुष्म इयति प्रभृतो मे अद्रिः ।
 आ शासते प्रति हर्यन्त्युक्थेमा हरीं वहतस्ता नो अच्छ ॥९॥ ७८
 अनुत्तमा ते मघवन्नकिर्नु न त्वगैर अस्ति देवता विदानः ।
 न जायमानो नशते न जातो यानि करिष्या कृणुहि प्रवृद्ध ॥१०॥ ७९
 तदिदास भुवनेषु ज्येष्ठं यतो जज्ञ उग्रस्त्वेषनृम्णः ।
 सद्यो जज्ञानो नि रिणाति शत्रून्नु यं विश्वे मदन्त्यूमाः ॥११॥ ८० [१८५८]

इमा उ त्वा पुरुवसो गिरीं वर्धन्तु या मम ।

पावकवर्णाः शुचयो विपश्चितोऽभि स्तामैरनूयत ॥१२॥

८१

यस्यायं विश्व आयो दासः शवधिपा अरिः ।

तिरश्चिदये रुशमे पवीरवि तुभ्येतसो अज्यते रयिः ॥१३॥

८२

अयं सहस्रमृषिभिः सहस्कृतः समुद्र इव पप्रथे ।

सत्यः सो अस्य महिमा गृणे शवो यज्ञेषु विप्रराज्ये ॥१४॥

८३

अदब्धेभिः सवितः पायुभिष्ट्वं शिवेभिरद्य परि पाहि नो गयम् ।

हिरण्यजिह्वः सुविताय नव्यसे रक्षा मार्किनो अधशस्स ईशत ॥१५॥ (६) ८४ [१८६२]

अस्याजरासः सप्तदश ॥१७॥ आपश्चिद् द्वादश ॥१२॥ विभ्राद् चतुर्दश ॥१४॥ प्रवावृज एकादश ॥११॥

प्रवायुं पञ्चदश ॥१५॥ प्रदीरयेति च पञ्चदश ॥१५॥ षडनुवाकेषु चतुरशीतिः ॥८४॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां द्वात्रिंशोऽध्यायः ॥३२॥

अथ त्रयस्त्रिंशोऽध्यायः ।

यजाग्रतो दूरमुदैति दैवं तदु सुप्तस्य तथैवैति ।

दूरंगमं ज्योतिषां ज्योतिरेकं तन्मे मनः शिवसंकल्पमस्तु ॥१॥

१

पितुं नु स्तोषं महो धर्माणं तविषीम् । यस्य त्रितो व्योजसा वृत्रं विपर्वमर्दयत् ॥२॥

२

अन्विदनुमते त्वं मन्यासै शं च नस्कृधि ।

ऋत्वे दक्षाय नो हिनु प्र ण आयूँषि तारिषः ॥३॥

३

सिनीवालि पृथुष्टुके या देवानामसि स्वसा । जुषस्व हव्यमाहुतं प्रजां दैवि दिदिङ्मि नः ॥४॥

४

पञ्च नद्यः सरस्वतीमपि यन्ति सप्तोत्तसः । सरस्वती तु पञ्चधा सो देशेऽर्भवत्सरित् ॥५॥

५

त्वमग्ने प्रथमो अङ्गिरा ऋषिर्देवो देवानामभवः शिवः सखा ।

तव व्रते क्वयो विद्वानापसोऽजायन्त मरुतो भ्राजदृष्टयः ॥६॥

६

त्वं नो अग्रे तव देव पायुभिर्मघानो रक्ष तन्वश्च वन्द्य ।

त्राता लोकस्य तनये गवामस्यनिमेषं रक्षमाणस्तव व्रते ॥७॥

७

उत्तानायामव भरा चिकित्वान्तसद्यः प्रवीता वृषणं जजान ।

अरुषस्तूपो रुशदस्य पाज इळायास्पुत्रो वयुर्नेऽजनिष्ट ॥८॥

८

इळायास्त्वा पदे वयं नाभां पृथिव्या अधि ।

जातवेदो निधीमद्यग्ने हव्याय वोळ्हवे ॥९॥

९ [१८७१]

- प्र मन्महे शवसानाय शूषमाङ्गुषं गिर्वेणसे अङ्गिरस्वत् ।
 सुवृक्तिभिं स्तुवत ऋग्मियायार्चामार्कं नरे विश्रुताय ॥१०॥ १०
- प्र वो महे महि नमो भरध्वमाङ्गुष्यं शवसानाय सामं ।
 येना नः पूर्वे पितरः पदज्ञा अर्चन्तो अङ्गिरसो गा अविन्दन् ॥११॥ ११
- इच्छन्ति त्वा सोम्यासः सखायः सुन्वन्ति सोमं दधति प्रयांसि ।
 तितिक्षन्ते अभिशस्ति जनानामिन्द्र त्वदा कश्चन हि प्रकेतः ॥१२॥ १२
- न ते दूरे परमा चिद्रजास्या तु प्र याहि हरिवो हरिभ्याम् ।
 स्त्राय वृष्णे सर्वना कृतेमा युक्ता ग्रावाणः समिधाने अग्नौ ॥१३॥ १३
- अषाळ्हं युत्सु पृतनासु पप्रिः स्वर्षाम्नां वृजनस्य गोपाम् ।
 भरेषुजाः सुक्षितिः सुश्रवसं जयन्तं त्वामनु मदेम सोम ॥१४॥ १४
- सोमो धेनुः सोमो अर्वन्तमाशुः सोमो वीरं कर्मण्यं ददाति ।
 सादन्यं विदुष्यः सभेयं पितृश्रवणं यो ददाशदस्मै ॥१५॥ १५
- त्वमिमा ओषधीः सोम विश्वास्त्वमपो अजनयस्त्वं गाः ।
 त्वमा तंतन्योर्वन्तरिक्षं त्वं ज्योतिषा वि तमो ववर्थ ॥१६॥ १६
- देवेन नो मनसा देव सोम रायो भागः सहसावन्नभि युध्य ।
 मा त्वा तनदीशिषे वीर्यस्योभयेभ्यः प्रचिकित्सा ग इष्टौ ॥१७॥ १७
- अष्टौ व्यरुषत्ककुभः पृथिव्यास्त्री धन्व योजना सप्त सिन्धून् ।
 हिरण्याक्षः सविता देव आगाहधद्रता दाशुषे वार्याणि ॥१८॥ १८
- हिरण्यपाणिः सविता विचर्षणिरुभे द्यावापृथिवी अन्तरीयते ।
 अपामीत्रां बाधते वेति सूर्यमभि कृष्णेन रजसा द्यामृणोति ॥१९॥ १९
- हिरण्यहस्तो असुरः सुनीथः सुमृळीकः स्ववा यात्वर्वाङ् ।
 अपसेधन्नक्षसो यातुधानानस्थो देवः प्रतिदोषं गृणानः ॥२०॥ २०
- ये ते पन्थाः सवितः पूर्यासोऽरेणवः सुकृता अन्तरिक्षे ।
 तेभिर्नो अद्य पृथिभिः सुगेभी रक्षां च नो अधि च ब्रूहि देव ॥२१॥ २१
- उभा पिबतमश्विनोभा नः शर्म यच्छतम् । अविद्रियाभिरूतिभिः ॥२२॥ २२
- अम्रस्वतीमश्विना वाचमस्मे कृतं नो दत्ता वृषणा मनीषाम् ।
 अद्युत्येऽवसे निह्वये वां वृधे च नो भयतं वाजमानौ ॥२३॥ २३ [१८८५]

- द्युभिरेक्तुभिः परि पातमस्मानरिष्टेभिरश्विना सौभगेभिः ।
तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्तामदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः ॥२४॥ २४
- आ कृष्णेन रजसा वर्तमानो निवेश्यन्नमृतं मर्त्यं च ।
हिरण्ययेन सविता रथेना देवो याति भुवनानि पश्यन् ॥२५॥(१) २५
- आ रात्रि पार्थिवः रजः पितुरग्रायि धामभिः ।
दिवः सदाऽसि बृहती वि तिष्ठस आ त्वेषं वर्तते तमः ॥२६॥ २६
- उषस्तच्चित्रमा भरास्मभ्यं वाजिनीवति । येन तोकं च तनयं च धामहे ॥२७॥ २७
- प्रातर्जितं भगमुग्रं हुवेम वयं पुत्रमदितेर्यो विधुर्ता ।
आध्रश्चिद्यं मन्यमानस्तुरश्चिद्राजा चिद्यं भगं भक्षित्याहं ॥२८॥ २८
- पूषन्तव व्रते वयं न रिष्येम कदा चन । स्तोतारस्त इहस्मसि ॥२९॥ २९
- पथस्पथः परिपति वचस्या कामेन कृतो अभ्यानळकम् ।
स नो रासच्छुरुधश्चन्द्राग्रा धियंधियः सीषधाति प्र पूषा ॥३०॥ ३०
- त्रीणि पदा वि चक्रमे विष्णुर्गोपा अदाभ्यः । अतो धर्माणि धारयन् ॥३१॥ ३१
- तद्विप्रासो विपन्यवो जागृवाऽसः समिन्धते । विष्णोर्यत्परमं पदम् ॥३२॥ ३२
- धृतवती भुवनानामभिश्चियोर्वी पृथ्वी मधुदुधे सुपेशसा ।
द्यावापृथिवी वरुणस्य धर्मेणा विष्कभिते अजरे भूरिरेतसा ॥३३॥ ३३
- ये नः सपत्ना अप ते भवन्त्वन्द्राग्निभ्यामव बाधामहे तान् ।
वसवो रुद्रा आदित्या उपरिस्पृशं मोग्रं चेतारमधिराजमक्रन् ॥३४॥ ३४
- आ नासत्या त्रिभिरेकादशैरिह देवेभिर्यातं मधुपेयमश्विना ।
प्रायुस्तारिष्टं नी रपाऽसि मृक्षतः सेधतं द्वेषो भवतः सचाभुवा ॥३५॥ ३५
- एष व स्तोमो मरुत इयं गीर्मान्दार्यस्य मान्यस्य कारोः ।
एषा यासीष्ट तन्वे वयां विद्यामेषं वृजनं जीरदानुम् ॥३६॥ ३६
- सहस्तोमाः सहछन्दस आवृतः सहग्रमा ऋषयः सप्त दैव्याः ।
पूर्वेषां पन्थामनुदृश्य धीरो अन्वालेभिरे रथ्यो न रश्मीन् ॥३७॥ ३७
- आयुष्यं वर्चस्यः रायस्पोषमौद्भिदम् ।
इदं हिरण्यं वर्चस्वजैत्रायाविशतादु माम् ॥३८॥ ३८ [१९००]

न तद्रक्षांसि न पिशाचास्तरन्ति देवानामोजः प्रथमजं ह्येतत् ।
 यो बिभर्ति दाक्षायणं हिरण्यं स देवेषु कृणुते दीर्घमायुः स मनुष्येषु कृणुते दीर्घमायुः ॥१४॥ ३९
 यदाबध्नन्दाक्षायणा हिरण्यं शतानीकाय सुमनस्यमानाः ।
 तन्म आ बध्नामि शतशरदायार्युष्माञ्जरदष्टिर्यथासम् ॥१५॥ ४०
 उत नोऽहिर्बुध्न्यः शृणोत्वज एकपात्पृथिवी समुद्रः ।
 विश्वे देवा ऋतावृधो हुवाना स्तुता मन्त्राः कविशस्ता अवन्तु ॥१६॥ ४१
 इमा गिरं आदित्येभ्यो घृतसूः सनाद्राजभ्यो जुह्वा जुहोमि ।
 शृणोतु मित्रो अर्यमा भगौ नस्तुविजातो वरुणो दक्षो अशः ॥१७॥ ४२
 सप्त ऋषयः प्रतिहिताः शरीरे सप्त रक्षन्ति सदमप्रमादम् ।
 सप्तापः स्वपतो लोकमीयुस्तत्र जागृतो अस्वप्नजौ सप्तसदौ च देवौ ॥१८॥ ४३
 उत्तिष्ठ ब्रह्मणस्पते देवयन्तस्त्वेमहे ।
 उप प्र यन्तु मरुतः सुदानव इन्द्रं प्राशूर्भवा सचा ॥१९॥ ४४
 प्र नूनं ब्रह्मणस्पतिर्मत्रं वदत्युक्थ्यम् ।
 यस्मिन्निन्द्रो वरुणो मित्रो अर्यमा देवा ओकांसि चक्रिरे ॥२०॥ ४५
 ब्रह्मणस्पते त्वमस्य यन्ता सूक्तस्य बोधि तनयं च जिन्व ।
 विश्वं ऋतं गदवन्ति देवा बृहद्वदेम विदथे सुवीराः ।
 य इमा विश्वा विश्वकर्मा यो नः पितामपतेऽन्नस्य नो देहि ॥२१॥ (२) ४६ [१९०८]

यज्जाग्रतः पञ्चविंशतिः ॥ २५ ॥ आराज्येकविंशतिः ॥ २१ ॥ द्वयोरनुवाकयोः षट्चत्वारिंशत् ॥४६॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां त्रयस्त्रिंशोऽध्यायः ॥ ३३ ॥

अथ चतुस्त्रिंशोऽध्यायः ।

देवं सवितुः प्रसुव यज्ञं प्रसुव यज्ञपतिं भगाय ।
 दिव्यो गन्धर्वः केतपूः केतं नः पुनातु वाचस्पतिर्वाचं नः स्वदतु ॥१॥ १
 तत्सवितुर्वरेण्यं भगो देवस्य धीमहि । धियो यो नः प्रचोदयात् ॥२॥ २
 विश्वानि देव सवितुर्दुरितानि परां सुव । यद्भद्रं तन्न आ सुव ॥३॥ ३
 विभक्तारं हवामहे वसोश्चित्रस्य राधंसः । सवितारं नृचक्षसम् ॥४॥ ४ [१९१२]

ब्रह्मणे ब्राह्मणं क्षत्राय राजन्यं मरुद्भ्यो वैश्यं तपसे शुद्रं तमसे तस्करं नारकाय
 वीरहणम् । पाप्मने क्लीबमाक्रयाया अयोगं कामाय पुंश्चलमतिकुष्टाय मागधम् ॥५॥ ५
 नृत्ताय सूतं गीताय शैलूषं धर्माय सभाचरं नरिष्ठायै भीमलम् । नर्माय रेभः हसाय
 कारिमानन्दाय स्त्रीषुखं प्रमदे कुमारीपुत्रं मेधायै रथकारं धैर्याय तक्षाणम् ॥६॥ ६
 तपसे कौलालं मायायै कर्मारः रूपाय मणिकारः शुभे वपः शरव्याया इषुकारः
 हेत्यै धनुष्कारम् । कर्मणे ज्याकारं दिष्टाय रज्जुसर्ज मृत्यवे मृगयुमन्तकाय श्वनिनम् ॥७॥ ७
 नदीभ्यः पौञ्छिमृक्षीकाभ्यो नैषादं पुरुषव्याघ्राय दुर्मदं सर्वाप्सरोभ्यो वात्यम् ।
 प्रयुग्भ्य उन्मत्तः सर्पदेवजनेभ्योऽप्रतिपदमयेभ्यः र्यिताया अकितवं
 पिशाचेभ्यो बिदलकारी यातुधानेभ्यः कण्टकीकारीम् ॥८॥ (१) ८

संधये जारं गेहायोपपतिमात्यै परिवित्तं निर्ऋत्यै परिविविदानमराध्या एदिधिषुःपतिं
 निष्कृत्यै पेशस्कारीः संज्ञानाय स्मरकारीम् । प्रकामोद्यायोपसदं वर्णीयानुरुधं
 बलायोपदाम् ॥१॥ ९

उत्सादेभ्यः कुञ्जं प्रमुदे वामनं द्वाभ्यः स्नामः स्वप्रायान्धमधर्माय बधिरं पवित्राय
 भिषजम् । प्रज्ञानाय नक्षत्रदर्शमाशिक्षायै प्रश्निनमुपशिक्षाया अभिप्रश्निनं मर्यादायै
 प्रश्नविवाकम् ॥२॥ १०

अर्भेभ्यो हस्तिपं जवायाश्चपं पुष्ट्यै गोपालं वीर्यायाविपालं तेजसेऽजपालमिरायै कीनाशम् ।
 कीलालाय सुराकारं भद्राय गृहपः श्रेयसे वित्तधमाध्यक्षायानुक्षत्तारम् ॥३॥ ११

भायै दार्वाहारं प्रभाया अग्नयेधं ब्रध्नस्य विष्टपायाभिषेक्तारं वर्षिष्ठाय नाकाय परिवेष्टारम् ।
 देवलोकाय पेशितारं मनुष्यलोकाय प्रकरितारः सर्वेभ्यो लोकेभ्य उपसेक्तारमव ऋत्यै
 वधायोपमन्थितारं मेधाय वासःपलपूलीं प्रकामाय रजयित्रीम् ॥४॥ १२

ऋतये स्तेनहृदयं वैरहत्याय पिशुनं विविक्त्यै क्षत्तारमौषद्रष्टायायानुक्षत्तारं
 बलायानुचरं भूमे परिष्कन्दम् । प्रियाय प्रियवादिनमरिष्ट्या अश्वसादः स्वर्गाय
 लोकाय भागदुधं वर्षिष्ठाय नाकाय परिवेष्टारम् ॥५॥ (२) १३

मन्यवैऽयस्तापं क्रोधाय निसरं योगाय योक्तारः शोकायाभिसर्तारं क्षेमाय विमोक्तार-
 मुत्कूलनिकूलभ्यस्त्रिष्टिनम् । वपुषे मानस्कृतः शीलायाञ्जनीकारीं निर्ऋत्यै कोशकारीं
 यमायास्रम् ॥१॥ १४ [१९२२]

यमाय यमसुमथर्वभ्योऽवतोकाः संवत्सराय पर्यायिणीं परिवत्सरायाविजातामिदावत्सराया-
तीत्वरीमिद्वत्सरायातिष्कद्वरीम् । वत्सराय विजर्जराः संवत्सराय पलिक्रीमुभ्योऽजिनसन्धः
साध्येभ्यश्चर्ममम् ॥२॥ १५

सरोभ्यो धैवरमुपस्थावराभ्यो दाशै वैशन्ताभ्यो वैन्दं नड्वलाभ्यः शौष्कलम् ।
पाराय मार्गारमवाराय केवर्तं तीर्थेभ्य आन्दं विषमेभ्यो मैनालम् ।
स्वनेभ्यः पर्णिकं गुहाभ्यः किरातः सानुभ्यो जम्भकं पर्वतेभ्यः किंपुरुषम् ॥३॥ १६

बीभत्सायै पौलकसं वर्णीय हिरण्यकारं तुलायै वाणिजं पश्चादोषाय ग्लाविनं विश्वेभ्यो
भूतेभ्यः सिध्मलम् । भूतै जागरणमभूतै स्वपनमातै जनवादिनं व्यृद्ध्या अपगुल्मः
संशराय प्रच्छिदम् ॥४॥ १७

अक्षराजाय कितवं कृतायादिनवदुर्षे त्रेतायै कल्पिनं द्वापरायाधिकल्पिनमास्कन्दाय
समास्थाणुं मृत्यवे गोव्यच्छमन्तकाय गोघातम् । क्षुधे यो गां विकृन्तन्तं भिक्षमाण
उपतिष्ठति दुष्कृताय चरकाचार्य पाप्मने सैलगम् ॥५॥ (३) १८

प्रतिश्रुत्काया अर्तनं घोषाय भषमन्ताय बहुवादिनमनन्ताय मूकः शब्दायाळम्बरा-
घातम् । महसे वीणावादं क्रोशाय तूणवध्ममवरस्पराय शङ्खध्मं वनाय वनपमन्य-
तोऽरण्याय दावपम् ॥१॥ १९

नर्माय पुश्चलः हसाय कारिं यादसे शाबल्यां ग्रामण्यं गणकमभिक्रोशकं तान्महसे ।
वीणावादं पाणिमं तूणवध्मं तामृतायानन्दाय तलवम् ॥२॥ २०

अग्रे पीवानं पृथिव्यै पीठसर्पिणं वायवे चाण्डालमन्तरिक्षाय वःशनर्तिनं दिवे
खलतिः सूर्याय हर्यक्षम् । नक्षत्रेभ्यः किमिरं चन्द्रमसे किलासमहं शुक्रं पिङ्गाक्षं
रात्र्यै कृष्णं पिङ्गाक्षम् ॥ ३ ॥ २१

अथैतानष्टौ विरूपाना लभतेऽतिशुक्रं चातिकृष्णं चातिदीर्घं चातिह्रस्वं च ।
अतिस्थूलं चातिकृशं चातिकूलं चातिलोमं चाशूद्रा अब्राह्मणास्ते प्राजापत्याः ।
मागधः पुश्चली क्लीबः कितवोऽशूद्रा अब्राह्मणास्ते प्राजापत्याः ॥४॥ (४) २२ [१९३०]

देव सधितरष्ट ॥ ८ ॥ संधये जारं पञ्च ॥ ५ ॥ मन्यवे पञ्च ॥ ५ ॥ प्रतिश्रुत्कायै चतस्रः ॥ ४ ॥
चतुरनुवाकेषु द्वाविंशतिः ॥२२॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां चतुस्त्रिंशोऽध्यायः ॥३४॥

अथ पञ्चत्रिंशोऽध्यायः ।

सहस्रशीर्षा पुरुषः सहस्राक्षः सहस्रपात् ।	
स भूमिः सर्वत स्पृत्वात्यतिष्ठद्दशाङ्गलम् ॥१॥	१
पुरुष एवेदः सर्वं यद्भूतं यच्च भव्यम् ।	
उतामृतत्वस्येशानो यदन्नैः शतिरोहति ॥२॥	२
एतावानस्य महिमातो ज्यायाः पुरुषः ।	
पादोऽस्य विश्वा भूतानि त्रिपादस्यामृतं दिवि ॥३॥	३
त्रिपादूर्ध्व उदैत्पुरुषः पादोऽस्येष्टमवत्पुनः ।	
ततो विष्वङ् व्यक्रामत्साशनानशने अभि ॥४॥	४
ततो विराळजायत विराजो अधि पुरुषः ।	
स जातो अत्यरिच्यत पश्चाद्भूमिमथो पुरः ॥५॥	५
तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः संभृतं पृषदाज्यम् ।	
पशुः स्ताः श्वे वायव्या नारण्या ग्राम्याश्च ये ॥६॥	६
तस्माद्यज्ञात्सर्वहुत ऋचः सामानि जज्ञिरे ।	
छन्दांसि जज्ञिरे तस्माद्यजुस्तस्मादजायत ॥७॥	७
तस्मादश्वा अजायन्त ये के चौभयादतः ।	
गावो ह जज्ञिरे तस्मात्तस्माज्जाता अजावयः ॥८॥	८
तं यज्ञं बर्हिषि प्रौक्षन्पुरुषं जातमग्रतः ॥	
तेन देवा अयजन्त साध्या ऋषयश्च ये ॥९॥	९
यत्पुरुषं व्यदधुः कतिधा व्यकल्पयन् ।	
मुखं किमस्यासीत्किं बाहू किमूरु पादा उच्येते ॥१०॥	१०
ब्राह्मणोऽस्य मुखमासीद्बाहू राजन्यः कृतः ।	
ऊरु तदस्य यद्वैश्यः पद्भ्याः शूद्रो अजायत ॥ ११ ॥	११
चन्द्रमा मनसो जातश्चक्षोः सूर्यो अजायत ।	
श्रोत्राद्वायुश्च प्राणश्च मुखादग्निरजायत ॥१२॥	१२
नाभ्या आसीदुन्तरिक्षः शीर्ष्णो द्यौः समवर्तत ।	
पद्भ्यां भूमिर्दिशः श्रोत्रात्तथा लोकाँर अकल्पयन् ॥ १३ ॥	१३ [१९४३]

यत्पुरुषेण हविषा देवा यज्ञमर्तन्वत ।

वसन्तोऽस्यासीदाज्यं ग्रीष्म इध्मः शरद्धविः ॥१४॥

१४

सप्तास्यासन्परिधयस्त्रिः सप्त समिधः कृताः ।

देवा यद्यज्ञं तन्वाना अबध्नन्पुरुषं पशुम् ॥१५॥

१५

यज्ञेन यज्ञमयजन्त देवास्तानि धर्माणि प्रथमान्यासन् ।

ते ह नाकं महिमानं सचन्त यत्र पूर्वं साध्याः सन्ति देवाः ॥१६॥ (१)

१६

अज्यः संभृतः पृथिव्यै रसाच्च विश्वकर्मणः समवर्तताग्रे ।

तस्य त्वष्टा विदधद्रूपमेति तन्मर्त्यस्य देवत्वमाजानमग्रे ॥१७॥

१७

वेदाहमेतं पुरुषं महान्तमादित्यवर्णं तमसः परस्तात् ।

तमेव विदित्वाति मृत्युमेति भान्यः पन्था विद्यतेऽयनाय ॥१८॥

१८

प्रजापतिश्चरति गर्भे अन्तरजायमानो बहुधा वि जायते ।

तस्य योनिं परि पश्यन्ति धीरास्तस्मिन्ह तस्थुर्भुवनानि विश्वा ॥१९॥

१९

यो देवेभ्य आतपति यो देवानां पुरोहितः ।

पूर्वो यो देवेभ्यो जातो नमो रुचाय ब्राह्मणे ॥२०॥

२०

रुचं ब्राह्मं जनयन्तो देवा अग्रे तदब्रुवन् ।

यस्त्वैवं ब्राह्मणो विद्यात्तस्य देवा असन्वशे ॥२१॥

२१

श्रीश्च ते लक्ष्मीश्च पत्न्या अहोरात्रे पार्श्वे नक्षत्राणि रूपमश्विनो व्यात्तम् ।

इष्णान्निषाणामुं म इषाण सर्वलोकं म इषाण ॥२२॥ (२)

२२

तदेवाग्निस्तदादित्यस्तद्वायुस्तदु चन्द्रमाः ।

तदेव शुक्रं तद् ब्रह्म तदापः तत्प्रजापतिः ॥२३॥

२३

सर्वे निमेषा जज्ञिरे विद्युतः पुरुषादधि ।

नैनमूर्ध्वं न तिर्यञ्चं न मध्ये परि जग्रभत् ॥२४॥

२४

न तस्य प्रतिमा अस्ति यस्य नाम महद्यशः ।

हिरण्यगर्भ इत्येषः ॥२५॥

२५

एषो ह देवः प्रदिशोऽनु सर्वाः पूर्वो ह जातः स उ गर्भे अन्तः ।

स एव जातः स जनिष्यमाणः प्रत्यङ् जनास्तिष्ठति सर्वतोमुखः ।

यस्मान्न जात इत्येषः ॥२६॥

२६ [१९५६]

वेनस्तत्पश्यन्निहितं गुहा सद्यत्र विश्वं भवत्येकनीलम् ।
 तस्मिन्निदं स च वि चैति सर्वं स ओतः प्रोतश्च विभूः प्रजासु ॥५॥ २७
 प्र तद्वोचेदमृतं नु विद्वान्गन्धर्वो धाम विभृतं गुहा सत् ।
 त्रीणि पदानि निहिता गुहास्य यस्तानि वेद स पितुः पितासत् ॥६॥ २८
 स नो बन्धुर्जनिता स विधाता धामानि वेद भुवनानि विश्वा ।
 यत्र देवा अमृतमानशानास्तुतीये धामन्ध्वैरयन्त ॥७॥ २९
 परीत्य भूतानि परीत्य लोकान्परीत्य सर्वाः प्रदिशो दिशश्च ।
 उपस्थाय प्रथमजामृतस्यात्मनात्मानमभि सं विवेश ॥८॥ ३०
 परि द्यावापृथिवी सद्य इत्वा परि लोकान्परि दिशः परि स्वः ।
 ऋतस्य तन्तुं विततं विचृत्य तदपश्यत्तदभवत्तदासीत् ॥९॥ ३१
 सदेसस्पतिमद्भुतं प्रियमिन्द्रस्य काम्यम् । सानि मेधामयासिषं स्वाहा ॥१०॥ ३२
 यां मेधां देवगणाः पितरश्चोपासते । तया मामद्य मेधयाग्ने मेधाविनं कुरु स्वाहा ॥११॥ ३३
 इदं मे ब्रह्म च क्षत्रं चोमे श्रियमश्नुताम् ।
 प्रथि देवा दधतु श्रियमुत्तमां तस्यै ते स्वाहा ॥१२॥ (३) ३४

अपेतो यन्तु पणयोऽसुम्ना देवपीयवः । अस्य लोकः सुतावतः ॥१॥ ३५
 द्युभिरहोभिरक्तुभिर्व्यक्तं यमो ददात्ववसानमस्मै ।
 सविता ते शरीरेभ्यः पृथिव्यां लोकमिच्छतु । तस्मै युज्यन्तामुस्त्रियाः ॥२॥ ३६
 वायुः पुनातु सविता पुनात्वग्नेर्भार्जसा सूर्यस्य वर्चसा । वि युज्यन्तामुस्त्रियाः ॥३॥ ३७
 अश्वत्थे वो निषदेन पर्णे वो वसतिष्कृता । गोभाज इत्किलासथ यत्सनवथ पूरुषम् ॥४॥ ३८
 सविता ते शरीराणि मातरुपस्थ आ वपतु । तस्मै पृथिवि शं भव ।
 प्रजापतौ त्वा देवतायामुपोदके लोके नि दधाम्यसौ ॥५॥ ३९
 परं मृत्यो अनु परेहि पन्थां यस्तै अन्य इतरो देवयानात्
 चक्षुष्मते शृण्वते ते ब्रवीमि मा नः प्रजां रीरिषो मोत वीरान् ॥६॥ ४०
 शं वातः शं हि ते घृणिः शं ते भवन्तिवष्टकाः ।
 शं ते भवन्त्वग्नयः पार्थिवासो मा त्वाभि शूशुचन् ॥ ७ ॥ ४१
 कल्पन्तां ते दिशस्तुभ्यमापः शिवतमास्तुभ्यं भवन्तु सिन्धवः ।
 अन्तरिक्षं शिवं तुभ्यं कल्पन्तां ते दिशः सर्वाः ॥८॥ ४२ [१९७९]

अश्मन्वती रीयते स५ रभध्वमुत्तिष्ठतु प्र तरता सखायः ।	
अत्रा जहीमोऽशिवा ये असञ्छिवान्वयमुत्तरेमाभि वाजान् ॥९॥	४३
अपाघमप किल्बिषमप कृत्यामपो रपः ।	
अपामार्ग त्वमस्मदप दुःष्वप्न्य५ सुव ॥१०॥	४४
सुमित्रिया न आप ओषधयः सन्तु दुर्मित्रियास्तस्मै सन्तु ।	
योऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मः ॥११॥	४५
अनङ्गाहमन्वारभामहे स्वस्तये ।	
स न इन्द्र इव देवेभ्यो वह्निः संतारणो भव ॥१२॥	४६
उद्वयं तमसस्परि स्वः पश्यन्तु उत्तरम् ।	
देवं देवत्रा सूर्यमगन्म ज्योतिरुत्तमम् ॥१३॥	४७
अग्र आयू५षि पवस आ सुवोर्जमिषं च नः ।	
आरे बाधस्व दुच्छुनाम् ॥१४॥	४८
आयुष्मानग्ने हविषा वृधानो घृतप्रतीको घृतयोनिरिधि ।	
घृतं पीत्वा मधु चारु गव्यं पितेव पुत्रमभि रक्षतादिमान्स्वाहा ॥१५॥	४९
इमं जीवेभ्यः परिधि दधामि मैषां नु गादपरो अर्थमेतम् ।	
शतं जीवन्तु शरदः पुरुचीरन्तर्भृत्यं दधतां पर्वतेन ॥१६॥	५०
परीमे गार्मनेषत पर्यग्निमहृषत । देवेष्वक्रतु श्रवः क इमो२ आ दधर्षति ॥१७॥	५१
क्रव्यादमग्निं प्र हिणोमि दूरं यमराज्यं गच्छतु रिप्रवाहः ।	
इहैवायमितरो जातवेदा देवेभ्यो हव्यं वहतु प्रजानन् ॥१८॥	५२
वह वृषां जातवेदः पितृभ्यो यत्रैनान्वेत्थ निहितान्पराके ।	
भेदसः कुल्या उप तान्तस्त्रवन्तु सत्या एषामाशिषः सन्तु कामाः स्वाहा ॥१९॥	५३
स्योना पृथिवि नो भवानृक्षरा निवेशनी ।	
यच्छा नः शर्म सप्रथाः । अप नः शोशुचदुधम् ॥२०॥	५४
अस्माच्चमधि जातोऽसि त्वदयं जायतां पुनः । असौ स्वर्गाय लोकाय स्वाहा ।	
अप नः शोशुचदुधम् ॥ २१ ॥ (४)	५५ [१९८५]

सहस्रशीर्षा षोडश ॥१६॥ अङ्गथः संभृतः षट् ॥६॥ तदेवाग्निर्द्वादश ॥१९॥

अपेतो यन्त्वेकविंशतिः ॥२१॥ चतुरनुवाकेषु पञ्चपञ्चाशत् ॥ ५५ ॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां पञ्चत्रिंशोऽध्यायः ॥२५॥

अथ षट्त्रिंशोऽध्यायः ।

- क्रचं वाचं प्र पद्ये मनो यजुः प्र पद्ये सामं प्राणं प्र पद्ये चक्षुः श्रोत्रं प्र पद्ये ।
 वागोजः सहौजो मयि प्राणापानौ ॥१॥ १
 यन्मे च्छिद्रं चक्षुषो हृदयस्य मनसो वार्तितृष्णं बृहस्पतिर्मे तदधातु ।
 शं नो भवतु भुवनस्य यस्पतिः ॥२॥ २
 भूर्भुवः स्वः । तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि । धियो यो नः प्रचोदयात् ॥३॥ ३
 कया नश्चित्र आ भुवदूती सदावृधः सखा । कया शचिष्ठया वृता ॥४॥ ४
 कस्त्वा सत्यो मदानां मर्हिष्ठो मत्सदन्धसः । दृळ्हा चिद्वारुजे वसु ॥५॥ ५
 अभीषु णः सखीनामविता जरितृणाम् । शतं भवास्पृतिभिः ॥६॥ ६
 कया त्वं न ऊत्याभि प्र मन्दसे वृषन् । कया स्तोतृभ्य आ भर ॥७॥ ७
 इन्द्रो विश्वस्य राजति । शं नो अस्तु द्विपदे शं चतुष्पदे ॥८॥ ८
 शं नो मित्रः शं वरुणः शं नो भवत्वयमा । शं न इन्द्रो बृहस्पतिः शं नो विष्णुरुक्रमः ॥९॥ ९
 शं नो वातः पवतां शं नस्तपतु सूर्यः । शं नः कर्निकदहेवः पर्जन्यो अभि वर्षतु ॥१०॥ १०
 अहानि शं भवन्तु नः शं रात्रीः प्रति धीयताम् ।
 शं न इन्द्राग्नी भवतामवोभिः शं न इन्द्रावरुणा रातहव्या ।
 शं न इन्द्रापूषणा वाजसातौ शमिन्द्रासोमा सुविताय शं योः ॥११॥ ११
 शं नो देवीरभिष्टय आपो भवन्तु पीतये । शं योराभि स्रवन्तु नः ॥१२॥ १२
 स्योना पृथिवि नो भवानृक्षरा निवेदनी । यच्छा नः शर्म सप्रथाः ॥१३॥ १३
 आपो हि ष्ठा मयोभुवस्ता न ऊर्जे दधातन । महे रणाय चक्षसे ॥१४॥ १४
 यो वः शिवतमो रसस्तस्य भाजयतेह नः । उशतीरिव मातरः ॥१५॥ १५
 तस्मा अरं गमाम वो यस्य क्षयाय जिन्वथ । आपो जनयथा च नः ॥१६॥ १६
 द्यौः शान्तिरन्तरीक्षं शान्तिः पृथिवी शान्तिरापः शान्तिरोषधयः शान्तिः ।
 वनस्पतयः शान्तिः शान्तिरेव शान्तिः ॥१७॥ १७
 दृते दृहं मा मित्रस्य मा चक्षुषा सर्वाणि भूतानि समीक्षन्ताम् ।
 मित्रस्याहं चक्षुषा सर्वाणि भूतानि समीक्षे । मित्रस्य चक्षुषा समीक्षामहे ॥१८॥ १८
 दृते दृहं मा । ज्योक्ते सदृशि जीव्यासं ज्योक्ते सदृशि जीव्यासम् ॥१९॥ १९
 नमस्ते हरसे शोचिषे नमस्ते अस्त्वचिषे ।
 अन्यास्ते अस्मत्तपन्तु हेतयः पावको अस्मभ्यं शिवो भव ॥२०॥ २० [१००५]

नमस्ते अस्तु विद्युते नमस्ते स्तनयिल्लवे ।

नमस्ते भगवन्नस्तु यतः स्वः समीहसे ॥२१॥

२१

यतोयतः समीहसे ततो नो अभयं कुरु ।

शं नः कुरु प्रजाभ्योऽभयं नः पशुभ्यः ॥२२॥

२२

सुमित्रिया न आप ओषधयः सन्तु दुर्मित्रियास्तस्यै सन्तु ।

योऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मः ॥२३॥

२३

तच्चक्षुर्देवहितं पुरस्ताच्छुक्रमुच्चरत् ।

पश्येम श्रदः शतं जीवेम श्रदः शतं शृणुयाम श्रदः शतम् ॥२४॥ (१) [२००९] २४

श्रुचं वाचमित्येकानुवाके चतुर्विंशतिः ॥२४॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां षट्त्रिंशोऽध्यायः ॥३६॥

अथ सप्तत्रिंशोऽध्यायः ।

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पूष्णो हस्ताभ्याम् । आ ददे नारिरसि ॥१॥ १

युञ्जते मन उत युञ्जते धियो विप्रा विप्रस्य बृहतो विपश्चितः ।

वि होत्रा दधे वयुनाविदेक इन्मही देवस्य सवितुः परिष्ठुतिः ॥२॥

२

देवीं द्यावापृथिवी मुखस्य वामघ शिरो राध्यासं देवयजने पृथिव्याः ।

मुखाय त्वा मुखस्य त्वा शीर्ष्णे ॥३॥

३

देव्यो वज्रियो भूतस्य प्रथमजा मुखस्य वोऽघ शिरो राध्यासं देवयजने पृथिव्याः ।

मुखाय त्वा मुखस्य त्वा शीर्ष्णे ॥४॥

४

इत्यत्यग्र आसीर्मुखस्य तेऽघ शिरो राध्यासं देवयजने पृथिव्याः ।

मुखाय त्वा मुखस्य त्वा शीर्ष्णे ॥५॥

५

इन्द्रस्यौज स्थ मुखस्य वोऽघ शिरो राध्यासं देवयजने पृथिव्याः ।

मुखाय त्वा मुखस्य त्वा शीर्ष्णे । मुखाय त्वा मुखस्य त्वा शीर्ष्णे ।

मुखाय त्वा मुखस्य त्वा शीर्ष्णे ॥६॥

६

प्रेतु ब्रह्मणस्पतिः प्र देव्येतु सूनृता । अच्छा वीरं नर्यं पङ्क्तिराधसं देवा यज्ञं नयन्तु नः ।

मुखाय त्वा मुखस्य त्वा शीर्ष्णे । मुखाय त्वा मुखस्य त्वा शीर्ष्णे ।

मुखाय त्वा मुखस्य त्वा शीर्ष्णे ॥७॥

७ [२०१६]

म॒खस्य॑ शिरोऽसि । म॒खाय॑ त्वा म॒खस्य॑ त्वा शी॒र्ष्णे । म॒खस्य॑ शिरोऽसि ।
 म॒खाय॑ त्वा म॒खस्य॑ त्वा शी॒र्ष्णे । म॒खस्य॑ शिरोऽसि । म॒खाय॑ त्वा म॒खस्य॑ त्वा शी॒र्ष्णे ।
 म॒खाय॑ त्वा म॒खस्य॑ त्वा शी॒र्ष्णे । म॒खाय॑ त्वा म॒खस्य॑ त्वा शी॒र्ष्णे ।
 म॒खाय॑ त्वा म॒खस्य॑ त्वा शी॒र्ष्णे ॥८॥

अ॒श्वस्य॑ त्वा वृ॒ष्णः श॒क्रा धू॒पयामि॑ दे॒वय॑जने पृथि॒व्याः । म॒खाय॑ त्वा म॒खस्य॑ त्वा शी॒र्ष्णे ।
 अ॒श्वस्य॑ त्वा वृ॒ष्णः श॒क्रा धू॒पयामि॑ दे॒वय॑जने पृथि॒व्याः । म॒खाय॑ त्वा म॒खस्य॑ त्वा शी॒र्ष्णे ।
 अ॒श्वस्य॑ त्वा वृ॒ष्णः श॒क्रा धू॒पयामि॑ दे॒वय॑जने पृथि॒व्याः । म॒खाय॑ त्वा म॒खस्य॑ त्वा शी॒र्ष्णे ।
 म॒खाय॑ त्वा म॒खस्य॑ त्वा शी॒र्ष्णे । म॒खाय॑ त्वा म॒खस्य॑ त्वा शी॒र्ष्णे
 म॒खाय॑ त्वा म॒खस्य॑ त्वा शी॒र्ष्णे ॥९॥

ऋ॒जवे॑ त्वा सा॒धवे॑ त्वा सु॒क्षित्यै॑ त्वा । म॒खाय॑ त्वा म॒खस्य॑ त्वा शी॒र्ष्णे ।
 म॒खाय॑ त्वा म॒खस्य॑ त्वा शी॒र्ष्णे ।
 म॒खाय॑ त्वा म॒खस्य॑ त्वा शी॒र्ष्णे ॥१०॥ (१)

य॒माय॑ त्वा म॒खाय॑ त्वा सूर्य॑स्य त्वा तप॑से ।
 दे॒वस्त्वा॑ स॒विता॑ म॒ध्वान॑क्तु पृथि॒व्याः स॒ꣳ स्पृ॒श॒स्पाहि॑ ।
 अ॒र्चिर॑सि शोचि॒रसि॑ तपोऽसि ॥१॥

अना॑धृष्टा पुरस्ता॑दु॒ग्रेराधि॑पत्य॒ आर्यु॑र्मे दाः पुत्र॑वती दक्षिण॑त इन्द्र॒स्याधि॑पत्ये प्र॒जां मे॑ दाः ।
 सुष॑दा प॒श्चादे॒वस्य॑ स॒वितुराधि॑पत्ये चक्षु॑र्मे दा आश्रु॑तिरुत्तर॒तो धा॒तुराधि॑पत्ये रा॒यस्पोष॑ मे दाः ।
 विधृ॑तिरुपरि॒ष्टाद् बृ॒हस्प॑तेराधि॑पत्य॒ ओजो॑ मे दा विश्वा॑भ्यो मा ना॒ष्ट्राभ्य॑स्पाहि॒ मनो॑रश्वा॒सि ॥१२॥ १२
 स्वाहा॑ म॒रुद्भिः॑ परि॑ श्रीयस्व दि॒वः स॒ꣳ स्पृ॒श॒स्पाहि॑ । मधु॑ मधु॑ मधु॑ ॥३॥ (२)

ग॒र्भो दे॒वानां॑ पि॒ता म॑तीनां पतिः प्र॒जाना॑म् ।
 सं दे॒वो दे॒वेन॑ स॒वित्रा॑ गत॒ सꣳ सूर्ये॑ण रोचते ॥१॥
 स॒म॒भिर॒भिना॑ गत॒ सं दै॒वेन॑ स॒वित्रा॑ सꣳ सूर्ये॑णारोचिष्ट ।
 स्वाहा॑ स॒म॒भिस्त॑पसा गत॒ सं दै॒व्येन॑ स॒वित्रा॑ सꣳ सूर्ये॑णारुरुचत ॥२॥
 ध॒र्ता दि॒वो वि॑ भा॒ति त॑पसस्पृथि॒व्यां ध॒र्ता दे॒वो दे॒वाना॑मम॒र्त्यस्त॑पोजाः ।
 वाच॑म॒स्मे नि॑ यच्छ दे॒वायु॑वम् ॥३॥

अप॑श्यं गो॒पाम॑निपद्यमान॒मा च॒ परा॑ च प॒थिभि॑श्चरन्तम् ।
 स स॒ध्रीचीः॑ स वि॒धूची॑र्वसान् आ वरी॑वर्ति भुवने॒ष्वन्तः॑ ॥४॥

विश्वासां भुवां पते विश्वस्य मनसस्पते विश्वस्य वचसस्पते सर्वस्य वचसस्पते ।

देवश्रुत्वं देव धर्म देवो देवान्पाह्यत्र प्रावीरनु वां देववीतये ।

मधु माध्वीभ्यां मधु माध्वीभ्याम् ।

इदे त्वा मनसे त्वा दिवे त्वा सूर्याय त्वा । ऊध्वो अध्वरं दिवि देवेषु धेहि ॥५॥ १८

पिता नोऽसि पिता नो बोधि नमस्ते अस्तु मा मा हिंसीः ।

त्वष्टृमन्तस्त्वा सपेम पुत्रान्पशून्मरिं धेह्यरिष्टाहः सह पत्या भूयासम् ॥६॥ १९

अहः केतुना जुषताः सुज्योतिर्ज्योतिषा स्वाहा ।

रात्रिः केतुना जुषताः सुज्योतिर्ज्योतिषा स्वाहा ॥७॥ (३) २० [२०२९]

देवस्य त्वा दश ॥१०॥ यमाय तिस्रः ॥३॥ गर्भो देवानां सप्त ॥७॥ इत्यनुवाकेषु विंशतिः ॥२०॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां सप्तत्रिंशोऽध्यायः ॥३७॥

अथाष्टत्रिंशोऽध्यायः ।

देवस्य त्वा सवितुः प्रसवेऽश्विनोर्बाहुभ्यां पुष्णो हस्ताभ्याम् ।

आ दुदेऽदित्यै रास्नासि ॥१॥ १

इळ एह्यदित एहि सरस्वत्येहि । असावेह्यसावेह्यसावेहि ॥२॥ २

अदित्यै रास्नासीन्द्राण्या उष्णीषः । पूषासि घर्मार्य दीप्त्व ॥३॥ ३

अश्विभ्यां पिन्वस्व सरस्वत्यै पिन्वस्वेन्द्राय पिन्वस्व । स्वाहेन्द्रवत्स्वाहेन्द्रवत्स्वाहेन्द्रवत् ॥४॥ ४

यस्ते स्तनः शशयो यो मयोभूर्यो रत्नधा वसुविद्यः सुदत्रः ।

येन विश्वा पुष्यसि वार्याणि सरस्वति तमिह धातवेऽकः । उर्वन्तरिक्षमन्वेमि ॥५॥ ५

गायत्रं छन्दोऽसि त्रैष्टुभं छन्दोऽसि द्यावापृथिवीभ्यां त्वा परि गृह्णाम्यन्तरिक्षेणोप यच्छामि ।

इन्द्राश्विना मधुनः सारघस्य घर्म पात वसवो यजत वाद् ।

स्वाहा सूर्यस्य रश्मये वृष्टिवनये ॥६॥ (१) ६

समुद्राय त्वा वाताय स्वाहा सरिराय त्वा वाताय स्वाहा ।

अनाधृष्याय त्वा वाताय स्वाहाप्रतिधृष्याय त्वा वाताय स्वाहा ॥

अवस्यवे त्वा वाताय स्वाहाशिमिदग्य त्वा वाताय स्वाहा ॥१॥ ७

इन्द्राय त्वा वसुमते रुद्रवते स्वाहेन्द्राय त्वादित्यवते स्वाहा ।

इन्द्राय त्वाभिमातिग्रे स्वाहा सवित्रे त्वं ऋभुमते विभुमते वाजवते स्वाहा बृहस्पतये त्वा

विश्वदेव्यावते स्वाहा ॥२॥

८ [२०३७]

यमाय त्वाङ्गिरस्वते पितृमते स्वाहा । स्वाहा घर्माय स्वाहा घर्मः पित्रे ॥३॥ ९

विश्वा आशा दक्षिणसत्सर्वान्देवानयाळिह ।

स्वाहाकृतस्य घर्मस्य मघोः पिबतमश्विना ॥४॥ १०

दिवि धा इमं यज्ञमिमं यज्ञं दिवि धाः । स्वाहाग्रये यज्ञियाय शं यजुर्भ्यः ॥५॥ ११

अश्विना घर्म पातुः हार्द्वीनमहर्दिवाभिर्रूतिभिः ।

तन्त्रायिणे नमो द्यावापृथिवीभ्याम् ॥६॥ १२

अपातामश्विना घर्ममनु द्यावापृथिवी अमःसाताम् । इहैव रातर्यः सन्तु ॥७॥ १३

इषे पिन्वस्वोर्जे पिन्वस्व ब्रह्मणे पिन्वस्व क्षत्राय पिन्वस्व द्यावापृथिवीभ्यां पिन्वस्व ।

घर्मासि सुधर्मान्यस्मे नृम्णानि धारय ब्रह्म धारय क्षत्रं धारय विशं धारय ॥८॥ (२) १४

स्वाहा पुष्णे शरसे स्वाहा ग्रावभ्यः स्वाहा प्रतिरवेभ्यः ।

स्वाहा पितृभ्य ऊर्ध्वर्बहिर्भ्यो घर्मपावभ्यः स्वाहा

द्यावापृथिवीभ्याः स्वाहा विश्वेभ्यो देवेभ्यः ॥९॥ १५

स्वाहा रुद्राय रुद्रहूतये स्वाहा सं ज्योतिषा ज्योतिः ।

अहः केतुना जुषताः सुज्योतिर्ज्योतिषा स्वाहा रात्रिः केतुना जुषताः सुज्योतिर्ज्योतिषा स्वाहा ।

मधु हुतमिन्द्रतमे अग्रा अश्याम ते देव घर्म नमस्ते अस्तु मा मा हिंसीः ॥१०॥ (३) १६

अभीमं महिमा दिवं विप्रो बभूव सप्रथाः ।

उत श्रवसा पृथिवीः सः सीदस्व महोऽसि रोचस्व देववीतमः ।

वि धूममग्ने अरुषं मियेध्य सृज प्रशस्त दर्शतम् ॥११॥ (४) १७

या ते घर्म दिव्या शुग्या गायत्र्याः हविर्धाने । सा त आ प्यायतां निष्टायतां तस्यै ते स्वाहा ।

या ते घर्मन्तारिक्षे शुग्या त्रिष्टुभ्याग्नीध्रे । सा त आ प्यायतां निष्टायतां तस्यै ते स्वाहा ।

या ते घर्म पृथिव्याः शुग्या जगत्याः सदस्याः ।

सा त आ प्यायतां निष्टायतां तस्यै ते स्वाहा ॥१२॥ १८

क्षत्रस्य त्वा परस्पाय ब्रह्मणस्तन्वं पाहि ।

विशस्त्वा धर्मेणा वयमनु क्रामाम सुविताय नव्यसे ॥१३॥ १९

चतुःसक्तिर्नाभिर्ऋतस्य सप्रथाः स नो विश्वायुः सप्रथाः स नः सर्वायुः सप्रथाः ।

अप द्वेषो अप हरोऽन्यव्रतस्य साश्विम ॥१४॥

घर्मैतत्ते पुरीषं तेन वर्धस्व चा च प्यायस्व ।

वर्धिषीमहि च वयमा च प्यासिषीमहि ॥४॥

२१

अचिक्रदुदृषा हरिर्महान्मित्रो न दशर्तः । स५ सूर्येण दिद्युतदुदधिर्निधिः ॥५॥

२२

सुमित्रिया न आप ओषधयः सन्तु दुर्मित्रियास्तस्मै सन्तु ।

योऽस्मान्द्वेष्टि यं च वयं द्विष्मः ॥६॥

२३

उद्वयं तमसस्परि स्वः पश्यन्त उत्तरम् । देवं देवत्रा सूर्यमगन्म ज्योतिरुत्तमम् ।

एधोऽस्येधिषीमहि समिदसि तेजोऽसि तेजो मयि धेहि ॥७॥ (५)

२४

यावती द्यावापृथिवी यावच्च सप्त सिन्धवो वितस्थिरे ।

तावन्तमिन्द्र ते ग्रहमूर्जा गृह्णाम्यक्षितं मयि गृह्णाम्यक्षितम् ॥१॥

२५

मयि त्यदिन्द्रियं बृहन्मयि दक्षो मयि क्रतुः ।

घर्मस्त्रिशुग्वि राजति विराजा ज्योतिषा सह ब्रह्मणा तेजसा सह ॥

पर्यसो रेत आभृतं तस्य दोहमशीमह्युत्तरामुत्तरा५ समाम् ॥२॥ (६)

२६

त्विषः संवृक् क्रत्वे दक्षस्य ते सुषुम्णस्य ते सुषुम्णाभिहुतः ।

इन्द्रपीतस्य प्रजापतिभक्षितस्य मधुमत उपहूत उपहूतस्य भक्षयामि ॥१॥ (७) २७ [२०५६]

देवस्य त्वा षट् ॥६॥ समुद्राय त्वाष्ट ॥८॥ स्वाहा पूष्णे द्वे ॥२॥ अभीममेका ॥१॥ या ते सप्त ॥७॥

यावती द्वे ॥२॥ त्विषःसंवृगेका ॥१॥ सप्तानुवाकेषु सप्तविंशतिः ॥२७॥

इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां अष्टविंशोऽध्यायः ॥३८॥

अथैकोनचत्वारिंशोऽध्यायः ।

स्वाहा प्राणेभ्यः सार्धिपतिकेभ्यः पृथिव्यै स्वाहाग्नये स्वाहान्तरिक्षाय स्वाहा वायवे स्वाहा

दिवे स्वाहा सूर्याय स्वाहा । दिग्भ्यः स्वाहा चन्द्राय स्वाहा नक्षत्रेभ्यः स्वाहाद्भ्यः

स्वाहा वरुणाय स्वाहा । नाभ्यै स्वाहा पूताय स्वाहा ॥१॥ (१)

१

वाचे स्वाहा प्राणाय स्वाहा प्राणाय स्वाहा ।

चक्षुषे स्वाहा चक्षुषे स्वाहा श्रोत्राय स्वाहा श्रोत्राय स्वाहा ॥१॥

२

मनसः काममार्कृति वाचः सत्यमशीय ।

पशूना५ रूपमर्जस्य रसो यशः श्रीः श्रयतां मयि स्वाहा ॥२॥ (२)

३ [२०५९]

- प्रजापतिः संभ्रियमाणः सम्राट् संभृतो वैश्वदेवः संसन्नो घर्मः प्रवृक्तस्तेज उद्यत आश्विनः
पर्यस्यानीयमाने पूषा विष्यन्दमाने मरुतः कथन् ।
मैत्रः शरसि संताप्यमाने वायव्यो ह्रियमाण आग्नेयो ह्रियमानो वाग्धुतः ॥१॥ (३) ४
- सविता प्रथमेऽहंभिर्द्वितीयं वायुस्तृतीयं आदित्यश्चतुर्थं
चन्द्रमाः पञ्चम ऋतुः षष्ठे मरुतः सप्तमे बृहस्पतिरष्टमे ।
मित्रो नवमे वरुणो दशम इन्द्र एकादशे विश्वे देवा द्वादशे ॥१॥ (४) ५
- उग्रश्च भीमश्च ध्वान्तश्च धुनिश्च । सासद्वाश्चाभियुग्वा च विश्विपः स्वाहा ॥१॥ (५) ६
- अग्निः हृदयेनाशनिः हृदयाग्नेर् पशुपतिं कृत्स्नहृदयेन भवं यक्रा ।
शर्वं मर्तस्त्राभ्यामीशानं मन्युना महादेवमन्तःपर्श्वेनोग्रं
देवं वनिष्ठुना वसिष्ठुहनुः शिङ्गीनि कोश्याभ्याम् ॥१॥ (६) ७
- उग्रं लोहितेन मित्रः सौव्रत्येन रुद्रं दौव्रत्येनेन्द्रं प्रक्रीलेन मरुतो बलेन साध्यान्प्रभृदा ।
भवस्य कण्ठ्यः रुद्रस्यान्तःपाश्वर्यं महादेवस्य यकृच्छर्वस्य वनिष्ठुः पशुपतेः पुरीतत् ॥१॥ (७) ८
- लोमभ्यः स्वाहा लोमभ्यः स्वाहा त्वचे स्वाहा त्वचे स्वाहा लोहिताय
स्वाहा लोहिताय स्वाहा मेदसे स्वाहा मेदसे स्वाहा ।
माक्षेभ्यः स्वाहा माक्षेभ्यः स्वाहा स्नावभ्यः स्वाहा
स्नावभ्यः स्वाहास्थभ्यः स्वाहास्थभ्यः स्वाहा मज्जभ्यः स्वाहा मज्जभ्यः स्वाहा ।
रेतसे स्वाहा पायवे स्वाहा ॥१॥ (८) ९
- आयासाय स्वाहा प्रायासाय स्वाहा संयासाय स्वाहा वियासाय स्वाहोद्यासाय स्वाहा ।
शुचे स्वाहा शोचते स्वाहा शोकाय स्वाहा ॥१॥ १०
- तपसे स्वाहा तप्यमानाय स्वाहा तप्ताय स्वाहा ।
निष्कृत्यै स्वाहा प्रायश्चित्त्यै स्वाहा भेषजाय स्वाहा ॥२॥ ११
- यमाय स्वाहान्तकाय स्वाहा मृत्यवे स्वाहा ।
ब्रह्महत्यायै स्वाहा विश्वेभ्यो देवेभ्यः स्वाहा द्यावापृथिवीभ्याः स्वाहा ॥३॥ (९) १२ [२०६८]
- स्वाहाप्राणेभ्य एका ॥१॥ वाचे द्वे ॥२॥ प्रजापतिःसंभ्रियमाण एका ॥१॥ सविता प्रथम एका ॥१॥
उग्रश्चैका ॥१॥ अग्निः हृदयेनैका ॥१॥ उग्रंलोहितेनैका ॥१॥ लोमभ्यः स्वाहा चेत्येका ॥१॥
आयासाय तिस्रः ॥३॥ नवानुवाकेषु द्वादश ॥१॥
- इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां एकोनचत्वारिंशोऽध्यायः ॥३९॥

अथ चत्वारिंशोऽध्यायः ।

- ईशा वास्यमिदं सर्वं यत्किं च जगत्यां जगत् ।
 तेन त्यक्तेन भुञ्जीथा मा गृधः कस्य स्विद्धनम् ॥१॥ १
- कुर्वन्नेवेह कर्माणि जिजीविषेच्छतं समाः ।
 एवं त्वयि नान्यथेतोऽस्ति न कर्म लिप्यते नरैः ॥२॥ २
- असुर्या नाम ते लोका अन्धेन तमसावृताः ॥
 तांस्ते प्रेत्याभिगच्छन्ति ये के चात्महनो जनाः ॥३॥ ३
- अनेजदेकं मनसो जवीयो नैनहेवा आप्नुवन्पूर्वमर्षत् ।
 तद्वावतोऽन्यानत्येति तिष्ठत्स्मिन्नपो मातरिश्वा दधाति ॥४॥ ४
- तदेजति तन्नेजति तदूरे तद्वान्तिके ।
 तदन्तरस्य सर्वस्य तदु सर्वस्यास्य बाह्यतः ॥५॥ ५
- यस्तु सर्वाणि भूतान्यात्मन्नेवानुपश्यति ।
 सर्वभूतेषु चात्मानं ततो न वि जुगुप्सते ॥६॥ ६
- यस्मिन्सर्वाणि भूतान्यात्मैवाभूद्विजानतः ।
 तत्र को मोहः कः शोक एकत्वमनुपश्यतः ॥७॥ ७
- स पर्यगाच्छुक्रमक्रायमव्रणमस्नाविरं शुद्धमपापविद्धम् ।
 कविर्मनीषी परिभूः स्वयंभूर्याथातथ्यतोऽर्थान् व्यदधाच्छाश्वतीभ्यः समाभ्यः ॥८॥ ८
- अन्धं तमः प्र विंशन्ति येऽविद्यामुपासते ।
 ततो भूर्य इव ते तमो य उ विद्यायां रताः ॥९॥ ९
- अन्यदेवाहुर्विद्ययान्यदाहुरविद्यया ।
 इति शुश्रुम धीराणां ये नस्तद्विचचक्षिरे ॥१०॥ १०
- विद्यां चाविद्यां च यस्तद्वेदोभयं सह ।
 अविद्यया मृत्युं तीर्त्वा विद्ययामृतरमश्नुते ॥११॥ ११
- अन्धं तमः प्रविशन्ति येऽसंभूतिमुपासते ।
 ततो भूर्य इव ते तमो य उ संभूत्या रताः ॥१२॥ १२
- अन्यदेवाहुः संभवादन्यदाहुरसंभवात् ।
 इति शुश्रुम धीराणां ये नस्तद्विचचक्षिरे ॥१३॥ १३

- संभूतिं च विनाशं च यस्तद्वेदोभयं सह ।
 विनाशेन मृत्युं तीर्त्वा सम्भूत्यामृतमश्नुते ॥१४॥ १४
- हिरण्मयेन पात्रेण सत्यस्यापिहितं मुखम् ।
 तत्त्वं पूषन्नपावृणु सत्यधर्माय दृष्टये ॥१५॥ १५
- पूषन्नेक ऋषे यम सूर्यं प्राजापत्य व्यूह रश्मीन्समूह
 तेजो यत्ते रूपं कल्याणतमं तत्ते पश्यामि ।
 योऽसावसौ पुरुषः सोऽहमस्मि ॥१६॥ १६
- वायुरनिलममृतमथेदं भस्मान्तं शरीरम् ।
 • ॐ३ क्रतो सरं कृतं स्मरं क्रतो स्मरं कृतं स्मरं ॥१७॥ १७
- अग्ने नय सुपथा राये अस्मान्विश्वानि देव वयुनानि विद्वान् ।
 युयोध्यस्मज्जुहुराणमेनो भूर्यिष्ठां ते नम उक्ति विधेम ॥१८॥ (१) १८ [२०८६]

॥ ईशावास्यामित्येकानुवाके अष्टादश ॥१८॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहितायां चत्वारिंशोऽध्यायः ॥४०॥

॥ इति शुक्लयजुःकाण्वसंहिता समाप्ता ।